

НАРОДНИ УМОТВОРЕНИЯ.

I.

1. Пѣсни периодически и религиозни.

а) Коледни обичаи, пѣсни и слави (благословии).

Изъ Горня-Бая (Софийско).¹⁾

Записалъ Хр. П. Константиновъ.

Коледенъ обичай.

Приготовления. Щомъ настѣпѣтъ коледнитѣ пости, сдѣмвали се 30 40 или повече души пѣснопое да прѣговарятъ коледарскитѣ пѣсни. Тѣ се събирали днесъ въ една къща, утрѣ въ друга, а нѣкой пакъ въ „селското школо“ при черквата и пѣяли пѣснитѣ. На 24 Декемврий сѣ се събирали всички на събрание и сѣ избирали изъ помежду си 8 души отъ най-способнитѣ и най-гласовититѣ за коледаре.

Съставъ на коледаретѣ. Осѣмъ-тѣхъ коледаре сѣ извършвали разни служби. Отъ тѣхъ е имало:

- 1 старецъ,
- 1 баба,
- 1 гайдаръ,
- 1 трохобѣръ, и
- 4 четници.

Старецътъ е главатаръ на коледаретѣ. Той ги води, той имъ заповѣдна и даже ги наказва, разбира се, на шега. Той е ималъ звѣнци на лактитѣ да дрънчатъ и е носилъ една тояга съ топузъ на края. Тая тояга той е въртелъ, съ нея е наказвалъ дружината си и на нея е навиралъ подаряванитѣ отъ всѣка къща колачета и послѣ ги е прѣдпалъ на *трохобѣра*. Старецътъ е нареждалъ и *славитѣ*, които ще видимъ по-надолу, както и особенитѣ заповѣди къмъ трохобѣра, гайдаря и четниците. Имало е случай, когато старецътъ е убивалъ бабата. Това е било прѣди 40 години. Убиецътъ старецъ е билъ дѣдо Златко Ковачътъ, а убитата баба е билъ отъ

¹⁾ Настоящитѣ пѣсни и слави сѣмъ слушалъ прѣтъ Кнѣвъ и Юлий 1886 год. отъ дѣда Коля Стояковъ Кюкчията, отъ дѣда Младена Гайдаржията и отъ Тодорина Стеечовъ, главатаръ на най-многочисленното сегѣ домакинство въ село Горня-Бая. (Пер. Св. XXI—XII, 434). Първиятъ отъ тѣхъ е билъ много години наредъ коледаръ, та е прѣредилъ всѣхнитѣ коледарски служби; вториятъ много пакъ е билъ коледарски гайдаръ, а третиятъ е билъ тоже коледаръ-пѣячъ дѣтъ три години наредъ. Дѣдо Колю и дѣдо Младенъ сѣ 70 годишни старци, а бай Тодоринъ приближа къмъ 65-а год. Единъ пѣсень и нѣколко слави сѣмъ слушалъ отъ Тодориновия братъ Никола Стеечовъ.

Пѣхчетѣ приказватъ за коледарскитѣ пѣсни, че тѣ били останали отъ времето на царъ Кѣледа.

Коледуванieto е изоставено въ Горня-Бая прѣди 15—20 год. Въ съседнитѣ села Суходолъ и Обѣла още си ходѣтъ коледаре.

Коледарски пѣсни.¹⁾

1. На скотовъдецъ.

(На домакиня що има всякаква стока).

<p>1 Станенине господіне,
Добри сме ти го̀скѣ дошли,
Добѣр²⁾ сме ти гла̀с дошли,
Низ хубава³⁾ долна̀ зѣмѣа.</p> <p>5 Офци ти се изагнѣли,
Се офци вклошѣтки,
И овчѣци виторѣци;
Кози ти се искозили
Се козици виторѣчки</p> | <p>10 И пѣрѣвци⁴⁾ іарѣрѣци;
Крѣвци се истѣлили,
Се крѣвци белобѣки,
Се волѣвци еленѣвци;
Коби́лки се издрѣбили.</p> <p>15 Се коби́лки левогрѣвки,
И конѣвци патунѣвци,
Станенине господіне,
18 Тебе пеіѣм, домакине.</p> |
|---|---|

2. На орачъ.

<p>1 Станенине господіне,
Орач о̀ре равно̀ поле,
Волѣвци му два̀ а̀нгѣлѣ,
Купра́вѣа му стрѣк бѣи́лѣок.</p> | <p>5 Всѣде́нь о̀ре, Бо̀га мо̀ли:
Да́й ми, Бо̀же, да се роди́
Се пчени́ца се бѣи́а
8 Да о̀мѣси́ Бо̀гу ко̀лак⁵⁾.</p> |
|--|---|

3. На овчаръ (а).

<p>1 Станенине господіне,
Нѣшто ми се гла̀с зачу́ва,
Низ хубава долна̀ зѣмѣа:
Да ли момѣ хорѣ пеіа⁶⁾,
5 Или офци за сѣл блѣіа,
Или власци рѣбѣ рѣба?
— Нитѣ момѣ хорѣ пеіа,
Нитѣ офци за сѣл блѣіа,
Нитѣ власци рѣбѣ рѣба.</p> <p>10 Іанкеіѣ ста̀до во̀ди,
Та му би́а злати́ звѣнци,
И блѣи му вѣлѣ іа̀гне,
Іанкеіѣ іудговѣрѣа:
„Шту ми блѣици вѣлѣ іа̀гне
15 Та ми блѣици сивѣ ста̀до?“
Іа іа̀гне му іудговѣрѣа:
„Фѣла те́бе іанкеіѣ,
Іа не дра́зим сивѣ ста̀до,
Нал си трѣжим моіѣ ма́кѣа“.</p> <p>20 Іанкеіѣ іудговѣрѣа:
„Та ко́и зна́е вѣлѣ іа̀гне,</p> | <p>Ко́и офца тво́и ма́кѣа“,
Іа іа̀гне му іудговѣрѣа:
„Мо́и ма́кѣа мо́гу ли́чна:
25 Вѣклошѣта ро̀гонѣта“,
Іанкеіѣ іудговѣрѣа:
„Сно̀шти вѣчер нападѣаха,
Ини ве́ри кле́ти ту́рци,
Та фана́ха тво́и ма́кѣа,
30 Фана́ха іа за́клаха іа,
За́клаха іа, о̀пѣкоха,
О̀пѣкоха, изѣдоха.
Небо́и ми се вѣлѣ іа̀гне,
Іа́е імам се́дам ѡ́сем
35 Се́дам ѡ́сем подо́ици;
Іа чем те́бе оду́ици,
Оду́ици, учѣвати“.
Іа іа̀гне му іудговѣрѣа:
„Сво́и ма́кѣа ма́лко до́и.
40 Ма́лко до́и, мо́гу го́и;
Чу́а ма́кѣа, мо́гу до́и,
42 Мо́гу до́и, ма́лко го́и“.</p> |
|--|---|

¹⁾ 4 коледарски пѣсни отъ Горни-Баян сѣж вмѣстѣ въ „Сборникъ отъ народни умотворения, обичаи и др. събирани въ разни български покрайнини. Отъ Ат. Т. Илѣвъ. Кн. 1 стр. 92—97. Издана („Съхраняване нови църкви отъ вѣхикъ и тухли“) въ пѣк на лѣвчи домакини, втората („Младѣ царѣ“) — на най-възрастния въ домакиняството синъ, третата („Даръ отъ Божи ма́кѣ“) — на момѣ, четвъртата („Лудо младо и жѡма“) — на жѡма на жѡмѣца.

²⁾ Ако надъ нѣкол дума не е отбѣлѣжено ударение, а въ нѣкой слогъ има гласна ж, ударението е надъ тази гласна.

³⁾ Съгласената г слабо се чуе.

⁴⁾ Когато надъ звукутъ ж нѣма ударение, пропиваея се съ ефектъ кѣмъ а=жа.

⁵⁾ Хлѣбъ що се дава коледарентѣмъ или що се носи въ църква.

⁶⁾ Пеіа (сегашно пр. трѣто лице, мн. ч.) вмѣсто пѣхѣтъ.

4. На овчарь (6).

1 Станеніине господіне,	Сє се ѡѣци изіагніли:
Снѡшти дойдѡх от оздѡле,	Сє іагнєнда вахлошатки
От оздѡле Оѡчѡ-Пѡле.	Сє ѡѡчїци белошатки
Дѡбѡр сме ти глѡс дѡнєли,	9 Сє ѡвнѡѡци вятѡрѡшєи.
5 От ѡѡчїци от ѡѡчѡрьє,	

Б. На коваръ,

1 Станеніине господіне.	Се се кози искозили
Сношти доідо из оздобле,	Се козенца белешатки,
Из оздобле от планина	Се іарчовци виторешки,
Добжр сме ти глас довєли	Се козици брادرешки.
5 Од козици од козарье:	

8. На коняръ.

1	Станеніне госпoдiнe,
Свѣшти доiдѣ из оздѣле
Из оздѣле од Загѣрье.
Добѣр сме ти глас довели | 5 | Глас довели от коніарье:
Кобилки се иждриѣбили,
Се коньовци патунѣжки,
8 Се кобилки левогривки. |
|---|---|---|--|

7. На механизмы.

- 1 Станеніне господіне,
Поминіа си Желєп Нєно,
На дєрвєно на мєхани,
Па на Пєтра іудговарья:
5 „Пєтре, Пєшо мєхажіа!
Като сєдїш на дєрвєно,
На дєрвєно на мєхани;
Да ли вїдє да помїне,
Да помїне моє стáдо?“
10 Пєтра Пєшо іудговарья:
„Слáзa тєбє, Желєп Нєно!
Іá не знáем коїє бєше,
Коїє бєше твоїє стáдо,
Туку стаdá поминїїа,
15 Поминїїа заминїїа“.
Желєп Нєно іудговарья:
„Моїє стáдо дáко лїчно
Дáко-лїчно и обїчно:
Дєвєт овїй с мєдєн звжїец,
20 Дєсєтого вáкла оцá,
Вáкла оцá с мєдєн звжїец,
И прєд нєго іанкєхaїa.
Іанкєхaїa с' кафáл свїрц.
Такóво іє моїє стáдо“.
25 Пєтар Пєшо іудговарья:
„Товá стáдо рáно мїнa,
Рáно мїна одзарáна,
До сєгá іє достїгáло
Овчó-Пóлє бєл босїльок,
30 Покрaї рєкa гєрєнлївa,
Под горїцa под єлїцa“.

8. На богатъ човѣкъ.

- 1 Станешине господіне,
Собрахме се момчетіа,
Момчетіа Дренопѳлски,
Дренопѳлски Етропѳлски,
5 Та се згѳвор згѳворихме:
Да ідеме колѳджанье,
Колѳджане млადи гѳсти.
Проговарят момчетіа,
Момчетіа Дренопѳлски,
10 Дренопѳлски Етропѳлски:
„Може може да ідеме,
Несмеіеме од едногѳ,
Од едногѳ Пѳтра Бана“.
Таман дѳма издѳмаха
15 Премінахл іе Пѳтар Бана,
Дочѳл ги іе Пѳтар Бана
Гѳдговарья Петар Бана:
„Може може да ідете,

Небојте се од мѣнека ;
20 Ка идете да ходите,
Да ходите по селото,
И у мѣне да минѣте
Лепо чем ви дѣр дарити:

Царна чоба, некрієна,
25 Мор калпаци не носени,
Врані коньє неіздієні.
Я чем това да ви дарим
28 Да сте вііє благодарни⁴.

9. На кошаритѣ.

1 Станеніне господіне,
Лёком лети́ левá чела́,
Лёком лети́ по росі́ца,
4 По росі́ца по треві́ца.

Та сѣбира многу благо,
Та доноси на ножица,
На ножица по жолтица,
8 На главица по паница.

10. На скорооженевъ м.ж.жъ.')

1 „Станенієне господіне,
Маре млади Мануйіле,
Што ти либе хилво ходи.
Омійєно неллѣтєно,
Б А оірано некјрєно?⁴
Мануйл им іудговаріа:
„Слава вѣша колѣджаньє,⁵

Видѣло ме праживѣ лѣбе,
Снощи вѣчер на кладѣнци,
10 При момѣте и невѣсти.
Далѣ сам им по яблочка.
Та за товѣ хилно ходи,
Омѣнено неплѣтено,
14 А ѡправо нежѣрлено“.

11. На невеста.

1 Станеніине Господіне,
„Невѣстице фуру́глицѣ.
Дѣ си билá отóнува
Отóнува досѣнува?

5 Невестица іудгув́арьа:
„Испра́штах си свої́а б́рата
У дру́жїна коледаре;

Дружина го очакуја,
Они беа него неможа,
10 Че им треба на зли места,
На зли места и на добри
На зли места на припомош,
13 Ја на добри за разговор“.

12. На младоженецъ първѣцъ (първа година отъ женитбата му).

1 Станеніме господіве.
Бранко іунак конья ковє,
Спорет нєго пржвнє лібе.
Та му дїва сребро плочи,
5 Сребро плочи златни клїнци,
Дє си ковє добрі конья:
Бранко іунак туку метя

Туку мета цярні́ очи
 Тў у ко́ня ту у ли́бе.
 10 Іа ли́бе ку іудгова́ря:
 „Сті́га ме́таі цярні́ очи,
 „Ту у ко́ня ту у ли́бе,
 Нело ко́ви добра́ ко́ня
 14 Да си ко́ня неуконе́ш“.

13. На домакиня, която ражда.

1 Станеніне господаіне,
Замъчи се божі маѣа,
Од Игнаѣа до Божіа.
Та си роди млада Бога.
5 Па запретна свилни скѣти.

Та си взе млада Бѣга.
Па се шетна низ Јурдана,
Низ Јурдана воз Јурдана,
Та си сресна свети Иван
10 И му тиом јудговарѣ :

¹⁾ Слушана отъ Никола Стефчовъ.

¹⁾ Въ други коледарски пѣсни вѣнчаемъ въ краищата Палазария (Самоковска окол.) въ свѣта Чупетово и Студена, се играе „Сѣбенъ вѣмо коледжанъ“.

- „Добра срѣшта светі Іован:
Тебе срѣснах тебе стѣгнах,
Ти че кръстни млада Бѣга.“
Пошлуша ѿ светі Іован,
15 Запретнаѣ е свѣтлѣи свѣти
Та си зема млада Бѣга,
Млада Бѣга лѣва рѣка,
Дѣсна рѣка стрѣж бусѣлюк.
Светі Іован ѿдговарѣа:
20 „Постѣи гѣро постѣи вѣдо,
Да си кръстни млада Бѣга.“

14. На ергениѣ за женетѣе.

- 1 Станевіле Господіне,
Изѣзділо лѣдо млада,
Лудо млада неженето,
Изѣзділо добра кѣна,
5 Та го ѣзді мало млогу,
Прѣе платина през рѣдина,
Да си лѣви добра лѣва,
Некараѣло сур елѣна,
Та го гоні мало млогу,
10 По платина по рѣдина.
Елѣ: бѣга падаѣт глѣда,
Лудо млада се по нѣго,
Се по нѣго та до нѣго.
Сур елѣна ѿдговарѣа:
15 „Фѣла ¹⁾ тебѣ лудо млада,
Нѣтепаѣ си добра кѣна,
Добра кѣна п сѣм сѣбе;
Не ѣе ѣелѣн за дѣн рѣсѣл
Не ѣе ѣелѣн ѣдногѣдец,
20 Нал ѣе ѣелѣн троѣгѣдец.
Три гѣдин ѣе трѣва пѣсѣл,
На платина на рѣдина;
Три гѣдин ѣе нѣко сѣцѣл,
На ѣелѣна кушѣтица.“
25 Лудо млада ѿдговарѣа:
„Бѣгаѣ бѣгаѣ, сур елѣн,
Бѣгаѣ бѣгаѣ да утѣчѣм;
Кѣнѣ ми не ѣе за дѣн рѣсѣл,
Кѣнѣ ми не ѣе ѣдногѣдец,
30 Нал е кѣна троѣгѣдец;
Три гѣдин ѣе мѣко сѣцѣл,
Три гѣдин ѣе зѣба зѣбал,
Зѣба зѣбал зѣб бѣлѣна,
Вѣда пѣсѣн рѣно винѣ
35 Бѣгаѣ бѣгаѣ да те гоним,
Че те гоним че те стѣгнем.“
Елѣн бѣга падаѣт глѣда,
Лудо млада се по нѣго,
Се по нѣго та до нѣго.
40 Та го свѣра дѣлѣе пѣлѣе,

- Што ѣе чѣло неѣе стѣнаѣло,
Едно дрѣво недѣчѣло
Пѣдѣчѣло нестѣнаѣло.
25 Тѣва дрѣво трѣпетѣнка,
Прѣклѣл го е свѣти Іован:
„Хѣи ти дрѣво трѣпетѣливо!
Да си растѣш по зѣи мѣста
По зѣи мѣста уѣбѣта.
Да нестѣнеш и сѣс вѣтар
И сѣс вѣтар и бѣз вѣтар.“

- Дѣлѣе пѣлѣе дѣлѣе сѣло,
Дѣлѣе пѣлѣе крѣва рѣка,
Дѣлѣе сѣло Гѣургѣлѣно,
Гѣургѣлѣно Гѣургѣлѣно,
45 Дѣка момѣ платѣна бѣла
И неѣсти тѣжкѣ рѣзи.
На побѣгѣи сур елѣна,
На побѣгѣи да утѣчѣ;
Прѣговѣри лѣдо млада:
50 Хѣи зѣѣклѣ мѣлки момѣ,
Мѣлки момѣ и неѣсти!
Мѣлки момѣ сѣстри да сѣте,
И неѣсти сѣахи да сѣте.
Распрѣгѣнѣте бѣлѣ платѣна,
55 Пѣпѣнѣте тѣжкѣ рѣзи,
Тѣжкѣ рѣзи бѣлѣ кѣрпѣ.
Направѣте платѣнен сѣрѣи,
Да фѣнемѣ сур елѣна,
На дѣл че го пѣдѣлимѣ,
60 Сѣкому че дѣл дѣлѣти.“
Распрѣгѣнѣли мѣлки момѣ,
Распрѣгѣнѣли бѣлѣ платѣна,
И неѣсти тѣжкѣ рѣзи,
Тѣжкѣ рѣзи бѣлѣ кѣрпѣ.
65 Та фѣнѣли сур елѣна,
И на дѣл го пѣдѣлѣли,
На си момѣ и неѣсти.
Едѣнѣ момѣ дѣл нестѣгнѣа,
Лудо млада ѿдговарѣа:
70 „Лѣте, варѣ, мѣлка момѣ!
Тѣзе мѣне на дѣл пѣдѣлѣ,
Тѣзе мѣне ѣзѣе тебѣ
И фѣна ѣа дѣсна рѣка,
Та ѣа фѣрѣли кѣнѣу сѣпѣ,
75 На си оѣдѣ на двѣрѣве,
От пѣрѣти сѣ прѣвѣкнѣуѣа:
„Пѣзѣе момѣ старѣа мѣле,
Ето тебѣ ѣѣдѣснѣна
79 Мѣне бѣла прѣмѣнѣна.

1) Тѣа дѣла нѣжѣи лѣсѣноѣѣци лѣлѣтѣе вѣло.

15. На скорородено мъжко дѣтѣнце.

1 Станеніице господіице,
Подуй ми віри вѣтар,
Віри вѣтар низ бел Дѣнаф,
Низ бел Дѣнаф низ бел Дѣнаф;	На дѣтѣто зелен венѣц,
На венѣцо секуіаку
10 Секуіаку горекѣ цвѣтѣ
Наі-пѣвише здравичѣто,
Да е дѣтѣ зѣман здраво
5 Та надѹха яранѣ конѣа,
На конѣата сѣишо сѣдло
На сѣдлото мъшко дѣтѣ,	13 Зѣман здраво млогу живо.

16. На близнѣта.

1 Станеніице господіице,
Чувѣ мякъа два гжлаба
Та ги чувѣа очувѣ ги,
Та етанѣа та литнѣа,	Да зѣмѣме тѣнѣа мрежа
Да ідеме да фѣнѣме
Да фѣнѣме мрежѣ рѣба,
Нак старіо одговѣрѣа,
5 Едін литнѣа над Загорѣе,
Та одлетѣ на Загорѣе;
Други литнѣа над бел Дѣнаф,
Та одлетѣ зад бел Дѣнаф,
Та летѣха мѣло млогу,	25 Одговѣрѣа на младіо:
„Іѣле братѣ по-млат братѣ!
Като летѣ над Загорѣе,
Да ли виѣде нѣгде нѣнѣто?
По-младіо одговѣрѣа:
10 Мѣло млогу до три дѣна;
Та летѣха долетѣха,
На се двѣа пѣпѣтуіа.
По-младіо іудговѣрѣа:
„Іѣле братѣ, по-стар братѣ!	30 „Али идѣх над Загорѣе,
Али идѣх али видѣх;
Та си видѣх малѣа момѣ.
Да махнѣме мрежѣ рѣба,
Мрежѣ рѣба у бел Дѣнаф
15 Като летѣ над бел Дѣнаф,
Да ли виѣде нѣгде нѣнѣто?“
По-старіо іудговѣрѣа:
„Іѣле братѣ по-млат братѣ!
Али летѣх та си видѣх,	35 Да ідеме над Загорѣе,
Да зѣмѣме малѣа момѣ,
Малѣа момѣ за тѣбѣа,
Да се, братѣ, ти ожѣниш.“
Станеніице господіице
20 Мрежѣ рѣба у бел Дѣнаф;	40 Вам си пѣѣм двѣ близнѣта

Ноледарски слави.

1. На домакинѣ.

Кадѣ Цѣаа панѣвахѣме,
Кадѣ Богѣа богѣвахѣме,
Дѣйдѣхѣме у нѣшего дохакіиѣа,
Да го развесѣлимѣ.	Сѣе орѣтнѣи вѣлѣвѣи,
Сѣе бѣрѣи конѣѣвѣи,
Сѣе ягнѣи овѣнѣи,
Рѣчѣте дружина амѣнѣи,
Он би вѣсѣлѣ.
Та ни зарѣдѣа, та ни обрадѣа,
Нѣго Гѣсѣотѣ	Паднѣл кумѣнѣ та то еломѣлѣ,
Дошѣл нѣтѣл та ти го панѣлѣ

Крѣитѣ на тѣя слава е билѣ изѣтѣняванѣ спѣредѣ положѣнѣето на дохакіиѣетѣето. Нѣвоѣа старѣцѣтѣ ѣа завѣрѣшѣлѣ така:

Та го дари Гѣсѣотѣ:
Кѣго лѣжѣнѣчка, кѣго панѣчка
А нѣго колѣсѣнѣчка сѣе злѣто и сѣебѣрѣ.
Рѣчѣте дружина амѣнѣи и пр.

Накѣ пѣнѣдѣ е завѣрѣшѣана така:

Забрѣаха Богѣа и свѣтѣго Пѣнѣа,
Та го лѣкарѣаха на високо дѣмѣе

По бащин си занайтъ.
 Расна Стоянчо порасна,
 Направи си самур калник,
 Запаси си меден кафал,
 Паси трагва поседеник, по бѣлилки.

Така и бащата му чинеше на
 млади години.
 Тако ми слава дружина, аминъ,
 Паднал куминъ, та те сломил и пр.

8. На парата.

Като земе старецътъ парата, що му даждѣ, слави:

Тази парина, ако је медена,
 Медна му кошарина;
 Ако је златна, златна му косина;
 Ако је сребърна,
 Сребро му се лѣло и ковало,

Като лиѣ на гора,
 Като лѣт на вода,
 И като заман водина под воденица,
 Тако ми слава дружина и пр.

Всѣка една отъ горивитѣ слави е била заключвана съ слѣдующитѣ думи:

Речете дружина аминъ,
 Паднал куминъ та те сломил,
 Дошел петѣл, та ти го напѣл.

или

Тако ми слава дружина, аминъ,
 Паднал куминъ и т. н. т.

Когато кажели нѣидѣ на стареца: „Дѣдо! Стар ли си, стар ли си?“
 Той е отговарялъ:

„А, а, а, стар сам, стар.
 Кога бе цар Кустадин на Босняк¹⁾
 Дѣдо са даржеше за квасник,
 Кога бѣ цар Кустадин на Бошѹльа²⁾
 Дѣдо са криеше пот кушѹльа³⁾“.

Кога дадѣли малко колаци, старецътъ казвалъ:

„Дай повече.
 Тука нема баба да покрие,
 Та нѣдо конни да добие“.

За себе си старецътъ нареждалъ:

„Ху ху, ху ху, станенине
 Та видѣ ли чудо ти
 Старецо се премени
 Сос потуре бошначки“.

Ако въ нѣкоя къща укорѣли бабата, че неможе да се носи, както
 трѣба, старецътъ казвалъ:

„Ако згреши други некои,
 Та што на баба остана“.

Нѣкои слави сѣ изговаряни отъ стареца и на турски и на български.⁴⁾
 Една такава забѣлженихъ и тя гласи:

¹⁾ Село съ това име има въ хрицето Палакарна (Самоковска околина).

²⁾ Село между Ветренъ и Пазарджикъ.

³⁾ Сящо и въ града София, на Гергевденъ, когато извѣривелтъ обичаятъ *морнобелъ* и изваждатъ бѣлжикитѣ на менитъ изъ гърнето съ вода, прѣдриявявата за щастieto на чени *манни* се нареждатъ по турски.

„Веш киши, одѹн кесѣр.
Алѣ киши етѣп ѣакѣр.
Казандѣ дѣр казандѣ,
Вашиндѣ дѣр калѣдрѣ.“

На български:

„Нетиѣа дарѣа сечеѣа,
Шестина ѡгнѣа кладаѣа.
Гѣската по гѣѣѣа дѣга нѣгѣре“.

Изъ Хаджиеллесеъ, Хасковско.

Завислѣлъ С. Поповъ, учителъ.

При настѣпѣването на коледнитѣ песни, събирали сѣ се момикитѣ отъ цѣлото село на събрание, за да наредѣтъ работата по коледуването. Най-напрѣдъ сѣ се допитвали до по-старитѣ хора и слѣдъ като взимали тѣхното позволение, измолвали сѣ. пѣвкой селанинитѣ да нѣтъ отетѣжни една стѣл, въ която да се събиратъ прѣзъ поститѣ, за да прѣгонарятъ коледарскитѣ пѣсни и да изберѣтъ пѣвци, една или двѣ тайфи.

Вѣвка тайфа се е състояла отъ четире души пѣвци, отъ които единиятъ се е считалъ за първъ и се е наричалъ *чѣма*. Той е билъ длѣженъ да знае ченчикитѣ коледарски пѣсни и тѣхнитѣ напѣви, и при коледуването той е започнувалъ най-напрѣдъ да пѣе.

Слѣдъ набиранieto на четитѣ и пѣвцитѣ, тѣ сѣ събирали прѣзъ нѣколко вечери въ опредѣлената къща и сѣ прѣговаряли и учили коледарскитѣ пѣсни.

Пѣвцитѣ сѣ пѣвали тѣка: четата сѣ единъ пѣвецъ е запѣвалъ и сѣ отпѣвали единъ стихъ, а другитѣ двама пѣвци сѣ *отпѣвали* или повтаряли сѣщия стихъ.

Слѣдъ изучаванieto на пѣснитѣ, коледаретѣ сѣ намирали една неразрѣзана крѣтуна, на която пробивали една рѣзка, колкото да влизатъ пари. Крѣтуната е носилъ единъ особенъ момъкъ, набиранъ отъ и измежду момикитѣ.

Като настѣпѣлъ денѣтъ за коледуването, и двѣтѣ тайфи коледаре послѣдвани отъ нечакитѣ селски момци сѣ отивали да пѣятъ най-напрѣдъ въ кметовата къща. Кмета ги подарявалъ сѣ пари и нѣтъ давалъ устно позволение да ходѣтъ и по другитѣ къщи. Пѣвнieto е ставало все вечерно време до сѣдѣ нощъ. И двѣтѣ тайфи сѣ пѣвали и въ къщитѣ на селскитѣ първенци, и не по два и два, но по четире и четире пѣвци, така щото да имало по единъ *чѣма* и въ запѣването на стиха и въ отпѣването му.

Слѣдъ пѣвнieto въ къщитѣ на кмета и първенцитѣ, четитѣ сѣ зинали вѣвки своитѣ пѣвци и сѣ отивали единѣ къмъ една, а другитѣ къмъ друга стѣна на селото да пѣятъ.

Вѣвка вечеръ тѣ сѣ събирали въ опредѣлената къща и сѣ се сѣмвали, коя тайфа кѣѣъ коя мѣхала по отива да пѣе. Чѣмо и селскитѣ момци, сѣ се раздѣляли на два дѣла и единѣ сѣ слѣдили едната, а другитѣ — другата тайфа, за да изучаватъ коледарскитѣ пѣсни, та на слѣдующата нѣдѣля, да можѣтъ да бѣждѣтъ набиранѣ и тѣ сѣ пѣвци и чѣти.

Коледаретѣ не сѣ пѣвали редомъ въ вѣвка къща, а само въ къщята, гдѣто е имало госте. Момикѣ сѣ ги прѣдизвѣстявали, гдѣ имало госте и гдѣ не. Осѣнѣ момикѣ, и момикѣ сѣ били длѣжни да обѣждатъ вѣвка вечеръ на коледаретѣ, въ кои къща имало госте.

Това за прѣдъ бѣдни вечеръ; а на бѣдни вечеръ коледаретѣ сѣ ходили да пѣхатъ въ всѣхъ къщи.

На бѣдни вечеръ, четитѣ медко съ пѣвцитѣ сѣ се събирали по отъ-рано въ общата стая на общо събрание, въ което трѣбало да приеж-ствуватъ всичкитѣ сѣзекъ момци. На това събрание, тѣ сѣ опрѣдѣляли кой тайфа или чега, отъ коя къща да захване коледуването и въ коя да сътриш, та ѣ не подминатъ нѣкоя къща. Момцитѣ тоже сѣ се раздѣ-ляли на дѣѣ дружини по една за всѣкоя тайфа. Нѣкои отъ момцитѣ сѣ земали по една торба, за да събиратъ фасуль, булгуръ, солъ, славина отъ заклиното за коледа свине, масло, отвара, пчеличено брашно и вѣйна, а двама момци сѣ били назначавани да носятъ кравантѣ или колачетата, които онай вечеръ събиратъ коледаретѣ.

На бѣдни вечеръ, коледаретѣ сѣ пѣяли не само въ къщитѣ, но и по патищата, отицѣйки отъ една къща въ друга. Тѣзи пѣсни, цѣ сѣ пѣли по патищата иматъ и особено названиее *пѣсни пѣсни* за отицѣ, отъ дру-гитѣ *коледарски пѣсни*. Въ нѣкои къщи, коледаретѣ сѣ испѣвали само по нѣколко пѣсни; въ къщитѣ, гдѣто пѣхъ се давало нѣщо за яденне и пиење, т. е. гдѣто сѣ ги гощавали, тѣ сѣ пѣли по много пѣсни. За това, тѣ сѣ били прѣдпозвѣстивани, въ кои къщи имъ била приготвена гозба.

Прѣвъ деня всѣка домакиня приготвяла за коледаретѣ единъ кравай. Ако ѣ въ къщата сѣ имало мома, тя сѣ мѣсила кравия и го е накар-вала съ етафиди. Коледаретѣ пѣяйки сѣ отивали къмъ къщата и сѣ се спирали на двора, гдѣто сѣ испѣвали една пѣсень. Четата сѣ приемалъ кравия и сѣ нареждалъ славитѣ. Ако въ къщата сѣ имало нѣщо приготвено за яденне коледаретѣ сѣ влизали настрѣ и прѣдъ сложената трапеза сѣ испѣвали на всѣхъ членъ отъ домакинството по една пѣсень, като сѣ пѣли най-напрѣдъ на най-стария членъ, а най-сетѣ на най-младия (Слѣдъ това, коледаретѣ сѣ били гощавани и въ еждото ноще, домакинята сѣ донасяла по малко фасуль, булгуръ, солъ и пр. и го е туряла въ коледарекитѣ торби.

При испрѣжданнето на коледаретѣ, домакинята, или пѣлъ момата ако е имало въ къщата такава — е изпаяла на двора приготвения прѣвъ деня кравай, и го е прѣдавала на четата, които приежайки го сѣ двѣтѣ си рѣце *славя* сѣ съ слѣдгющитѣ три *слави*:

1. „Скочете момчета, подскочете, че сме дошли на наш болерина в годината еднаш, ти ѣи дарѣа подари вина кравай, тя му се азато и сребро-ляло и прее плет прѣляло.“

2. „Това ако му е малко, дал му Господъ синове и штерки, та се по-сили и подисели като царъ със войска, като плави по весело, като риба по бѣрзот,¹⁾ като слен въс плавина и като шума и горѣ.“

3. „Дал му Господъ до два вола, като два сива гѣлаба, по небето фжркали, по земьята орѣли, та наорѣли на големи ниви чехти големи крѣщи, на хармане големи сорове, а житища пѣлажа със жѣлта пченица.“

Слѣдъ нарежданнето на всѣка отъ горнитѣ слави, четата се е обръ-щалъ къмъ пѣвцитѣ и момцитѣ съ възвикъ: „Речете, момчета, аминъ!“ Момчетата извиквали едногласно: „Аминъ!“ Всички коледаре изговаряли къмъ домакинитѣ „прощавайте“ и сѣ пазявали, пѣяйки нѣкоя патна пѣсень.

Въ последния день, майжитѣ на четитѣ и пѣвцитѣ сѣ приготвявали по една масленица²⁾ и по нѣкоя и друга гозба, което испѣвали въ единъ сѣдъ и туряли въ тавата надъ млина. Всичко вързвали въ единъ мисаѣ, и всѣка чета и пѣвецъ занасялъ приготвената отъ майка му *масленица* въ общата стая, въ която сѣ бѣха събирали по-напрѣдъ всѣхъ вечеръ за

¹⁾ Бързот.

²⁾ Масленица е мляна месина въ масло

да прѣговарятъ и изучаватъ коледарскитѣ пѣсни. На общата трапеза бивало да зематъ участие и другогодишни (лански, по-лански и по-напрѣшни) пѣвци, а и желаещитѣ отъ момцитѣ, що сж слѣдвали коледаретѣ. За общата трапеза се е наготовлявало за яденіе и частъ отъ събраното прѣзъ вечерята изъ кашцята, което е сварявало въ два три медника нѣкоя жена, а остатъкътъ се е продавало и паритѣ туряли при онѣзи събрани въ кратуната. Кратуната сж отрошавали, щомъ коледаретѣ сж се съберѣли на общата трапеза.

Пиршеството и веселбата при общата трапеза се е продължавало цѣлъ день съ свирни, пѣсни и хора. При мръкване, момцитѣ сж се прощавали единъ другъ съ дуинтѣ: „Хайде, момчета, дано даде дѣдо Господъ за до година сас по-живо и сас по-здрано, да прекараме коледяината.“ Тѣзи дуи сж се наговаряли и по-напрѣдъ при въздравицитѣ.

Слѣдъ прощаванието, коледаритѣ сж се разотивали.

Пѣсни, които се пѣятъ въ пѣтъ.

1 Чорбаджию болярину!	1. Че ти идатъ добри гѣсти,
Ко си сжнен бѣденъ бива,	5 Добри гѣсти коледари.
Ко си пиавъ трезвенъ бива!	
	2.
1 Йорданъ течѣ низъ брѣпи, ¹⁾	Бредове се позлѣтаватъ.
Надъ вода, надъ вода, Йордане до.	10 Видели ја о-чѣритѣ,
Изъ Йордана така шапка ²⁾	Напуснаха о-цѣте си,
А в шапката Бѣжа малѣ.	Да претечатъ шапка с Бѣга.
5 Ф рака дѣржи млѣда Бѣга,	Видели ја орачите
Млѣда Бѣга отъ хѣбости	Исхвърляха копралитѣ,
Бѣжа малѣ отъ парости, ³⁾	15 Да претечатъ шапка с Бѣга.
Шапката се ползульава,	
	3.
1 Пропаднала тамна мъгла,	Гиздава равна Романија,
Гиздава равна Романија.	„Лоша ламја с деветъ глави,
Не е била тамна мъгла,	Гиздава равна Романија.
Гиздава равна Романија.	Диха, диха, мъгла издава,
5 Но ја била лоша ламја,	10 Гиздава равна Романија.

Пѣсни, които се пѣятъ по кашцята.

4. На име

1 „Стани нине господине,	10 Имамъ си го бжхъ неправѣа.
Чули сме та, та сме дошли,	Ала ми е мжниничко,
Имамъ една златокося,	Мжниничко глупавичко,
Златокося шестопржста.	Неможе се на конѣ дѣржа,
5 Пише му се това име,	Неможе се поиска реди ⁴⁾ .
Това име царѣ да бѣде.	15 — „Стани нине болярине,
Дај го дај го с насъ да доіде,	Ти му пиши това име.
С насъ да доіде царѣ да бѣде“.	Това име царѣ да бѣде.
— „Ой ви момци коледари!	Воивода ште му конѣ дѣржи

¹⁾ Орешъ = орѣшакъ.

²⁾ Шапка = генийка.

³⁾ Паростъ = драгостъ.

И тои ште му воиска реди.⁴
 20 Тебе пенм домакинью,¹⁾
 Тебе пенм бога славим,
 Од Бога ти много здраве,

Колко здравец по планина,
 Только здраве ꙋ тази кжшта,
 25 ꙋ тази кжшта ꙋ таа дружина.
 Ои коледо мои коледо!

На духовни лица.

5.

1 Замжчи се божа маика
 От Игнатъа до колада.
 Да си роди млада Бога,
 Всички сж се превжрвѣли,
 5 Да ми гледат млада Бога.
 Покаяниха свет Ивана,
 Да ми кржсти млада Бога.
 Свети Иван одромане:²⁾
 „Та што мога да си кржстѣа,
 10 Да си кржстѣа млада Бога?
 Ас сжм слава, тои е огенъ“.
 Млада Бога одромане:
 „Преиди, преиди свети Иван,
 — Да оставиш божји закон“.

15 Свети Иван се зарадва,
 Па запретна бели ржени,
 И засука силно скуте,
 Силно скуте за појаса,
 И искука до три свешти.
 20 Свешти зема ꙋ лѣва ржжа,
 А в десница млада Бога.
 Млада Бога от кубости,
 Свети Иван от парости,
 Ржжи му се посребриха,
 25 Скуте му се позлатиха,
 Брада му се маламоса
 27 Тебе пенм домакинью, и пр.

6.

1 Тржгнал ми беше Свети Гьорги,
 Рано рано на Гьоргевденъ,
 Долу долу на зимове.
 Да обиде зелен сикор,
 5 Сиво стадо шилетина,
 Шилетина вахли овни,
 Здраво ли је живо ли је.
 На пжт срешна добра срешка,
 Добра срешка свети Ивана:
 10 „Каде збогом свети Иване?“
 — Долу ꙋ земѣа на зимове,
 Да обидам сиво стадо,
 Сиво стадо шилетина,
 Шилетина вахли овни,
 15 Здраво ли је зимовало.“
 — „Вжрни се вжрни свети Гьорги,

И ас сега от там ида
 Здраво и живо иззимало,
 Ош по лепом изагнѣло.
 20 Клади ти сж Гьргъувитина,
 Едно агне ваклошато,
 Ваклошато каврошато“³⁾
 Свети Гьорги се зарадва,
 Та си фсегна в десни жѣбас,
 25 Та извади леви кључѣс
 Та раскључи небо земля,
 Та пропадна тжмна мжгла,
 Та поросѣа блага роса,
 Та поникна добра трева,
 30 Та пописи сиво етадо,
 Сиво стадо шилетина,
 Шилетина вахли овни.

7.

1 Архангеле Мирхангеле,
 Што ти дворе разметено,
 Разметено расветлено,
 Ред по редом наредено,
 5 Бжрао конѣ извадено,
 Сияе седло заседѣано,
 С' златки вади зајуадено,
 Да ли мислиш бои да биеш,
 Влашка земѣа та і Богданска?
 10 — Мили ми драги коледари,

Нетои мисѣа бои да биѣа
 Влашка земѣа и в Богданска.
 Сношти ми е сдогаръ дошжл,
 И' десетъ села да кумовам,
 15 А в десето да сватовам.“
 — Мили ми и драг Архангеле!
 Като мислиш да кумоваш,
 Да кумоваш да сватоваш,
 Камо ти са клѣди момци,
 20 Млади момци кривошапци.

¹⁾ Стихотѣтъ отъ „Тебе пенм домакинью“ до края се повтарѣтъ сѣдѣа всѣхъ коледарска лѣгѣнъ.

²⁾ Одромане = оттоларѣа.

³⁾ Каврошато = витарошко.

Кривошанци, левострелци?
 Мили ми драги коледащи!
 Цитна ги сам доле доле,
 Доле доле покрай море
 25 Да ми ловят дребна лова,
 Дребна лова яребича.
 Целовили дребна лова.
 А ловили добра лова,
 Добра лова три елени
 30 Три елени алатороги.
 На чело им ясно слънце,
 На гръди им месечина,
 На плешти им дребни звезди,
 Напред бегат назад гледат.
 35 Три елени одромали:

1 Свет се Иван възвишава
 На сребарна патерица,
 Ф раі да иде, ф раі да бжде.
 Подир иде него-о тълпо,
 5 Віком вика, тичом тиче:
 „Стої почакаї, мої мил сине,
 Мої мил сине свет Иване,
 И ас е тебе ф раі да доїда,
 Ф раі да доїда ф раі да бжде.“
 10 — „Вжрни се вжрни мої мил тълпо
 Немаш патьа ф раі да доїдеш,
 Ф раі да доїдеш, ф раі да бждеш,
 Некога си ормач бивал,
 Сиворе си разоривал,
 15 Сираци си неспетелвал,
 Зато немах пать вжв раіа,
 Ф раі да доїдеш ф раі да бждеш.“
 Свет се Иван възвишава,
 На сребарна патерица,
 20 Ф раі да иде, ф раі да бжде.
 Подир иде негова маїка,
 Віком вика тичом тиче:
 „Стої почакаї мої мил сине,
 Мої мил сине свет Иване,
 25 И ас е тебе ф раі да доїда
 Ф раі да доїда ф раі да бжде.“
 „Вжрни се вжрни, милта маї,
 Немаш патьа ф раі да доїдеш,
 Ф раі да доїдеш, ф раі да бждеш,
 30 Некога си кума бил,
 35 Некога си кума бил,

-- Ої ви момци кривошанци.
 Кривошанци левострелци!
 Неморете врати колю,
 Нежлъте криви лаци,
 40 Негубете танки стрели.
 Не сме ние три елени,
 Но сме ние до три светци,
 Та слинаме кат година,
 Кат година по Коледа;
 45 Преглътаме Християнина,
 Тачат ли си християнство,
 Тачат ли се малко големо,
 И момците коледника.
 Тебе, песим домакинъ и пр.

8.

Пою-о пълчи неходіла;
 Зато немах пать вжв раіа,
 Ф раі да доїдеш ф раі да бждеш.“
 Свет се Иван възвишава.
 5 На сребарна патерица,
 Ф раі да иде, ф раі да бжде.
 По него вжрни негов братец,
 Віком вика тичом тиче:
 „Стої почакаї, мої мил братец
 10 И ас е тебе ф раі да доїда,
 Ф раі да доїда ф раі да бжде,
 „Вжрни се вжрни мої мил братец,
 Некога си очмър бивал,
 Стадото си разжривувал,
 15 Нивите си упасовал,
 Зато немах пать вжв раіа,
 Ф раі да доїдеш, ф раі да бждеш.“
 Свет се Иван възвишава,
 На сребарна патерица,
 20 Ф раі да иде, ф раі да бжде;
 По него вжрни негова сестра,
 Віком вика тичом тиче:
 „Стої почакаї мої мил братец,
 И ас е тебе ф раі да доїда,
 25 Ф раі да доїда ф раі да бжде.“
 — „Приди приди, милта сестро,
 Некога си сдуга бил,
 Малки деца амизвала;
 Зато немах пать вжв раіа,
 30 Ф раі да доїдеш, ф раі да бждеш “

9.

1 Свети Никола вино пїлаше,
 Младци наш божии (не господітеле).
 Слани чо пїлїени, чїши орїїни,
 От слани се еїни, чїши пїлїхвани,

2 Нито чїпшати до зїлїа допрїа,
 Нито се вино от чїши разлїа.
 Великите светии се позлїдаха,
 Та свети Никола доглїдаха.

3 Тоя стихъ се повтори подиръ всїки стихъ на тая пїсєн.

Свети Никола им одромане	До триста меря все рошно вино,
10 „Што виں сто іте, што виї глєдате“	До триста килї была пченица,
Корип се данн ние Черно-Море,	20 Не ште Никола, до триста меря,
А какь кораба триста тунна	До триста меря все рошно вино;
Иъ югя стїят ф едїн глас вїкат:	Не ште Никола до триста килї,
Ти ни помїгаї свети Никола,	До триста килї была пченица,
15 Корип ви махни на добрі стрїна,	Но ште Никола до еднї мїра,
Иъ добрі страна какь чїрна зїмља,	25 И ште Никола до еднї кїлаї,
Што снї обрїкли ште го дадеме:	Сже добрі рїка сже добрі сжїце.

10

- 1 „Ой Ілляша свет Ілляша!
Іа йзлезі на висёко,
На висёко нв поладе,
Та засвіри с мёден кавал,
5 Да се збержт вси светини,
Ште ги питам и тефтишам:“) Кой іе стори таіа радос,
Та огредо лятно слянце.
Лятно слянце мёсечинка?“
10 И излеза свет Ілляша,
На висёко на паице,
Та засвіри с мёден кавал.
Задал се іе свет „Димитар,
И след него тамна магла,
15 Тамна магла лутя сліна.
„Ой Димитре, свет Димитре,
За“) та питам и тефтишам,
Ти ли стори таіа радос,
Та огрыало лятно слянце.
20 Лятно слянце мёсечинка?“

11. Пѣснь на момци.

<p>1 Седи јунак на крај море,
На крај море на постелџа,
Постелџи му сребрени,
Вжзгљаво му сребрени,</p> <p>5 Вечера му морска риба,
Морска риба динско вино.
Слугарџат му малка мома.
Јаш јуначе, пш јуначе,
Псналивџа чина вино.</p> <p>10 Ја нипивџи малка мома
Бело лице лебедено,
Черни очи черешови.
Прости јунак тиа вечер,
Јала јунак утре вечер.</p> <p>15 Докато нескџм вечерџа,
Вечерџа велегнала,
И портиџе прекључила</p> | <p>Вжрџо несто прехранџа.”
Прости јунак тиа вечер,</p> <p>20 Доиде јунак сетна вечер,
Мома била вечерџа,
Вечерџа и легнала,
Портиџе ја прекључила,
Вжрџо несто прехранџа.</p> <p>25 Добџр јунак порти биџе,
Порти биџе љубо каљџно,
Где го зачу малка мома,
Тџа нескџи гџла боџа.</p> <p>30 Вжрџо раскључи портиџе,
Прехџаџа му враџа коџџа,
Окачи му аџп пченџца,
И прџизџи добџр јунак
Вжвџе го превџсе му</p> <p>35 Морска риба динско вино.</p> |
|---|---|

¹⁾ Вм. *с. 214*.

*²) За нм. пл.

12. Моминска.

- 1 Пофали се малка мома,
Че е мома нај-хубава,
По-хубава от слънцето
По-гиздана од брата му,
5 Од брата му од месеца.
Од до зачу јасно слънце,
Тој си мома одромане:
„Мари моме, малка моме!
Ти ли си се тѣ пофали?
10 Че си мома нај-хубава,
По-хубава от слънцето,
По-гиздава од брата му,
Од брата му од месеца?
Нека сторим въра клетва,
15 Да се личим, да се красим,
Од истока до захода.“
Влезна мома в тѣинова си,
В тѣинова си ламперинка;¹⁾
Та надяна всичко љапо,
- 20 Всичко љапо копринѣно
Ошт по-љапо сацѣлено
Налѣзла је вѣи на двора,
Да се личат по хубости,
Од истока до захода.
25 Личили си по хубости,
Доиде мома по-хубава
Од илното јасно слънце,
Од брата му од месеца.
Јасно слънце одромане:
30 „Мари моме, малка моме!
Ја влезни си ти вѣи вѣшти,
Соо да греем до два вѣшца;
Изгорѣаха жетварите
Жетварите на полето,
35 Косачите в ливѣдите
Орачите в' угарите
Офчарите пот сынките.

Изъ Прилѣпско (Македониѣ).

Зависалъ Марко К. Цепенкова.

На 23 Декемвриѣа вѣчерта, спрѣти 24-ѣи, ко се збѣраат дѣцата стрѣт село или стрѣт најло и ке пѣлат огон за да се грѣјат и ке вѣкаат: „Кѣледе, кѣледе, кѣледе!“

По пѣлнокъ ке се зѣберат дѣцата со стѣлчинѣа²⁾ во раце и со торбинѣа на гуша³⁾, зѣедно со ѣдво колѣндарче, вѣраано со коѣец бел и цѣрвен, *мартинка*, за појас Колендѣрчето ет од ѣдно дѣрвѣе издѣлѣао со чѣтири кѣшѣи и напѣрено со рѣски, едни нацѣрвени со боја. Во него ке надѣнуа колѣчинѣа, кај⁴⁾ што ке му дѣат, и ке го закачуат за појас. На коѣецо ке му пѣсат колѣчинѣата.

Кога ке ѣдат по пѣт дѣцата, ке вѣкаат: „кѣледе,“ а едни по-гѣлемки ке поат вака:

„Колѣдница варѣрица,
Сивѣ сивѣ гулабица,

„Цѣлѣтала от пѣвина,
И дѣвесла убѣина.

Друга.

Колѣдница варѣрица,
Бери пѣнѣа⁵⁾ за вѣчера,
Мене ми се вѣчера,
Оти пѣле ми зѣгина,
Од море до море,

Во царѣчинѣ двѣрон.
Цѣрица го налѣзила,
И прѣвѣата⁶⁾ му истѣрила,
Цѣцуциц ми сторѣло
И пѣлетѣ си ѣкрѣло.

По Витолицѣи.

Колѣдница мелѣдница,
И по неа вѣсѣлица,
И по неа лѣва лѣва.

дднаш ни сте во гѣдинѣ,
Кѣко цѣсѣа во гѣдинѣ.

¹⁾ *Ламперинка* казватъ лѣдната частъ отъ кацѣта, гдѣто дѣржатъ новѣсѣиѣа съ дрѣхѣиѣи.

²⁾ Тонѣжа. ³⁾ На вѣраѣ. ⁴⁾ Кѣдѣ. ⁵⁾ Пѣнѣ. ⁶⁾ Чѣрѣата.

Песените вака, ќе дојдат прет портн, ќе склучат за да му отворат и ќе влезат «нуки». „Колéде, колéде“ ќе свиќаат (Вó Крушоо „колéде, баба, колéде“ не рéчат), и ќе му дáт éдни колаци, а други ко́стонье ¹, и ќе сви́каат децата:

„И вродина дочекале,
С'о се ваша мила рода“.

После домикиот ќе и натера за да пробуричкаат²⁾ огнот, за да се сглат кокошките, да носат јаџа. „Пири пири, пири пири“ ќе речат децата и ќе одат во друга куќа“

Дента³, секои юмакин тврчат за да си приготви јадење и пиење, едно за бадник и друго за божик.

Дамакинката ќе сѹреди и ќе промени мукњата и ќе месат едни мизник⁴, посен за вeчeртa. Вeчeртa ќе се киди една пeнџушка⁵, гдeмa во oгнoт и таа ќе се пaрeчи бадникoцa. Кoстeнџe ќе вaрaт и ќе идaт вeчeртa; oд вoдaтa oт кoстeнџeтo ќе сѹ пaмкaт рaцe и нoзe, aд дa нe мy пyкaaт пpeз лeтoтo.

Туку-речи синок⁶⁾ не ќе заспнат дүри да ўдри клепалото. Тогат стирците и секој што можат, църква ќе ѓдат. От църква ќе се дојдат и рѹчекот готоф.

По ручек ќе појдат на честење, кај нунњото ⁷, кај дедо — зето и кај по-стареа-некои си.

За честеніето ке му стѣвет³, нѣколку мезинѣа леблѣбини, сѣо грѣзь, сибѣви и цѣрнѣ славѣ, джѣгерче мѣзе, расѣл стѣрен и пѣнерки. Раѣни и кѣве ке му се дава.

Од жазнико што ќе го мѝсат, ќе напраат по еден кжрс по вратити-
и ќе зајачат по троа² смрека¹⁰ и троа ќе зајалат за да извори Гоа
била за арно — за од вапир да немози да влѝзи во тѝа кѝкѝа.

Три дни божик се правт и бра се ганди се играт на стрѣт село.

Коледото туку-речи и по селата го пушат како во градот.

Во Крушово коледарчињата викнат баба:

„Колени, мѣленде,
Стѣла родина.
Ісуси кѣа, ѿтвори ми врата,
Дѣла бѣбо, ѿдѣла“.

На свързването коледото, децата ще речат една песничка за нея:

„Ўтре вѣчер бѣдникъ вѣчер.
Кои го има, ке го тѹчи“);
Кои го нема, ке го зѣжнѹ“.

По селата баднеко ги првпат поске од градо. Вочерта ке клаат еден кател костениче да варат за да идат. Нодата от костеничето едни га турнат во лрвонрко¹³⁾, велеткьум ваки:

„На ти цѣрило,
Даі ви бѣлило“.

Това кажуат, за да излезе главният от личищата и да биде бѣта. И по селата кланат пѣнбушка бадениѣца и праат мазникъ. Во един сѣла ке останаат най-старѣо чѣок да сѣдни пѣкарѣи оѣно, а другѣите ке пѣлезат от кѣкѣя на двор. Еден чѣок ке крѣти на глаа мѣзникѣи и ке тѣрѣнит ан да вѣрти ¹³⁾ кѣкѣята три пѣти оѣолу на оѣолу со еѣте кѣкѣни дѣтѣе. На

14) Кладенець 18) Обишан

9.

- 1 Стоиан си стадо размъна,
По върх по Стъря-Планина
И Овчо поле големо.
Ситна си роса прирѣон,
5 Върхна го дрѣмка пребѣла,
Та легна Стоиан, та заспа,
В стред Овчо поле големо,
Под столовата орѣпе.
Сепна се Стоиан, сабуди,
10 Когѣ се сепна, сабуди,
Та па разгледа, разгледа
На горе, та па на доле;
Та па се качи, возкачи
Воз столовата орѣпе,
15 Сивѣ си етидо согледѣ
3 Карѣ-Влашка широка.
Влашкѣ му етидо дѣлѣхи,

с. Локорско, Януарий 1888 год. Слушана отъ Божана Ласкова Вълчинова

- На дѣветъ дѣла тѣраха,
Сетинал овѣн караджѣ,
20 Овѣн караджѣ-оладжѣ,
Стоан се викна провинѣ
Овѣн караджѣ-оладжѣ!
На кърет ми стадо къретѣка,
Та го при мене доведи,
25 Дзвѣнецо кѣу ти поалата,
Рогове кѣу ти пѣребра,
Дзвѣнецо кѣу ти поалата,
Да пейѣ, като девоика;
Рогове кѣу ти пѣребра,
30 Да лаштѣт, като ежливцето.
Ка го ѣа дочул караджа
Караджа овѣн аладжѣ,
На кърет му етидо къретѣка.
34 Та го при него докара.

10.

- 1 Писло мѣжѣ врани конѣ
3 Зелѣното ливѣгѣ,
Та пишело до три пѣрѣа.
До три пѣрѣа паунѣви,
5 Паунѣви галунѣви;
Житникѣ ги на главѣта,
На главѣта над очѣте;
Па возседнѣ врани конѣ,
Та оти ѣ па ченѣта.
10 Там асѣче три девоики
Три девоики, еднолики,
Еднолики, едноимѣни
Едно рѣчѣ прѣмѣени
Прѣговѣри лѣдо мѣдо
15 — Лѣте врани, три девоики!
Три девоики, еднолики,
Еднолики, едноимѣни,
Едно рѣчѣ прѣмѣени,
Едно дѣла прѣдѣмѣте!
20 Едно игра запѣватѣ!

с. Рибнѣзѣнци, Мартъ 1888 год. Слушана отъ Велика Силасѣва (Велика Матрѣнова)

- Та ви видѣ лѣдо-мѣдо,
Кѣѣа ште го него зѣмѣ,
Та ѣа дѣри добри дѣра
До три пѣрѣа паунѣви,
25 Паунѣви галунѣви.
Навѣдо се наѣ-старѣта,
Та си зѣме до три пѣрѣа
До три пѣрѣа паунѣви,
Паунѣви галунѣви;
30 Дигнѣ глѣва не дѣде си
Навѣдо се по-среднѣта,
Дигнѣ глѣва не дѣде си,
Навѣдо се наѣ-младѣта,
Свѣде глѣва дѣде ѣ ги,
35 Та ѣа «фѣнѣ за рѣкѣта
Та ѣа каѣѣ конѣу сѣте,
Завѣдо ѣа ѣа дѣрѣмѣе,
Та ѣа свѣти на дѣрѣмѣе.
Нѣкаѣѣ ѣа ѣа чарѣмѣе,
40 На чѣрѣмѣе на дѣрѣмѣе

II.

- 1 Билѣ малѣ мѣнѣно,
Не гледѣ го мѣнѣно
Та го гледѣ на врани конѣ,
Бѣк му кѣпѣа играѣ . . .
5 Задѣнци му дзвѣдѣнци,
Сѣдѣте му сѣдѣбно,
Озгѣр-оздѣл свѣдено,
Стрѣмѣно му пѣрѣтевѣе;
Конѣа му ги рѣпаѣе.

с. Локорско, Февруарий 1888 год. Слушана отъ Божана Ласкова Вълчинова

- 10 Опи пѣрѣа пѣнѣта,
Дѣлѣ конѣа пѣдѣнѣ
Там тоѣѣа нѣкѣнѣе,
Под тоѣѣа Нѣкѣѣа,
Чѣста чѣѣ крѣѣнѣе,
15 Сѣдѣнѣ дѣѣ пѣнѣе,
Сѣс сѣбѣрана нѣдѣѣа,
Нѣ сѣдѣнѣ конѣнѣе.

- Млогу сам дари готвила,
10 Сѣкуму свата по дара,
Старому свѣкру два дара,
Свекрви бела конѹља,
На жљви белѣ бѣлушки,

С. Войновоца, Мартъ 1888 год. Слушана отъ Бяба Елена Бешова.

- Дѣвере свѣлих колаици;
15 На кумѣ Петар шамалиа,
На шамалиата ѣбжлея,
У ѣбжлката жжлтица.

14.

- 1 Што ми је мѣло и дрѣго,
Че се је пролетъ пукнѣла,
Се је нмѣло на трѣва
И стока, марѣ, и мѣкѣ;
5 Сивѣ говѣда в горѣта,
Вранѣ конѣне в полѣто,
На мѣладици овчѣци
И на стотѣци козици.
Сѣчка је стока весела,
10 Сѣчко је живо станѣло,
Сѣчко је живо и здравѣ.
Сѣчко на пѣша тжргнѣло,
Орач ми орѣ в полѣто.
Полските рамни рѹдини,

С. Войновоца. Слушана отъ Воша Маскрашова.

- 15 Полските цѣли цалини.
Два му волѣве ангѣле,
Рѣлото му стрѣтурново,
Жеглиѣте му босѣлкѣови,
Босѣлкѣов млогу мерѣше,
20 Та сѣчко живо сѣбѹди.
Сѣчките живи животни,
Сѣте по нѣго поѣдѣа,
Сѣте се Бѣгу молеа:
— Ја да, ни Бѣже, ја даи ни!
25 Таѣа година нај-добра,
На сѣчки здраво и живот,
Орачу добар берекѣт.

15.

- 1 Ти Пѣтре, ти джолѣпинѣ!
Сам си се Гѣспод покѣши
У вас на гѣскѣ да доѣде,
Мѣжеш ли Бѣга посрепитѣи?
5 Имам ли платѣо свѣдено?
Бѣто набѣто нѣткало,
И по кенѣре злѣтено,
Та мѣда Бѣга да свѣлиш,
На рѣце да го приѣанеш,
10 Постѣлка да му постелеш
И бѣаго да го погѣстиш,
Погѣстиш вино напѣиш?

С. Докорекѣ, В. Л. Вѣлчичева.

- Бѣлѣрини Пѣтар гѣвѣре:
— Ја имам сѣчко гѣтѣо
15 Сам тукѹ Гѣспод да доѣде,
Ја имам платѣо свѣдено,
Сѣтно набѣто нѣткано,
По кенѣре је злѣтено
И по стрѣдѣта шѣрено
20 И ѣште имам в двѣровѣ,
До три земници с рѣкиѣа
Чѣтвѣрти с вино чѣрвѣнѣ
Дѣветъ обѣрѣ с говѣда
И ѣште дѣветъ с овчѣци

16.

- 1 Прѣшетѣ сѣ мѣло гѣачѣ
Низ ѹбави Цариграда,
Сѣс ѹбава вранѣ конѣа,
Да продѣяв белѣ свѣла,
5 Белѣ свѣла и цѣрвѣнѣ
Синѣа блѣдѣ богѣсиѣа.
Сѣте момѣ надоѣдѣа
Да купѹват белѣ свѣла,
Белѣ свѣла и цѣрвѣнѣ
10 Синѣа блѣдѣ богѣсиѣа;
Сѣл не доѣде момѣ Јѣна.
Прѣшетѣ сѣ мѣло гѣачѣ,
Прѣшетѣа си сѣрем-кучѣиѣа,

- Низ ѹлици, воз ѹлици,
15 Сѣте момѣ надоѣдѣа,
Ја че ѣде момѣ Јѣна.
На пред неѣа двѣ робѣиѣни,
Двѣ робѣиѣни пат разѣитѣат,
Двѣ ѣ момѣ краѣци дѣржѣат
20 И ѣште двѣ с неѣа ѣдат,
Та отѣдѣ момѣ Јѣна,
Та отѣдѣ на стрѣд пѣзѣр
На стрѣд пѣзѣр у чѣршѣиѣа
Па на гѣачѣ прогѣвѣри:
25 - Јѣле варѣ, мѣло гѣачѣ!
Иѣбѣри ми белѣ свѣла,

- Белѣ свѣла и цървенѣ
 Синѣя бледѣ богасѣня,
 Че ми свѣла іако трѣбва
 30 Да си прѣва тѣни дѣри.
 Проговори младо гѣачѣ,
 Проговори отговорѣ:
 — Фѣла тебѣ, моѣ Іанѣ!
 Іа се кѣчи в срем-кучѣня,
 35 Избери си белѣ свѣла,
 Белѣ свѣла и цървенѣ.

С. Войнеговѣц, Мартъ 1888 год. Слущани отъ Мица Стоячкова.

- Синѣя бледѣ богасѣня.
 Излагѣ се моѣ Іанѣ,
 Излагѣ се, измаи се,
 40 Измаи се, не верѣ се,
 Та се качѣ ф срем-кучѣня,
 Да избере белѣ свѣла,
 Белѣ свѣла и цървенѣ,
 Синѣя бледѣ богасѣня
 45 Бутнѣ гѣачѣ срем-кучѣня,
 Та завѣде моѣ Іанѣ.

17.

- 1 Поканѣ се светѣ Гѣорги,
 Да си ідо у раѣ Бѣжи,
 Та обседѣла добра кѣня,
 Добра кѣня хилиндѣра,
 5 Обседѣлѣ го в алѣтно седѣло,
 Обуздѣ го в нѣва уздѣ
 Нѣва уздѣ чѣсто сребрѣ,
 Па си оидѣ по дѣрѣмѣ.
 Нѣшту му се глас зачѣва,
 10 Глас зачѣва глас дѣчѣва.
 Облѣрнѣ се светѣ Гѣорги,
 Облѣрнѣ се та поглѣдна,
 На по нѣго старѣ баптѣ
 Тѣком тѣчѣ, гласѣм вѣка
 15 „Постѣи, постѣи, сѣнѣко Гѣорги!
 И іазѣка с тебѣ дѣда
 С тебѣ дѣда у раѣ Бѣжи
 В раѣ да іда, в раѣ да вѣда,
 В раѣ да вѣда, в раѣ да бѣда“.
 20 Проговори светѣ Гѣорги.
 „Назѣт, назѣт, стари тѣте!
 Тѣзе не мѣш с мѣне дѣдѣш,
 Кога бѣше на мѣт замѣн,
 Кога бѣше тѣзе орѣч
 25 Чѣжда зѣмнѣя прѣбрѣвашѣ,
 Не си тѣзе за в раѣ Бѣжи,
 Че си тѣзе много грѣшен“.
 Те по нѣго тѣком тѣчѣ,
 Тѣком тѣчѣ гласѣм вѣка
 30 Нѣговѣта мѣла сѣстрѣ
 И се нѣму мѣлно мѣли:
 „Іа стоѣ постѣи светѣ Гѣорги,

- Да те стѣгна и прѣстѣгна
 И іа с тебѣ в раѣ да іда,
 35 В раѣ да іда, в раѣ да бѣда“.
 Проговори светѣ Гѣорги:
 „Назѣт, назѣт мѣла сѣстрѣ!
 Тѣзе не мѣш с мѣне дѣдѣш
 Тѣзе не си за в раѣ Бѣжи,
 40 Кога бѣше на мѣт замѣн
 Кѣрѣмѣвашѣ, тѣрѣмѣвашѣ,
 Дѣбрѣ вѣно прѣдѣвашѣ,
 Сѣс вѣда го долѣлаше“.
 Іа по нѣго тѣком тѣчѣ,
 45 Тѣком тѣчѣ ѣком ѣчѣ,
 Нѣговѣта мѣла снѣя
 На се гласѣм провѣкнѣвашѣ:
 „Постѣи, постѣи светѣ Гѣорги,
 Постѣи, постѣи причѣкаѣ ме
 50 И іа с тебѣ в раѣ да іди
 В раѣ да іда, в раѣ да бѣда“.
 Светѣ Гѣорги кѣня сѣпрѣ,
 Кѣня сѣпрѣ на назѣдо,
 „Па на снѣя прѣговѣри:
 55 Тѣзе можѣш с мѣне дѣдѣш,
 Тѣзе можѣш раѣ да вѣдиш,
 Раѣ да вѣдиш в раѣ да бѣдѣш,
 Кога бѣше на мѣт замѣн,
 Чѣжда прѣжда ти прѣдѣше,
 60 Кога мѣра не стѣгѣше,
 Сѣс сѣна іа домѣрѣвашѣ,
 Тѣзе можѣш раѣ да вѣдиш,
 65 Раѣ да вѣдиш в раѣ да бѣдѣш“.

18.

- 1 „Кѣте, Паѣне, Паѣне“!
 Кѣт Паѣн сѣдѣ та пѣдѣ,
 Та пѣдѣ бѣстрѣ раѣнѣ
 И тоѣ вѣно чѣрѣнѣ,
 5 На висѣкѣте чѣрѣдѣнѣ,
 Та на сѣгѣдѣ, сѣгѣдѣ,

- Іако поѣ нѣбо дѣтѣ
 Дѣвоѣ рѣдѣше гѣлаѣ,
 Дѣвоѣ снѣя паѣнѣ.
 10 Кѣт Паѣн вѣнѣя сѣлѣнѣ,
 Па на сѣлѣнѣ гѣвоѣрѣ:
 „Сѣлѣнѣ моѣ дѣрѣнѣ,

- Земѣте тестѣ клучѣве
И товѣ рещѣ сребрано.
15 Та отворѣте сжрица,
Та нагрѣбѣте белѣна,
И червѣната ченѣца,
Та наранѣте гѣлабе
И тиѣа сивѣ паунѣ;
20 Па ги смамѣте, фанѣте,
Че кога доиде нѣпрелет,
Іазе кѣу сѣдба да прѣва,
Кѣу жѣна сѣна Никѣла,
Та ми гѣлабе требѣват,
25 Гѣлабе оште паунѣ;
Гѣлабе да ми погѣват,
Паунѣ да ми попѣят,
Гѣскіето да ми весѣлат*,
И слугѣни го слушѣат,
30 Узѣли тестѣ клучѣве
И товѣ рещѣ сребрано,
Та отвори сжрица,
Та нагрѣбоа белѣна
И червѣната ченѣца;
35 Та нараниѣ гѣлабе
И тиѣа сивѣ паунѣ
Па кога билѣ нѣпрелет,
Кмет Паѣн конѣа обсеѣдѣа,
Обсеѣдѣа добрѣ обуѣда,
40 В цѣрки се дрѣп премѣни
Отидѣ снаѣ да дѣри;
Та па промина замѣна
През Димно-рамно Загорѣе.
Сѣкаде идѣ обидѣ
45 Сѣну прилѣка да наїде,
Нѣкаде неѣа да наїде,
Та па отидѣ, отидѣ
При краљѣо при Долѣанскио,
Та па му тѣо говорѣе.
50 „Краљѣо Долѣански, Долѣански!
Знаѣи ли зашто ѣа доїдох?
„До тѣка дорѣ до тебѣ?
„Іа сѣкам свѣдѣа да прѣва,
„Да жѣна сѣна Никѣла,
55 Та си му дѣра прилѣка.
„Што сирѣтѣ нѣго прилѣка
„На нашѣа родѣ пригодѣ“.
„Кога си товѣ дѣмаа,
„Крѣлева момѣ ѣбава,
60 Крѣлева добрѣ даштерѣка,

С. Делия-Левентъ, 2 Ноември 1888 г. Служени отъ Никола Стояковъ Корчиски

в) Разни религиозни.

Изъ Ахъръ-Челебийско.

Записалъ Ст. Н. Шишковъ.

1.

- 1 Бужеа майка, бугрѣдница,
Бугрѣдница е спентѣк Пѣтра,
Гѣспудіу са замѣлиа:
„Отвори ми бужи-расан,
5 Бужи-расан и долна земя,
Да ми видим буларьене,¹⁾
Буларьене, сирмѣстие,
Какво надоат, какво пиѣат“.
И Гѣспуть си хи пуслушеа,
10 Утвори хи долна зѣмѣа,
Долна зѣмѣа е Бужи-рѣсан,
Буларье са заградѣни,
С мерьмерь камсанъ са вградѣни,
Нитѣ надоат, нитѣ пиѣат.
15 На суѣри хи поаре и попсала

Слушала отъ Митровица Ишкитийката въ с. Леметово.

2.

- 1 „Та слезаи ми Свѣти Пѣтре,
Та ми подай ѡтдѣлучене,
Ѡтдѣлучене уд бужи раі,
Да утвориш бужи рѣсан,
5 Да ми видим моартъни дѣли,
Шту ми правѣат факірьене,
Факірьене, зсангінѣене?“
Та ми слезае Свѣти Пѣтар.
Га пудѣде ѡтдѣлучене.
10 Утвориша бужи-рѣсан,
Та видѣха моартъни дѣли,
Факірьене, зсангінѣене.
- Зсангінѣене на краі сидѣат,
С мерьмерь камсанъ приградѣни;
15 Факірьене е бужи-расан,
Та ми адоат и ми пиѣатъ
Зсангінѣе са жѣцну мѣлѣтъ:
„Оі факірье, наши брѣтѣ!
Отворите мерьмерь каменъ,
20 Та и нѣе е вас да доѣдем!“
Факірье хи одрумѣне:
— Оі зсангінѣе, чурбажѣе!
Вѣе ни стѣ наши брѣтѣ,
Та нѣмѣжи е вас да сидѣм.

3.

- 1 Тоарнали ми са, тоарнали,
Ду триѣти млѣди хажіѣе,
Нах хажѣлоѣе цѣтат да ѣдат
Варѣсѣха, жѣлку варѣсѣха,
5 Флѣсѣсѣха е пѣаіѣа гѣмѣіѣа,
Флѣсѣсѣха е мѣре дѣлѣѣку,
Дѣіѣсѣха зѣмѣи вѣатруѣе,
Дѣтѣсѣха бѣсѣи сѣнатруѣе,
Чѣарѣу са мѣре валѣсѣдѣ
10 Дѣсѣат пѣсѣе лѣдуѣе
Запреа са пѣсѣа гѣмѣіѣа,
Хажіѣене са аѣумѣват:
- „Іванчу, млѣди калѣмѣару!²⁾
Та фріпѣи е долна градѣнка,
15 Накарѣи рѣнѣеи бусѣлѣеа,
Сѣвалѣсѣа іѣу вѣу свѣтѣіѣе,
Свѣтѣк Никѣла наі-напрѣш“.
Іванчу си хи пуслушеа,
Та фріпѣа е долна градѣнка,
20 Накарѣи рѣнѣеи бусѣлѣеа,
Сѣвалѣсѣа іѣ вѣу свѣтѣіѣе,
Свѣтѣк Никѣла наі-напрѣш,
Вѣутъ си свѣтѣіѣе доѣдѣа,
Свѣти Никѣла хи доѣде.

¹⁾ Въ членовѣтъ тѣ, ст, нѣ, вѣжѣтъ е се наговарѣ съ примѣсъ отъ «е»-а.²⁾ Калѣмѣарѣ се наричѣтъ поставѣнѣтъ отъ манастирѣтъ хора, да копанѣватъ лѣдетѣ за ѡтѣпѣване на полѣнѣние.

- 15 Имала майка, имала,
Адицьек сина, Стусана,
И тої ся болни разбулеа
Дѣ гу је зачул Ангелчек,
Та си Ангелчек утїде.
20 На Стусануви дворуе,
Стусана да си їубїде
С еибалка да гу наїмн
Душоа-на да му павїди
Ага ми Стусан павоахнн,
25 Стусанована мїдїца,
Ну равни дворїе жѣдаше
Басни си глїсїе пїскаше,
Морни си їбїе жомнїеаше
И на Бѣга си мїлїеаше;
30 „Бѣже лїе мїли, Госпудїу!
Как ми каїдїса, Стусана
Стусан бе адїи у мїлїи,
И пѣтьувнїчєк у баштї“
Госпудїу си си вїжєвалї,
35 Та си ангелїу вїкаше:

Слушаа оть Дѣбра Марїона вь Устою.

- „Иди си вїдїти Стусана,
Чи ми је адїи у мїлїи
И пѣтьувнїчєк у баштї.
Чи гу мїлка му жєвалї?“
40 Утїде ангел, вїдїга гу.
Стусанува-на мїлїица,
Та си Стусану вїкаше:
„Стусане, сїну, Стусане,
Што ми си, сїну, пѣтєвнїеал
45 И блєдан ми си публєадїеал,
И бїнал ми си на мїхалї?“
Бѣже лїе мїли, Госпудїу!
Замїтїк ми зїмаш и вїрїташ?“
Госпудїу ангелїу вїкаше:
50 „Ангелїе, Арахангелїе,
Иди си зомїи Стусана,
Чи гу мїлка му вїрїчї“.
Ут тугаѣ Госпудїу вїрїса,
„Да лїма назїт, да вїрїта
55 Да вїдїга уд грїп умрєвалї.

7.

- 1 Рахєадїа је лєана Марїїка,
Ганїєан бѣлїеѣ ѣ мїлка гудїица,
Ат дѣ їа нїдєа сїснуну сїоанїе,
То си мїлїи му тїху румѣне;
5 „О мїлїе, мїлїе, ти старя мїлїе,
Зїоамн мї, мїлїе лєана Марїи,
Лєана Марїи аа поарну лїубѣ“
Зїоала му мїлка лєана Марїїка,
Лєана Марїїка аа поарну лїубѣ,
10 Та је гувєада дѣвєат гудїицї:
Бїбїи и дєаду ду трї гудїицї,
Дѣлєам, дѣвєрєам ду двѣ гудїицї,
Стрїку, стрїчїицї дїаза гудїицї,
Кїмїу, кїмїамн дрїгї гудїицї,
15 Поарвуку лїубѣ ду шє гудїицї,
Бєспудїу сїоанїе тїху румѣне:
„О мїлїе, мїлїе, ти старя мїлїе,
Как а си вїрїєсєає пєаму лїубѣ“
Зїоамн мї мїлїи ду дрїгї лїубѣ,
20 Ду дрїгї лїубѣ зїоала, Дєанїїчїка,
Зїоала му мїлка ду дрїгї лїубѣ,
Ду дрїгї лїубѣ зїоала, Дєанїїчїка,
Агї ми бєше на вїанїєсїамн,
Лєана Марїїка бѣрїи сїєатєанїе,
25 Нагурсабѣрїаду тїоанїи поарєтє,
Замїтїк хї са и дїєнїєан рїєдїє;

Гудїада оть Марїи Странїкуи вь с. Лєанїи.

- Зїєада Дєанїїчїка тїху румѣне:
„Марїи Марїїку, лєана Марїїку!
Аку си лєана, та лєана ли си?“
30 Нагурсабѣрїаду тїоанїи поарєтє,
Замїтїк ти са и дїєнїєан рїєдїє“.
„О зїєаду, зїєаду, зїєаду
Дєанїїчїку!
Нїсїамн нїєамн, нїсїамн нїєлєана,
Гувєала ми сїам дѣвєат гудїицї;
35 Бїбїи и дєаду ду трї гудїицї,
Дѣлєам, дѣвєрєам ду двѣ гудїицї,
Стрїку стрїчїицї дїаза гудїицї,
Кїмїу кїмїамн дрїгї гудїицї,
Поарвуку лїубѣ ду шє гудїицї,
40 Пїєтїи нї гувєа нї вєанїїчїкєа хї,
Лєана Марїїка тїху румѣне:
„О Бѣже, Бѣже, мїли Госпудїу,
Та єтѣрїи сї мї лєанїу пїлєнїе,
Лєанїу пїлєнїе и лєанїу вїчїка,
45 Да си ми ѣ лїєам ну вїрїт
дїєнїїи“
Та си ми сїам лєанїу пїлєнїе,
Лєанїу пїлєнїе и лєанїу вїчїка,
Та ми нїєлєанїєа лїєє пїєлїєу-
кїи є²⁾.

¹⁾ Мїлїи мї вїкашї мї мїєсїєлїєа Мїлїицїи нїєєанїєа.

²⁾ Вїрїтїє на гїрїєтї пїєєнїє, сїєлїєана оть Марїи Марїїки вь Устоїє є пєчатїлїє вь нїєанїїєтї мї „Рїєдїєсїєа старїкїи“ І кїнїга, Какїє старїєтї, таєа и пєсїєдїнїєа пїєлїєанїє

8.

- 1 Имята майка едничеак сина,
Едничеак сина, хубанеак Пётра,
Та си ки тоарна нах бужи-ряван.
След негу тоарна етира му майка,
3 Та си на Пётра ут ерьоштуту рука:
„Чейкаи ма, чейкаи синиу лъу Пётре,
И ја сас тебе фяф раі да дойда,
Нах раі да дойда, нах раі, бужи-раі
Пётар маңци си тѣху румоне;
10 „Воарни са, воарни етира мандь ле
Ти нѣмаш поятъе с мене да дойдим,
На дьер дойдаха епрати, еприаен,
Та ти пуискаха, да хи упратим,¹
Пак ти хми роче етира мандь ле:
15 „Ни стѣ ни кудн, яи стѣ ни елеана,
Та рабутите и са храните.“
Че си хми да те адно пувасему,²
Адно пувасему, куноналеану.“
Пак си ми тоарна Пётрув бубанку,
20 Та си Пётруму ут ерьоштуту рука:
„Чейкаи ма, чейкаи синиу лъу Пётре,
И ја сас тебе фяф раі да дойда,
Нах раі да дойда, нах раі, бужи-раі“
Пак си му Пётар тѣху румоне:
25 „Воарни са, воарни етира бубанку,
Ти нѣмаш поятъе с мене да дойдим:
Ти привизаше чѣузду синурье,
Чѣузду синурье и чѣузда зѣмба.“
30 Пак си ми тоарна Пётрува сестра,
Та си Пётруму ут ерьоштуту рука:
„Чейкаи ма, чейкаи брате лъе Пётре,
И ја сас тебе фяф раі да дойда,
Пак раі да дойда, нах раі, бужи раі“.
35 Пак си хи Пётар тѣху румоне,
„Воарни са, воарни, миаа сестрице,
Ти нѣмаш поятъе с мене да дойдим:
Ти привизаше ситнуцу весало,
Ситнуцу весало рачсаничину,
40 Та привизаше чѣузди кулрини.“³
Пак си ми тоарна Пётрува сводажа,
Та си на Пётра ут ерьоштуту рука:
„Чейкаи ма, чейкаи довеарью Пётре,
И ја сас тебе фяф раі да дойда,
45 Нах раі да дойда, нах раі, бужи-раі.“
Чи нѣхи Пётар тѣху румоне:
„Хайда жи, хайда мѣзла снашине.
Ти имаш поатъе с мене да дойдим,
Чи пригласоваше и упраташе
50 И еприаение, и еприажение.

9.

- 1 Ізальбі са три сьурын,
Три сьурын е три оччарьє,
Та троецаха бѣцям трєва,
Оццям трєва нє пасєаня
2 Студна вода нє пііана.
Этидаха ꙗ Куйль гѣра,
Та нїідаха бѣцям трєва,
Оццям трєва нє пасєаня,
Студна вода нє піієна,
10 Распѣсѣаха сиву стѣду,
Засвїрїаха кавальєне.
Дѣ хн дучѣ сїітна Іѣда,
Сїітна Іѣда, Самувїла,
Та сн фана гулеймєанукъ,
15 Гулеймєанукъ уфчєрєанукъ;
Тої сн хн сн жєїтну мѣли:
„Іѣду, Іѣду, Самувїду!
Нїшѣ сн яа кидїєуєа,
Чи сн їмам поарву лѣѣбє,
20 Поарву лѣѣбє е дрѣбнї дєсїа,
Та штат жєїтну да мн плѣччєт“.
Сїітна Іѣда, Самувїла,
Чи сн фана пѣ срєїдїєанукъ,
Пѣ срєїдїєанукъ, уфчєрєанукъ;
25 На сн фана пѣ срєїдїєанукъ,
Тої сн хн сн жєїтну мѣли:
„Іѣду, Іѣду, Самувїду!
Нїшѣ сн яа кидїєуєа,
Чи сн їмам стѣра мїєа,
30 Стѣра мїєа е дрѣбнї сѣєтїи,

на горящи птосонь, мж киваха, че „жу́рату да ги пофарма левага Маришо, стореял ут Готсудя ил лажетовичка, прие пенъжурките, дръзку хи рѣкова да ги ил запри, та ил фѣнаа да рахѣчките“ ил рѣчаникат ил отж ни мѣжил да ил ударжи, сѣнциал хи рѣхѣ“ ките тя еи јил, рѣл и рѣченикат узаги, витуги сѣги лѣл „увѣжсѣнтѣ царѣта еи раадрати ил упаникѣтѣ“ Рѣдѣлѣн кѣмъ дѣлѣ косжил.

Зарина, упрямая, как таежница, показала даже и то, что благодаря им с честью выжила с ними, исполнив их просьбы.

¹¹ Между тях редоме въ пътевата ния и за Петровицкы братъ и жена, но пъвакати въ тѣмъ възражѣла, казъ отъ други не можихъ да почитамъ. И азъ тѣмъ е бѣло отрицати отъ Петрова отиди да го последвашъ въ ран, но тѣдѣние на тѣхъомѣ имъ

¹ *Вопросы* Л. И. Брейгера в отношении кривизны и плотности в точках.

- Мн се собрали сѣите гражджани,^{*)}
 Сѣите гражджани по пиргоите,^{††)}
 За да ни видат какъ кѣе се іадит,
 10 Какъ кѣе се іадит цареа кѣрка,^{†††)}
 Та ми је дошол Сѣети Гѣорьгина.
 „Хѣи тѣ, девоіко, цареа кѣрко!
 Шчо ми си дошла кѣра слнѣ морс?^{§)}
 „Хѣи гѣди мѣли Сѣети Гѣорьгина!
 15 Налегла ми је сѣлнана лѣмѣ;
 Сѣкѣи ден іадит п една девоіка,
 Рѣт ми је дошол мѣне, сѣрота^{||)}
 И му гѣорит и солдан^{§§)} ронит!
 „Мѣлчи, девоіко, солдан нѣ ронит!^{|||)}
 20 Іѣ^{§§§)} се мѣведи на скутѣите:
 „Цареа кѣрко, да ме попомчиш;
 Кѣга кѣе доідит сѣлнана лѣмѣ,
 Тѣга ти мѣне да ме разбудит!^{|||)}
 Како ми лѣгнал на скутѣите,
 25 Така ми заспаѣ Сѣети Гѣорьгина.
 Тѣга ми таіа си го попомчи.
 Ми се зѣбѣло гѣиноно морс,
 Се зѣбѣла сѣлнана лѣмѣ;
 Тѣга си рѣче сѣма со себе:
 30 „Сѣкѣи ден іадам^{§§§§)} п една девоіка,
 Дѣсе кѣ ізѣдам двѣне девоіки^{§§§§§)}.
 Дѣвоікѣ^{§§§§§§)} бѣло страж^{§§§§§§§)} да го бѣдит,
 Да го разбудит Сѣети Гѣорьгина;
 Тук^{§§§§§§§§)} ми зѣроѣа солдан гѣрешчи,
 35 Та му кѣпѣла на жѣгѣа гѣлѣа,
 Му нѣгѣреа^{§§§§§§§§§)} руданѣ і лѣа.
 На чѣсѣт тѣи ми се разбудит,
 На чѣсѣт скѣчи Сѣети Гѣорьгина:
 „Хѣи тѣ, девоіко, цареа кѣрко!
 40 Ти шчо ми рѣшиш солдан гѣрешчи?^{§§§§§§§§§)}
 „Хѣи гѣди мѣли Сѣети Гѣорьгина!
 Ми се зѣказа сѣлнана лѣмѣ!^{§§§§§§§§§§)}
 Кѣлку рѣч ѣнѣ не ми дѣрѣкла,
 Та етѣ ми іа сѣлнана лѣмѣ;
 45 Кѣлк се зѣказа сѣлнана лѣмѣ,
 Тѣи ми іа ѣдри со златѣи мѣздрѣк.
 Ми искѣчили^{§§§§§§§§§§§)} сѣите гражджани,
 Мѣждѣе да зѣмит ѣт царѣтѣ^{§§§§§§§§§§§§)}.
 49) ѣт курѣуліѣа цареа кѣрка.

*) Гражджани по Охридскій говоръ изговаря сѣт: *срѣжджани* и пакъ по така изреченій Българскій говоръ — *срѣжджани*, както по-общирно тѣже ще се види другдѣ.

††) *Пиргоите* = *пирговетѣ*, *гущ.* рѣчь, = *стѣбове*, или *тур.* *кули*. Въ Охридъ имѣла една кула, до главната порта, вѣзана до днѣшъ се нарича, както съ собственото имѣ, „Пиргѣ“; тѣмъ се види и отъ една отъ брачнѣтъ ли пѣсни, които заключаватъ такъ:

„Долѣтал је сѣиѣи сокол, ивѣжренѣл
 Долѣтал је сѣиѣи сокол на *пиргѣ*,
 Иавѣкал је сѣемъ гражджани нѣи ѣме
 Далѣ стѣитъ таіа *пирѣа* ѣ-тъ тѣка?
 Долѣтал-сѣмъ вѣлѣтѣ ивѣжренѣл ѣи ѣиѣи“

(Брач. пѣсн. No. 1-и)

†††) *Цареа-кѣрка* им *Цѣрѣа кѣрка*. Въ нашъ говоръ букъ *ѣ* въ послѣднѣтъ *срѣчки* често се искѣрѣла, както въ тѣмъ случаѣ, а особито въ окончаніѣтѣ мн. ч. на единствѣнѣтъ именѣи и на прилагателнѣтъ, както се види и въ по горнѣтъ: *пиргоите*, *скутѣите* и пр.

§) *Сѣлнана, слѣзи*. Букъ *з* много пакъ у нашъ говоръ се изговаря: *жѣ*, като: *дѣвѣди*, *дрѣжжѣи*, *солдан*, *дѣжжѣа*, *дѣжжѣи* и пр. съгласно съ древното *З*.

§§) *Іѣ* или *ѣ*, 3-го лич. мѣстоим. ж. р. дат. пад. им. ѣ; повече другъ пакъ.

§§§) *Іадам* = *имѣ*, — *ѣдѣ* = съ Българското *бѣмъ*, *ѣомъ*.

§§§§) *Дѣвоікѣ*, дат. пад. = *дѣвоіки*, на дѣвоіката *У* илии говоръ дат. пад. на ж. р. од. ч. окончаніѣ имѣ *ѣ-ѣ*, а не на *и*, както у другѣтъ българскѣи говорѣ; като: *мѣиѣ*, *сѣиѣ*, *Вѣспроудѣиѣ* и пр.

§§§§§) *Сѣрѣжѣ* = *срѣжѣ*; буквѣ *с*, когато се случи предъ *м*, вѣмѣ жежду себе и искѣлѣдѣицѣта си букъ *р*, едно *м*, како *сѣрѣжѣ*, *сѣрѣжѣ* (гл.), *сѣрѣжѣ*, *сѣрѣжѣ*, *сѣрѣжѣ* и пр. имѣѣ. *срѣжѣ*, *срѣжѣ*, *срѣжѣ*, *срѣжѣ*, *срѣжѣ* и пр. Сѣщо и букъ *з* предъ *м*, вѣмѣ *д*, — *зѣрѣжѣ* вѣтѣ. *зѣрѣжѣ*, и др.

§§§§§§) *Тукъ* = *тукѣ* = *въ*.

§§§§§§§) *Кѣпѣла*, *мѣгѣреа*, = *напѣла*, *мѣгѣреа*. Съглас. буквѣ *ѣ*, у мн. ч. лиц. 3-го на прѣмъ прѣмъ, у глаг. не се слуша ясно или съвѣтъ ѣ *мѣгѣреа*, както *мѣгѣреа* и когато се намира тѣ въ началѣтѣ на рѣчьта, а и когато се чува, вѣмѣтъ не съ точно подобіѣтъ на грѣцѣтѣ *ѣ*. Гѣрѣимѣлѣтѣта ми баба мѣжѣга не мѣжѣмо да промѣнѣе *ѣ* вѣмѣтъ *гѣрѣжѣ*, подобно на французѣтѣ *ѣ*.

§§§§§§§§) *Искѣчилиѣ*, = *вѣмѣчилиѣ*, *вѣмѣкалиѣ*, *сѣмѣчилиѣ*, та вѣмѣчили *ѣмѣ*. Въ *Нѣлѣнѣи* и *Щѣлѣи* гл. искѣчили *ѣмѣ* значеніѣ на просто: *вѣмѣчилиѣ*, *искѣчилиѣ* = *вѣмѣчилиѣ*.

§§§§§§§§§) *Царѣтѣ*, вѣмѣ. пад., и *царѣтѣ* дат. падѣжѣ. Подобни древни *ѣрѣи* често се срѣдѣтъ не само въ умотвореніѣта, които сѣмъ останѣли отъ по-прѣжни *ѣрѣи*, а и въ дѣиѣиѣи *ѣрѣи* говорѣ, а особито въ г. Охридѣ

„Дѣтѣтѣи *ѣмѣ*,
 Дѣтѣтѣи *ѣмѣ* *ѣмѣ*“.

5.

- 1 Калугерчица ба́тьува,
Кѣтку ланагирца,
Іа шта та пита́м ба́тьува,
Пра́ву да ми ка́жиш.
- 5 Кѣтку ланагирца,
Утко́ле ли си ба́тьува,
Или́ ут ско́ру ба́тьува?
— Ти га ма пита́ш, ба́тьу ба.
- 10 Ни соам утко́ле, ба́тьу ба.
Ни соам ут ско́ру;
Спѣ́га ми ста́нѡва, ба́тьу ба.

Деветъ гудини,
Какъ соя удриха, батыу бм,
1) Търце с булгаре;
Та ми приблиха, батыу бм,
Псарву ту лиубе,
Кир Тудураки, батыу бм;
Ни тои духода
20 Ни хабѣр прашта, батыу бм.
Калугерчице батыува,
Китку панагирцка,
За когу браниш батыува
24 Човрня-те очи.

6.

- 1 Кѡньу лѹ алевѡ кѡмѡтан,
Висѡчку вдигаі главѡ-на,
Сѣтъничку пѹскаі рахванѡ.¹
Тебе са справѣ брѣ кѡньу,
2 Пашмаклицку іѡ сукачіѣ
И Рѣкусуѹ іѡ куначіѣ,
Устѡсна сѣтъѡ чѣарціѡѡ.
Іѡ штѡ тѡ мѡлем, брѣ кѡньу,
Агѡ наблѣжѡ кѡньу лѹ,
10) Дѡлѡѡ махѡлѡ Рѣкуву,
Сѣтъничку сѣтъѡ рахванѡѡ,
Висѡчку вдигаі главѡѡ ѡѡ
И дѡ сѡ кѡньу кѡѡштѣѡѡ²⁾

10 Там пшам лѣубе и дрігу,
 Гальєну нѣ дугальєну,
 Лѣубєну нѣ дулѣубєну;
 Данѡ излєзє брѣ конѣу
 На висѡки-нє кѡшкѣує,
 20 На шѣарєаш нє мѡнѣдѣрѣ,
 На ситѣничєлнє кафѣзѣ,
 Да сѣ мѣ видѣам лѣубє-ну;
 Та штѣ та зѡбєам, конѣу лѣу,
 Фильбоцкѣ бєлѣ пчѣницѣ;
 25 Пѣ штѣ та пѡсѣам, конѣу лѣу,
 Адѣлцѡ⁴⁾ вѣну чѣарѣєну.

Слушана отъ Министръ Авдиковъ въ г. Пашинградъ.

7

- 1 Сношта бех маічу пусібраць,
 Ду седраленасэ мѡмчета;
 Та хі сам служыл і густыя
 І нарыбат хі сам пугыбадал:
 2 Вруць беаха, маічу, главэні,
 Главэні с парактацъ жанэні.
 Дьу іа бех самѡ лѣхтару.
 Хайда я мѣне загэня
 І іа главэну да хѡдэны.
 10 Главэну сас главэні-но?
 — Пѡхуды, снѣу, пѡхуды.

Ду другеан леѣтан Пѣтрув деанъ,
 Пѣтрув-деанъ свѣтѣ Нидѣальѣ;
 Леѣтеару коашта да градишъ,
 10 Леѣтеар гиздицу да прѣвишъ
 — Мѣлье лѣе, стара мѣлье лѣе,
 Хѣйца ми, хѣйцу, зѣглави,
 Дудѣ пу сѣлу ни хѣдеамъ,
 Дудѣ ти бѣльѣмъ ни прѣвеамъ.
 20 Чи мѣнече пу ни чѣпка,
 Чи му духѣдат мѣлье лѣе
 Іут чѣтри страни мумарѣе.

Слушавши отъ 1 тайфа Манслюва въ 3 часа.

4) Турската дума *расвонъ*, найнакъм на единъ ходъ на конетѣ, на които ходъ уѣ се прѣдизпичатъ, обичаеъ въ Родопитѣ. Българскыма знаваеъ на ежажествуюа, или поне не се внае до сѣга въ Родопитѣ на ходътъ на дозлаништѣ товарни животни, особѣтъ търчави, които знаваеъ *урибене, принуджане*. *Расвонъ* казаватъ когато конѣтъ върви силно, въ не стѣнство, и ахваеъ си прѣдвѣ ногѣ конелѣга малко, та црѣви ходътъ си малко нѣтъ че кудѣ и главата си държи високо и гордо. *Кичеръ-чичкъма* казаватъ когато по-навърѣтъ црѣвѣтъ прѣднѣтъ си юне единъ по единъ, а постѣтъ влѣдѣтъ. *Линкане* казаватъ когато съ една прѣдвѣ и друга влѣдѣ, нѣто че подкѣча, та стрѣсковѣ и върви много слабо. Тонъ ходъ е вакъ простѣтъ и нечѣкѣтъ добытъкъ црѣви по ногѣ, естествовно вървѣние на ко-бъзар на вѣсчкѣтъ четиерногого животни. Конелѣтъ се учѣтъ на такѣва ходове докѣтъ сѣмъ малки съ помощѣта на връжѣма „*донки*“ които маѣтъ връжѣватъ на носѣтъ.

^{*)} $\|f\|_{\infty} = \max_{x \in \mathbb{R}^n} |f(x)|$.

²⁾ *Аделуно* = островитянско, знае отъ петриците въ Архипелагъ въ които Ака-Челебскитѣ обожани: шиначи ходять по търговия.

- 15 Другеаму ф друга махалон.
Чи да гу жислам, малъе ле,
Ф чоарна-на земя расипна,

- Дену ми, мнѣчу, расипна,
Моян и млади ѣунаци
20 И още дребни дечѣнки.

Слушана отъ Рада Стейкова въ с. Горно-Райково.

12.

- 1 Рѣду лъу, моѣа доштеръу,
Стѣни са Рѣду раабуди.
Та ми послухеаѣ пилъчкова.
Какво ми жваляну утневат!
3 - - Малъе лъу, стара, малъе лъу,
Мене ни соя ѣе слѣхнеаѣ
Пилешти есени гласуве.
Нитѣ на водeat, малъе лъу,
Пилешти кѣпри дригусте¹;
10 Мѣнеа ѣе соарце струшену,
Струшену и зигѣбену:
Бѣлу ми лице заблeдe,
Тѣбяка ми снага лавѣхна
Завѣхна и ласохлeла.

Слушана отъ Добра Маркова въ Устово.

13.

- 1 Сoан сам сонни-а, мѣла мѣму,
Ф боабута вѣчер,
Срештѣ нидѣла: " "
Да ея имѣхне
3 На двор калѣнка, " "
Ду калѣнка-на
Тѣбяка съулъника, " "
Ду съулъника-на
Ч. арвѣн тревндѣфел " "
10 На тревндѣфел-а
Ду три пилъчкова. " "
Поарву-ну пѣле

- Пелѣ кѣзува: мѣла мѣму
Терзие-не штат
15 Да са увѣдат; " "
Фтору ну пѣле
Пелѣ кѣзува: " "
Дѣульгере-не са
Збѣрат тоарнуват " "
20 Трѣту-ну пѣле
Пелѣ кѣзува: " "
Кундуражѣне штат
Тут да си сидѣат " "
Моян да гѣзат.

Слушана отъ Василка Вѣлчова въ с. Долно-Райково.

Отъ с. Сестрино (Ихтиханево).

Записалъ Тома Георгиевъ.

- 1 Наѣснѣло се е небото
Милчо воѣвода воѣвода;¹
Нашарѣа се ѣе земныта
Секякво цвeтe парено,
5 Повеке ружа аленѣ
И бѣла лoзa лисѣла.
Милчо под моян седење
И мѣла Бога молене:

- Боже ле, или Боже ле,
10 Ако се е ѣапел неземѣ,
Кoгa се ѣапел неземѣ,
Ѣа болѣи да се побoдa;
Кoгa ѣапел неземѣ ибaт,
И Ѣа оште по-зале да штaнa;
15 Кoгa се ѣапел зaжнѣ,
И Ѣа о душа да се раздeлa;

¹ Дрѣвнѣе = радости, веселѣи

² Пуварне въ тогорта смисълъ означава повѣда вдранието и навъдъ се вригнѣло
Въ друга смисълъ въ тогорта пуварна са жвалятъ, кoгaто чoвѣкъ се е обѣщaлъ или е далъ
ѣкoму нѣщо, нa се раскае нѣ послѣ и ея гo и не надѣтъ. Въ такъвъ случaй криватъ:
„Нѣмo! се пуварѣна, чи киле ми се пуварѣе кoрѣнѣи“.

³ Тoя стикъ се повтaря слѣдъ нѣкѣа стихъ.

- Кога си Іанка венчават,
 И мене да си опенат;
 Кога си Іанка изнаждат,
 20 И мене да си изнасят;
 По Іанка свѣи да пѣат,
 По мене сестри да плачат.⁴
 Какво рѣкал така било;
 Куга се Іанка годила,
 25 Милчо се болен поболн;
 Куга Іанки годеш пиле,
 Милчу си по-зле настана;
 Куга се Іанки заженн,
 Милчу се с душа раздели;
 30 Куга Іанка изнажда'а,
 И Милчо си изнаса'а;
 По Іанка свѣи пѣа,
 По Милчо сестри плаче'а.
 Па се прет црѣкви ставиле
 35 Іанка девере говори:
 „Девере, стари кумове!
 Не е закон да ви дуиам,
 Іала къу да ви продумам.
 Пуштете ми десна рака,
 40 Сас Милчо да се простиме,
 Че сме се ногу искале,
 Іа па не сме се лувеле.“
 Кумове се несетиле.

- Пуснале ѝ десна рака,
 45 Сас Милчо да се проштат.
 Дури се с Милчо простила,
 Іанка се с душа раздели,
 Па ги двама закопале.
 Іанка туриле прет црѣкви,
 50 Милчо туриле зат црѣкви.
 Кога било утре рано,
 Утре рано на преливи,
 На Іанка татка тополд,
 На Милчо расне зелен бор.
 55 Та се прет црѣкви превеле,
 Па си вржове ставиле,
 Та се двама пригрѣнале.
 Кое ка ги е видело,
 Се е слѣзи поронило.
 60 Іанкина макъа маичида,
 На ли е макъа маичица,
 Сас студна вода прилива.
 Милчова макъа маште'а,
 Сас врела вода прелива,
 65 Корене да му исѣнат,
 Оня оште порѣснуват.
 Та са пот црѣкви прорасле,
 Па са се двама ставиле.
 Кое ка ги е видело,
 70 Се е слѣзи поронило.

3. ПЪСНИ ИЗЪ ЧЕЛЯДНИЯ ЖИВОТЪ.

а) Свадбарски.

Отъ село Върбово (Рупчосъ).

Записалъ М. Катарѣшевъ.

1. На зетя.

1	Што стун ваз тебѣ ¹⁾ , зюкю,	Ниту гу меновим;
	Кюяку та високу,	Вывода гу зима.
	Безу та чариоку?	Заиводж ²⁾ гу давам;
	Іа сж ³⁾ мж ⁴⁾ гу пруді.	10) Ъу неіа да зима.
	Іа сж мж гу менж ⁵⁾ .	Ъу неіа да вога.
	- Ниту гу пруданам.	

2. На девери.

1	Ти сж мж сждин, дежари,	5	Та приинж ⁷⁾ мж монку ф ірадина,
	Та пиеца и іадца,		Та накарши мж чарвентрѣидафил.
	Та ма пѣ видна, дежари:		Та жетнж конѣм, конѣ да гриант,
	Конѣ та ситот у плет ворзанж. ⁸⁾		Конѣ да гриант чарвентрѣидафил.

¹⁾ Тебѣ. ²⁾ св. ³⁾ ж. ⁴⁾ мжн. ⁵⁾ мжн. Тоякъ особно на Рупчосъ фонетично измѣненіе не е било до сѣга отбѣлѣжено отъ събирачѣ на народнитъ умотворѣния.

⁶⁾ Конѣ ги сѣдѣтъ у плетъ вързани ⁷⁾ врѣжи, сѣочи

3. На вълвата.

1 Ету чорна ¹⁾ очи, волво,	5 - Ниту хи прудавам,
Ету белу лиц ²⁾	Ниту хи меновам;
Іа сж мж хи прудаі,	Вайнода хи иска,
Іа сж мж хи мекж.	Вайводаж хи давам.

4. На кума.

1 Станж, куме, конж кова ³⁾	За два града уграденж ⁴⁾ ,
Конж конж, воиска вдигаі.	Уграденж заграденж,
Откупи сж, милии куме.	Друж ти и за день далеч,
Откупи сж кумицана.	9 День далечж камжяжву ⁵⁾ .
- 5 Вредна ти и за два града.

Отъ Широка Лжа (Руничоеъ).

Записалъ Кръстю С. Угловъ.

1. Кога извидатъ невѣстата.

1 Русо, мала моме.	10 Та ми гу заливай.
Пржвильаі, пржвильаі	Заливай, пудливаі
Пржа вжсоку борцж ¹⁾ !	Вутжриу с русица.
Назатъ си убраштаі,	Вечеру с вудлица.
5 Маицж тж нарочаі:	Ага сж заварна.
— Мале, мила мала.	15 Кутки да пувиям
Села сам бусильак	Моимьям ²⁾ бракъа.
В долнина градина	Моимьям дежжрж.
В среднана лъашица.	

2. Кога тръгватъ нахъ невѣстата за да ѝ доведатъ.

1 Русо, мала моме,	И спаям сж имам.
Што сж уникнали?	Спая да туварьям;
Дали дарж немаи,	10 Ам сж жж п балну.
Дарж да дароваш,	Отж ма уделъат
5 (спая ³⁾ да туварьяш?	Уд маика, уд банта.
И дарж сж имам.	Уд гулема рѣда
Дарж да даровам.	

3. Кога отведатъ невѣстата у зета.

1 Бабу, мил бабу,	5 Да сж та изменъа
Раамити, пудбираі,	Зимж ут мразува.
Чж тж воджм бабу,	Летаж ут пекуинж.
Млада каиканѣда ²⁾ .	

Отъ с. Демирджилеръ (Оиче-Хълмско).

Записалъ Г. К. Филиповъ, учителъ

1. Кога тръгватъ отъ къщата на момъка.

1 Летажа іе уруглица,	5 — У Ивана нието на момъка
Хем летѣала, хем питала:	роино вино,
— Дека ния роино вино.	У Драгана нието на момати
Роино вино, баш ракни ¹⁾ ?	баш ракни.

¹⁾ черни. ²⁾ лице. ³⁾ Стани, куме, конже кова. ⁴⁾ оградени. ⁵⁾ каменени. каменити.¹⁾ бърдце. ²⁾ на жонтъ (дател. мн. множ. число отъ жонне).³⁾ Спан се еже вострата (прика, човѣкъ) на жомата.

2. Кога отиватъ свадбаритѣ да взиматъ булката.

1	Іана двори мѣла,
С китка босилкова,
Вълка сръторова.
Пушка испушнаха,
5 Іани рѣка трепна,
Метлица испушна,
Іана в кѣпци влезѣа. | Па маїди си кажи:
Мале, мила мале.
10 Пушка испушнаха.
Маїка Іани кажи:
— Не бои ми се, Іано,
То је твојта свадба. |
|---|---|---|

3. Кога излизатъ свадбаритѣ съ булката отъ дома на момата.

1	Мажла принадлеа
На момини двори;
Слушави отъ Мария Д. Стойнова | Служиде је огрѣало
На момковин двори. |
|---|--|--|

Отъ Чепино.

Записалъ Ар. Н. Константиновъ.

(Пѣе се отъ комичетѣти на поманиа свадба, прѣди да изведѣтъ булката).

1	Іану ¹⁾ стѣра маїку ле,
Іану ле стара маїку ле ²⁾ ,
Я іобарни ³⁾ са надѣде,
Я іобарни са ле надѣде.	20	Љибето штерко маїкѣ ти,
Маїкѣ ти, штерко, баптѣ ти,
Та тугѣс добре ше ти је.
Штерку ле мила еднѣти,
С михалѣта не кѣраи са,
25
3	Да си ти нешту зарѣчам,
Да си ти нешту ле порѣчам;
Да ми друшките пусрешташ,
Пусрешташ, Іану ле, испрашташ,
Вечер пѣтрипа еке вѣда,
10	25	Сас махалѣне си бѣваѣ ⁴⁾ ,
Чи јутре за јогин ше идеш,
Љеба да кратиш ше идеш,
Шо идеш, штерку ле, да зѣмеш;
Солта ше кратиш, штерку ле,
30
10	Па на плацѣина еке сѣзѣе,
Іану ле стара маїку ле,
Кугату пушки запукат,
Па лѣзи, Іане, ша доїда
Па тугѣс, маїку, ша доїда.	30	Ше идеш, штерку ле, да иштеш.
— Іану ле стара маїку ле,
Іану ле старѣ ле безѣмна!
Фногу дѣверѣе си нѣам,
Јѣти ми, маїку, гудѣде,
35
15	— Штерку ле мѣла по-стари,
Штерку ле мѣла ле еднѣта ⁵⁾ ,
Мене си, штерку ле, нежѣли,
Іам си глѣдаи љибето,
Іам си пусрештаи љибето,	35	Јѣти ма, ма ку ле, цупрати
— Штерку ле мѣла ле еднѣта,
Јѣти са, штерку ле, бугѣти
За жѣто не итеш ле да кѣпиш,

¹⁾ Въ нѣкои отъ поминикѣти краица, поминикѣтѣ съ промѣнили бѣлгарскитѣ родственици навѣрѣно на турѣки. Така, бѣлицѣта кѣлицѣта *буйи* (св. над. бѣби), маїкѣта *амѣ* (въ Ахж-Челебийско поминикѣтѣ съ добилили нѣмѣ думата *она* послѣдѣта члѣстѣ отъ *маїка* *ака*) и кѣлицѣта *амѣли* нѣм. *маїка*, въ краицѣто Чепино, гдѣто вѣзвѣсѣна тѣа пѣсѣнь, вмѣсто *амѣ* кѣлицѣта *амѣ* (св. над. *прѣмѣ* *яну* и *яне*). Въ всѣхитѣ поети Чепински по маїки пѣсѣни, редѣтъ съ *яну* или *яне*, стѣи думата *маїку*, както е въ нѣкои стѣлѣ на горѣната пѣсѣнь. Въ Ахж-Челебийскитѣ поминикѣти пѣсѣни тѣлѣти на рѣдѣко се срѣща въ пѣсѣнитѣ думата *амѣли* и то бѣвъ да стѣдѣна редѣтъ думата *идѣку*, зашто бѣлгарскѣто окрѣчѣване *јѣку* на шѣрѣти е ѣ добилили до вторѣта.

²⁾ Тѣа пѣсѣнь се пѣе нѣкакѣ по промѣнено съ Волутѣжовѣна мелѣдия, съ кѣкѣто мелѣдия се пѣва въ вѣрѣде пѣсѣнитѣ при свадбенитѣ обѣчѣи въ Рѣдопитѣ. Въ ѣки стѣхъ се поѣтиѣи и при поѣтиѣитѣ поѣчѣване на стѣлѣ се добили члѣстѣта *ле*.

³⁾ Глѣсѣитѣ звуковѣ въ шѣчѣлѣто на думитѣ не се умѣчѣватѣ и въ говорѣ, както въ пѣсѣнитѣ. Така думата *обарни* въ пѣсѣнитѣ се чуе *іобарни*, а въ говорѣ *обарни*.

⁴⁾ *Рѣдопѣи* нѣм. *еднѣти* (въ Ахж-Челебийскѣ *еднѣти*). Тѣлѣнитѣ звуковѣ *ед*, коїто въ Ахж-Челебийскѣи говорѣ заміѣства ѣ и а въ срѣдѣта на думитѣ въ Чепино повѣче поѣти пѣсѣни, съ тѣлѣтѣ маїкѣтѣ ечѣкѣтѣ нѣмѣ а. За тоѣа, тоѣа звуковѣ се отбѣлѣсѣва тукѣ съ а съ шѣлѣтѣтѣ наѣтѣ него, на отлѣки отъ о-то, коѣто не заміѣтитѣ тѣлѣлѣсѣнитѣ ѣ и а.

⁵⁾ *Бѣваѣ* добѣтѣ живѣваѣ, поѣваѣдѣ се.

- Либе ти не штѣт ле да запрѣт.
 40 — Іане ле стара, мако ле,
 Што си ле дѹмаш таа дѹма!
 Тої си ми, іане ле, негалчі,
 Тої си ми, маїку ле, недѹма,
 Коакни си влезѣ при мѣне.
 45 Тої си са, маїку ле, неслѣ
 Тої си са, маїку ле, лѹ воєн.
 Как ше са, маїку ле, іутрѣпи!
 Тої моє іої маїка моє,
 Моєте ле маїко ле іуѹрава,
 50 Што си си гладна и жѣдна,
 Та си са толкоє ле іудѣсѣаш?
 — Іану ле стара ле маїку ле
 Іану ле стара безумнѣ,
 Іа ша си іане ле да бѣгам,
 55 Іа ша си іане ле да доїдам.
 — Штерку ле мила маїчина,
 Штерку ле мила шѹрава,

- Не штѣ та штерку да доїдеш,
 Не штѣ та маїчина да влезеш,
 60 Іа си та дѣдох, ірудѣдох,
 Какту си иштѣт да правѣат,
 Да ти месѣто ле іутолѣт
 Да ти лицето ле замѹблѣт.
 Іану ле стара маїко ле,
 65 Іану ле стара ле іуѹрава,
 За леба ша ти рѣботѣ¹.
 Штерку ле мила єдиѣта,
 Штерку ле мила іуѹрава,
 Не штѣ си да та ле іѹставѣа.
 70 Нека си маїку ле да не іштеп,
 При тебека ле ша єдѣа,
 При брѣт ми маїку ле ша єдѣа
 Ша му децѣта разнѣсам,
 Ша му денѣта разнѣсам,
 75 Ша му рѣботѣ ле подарѣшам,
 76 Ама єдѣала² ша доїда

Слушаниа отъ Исмаилъ Еранчовъ. Чолакѣтъ на 16 Априль 1888 год.

Отъ село Грамада (Кулска околина).

Записаниѣ Н. Иванова

Воїниѣ Стоїан и Кралица.

- 1 Зажѣни се млад Стоїан
 Ф єжбѣта єрепѹ недѣлѣа,
 Ф єжбѣта бѹлка довѣде,
 Ф недѣлѣа євадѣа заправи.
 Кога іе билѣ понѣлник,
 5 Кралица пиємо допрати,
 Да иде Стоїан, да иде,
 Да иде младо воїниѣ
 На тоѣа тешко воїниѣство.
 Напрѣд барѣака да носи.
 10 Стоїан ги³ дѹма продѹма.
 — Млого єте, братѣє, чекате,
 Іош' маїко да ме чекате,
 Вѣв среда до икѣндина,
 Євадѣата да си разѣала,
 15 Гѣскето да си испрата.
 Іоши му дѹма продѹма:
 — Не іште те чекам до іѹбед,
 Камо ли, море, до среда,
 До среда до икѣнд іа
 20 Євадѣата да си разѣалѣш.
 Гѣскето да си испратѣш.

- Стоїан єп за вѣра улови,
 Гѣсѣжрѣла бѣла премѣна
 Бѣшѣта му коєла єдѣла,
 25 Ма ка му хєси бѣли леб,
 Сѣстрѣ му рѣши рус пѣрѣна,
 Бѹлка му вѣзна в' градина,
 Набрѣла цѣєко євокаєво,
 Искѣти кѣтка мѣшана,
 30 Мѣшана кѣтка воїниѣка.
 Кога ле Стоїан да поїде,
 Младо воїниѣ да иде,
 Іош' му кѣтка подаде
 И єи Стоїану дѹмаше:
 35 — Либе Стоїанє, Стоїанє!
 Че нѣ ти кѣтѣ мѣшана,
 Дѣнем у поїас да носѣш,
 Ноштем у ноѣа да тоєиш
 Доде ти і' кѣтка вѣсѣла,
 40 До тогѣа іа іште єдѣа,
 Іште єдѣа да те почѣкам⁴.
 Кѣтѣ ти кѣтка повѣєно,
 Да зѣаєш, либе, да повѣиш,

¹ Сѣгласниѣ д и н се произнасятъ много зѣмчєми вѣдѣа гласниѣ е, ж и ю и пѣрѣвата добѣлѣна зѣмчѣтъ с, а втора — ж. Сѣдѣа се чѹв кѣто єсєл, рѣбѣни — рѣбѣи, маїчина — маїчѣина.

² Сѣдѣла се чѹв єсєдѣла.

³ Тѹкѣ гѣ в употребѣно вѣдѣсто ж.

⁴ Пѣвѣцѣтъ во вѣшоѣ пѣтѣ произнаєаше дѹмѣта: чѣкам ту чекам, ту чѣкам.

Дето са мена менило,
Вечерта на педчапъето
Невеста дѹма продѹма:
150 — Чѹнете мене, деверѹ,
И виѹе старѹи кѹмовѹ,
Кѹи от каѹде и да с' идѹ:
Мене и Стоѹан достѹпналъ,
От това теѹшко воинство.

140 Та си свадбата развали,
Иде и Стоян заведе.
Кога си дома достигна
И майка му го познаи,
Зашто је това млад Стоян,
145 Млад Стоян младо војниче.
Некога беше на лажји,
И сега, брате, истина.

6) ТҖЖАЧЫ.

Отъ града Прилѣпъ.

Подпись Марко К. Цыменкова.

1. Поп умрен. Мајка му на попо почна да тажи.

1 А́ле сѣ́нко, о́че свѣ́тъ!
Што ми у́мре ти бѣз вѣ́мѣ,
Уште мла́до и зе́лено;
Ти е́жрцево ми изго́ре.

5 Попади́в си по́цярни
Ушѣ́ мла́да и зе́лена,
Иа́ ђстаи ти ва́рзана
От сѣ́кого прека́рана
И во пѣ́рнѣ облѣ́чена

10 Му оста́и два сѣ́рака
Да ѣ́н гле́да да ѣ́н ра́сти:
Е́дно ма́шко, дру́го жѣ́нско
Тѣ́ за ма́шкото на́ри́ча.

15 За да го учиме кнѣга,
 За да знаѣи да ни пѣи.
 Да се учи поп да бѣди.
 Ние него ќе пуштиме,
 Кога ќе си тој порасте,
 На дѣскал за да се учи,
 20 И после поп да се стори.
 И тебе да те замени.
 Лѣле сѣнко, поѣе Трѣико!
 Како ќе те забораѣи.
 И како ќе те прѣжаѣи,
 25 Дѣка мѣло ти ми ѣмре.

2. Дошла мајна је на поподијата и је вели мајна на поло, за да плачит.

1 Ела, свѣке, ти да ви́диш,
Ти да ви́диш што не на́де.
Зѣг ти по́по што ни ўмре,
Мѣне стѣра мѣ изгори.
5 И кѣрка ти іа по́жарє.
Плѣчи, свѣке, да плѣчимє

И нѣси да искорениш.
 Нави в зѣми да влѣзиме.
 Зашто сме да живѣеме
 10) Пожриети како главно,
 Ф куки до век затворени.

3. Ватика свакъата да тажнит

1 Жылаю, сваке, ем си плачам.
И до Бога нас ќе вишам
За овој таксир што не нађе.
Ој ти, попе, попе Трајко!

5 Што те нађе, што ми ўмре,
Уште младо и зеленоу
Што бестан два сирака,
При ќерка ми да им гледа
Царна, темна дур довека

10 От сѣкога прекарна?
Поврати се, оче свети,
От кај што си минисало,
Не оставај твоите деца,
Твоите деца сирачинева
1, Ђорѓевици.

15 И твојата попадна
Поцврнета дур до века.
Секој кој што појол тамо,
Дома веќе не се вратил,
Тамо коски си останал.

20 Ој те, ќерко, попадна!
Што ти било варечено,
Кога ти си се родило
От пустите варечници!
За да останеш јадоца

25 И да умреш поцврнета.
Јеле, ќерко, до Господи.
Што те наде тебе млада!

4. Попадвѣята вати да плачи.

1	Плѣчи, маѣце, да плѣчице	Ф църна земя ти да влѣчицѣ,
	Моѣте тѣчи да жалице,	Ич сѣлицѣ ти да не видиш,
	Ф църно да се облѣчице,	15 Ни от вѣтар да се лѣдиш,
	Ф кѹки да се затвиримѣ	Тѣмо кѣски да останѣ.
5	И сѣраци да глѣдаме.	Лѣле, лѣле, ѣас сѣрота,
	Поне, поне, домѣкине!	ѣас сѣрота до Господа,
	Што е ова, што ми стѣри,	Си останавѣ кѹкавица,
	Ме останѣ го сѣраци	20 За да кѹкам дѹр дѣвека.
	Мѣшне жалѣ, ем неврѣдни,	Дѹр по грѣбо да си влѣзам,
10	И ти мѣне не глѣжриш.	И тогѣи не анбѣраам.
	Како кѣмѣ ти се стѣри,	25 Лѣле, лѣле, до Господа!
	За да ѹмримѣ ѹште млѣдѣи,	

5 Стара баба си го тажат дѣдо.

1	Лѣле, стѣро, што ми ѹмре,	15 Легни стѣни се да ѣчам!
	Што ми ѹмре, да без ѣзѣи,	Од очи непарѣ ²⁾ глѣдам,
	Та нѣшто не ми пѣрача,	Заби ф ѹста не си нѣмам.
	За како да те закопам,	Зашто, Боже, ѣас останав,
5	За задѹша да ти стѣрам,	ѣас пѣнапред што неѹмреф,
	Задѹша да ти се наѣди.	20 Тѹк ѣстаниа на да грѣшам
	Во рѣи бѣжи да ти пѣди.	Лѣле лѣле ѣас стѣричка,
	Лѣле, Дѣмо домѣкине!	Што си останав сѣмичка
	Ти што ѹмре, ѣрно стѣри.	Ти се мѣлам, слѣтки Боже,
10	Оти си се кѹртѹдисѣ	Ти да ми дѣбра дѹшичка,
	От старѣчинскѣта маѣка,	25 За да си ѹмрам пѣбѣрго.
	Ами ѣас зашто ѣстанав,	Слѣтки Боже, да ме прѣстиш,
	На зѣмѣва да се маѣчам	Да ми прѣстѣиш моѣте грѣшки.
	Со стѣлѣ да се пѣтпирам,	28 Што сѹм стѣрила по млѣдоѣ.

6 Вѹка плачит дѣдо си.

1	Лѣле, дѣдо, аер ми ѹмре,	Ти до сѣга не глѣдице.
	Лѣле, дѣдо, што ми стѣри,	Ами сѣга ти не ѹмре
	Мене сѣрак ме ѣстави.	И нас сѣраци ѣстави
	Лѣле, дѣдо, мѣчен дѣдо,	Ти се мѣлам, златан дѣдо,
5	Од нѣкого непокрѣпен	25 Ти на маѣка да му кажиш,
	Ни от сѣна ни от снѣа.	И на тѣтка да му рѣчиш,
	Ни от брѣта ни от сѣстра.	Оти сѣма си ѣстанав
	Сѣте прѣт тебе ѹмреиш	За да глѣдам до две сѣстри,
	И ѣт тебе закопавиш.	Место маѣка да му бѣдам,
10	Ти ѣстѣа мѣчен жалѣи,	30 Гѣлѣто ѣас да му бѣрам.
	За да глѣдаш нам ³⁾ сѣраци,	Вака, дѣдо, да му кажиш.
	(ѣраци ем до три вѣѹки,	Ти се мѣлам, жити мене.
	До три вѣѹки от сѣна ти.	И за тебе се кѣжи мѹ
	Ами сѣга, аѣтѣи дѣдо,	Како сѹм те слѣдало бѣлон.
15	На кѣго ти не ѣстанѣи	35 Какѣ сѹм ти чѣнѣло ѣзмет,
	За нас чѹпи ⁴⁾ да не глѣдат,	Нѣке не ѹсѹм заснѣвалѣ,
	Дѣм на маѣка да не тѣтка?	Се над глаѣ сѹм ти ѣдѣло,
	Лѣли знѣеш, аѣтѣи дѣдо,	За нѣпѣто да не пѣсѣваш,
	Оти тѣтко си нѣмаме,	За вѣдѣаш ѣас да ти дѣам.
20	Нѣто тѣтко нѣто маѣка.	40 Лѣле дѣдо, лѣле тѣтко,

¹⁾ Охливѣ. ²⁾ Не толкова, жалѣо. ³⁾ Вмѣсто насѣ. ⁴⁾ Мовичѣта.

Ништо кѹсур не ѡстае,
За да ги те полѣкуам
Печаеи, за да ѡздравим,
Од ништо виде недобн,
45) Кашлицата да ѡдрави,
Тиа црква те ѡдзоби
И си исплука джигеро
Се да ѡвклин, се да вицаш,

Гъва да се куртулисаи
54 Нинто ваиде не ти стори.
Дъри дъша не си даде.
Леле, дѣдо, стари татко,
Леле дѣдо, многу нѣчен,
Што ке чинам ѿс без тебе,
55 О о о я, леле не сиротина.

7 Ангелина мајка си тажи т керка.

1 Леле леле нас сирота,
Нас сироти до Господа
Што же знаде она утро,
Да ми умри Раздѣлина.

5 Немој керко, немој сѣтка,
Немој, керко, нескѣдицу,
Да останеш твоја мајка
За да сиди кутанца.
Немој, керко, немој слабка,

10 Непредавај твоја младост,
За да влезеш ђ цѣрна зѣмља:
Цѣрна зѣмља је студена,
Тамо има цѣрна змија,
Цѣрна змија троуглава,

15 Ђе ти приет твоје очи;
Тамо има многу цѣрни,
Ђе ти ѣдат твоја снага,
Твоја снага видѣлија.²
Ти се молам, Раздѣлимо,

20 Поврати се уште еднаш,
От кај што си кинисало,
Нажали се, поврати се,
Немој оди, друг вѣљае,
Оти, керко, кој што ошол,

25 Кој што ошол, не се врати.
Оти си ти многу болна,
И неможеш да доодиш.
Послушај ме, златна керко,
Тебе мајка не те лаже.

30 Прогбори уште еднаш,
И на мајка да је кажиш
Кај те боли твоје сѣрце.
Твоје сѣрце отруѣно,
От пустине горки бѣлки,

35 Да ли од нив ти се згнаси
Да што си се напуртило?
Је ли ти мајка вѣлаше:
„Оди, мајко, еким зѣмја,
Донеси го да ме видит,

40 Велики, мајко, ќе ме кренит.“
Кога екимо ти дојде,
Од радост рипна просто,³

34 да го пречекаш часно.
 Тој те праша, кај те боли,
 45 Ти веднаш нему му кажа.
 Тој ти рече: „Немаш ништо,
 За три дни ќе те бадравам,
 Сега би кај ќе донесам.“
 От кога тој си отиде,
 50 Се го чека дурп дојде,
 Очи ич ти не одврте,
 Се гледаше на пенджоре,
 Да ли екимо ќе дојдн,
 Саккии дука ќе ти дач.
 55 Едно екимо го виде
 Оти носи в раце шипче,
 Веднаш рипна ти на носе.
 И пч екимо му рече:
 „Аман, стрико, жити Госенгт!
 60 Арпн билики да ми данш,
 За до три дн ие да станам
 Да си зарадуам мака,
 Оти многу ја пмачна;
 Ако, стрико, ме оздравипш
 65 Бовчалжк ќе ми ти дјам.“
 Кога билики ти пишеш,
 Радос многу ми прашеш
 И на мака ти велеш:
 „Мако, сега сум по-арно.“
 70 Кога дојдоа трије дн
 Женски солян ти пброни,
 Белто лице си утопи,
 Чи утопи, си ѓскорби
 И ие тогај ми те прашав:
 75 „Зашто, керко, такај плачипш?
 Ти тогај ми прогбори.
 „Едн, мако, слатка мако,
 Еве три дн поминаа,
 Екимо како што рече:
 80 За три дн ќе те оздравам;
 Еве по-лошо сум ега,
 На очи пмаж павлака⁴⁾.
 Така рече и помаж,
 Оти си за смирачел.

1) Труднах се. 2) Отъ фидана. 3) Свочи право на крава. 4) Мръсна.

- 85 И веднаш нешто ти текна,
Та поскака твоё руо.
Ти го донесов прет тебе,
Се што беше го превиде,
И со солзи го порона.
90 И изди на¹⁾ та ми рече
Стани, мако, промени ме,
Промени ме, накити ме,
За невеста ти зготви ме,
Утре, мако, ќе ме земат,
95 Ка ќе земат да ме немаат.
Ти се молам, мила мако,
Моё руо копринено

Босилка тетка је дошла на Разделина

- 110 Ела, сестро, ти Босилко,
Да ме видиш, што ме напла.

- Немој, мајко, да продаиш,
Ами ти да го разданиш,
100 По сиромашките моми,
Да го носат и да речат.
„Бог да прости Разделина“.
Леле керко, леле сладко,
Леле керко много умно,
105 Како ќе ти забораам.
Тине умна твои збори.²⁾
Како, керко, јас ќе гледам.
Твоите другачии стрет село.
„Леле, јас сирота што ме наде!“

8. Тетка је Босилка почна да плачт.

- 1 Што те напла сега тебе,
Другаш не ќе ми те нади.
„Леле сестро Ангелино!
Што сме биле таксирани,
5 Јани умре Дзвезда моја,
Дзвезда моја посжрбена,
Ете сега Разделина.
Ој ти, внучо Разделино!
Зашто стори тоа чудо
10 На твојата мила мајка
И на твоё стари татко?
Како ќе те прежалиме?
У мајка ти една беше,
Те гледаше кај спиење,
15 И за тебе се кжнеше.
Ој ти внучо Разделино!
Послушај ме, ти се молам,
Уште еднаш опули се,

- Нешто ќе ми ти навраќам.
20 Да му носиш здраво—живи
На мојата мила керка,
На твојата братучеда,
Братучеда ниша Дзвезда.
Кога ќе ми те пречека
25 Да је речниш мила мајка.
Мајка ти је многу болна,
Дека жалат се за тебе
И си одит се не царно;
Бога молиш за да умрит,
30 За да дојдт да те видит
Ти се молам да је речниш,
И се врз нога да си седиш,
Како³⁾ нигде да неодиш,
И после да си зачиниш;
35 Оти си ми аджамииа,
Многу талена од мајка.

9. Мата баба је почна да тажнт.

- 1 „Леле внучо Разделино!
Што ни стори ова чүдо,
Ова чудо нечуено?
Разделино, се раздели
5 И од мајка и от татко,
И од баба и от тетка
И от сите ни роден.
Што попжрин твоја мајка.
Нај побже мене стара,
10 Твоја баба прегжрбена,
Прегжрбена ослепена.
Слатка внучо, Разделино!
Поврати се и не оди,

- Не расплакуј сега кукња
15 Јас да одам вкесто тебе.
Оти мене ми је редо,
Да умрам да куртулисам.
От пустана старос гжрда⁴⁾.
Јас требаше да си умрам,
20 Ами зы ошто останав,
Зер за тебе се да жалам!
Што по-бжрко да прэжжжам.
Да ли твоја личотина,⁵⁾
Да ли твоја умнотина,
25 Да ли твоја кроткотина,
Да ли твоја порјазливост?⁶⁾

¹⁾ Издила. ²⁾ Ръчн. ³⁾ Салмичко. ⁴⁾ Грозка. ⁵⁾ Хубостъ, личностъ. ⁶⁾ Послаушностъ.

Атар никоу некаршеше
Дури на малките деца.
Мила, внуко, нажали се,
30 Нажали се, поврати се,

От каи што си кинисало;
Ти си болно и неолно,
Не не можеш да додиш.
34 Јеле слатка внука на баба де!

10. Ангелина мајка ја пак почнуа.

1 Ој ти керко Разделино,
Што си толку налутено,
Што си очи заклонило,
Што си раце прекретило?
5 Стани, керко, опули се,
Да не¹⁾ видиш, да не чуеш,
Какви песни ти пејме,
Како да сме те свршиле.
Од радос баба ти пеи,
10 И за свадба се готвине,
Тебе слатка да мажине
За пустана црна земја.
Сега ќе дојдат сватон,
Да те земат, Разделино.
15 Пусти конь не ти донесат.
Четворица ќе те вкачат.
Далъ ме слушаш, Разделино,

Немој, керко, да се даваш!
Ти невеста да не одиш,
20 Дури гада да не чуеш;
И зетот дури не видиш
Недлавај се да те грабнат
Четворица што ќе дојдат.
Ој ти, Мито, стара мајко!
25 Ој ти, Давојдо, мило сестро!
Помагајте да плачине
До небеси да се чуе;
Белим Бога ќе измолеме,
Да оживи Разделина,
30 Место неа нас да уграи!
„Јеле Разделино! Како ќе се раз-
делиме?“
О, ов! Нас скрота што ме наје!

11. Мајка плачат керка мажена.

1 „Јеле Боно, мила керко!
Што те наје, што ми умре.
Сърцето ми го ѝгоре?
Мое сърце поцърнето,
5 Што жалело се за тебе.
От кога си ти паднало,
Се те жалам и църнеам,
И секи ден ми те чекав.
Ти на гости да ми дојдиш
10 Со двето твои мали деца.
Да поседиш на поседок.
Кажмет не би ти да дојдиш
Ти у мајка и у татка.
За да ми се порадуваш
15 Со татко ти со мајка ти.
Со твоите мили сестри
Нажали се, мила Боно,
На твоите две дечиња.
И остан ти сираци.
20 Кому, керко, и остан,
За да ти и гледа, Боно!
Кога ќе му биди мајка?
Кажн слатка и нас да знам.
Прогоори ти се молам,
25 Слушаш, керко, што ти велам:
Како, керко, ти клјидеа,

Да останш два сирака,
Да шетаат по сокаци
И бес татко и без мајка?
30 Стани, керко, да я видиш.
Ти се пулат и си плачат
И те викат да им станиш,
Да им даиш леп да каснат.
„Јеле, керко, „Јеле Боно!
35 Што побжрго да прѣжалам,
Да ли тебе, да ли мене,
Да ли твои две дечиња?
Бес тебе, керко, останав,
Нема ниједе ни да подам,
40 Нској ал јам да си кажам.
Кога имав нешто гиле,
Веднаш при тебе ќе дојдев,
Со што имав ќе си кажев,
Тагата ќе си ѝнадев
45 И радосна ќе си одев.
Ами сега кај ме одам
За тагата да си кажам.
Ф која река да се длаам!
„Јеле Боже, ти си молам:
50 Земи моја грешна душа.
„Јеле, керко, аер неслушаш.
Како мајка ти те тажит.

¹⁾ Не = насъ, аз.

- Нашеа је рѡда гулеама,
Ами смеа твоардеа сирмаги,
Та си на рѡда ни слага.
Ами са Бѡгу помѹли,
15 И теб бугатству да даде.
Га бѡа ѹ пунѡдеальник вѹтриня,
Сичии на іѡран тоарнаха,
Чѡарну іѹгарье да уроат
Беала пчивица да слабат.
20 Іукрилчу раву пуднані
На беальван Дѹнаѹ іутиде.
Беалу си лице млеаше
И са на Бѡга мѡлеаше,
И на триш му са пуклуни:
25 — Хоаризаі¹⁾ и менеъ Бѡже лье,
Ду два-на сиви бивуље
И іа на іѡран да ида,
Чѡарни іѹгарье да іѡра,
Беала пчивица да сеаіа;
30 И іа зенгиня да стана,
И менеа лѹдье да слагат.
Каіну са Бѡгу мѡлеаше,
Чи си му Госкуть хариа
Ду двана сиви бивуље.
35 Стана Іукрилчу да урѡ
- Беала пчивица да сеаіе;
Ду две іѡ бразни прибранил,
Ага трѣта-на аѡѡри,
Уралу-ну са закроаши²⁾
40 И бивуље са запрейа.
Іукрилчу си са чудеаша
И на Бѡга са мѡлеаше.
Доали іѡ кимсань іѡарни,
Или іѡ кѡреань іѡавуруѡ.
45 Бивуље си му дѹмаха.
— Іукрилчу наш саібинне!
Нитѹ іѡ кимсань іѡарни,
Нитѹ іѡ кѡреань іѡавуруѡ,
Ами іѡ казань кулпчи.
50 С девѡть тѹвара алѡанье;
Ами на стани посудри,
Посудри и пѡрукни ни
Кимеванеан дѡ си прибоарни,
Ниманье да ти извѡдим.
55 Стана хи Іукрилчу посудри,
Посудри и пѡрукни хми,
И кимеванеан са прибоарни
Алѡанье-не си угрейа,
Каіну еасну-ну слѡанчице.

Слушана ѡтѹ Марина Маркова вѹ Устѡво.

б) Жѡтварски.

1.

- 1 Кадлану млада нивѡасту,
Гѡтвила ли си вѡчѡарька?
— Аргѡтъки, мол рѡтанки,
Ни соам гѡтвила вѡчѡрка;
- 5 Дѡте-ну ми іѡ пѡйкалу,
Шѡпка-на му сам низала
С манахи жѡальти алѡанье.

Слушана ѡтѹ Кека Киракова вѹ Устѡво.

2.

- 1 Мѡмѹе-лье мари хѹбана,
Нимѡі са насѡа, пуднасеа,
Нимѡі са пудгулеамѡава,
До ми ште лѡату, прѡлеату,
5 Фѡаса ште ѹ пѡліе жѡатва-на;
Врѹтъ штат мѡмк-не да ідат
И ти штинь мѡмне-ле, да идни
Жѡалта-на жѡатва да жѡаниш,
Лѡгна штинь, разбулѡа са штинь
- 10 За дѡска вода студѡна,
За ѡрѡхова сеанчица,
За дѡску беалу кѡпѡалье,
Да доіде да та извѡадѡ
Нах дѡхан, нах Дарі Дѡре.
15 Чѡарни штинь ѡчи пѡмрѡяни,
Беалу штинь лице пѡвѡани
За дѡска вода студѡна,
За ѡрѡхова сеанчица.

Слушана ѡтѹ Гѡна Мѡмѡіѡва вѹ Устѡво.

¹⁾ Хоаризаі, хариа, значи подар.

²⁾ Закроаши=нахваля да се спира, вѡлѡни са.

Отъ Панагюрище.

Записалъ Г. Панчовъ.

- 1 Тодоро, Тодоро,
Тодоро Ромъанко,
Проклетѣ подѣавко!
Сабрал ѣе воиводе
5 Три села гарна
И три нѣа гарна,
Та на ги поведе
На голѣана нива,
Та на им говори!
10 — Три села гарна
И три нѣа гарна!
Коиѣ ште се наѣе,
Нива да заажне,
Постат ¹⁾ да покара,
15 Кадикѣа да бжде,
Кадикѣа запчикѣа;
На чордак да седи,
И на шарен дѣошекъ,
Коприна да преде,
20 На сребарна хурка,
На златно вратено.
Сичките аргатѣе,
Ником поникснаха,
Кѣрни похлупиха,
25 Кѣрни похлупиха
Дур до черни очи,
Сѣззи порониха
Дур до черна зема
Тодора Ромъанка
30 Проклетѣ подѣавка,
Ником не поникна,
Кѣрна не похлупи,
Сѣззи не порони,

- На воиводе каже:
35 — Воиводе, воиводе!
Азе ште се наима,
Нива да заажна,
Постат да покарам,
Кадикѣа да бжде,
40 Кадикѣа запчикѣа.
На чордак да седи,
На шарен дѣошекъ
Коприна да преде,
На сребарна хурка,
45 На златно вратено;
Ала да ми наѣдеи
На моите братѣе
Од бужур сукница,
Од латина гапши.
50 Оште да им наѣдеи
И на биволете
Од облак чулове,
Од облак чулове,
От пѣасак синджирѣе.
55 Воиводе ѣ каже:
— Тодоро, Тодоро,
Тодоро Ромъанко,
Проклетѣ подѣавко!
Те де се ѣе чуло,
60 Чуло и разбрало
Од бужур сукница,
Од латина гапши,
Од облак чулове,
Од облак чулове,
65 От пѣасак синджирѣе?

в) Овчарекѣа.

Отъ Широка лѣви.

Записалъ В. Поповъ.

- 1 Стоене, сино Стоене!
Каму тѣ¹⁾ сино мор калпак,
Мор калпак меднѣа кавалѣ?²⁾
— Намоѣ ма пита, малеле:
5 Каму тѣ, сино, мор калпак;
Амѣ ма питаѣ, малеле:
Каму тѣ, сино, стадуну?
Вчера мѣ, маѣчо, лѣноха³⁾
Чарнуморѣанѣа — поплѣанѣа.

- 10 Та мѣа стадуну пуѣоха,
Вав чорну морѣа глѣбоку.
Учи ма, маѣчо, научѣа,
Как да сѣа стаду изваѣа
Ут чорну морѣа глѣбоку.
15 — Сино лѣо ѣа моѣ Стоене!
Е та ште хитру научи:
Идѣ мѣ⁴⁾ на криѣ мурену.
Зѣсвѣрѣа меднѣа кавалѣ.

¹⁾ Постоѣ въ нѣкои мѣста казѣатъ по тур. чакѣа.²⁾ Вчера ми мѣаха. ³⁾ Иди ми

- В кавальан дума дя дума:
 20 — Ела мж, ела, карагьос,
 Та навьди мж стадуу!
 Утидж Стоїи краї жорж,
 Засвирж меджж кавалж,
 В кавальан дуия думашж.
 25 — Ела мж, ела, карагьос,
 Та навьди мж стадуу!
 Ага гу дучу карагьос,
 На триш мж стаду убидж:
 — Я збирати са, шплъата,
 30 Збираи хи, брате, бялчини,
 Караи хи, сестро, ваклушко.
 Га бяха в среде мурену,
 В мурену нме бел камин,
 Увен на камин палезж,
 35 И Стоїену му викашж:
 — Стоїене, а мої ступане,
 Нж мага войки да ворнъи,
 Алоцж мж укюгнхж¹⁾
 И рушковж мж ут-наха.
 40 Стоїен мж сж му викашж:
 — Карагьос вакал каматан,
 Та привьди мж стадуу,
 Та сж та нешта кайдиса,
 Кайдиса да та вакольж.
 45 Малу і млочку пубилу,
 И Стоїен сж са углави.
 Стоїен сж му са фалъашж:
 — Карагьос вакал каматан,
 Никуну нж сем казувал,
 50 Теб шта да са почалъам,
 Чж ми і мапка главила;
 Тебж шта годжш да карам
 На моманинж дворужж.
 Карагьос сж му викашж.
 55 — Стоїене, іа ми і ступане,
 Прешан са илик забаръа.
 Повнжш аж, нлж нж повнжш,
 Как сж мж са сж втасувал,
 Га тж стадуу изведух?
 60 Гьо да та моля, Стоїене,
 Ако і чарнока муманъ,
 Чж караї сестра ваклушка;
 Ако е руса мумана,
 Чж караї брата бялчина.
 65 — Тебж шта, тебж, карагьос,
 Чж ми і мумана по драга.
 — Стоїене, іа мої ступане,
 Ага штжш менж да караш,
 Га ржчеш да ми вакольжш,
 70 Та штжш да си мж удрейжш,
 Твоїана десни рязица,
 Ут ништу лека да нема.
 Ама да сж мж удрейжшш
 Моїву белу сарчоцж —
 75 Ут негу жда са пьгуиш.

г) Лихварека.

Отъ с. Караджовренъ (Чирпанско).

Лпшиселъ П Ст. Бакаловъ, учитель.

- 1 Стуїан чичу си думашш:
 — Чичу-льо чичо Иванчо,
 Іа даї ми пари на занч
 Днстина гропж двжнжисн,
 5 Да си биволн пудкувж;
 Тешка киїма пьтварих,
 Дур пда чичу дур додж
 Чичу му пьарио думашш:
 — Стуїане, мумчо братуру,
 10 Аз пейам пари на занч,
 Аз пжж пжри сме фжїдж,
 Сме фжїдж холан сме залукъ,
 Тл имжш булчи хубаво,
 Жку си булчи заложжш.
 15 Давам ти пжри на занч.
 Стуїанум многу добульж,
 Чи си Стоїан зачлака,
 Чи си у тьхх утиди,
 Ф тжжнн жжжри нафльези,
 20 Лисн биули извади,
 Чи си биули продади,
 Дж било нешто аж многу,
 Зж иджж пушия буїлиїа.
 Чи си пушжжжж нарами,
 25 И у чичови си утиди,
 И на чичж си думашш:
 — Чичу-льо чичу Иванчу,
 Іазн си булчи доведухъ,
 Дж ти гу залукъ вжложжж,
 30 Зж десет гропж двжнжисн.

¹⁾ Утегвалж, натегалж.

Дуде си Стоян падумж,
Чи си пушката наспрегнижл,
Чи ѝ чичж си ударил,
И на чичж си думани:

Слушана отъ Рада Петкова Крактовска

35 — На, на теби пари сас фадж,
На, тебе булчи аж валук,
Давам ти пушкж аж ажлук!

л) Просящци.

Отъ Прилѣтъ.

Записана М. К. Цвѣткова.

1. Крив питач водит слеп по куки за питање (просяње).

Криво пкрво вели

1 Даруѣте ни, брате мило,
Даруѣте ни за Господа

И яя мене сакатника,
За пред Бога ви се нашло¹

Му прссече зборо слепно:

5 Даруѣте ни, ви Ригьани,
Даруѣте ни, сестри мили,
Даруѣте ни една пара,
Една пара за Господа.
Една пара — мала стока,
10 А за голема дужбина.
И пред Бога ви се нашло
За вашите жертви души,
Пред Господа им се нашло!
Даруѣте ни, мила сестро,
15 Век¹ со очи кердосале,
Бог ви чуал челат ваша,
От църната сипаница,
Што ме мене ослѣпела,
Што ме мене улішила
20 Од моите две очички,
Да не гледам, каі што одам,
По куките да се страмам.

Каил небес и іас нака,
Да ви свакам лебна трошка.
25 Сестро мила, даруѣте ни,
Век со очи кердосале.
Сестро мила, ви се молам,
Пожалите темничара¹),
Темничара без виделце.
30 Ф темница сум денѣ нокѣ,
Не си гледам светло сонце
Маче мила, даруѣте ни,
Свет Недела ви помогла,
Пред Бога ви се молила
35 За вашите жертви души.
Даруѣте ни, ви Ригьани,
Една пара — мала стока
Со вашата десна рака!
Десна рака ви цутила²),
40 Во раі божји ви отипла.

От кога му дадна милостина благосуда.

Бог да прости, мила мако,
Вие што ни даруавте,
Курбан пред Бога ви пошло!
Бог ви дал од невидимо
45 Многу стока и добрина,

За да ви са вам претури
Од амбари пчезиците,
От тжрлата іагвиньата.
Збогум, сестро, и ти брате!

2. Пита слепно на църховната зрата.

1 Даруѣте ни, браќа мили,
И на мене темничара,
Даруѣте ни една пара,
Една пара мала стока,
5 А за голема дужбина.
Некоі, браќа, замінуѣте,

Вие мене пожалуѣте,
Оти сум си без очички
Денѣ, нокѣ во темница
10 Бог ви чуал ваша челат,
Ви се молам, даруѣте ни,
Бог ви чуал ваше здравіе

¹) Сѣгѣ. ²) Слѣпецъ. ³) Цѣтила.

И денешен ви помогол.
Со здравье ви исчéкало.
15 До година до амина

Со се ваша мила рода.
Бог да прости, брате мило,
18 Десна рака ви цутила!

5. ПѢСНИ ИЗЪ ПОЛИТИЧЕСКИЯ ЖИВОТЪ.

Отъ Горна-Бата (Софийско).

Записалъ П. Р. Славейковъ.

1. Гъркиня кралица¹⁾.

<p>1 Сон сонила Софийска кралица,
Сон сонила и сон бълновала.
На сред се е небо препукнало,
Ситни звезди по земя паднале,
5 Ласен месец жарав е изгревал
И по него звезда деница,
И она е жарави нагрела.
Проговара Еница кралица:
— Чуеш мене, Шишманине Іане,
10 Што горок сѣм сѣсно ожновала:
На сред се е небо препукнало,
Ситни звезди на земе паднале.
Ласен месец жарав е изгревал,
А по него звезда деница,
15 И она е жарави нагрела.
— Чуеш твое, Енице кралице,
Што сон казва, што во книга пише:
Штото се е небо препукнало,
Оно си е царство препукнало,
20 Препукнало и че да пропадне,
Че пропадне и че се загуби,
Старо царство, българското кра-
ство,
А штото сѣ звезди попададе,
Това си е българската воіскья
25 Че испадне, че да изгине,
Че да гине нашо стар братец.
Стари братец сам цар Иван Шиш-
ман,
Че погине Михаил Василч²⁾.
А што си е месец жарав нагрел,
30 И по него звезда деница,</p> | <p>После нѣх чем и ја да загинем,
А по мене тие че загинеш.
Докад они това си думали,
Книга стигна от Костенец града.
35 Дојде книга на Шишмана Іане:
— Скоро, бърже, Шишманине Іане,
Да събереш три илѣде воіскья,
Па да дојдеш на Костенец града,
Костенец го Турци обградиха,
40 Цар Шишмана во тесно туриха.
Ка прочете Шишманине Іане,
Ка прочете това бърза книга,
Он е събрал три илѣде воіскья,
Че ја води на Костенец града;
45 А оно го лѣубе не пуштило,
Іана лѣубе, Еница кралица.
Дору сѣжиде рано да нагрее,
Еница е пустинска гъркинка,
Не ја грижа за българско царство,
50 Не ја грижа за своето мѣжж.
Ала ето втора книга стигна:
— Сбери, Іоска и да стигнеш скоро
На онова Ихтиманско поле,
Царя гонѣат и че го настигнат,
55 Че ухвѣтат Михаил Василч.
И тогај го лѣубе не пуштало.
Дору сѣжиде на ручок не дојде,
Ал ете ти трека книга стига:
— Скоро, скоро, Шишманине Іане,
60 Де пристигнеш, воіскья да доведеш.
Да доведеш пет илѣди воіскья,
Затвориша Василч Михаила.</p> |
|--|--|

¹⁾ Настоящата една ли не единствена историческа българска пѣснь е записана отъ Цѣтанъ Вучковъ въ Южн. Бана на 1881 г.; отъ него е записана и пѣсньта Никола тигарче и други още до три дѣти пѣсни. Когато ми кава тѣх пѣсни, Цѣтанъ една имаше 18—19 години, бѣше едно механджийско чарче и едва внаеше да записва и многу не очудваше, защото до тогава и отъ тогава до сега малъ не им се случвало да чуѣт така блиска до историческитѣ прѣданиа българска пѣснь.

²⁾ Василч или Василч тука не е име, а както се види употребено е името царе-вич, може би отъ гръцкото василъкоес, царски принц, или е имѣно съвѣзано съ името на селото Василци, тука до Трънновитѣ вѣрты, дѣто се полага да е билъ лагерътъ на царскитѣ прикци Михаил, когато бащи му е билъ у Костенецъ и подиръ се е тагилъ.

- Че погубят царя Шишмана.
 И тогай го лъубе не пуштило.
 65 Не послуша Шишманине Іане,
 Не послуша свое първо лъубе
 И си поїде в' Ихтиманско поле,
 И си поїде на воз река Искър.
 Искър тече кървен и пороен
 70 И си носи іунашки калпацѣ,
 Цели трупе, рѣце от іунаци
 Искър гази премлада девоїка,
 Искър гази, та лови калпацѣ
 Проговори Іане Шишманине:
 75 — Хвала тебе, премлада девоїко,
 Зашто ловиш іунашки калпацѣ,
 Улови ми трупе от іунаци,
 Да ги видим кои сѣм кавни сѣм,
 Іа хвати ми там онаѣ рѣка.
 80 Проговори премлада девоїка:
 — Неще сакам, слези хвати си іа,
 Іа си имах три брата іунаки,
 Сите бежа на воїкѣа отишли
 Сгодиха се во Костенца града,
 85 И тримата у бої сѣ паднале,
 Та ми тражим три добри калпацѣ,
 Да не би ми у них книга нашла,
 Та да видиш што ми наръчуе,
 Засрѣхъ се Іане Шишманине,
 90 Па отседна от своето конче,
 Та си хвати рѣка от іунака;
 На рѣката прѣстелъ бурмални,
 На прѣстелъ Иван Шишман
 гише.
 Па се джона Шишманине Іане,
 95 И се жетпа на враго си конче
 И повика што го сила държи:
 — Што стоите, момци, што
 гледате?
 Погубен е сам цар Иван
 Шишман,
 Іа хайдите на лево да идем
 100 Да тражине Васелич кѣде е,
 Дино барем него да найдеме.
 Търгнахъ сѣ на лево да идат,
 Излезъ сѣ в' Ихтиманско поле,
 Стигнахъ сѣ пред Ступена града,
 105 С' пушки Турци градо оградилъ,
 С' миждраци сѣ караулъ оплели.
 Ка ги виде Шишманович Іане,
 Іурни стори, караулъ насече,
 Іурни стори и у градо ялезе,
 110 А тамо бе Васелич зтворен
 Проговори Шишманович Іане
 — Прости мене, Васеличу брате,
 Даї ми волѣа сега да погубим,
 Да погубим сва турска ордина,
 115 Да те водим у София стара.
 Проговори Михаил Васелич:
 — Не проштавам и не давам волѣа,
 Кѣде бе ти пѣд-напред да доїдеш,
 Сега вече мина штиру време,
 120 Турска воїкѣа вреде попѣлнѣла,
 Іа не знаем кѣде ми е тато
 Разлѣути се Шишманович Іане,
 Та си іузе нему остра сабѣа,
 Та си поїде воз турска ордина,
 125 Што докачи све на нозе ударѣ;
 Па се врати и у градо оїде.
 Проговори Шишманович Іане:
 Хвала тебе, Васеличу млади,
 Прости мене, ти мої мѣли брате,
 130 Даї ми волѣа сега да погубим,
 Да погубим сва турска ордина,
 Да те водим у София стара.
 Проговори Михаил Васелич:
 — Не проштавам и волѣа не
 давам,
 135 Зашто тѣзе първи пѣт не доїде
 Сега вече мина штиру време.
 Па се вѣрна Шишманович Іане
 Повѣрна се воз турска ордина,
 Да погуби сва ордина турска.
 140 Бог да бие една дърта баба,
 Што научи Турци Еничари.
 Прашати іа и она их каже:
 — Хвала вѣзе, Турци Еничере,
 Бѣлгари сѣ спѣли и инати,
 145 А на Іане много харен іунак,
 Они назе тува че погубят,
 Ви тарчето на Искър на мосто,
 Исѣрлѣйте ваши остри саби,
 Вѣрлѣте ги на Искър на мосто.
 150 На Іането коно не е кованъ,
 Ега му се коно убодеше,
 Убодеше от острите саби.
 Послушаха Турци Еничери,
 Послушаха таѣа стара баба,
 155 Та вѣрлиха нѣхни остри саби,
 Вѣрлиха ги на Искър на мосто.
 Минал моста Шишманович Іане,
 Убода се неговата конѣа,
 Паднала е неговата конѣа,
 160 С' него падна Шишманович Іане,
 На е паднал на острите саби.
 И се ранил на неколко места.
 Стигнахъ го Турци Еничери,
 164 Отсекли сѣ нему руса глава.

2. Никола татарче.

- 1 Поболил се Никола татарче,
Та лежало такмо девет годин,
Низ юсти му трава проишчала,
Низ уши му мухи пролетали,
6 Низ меса му царве повадилл,
Ни умира, ни па оздравева.
Проговори нему стара майка:
— Ой те тебе, Никола татарче,
Тнае, сине, много си греховен,
10 Ни умираш, ни па оздравеаш.
Проговори, Никола татарче:
Фала тебе, моја стара мајко,
Греховен сѣм, па не сѣм ли, мајко,
Ногѣ беше прѣвното размирствѣ,
15 Подлизях се со царни Татарѣ,
Па поидохме на стара Софѣна,
Преминахме през поле широко,
Настанахме през гора велена.
Там најдохме млади овчарчета,
20 Овчарчета, млади козарчета,
Сабрахме ги седемдесе деца
И најдохме три нови појати
Накарихме седемдесет деца,
Турихме ги во нови појати,
25 Запалихме три нови појати
Та гореха три нови појати,
И гореха седемдесе деца,
Ка гореха, мале, ка пипштежа.
- Ка пипштежа седемдесет дечинѣ,
30 Дур' до небо гласове са чујат,
Дур' от жалби гора са свиваѣ,
От јадове шума опадише.
Па оидохме на стара Софѣна,
Што е врата се бе затворена,
35 Сал' отвориѣ, мајко, Етир папа,
Посрешни ни, коне ухвана ни,
Уведе ни у хладни одаи.
Сѣ дружина с' ечимни зобиха,
А ја сака' това бел орнза,
40 Назобих си моја добра конѣ.
'Си дружина вѣчера ручаѣ,
А ја сакам пешерме да ручаѣ,
Па пешерме, нему мажко дете.
Доведоха нему мажко дете,
45 Па заклаха негово детенце,
Туриха го на железен рѣжен,
Кладоха го на јасна огина.
Само дете от огин думаше,
Само дете от рѣжен думаше:
50 — Вжрти, вжрти, мој стар татко,
Изгореха мои бели рѣце;
Топи, топи, моја стара мајко,
Топи, топи студена водица,
Изгореха мои бели гърди.
55 Доде това Никола издума,
И се душа си си се растаѣ.

Отъ Софийско и Трънско.

Записалъ Сит В. Банковъ.¹⁾

1. Марко Кралевич и крестато орленце.

- 1 Запали се Јанѣна планина,
Изгорѣла горѣца зелѣна,
Изгорѣла гора гѣберѣна.
Се са пѣлци низ гора бѣгали
- 6 И изгорѣ тој голѣмо дървѣ,
И имало тој голѣмо дърво,
У дървѣто тој голѣмо гнѣздѣ,
У гнѣздѣто крестато орленце,

¹⁾ Пѣснитъ е записанъ отъ мажко немледѣлци не по-млади отъ 30 години. Най-много пѣсни сѣ записани отъ двама пѣвци: Жоте Илковъ отъ с. Суходолъ (Соф. околина) и Вуче Ангелковъ отъ с. Върбица (Соф. околина). Ето ед мажко пѣв. пѣлѣрихъ на умѣство да спомоѣ. нѣколко чѣрти пѣв. животѣ нѣт.

Жоте Илковъ е на 66 години отъарастъ. Пѣснитъ е училъ отъ баща си и покойнѣта си мајка, които сѣ се прѣведили на Буралеѣ (с. Ца (оронци) въ Суходолъ оцѣ отъ дѣтинството на Жоте. Пѣсни е училъ и пѣв. Софийскитъ сѣлѣ. Пѣтувалъ е само до Пиротъ, ала тамъ не е идучилъ ни една пѣсень. Жоте е тапакаръ и нѣмѣтеѣ кѣти добъръ пѣвецъ; ала това го мѣнѣтъ нѣкого и по свѣдѣнѣ. Не знае да свѣри на нѣмаѣнѣтѣ инструментѣ. Не знае да чѣте ни да пише.

Вуче Стояковъ Ангелковъ е 46 години. Пѣснитъ е училъ, кѣто овчаръ, въ сѣлатѣ Мрѣхоръ и Годечъ. Соф. околина, отъ майка си, отъ дѣда Божиѣ Граховецъ и отъ дѣда Славка Йонанчевъ отъ с. Върбица. Въ турѣнѣ врѣме е к. далъ до Пѣмъ и Т. Пазарджикъ. Вуче нѣмѣро мажѣ освѣбожденѣтѣ ни е билъ една година кѣтѣ. Сѣмѣнтѣ е рѣшилъ да рѣбѣшѣ и ги е държалъ сѣ най голѣма тояноѣ. До чѣте и да пише не знае. Не знае да свѣри на нѣмаѣнѣтѣ инструментѣ. Пѣснитъ, при повтарѣнѣтѣ, често ги нѣмѣнѣнѣ.

Имало је ситни дробни пилци,
 10 Та не стело пилци да остави.
 Изгорело тоі големо гнѣздо,
 Изгорели ситни дробни пилци.
 Изгорело кжрстато орленце.
 Изгорели нѣдѣ до колена,
 15 Изгорели крила до рамена
 Паднало је кжрстато орленце,
 Паднало је низ големо джрво,
 Паднало је низ големо гнѣздо,
 Паднало је на пуста поляна,
 20 На поляна до равни друмово.
 Па си пошли седмдесѣ души.
 Седмдесѣ се млади јунаци,
 Да си ира зема покрѣпни
 Па оидѣ асма умирѣа,
 25 Вжрѣа се седмдесѣ души,
 Седмдесѣ се млади јунаци.
 Па минаа през гора зелена.
 А орленце на друмово лежи.
 Секи мина, секи го подрити.
 30 Наі одаат је Марко добѣр јунак.
 Он си мина, он го не зѣмѣа,
 Нел се сведе от добрата конѣа,
 Та си велѣ кжрстато орленце,
 Та го тури конѣу на терѣа.
 35 Па си оидѣ на свои дворови.
 Па остави кжрстато орленце
 Остави го у ладѣ одѣи,
 У одѣи у блага іабуки,
 Па на мѣкѣ по тѣо говори:
 40 — Леле мале, леле мѣла мале,
 Прави, мале, тоі блага мехлеме
 Да лекуваш кжрстато орленце.
 Да лекуваш да го излекуваш,
 Еті може да го излекуваш.
 45 Лекува го Марку стара маѣа.
 Лекува го и излекува го,
 Излекува кжрстато орленце.
 Па го везе Марко добѣр јунак,
 Изнесе го на високи чардак,
 50 Па го пушти од ладѣ пѣнджѣа.
 Та си лиѣа кжрстато орленце,
 Залете си у гори зелени.
 Па си Марко кираѣа стѣна,
 Та си Марко по друмово 'ѣди.
 55 Па Маркоте пѣвѣла 'вѣнало,
 Побѣли се Марко добѣр јунак,
 Па си иде у гора зелена,
 Пушти Шарѣа на дебѣло травѣ,
 Марко легна под дебѣла сѣнка,
 60 Та си лежѣ три месеца дѣна,
 Бодисѣ се Марковата маѣа,
 Бодисѣ се Марко, ускирѣ се.

Па не може Марко да си стѣне.
 Лежи Марко, од мѣсто не стае.
 65 Набрѣа се кжрѣи орлетѣи,
 Набрали се сурѣа орлове
 Да си пиѣа Марко кжрѣи кжрѣи,
 Да си ваѣа Марковите ѣчи.
 Когѣ видѣ кжрстато орленце,
 70 Когѣ видѣ на под іасно нѣбо,
 Пуштило се от под іасно нѣбо,
 Та си падна на кжрѣати зѣмѣа,
 Та рагони сурѣа орлове,
 Рагони ги кжрстато орленце.
 75 Па се вѣе над Марка јунака,
 Крѣа пѣри, та му сѣнка прави,
 У кѣуѣа вода донѣи,
 Та си пѣи Маркоте јунака,
 А Марко му по тѣо говѣра:
 80 — Фѣла тѣе, кжрѣи орлетѣи,
 Што се вѣиш тѣе надѣ мене?
 Да се вѣиш кжрѣи да ми дѣиш,
 Ил се вѣиш душа да ми вѣиш?
 А орѣе си на Марко говори:
 85 — Фѣла тѣе, Марко побрѣтѣи.
 Бре стѣи Марко, тоі душа не дѣи,
 Ни се вѣиш кжрѣи да ти пѣи,
 Ни се вѣиш ѣчи да ти вѣиш,
 Ни се вѣиш душа да ти вѣиш,
 90 Многѣ има намѣт да ти крѣиш,
 Гѣ си вѣиш мѣла побрѣтѣи.
 Да зѣиш ли Марко ил не зѣиш,
 Ка нагоре јаниѣа пѣиѣа,
 Ка нагоре тоі големо джрѣе,
 95 А сѣ пилци низ гора бѣгаа,
 А іа има ситни дробни пилци,
 Та не можѣх пилци да оставѣи;
 Та нагоре тоі големо гнѣздо
 Изгорѣа ситни дробни пилци.
 100 Изгорѣа нѣдѣ до колена,
 Изгорѣа крила до рамена,
 Па минахте седмдесѣ души
 Ка минахте през гори зелени,
 Секи мина, секи ме подритѣа,
 105 А ти, Марко, наі одаѣе бѣше.
 Ти си мина, ти ме не зѣиѣа,
 Нел се сведе од добрата конѣа,
 Та ме везе, на конѣа ме кѣиѣа,
 Та ме тури конѣу на терѣа,
 110 Занѣсе ме на твои дворове,
 Па на маѣа ти'ѣо одговѣраш:
 „Леле мале, леле стара мале,
 Прави мале, тоі блага мехлеме,
 Да лекуваш кжрстато орленце,
 115 Да лекуваш да го излекуваш“
 Послуша те тѣе стара маѣа,

Та си прави тої благи меклема,
 Лекува ме палекува ме.
 Когта беше на ден на Петръдан,
 120 Изнесе ме на високи чардак,
 Та ме пушти од ладна пенджера,

И долетех у гори зелени,
 Фала тебе, Марко добър юнак,
 Много има измет да ти правим,
 125 Ти си мене добро направилю.

Слушана отъ Жота Йлковъ на 12 Октомврий 1887 год.

2. Марко Кралевич, Иве и дете Дукадинче.

1 Шета Марко по Пирин планина,
 И по него Иве, свої побратим,
 Шетали сж по полъе широко,
 Минали сж през гора зелена,
 5 Шетали сж през сѹи планини,
 Планиали сж северни морети,
 Настанали самовилски дървен;
 Тамо Марко дремка одремало,
 Тогѹи Марко на Иве говори.
 10 — Ей фала ти, Иве, мої побратим,
 Викни, Иве, е товой ѹасни гласи,
 С ѹасни гласи, сжс ѹуначко сжрце,
 Викни Иве, викни та си запей
 Ега би се дремка уринѹла,
 15 Ега ми се сжрце разнесѹли!
 А Иве му тогѹи отказуе:
 — Ей фала ти, Марко, мої побратим,
 йа не смеем тука да запеем,
 Че тука е самовилски дървен,
 20 Че ни чуе Вида Баздаржикѹа,
 Че ни чуе пз Пирин планина,
 Че се слети от Пирин планина,
 Че се слети с тиѹа бстри стрелки,
 И двѹа че тука да гинеме.
 25 Одговара Марко Кралевичниѹ:
 Викни Иве, мої побратим верен,
 Викни Иве, викни та си запей,
 Ега би се дремка уринал,
 Мене ми е Вида посѹстрина,
 30 На че смеем код нѹа да доїде.
 Иве го е вѹрно послушало,
 Викна Иве с нѹму ѹасни гласи,
 С ѹасни гласи, сжс ѹуначко сжрце,
 Ка запеѹа през гора зелена,
 35 По гора е шума попадаѹа,
 Долишта се с гласи угжрмеѹа,
 И сва се е гора уехтала,
 Ка ги дочѹ Гѹѹрга самовилѹа,
 Сѹоро поїде до Пирин планина,
 40 Па на Вида тогѹи казуваще:
 — Ей фала ти, Вида Баздаржикѹе,
 Два ѹунаци нѹа дървене ѹда,
 йунаци с ни краї, ни брої неѹа,
 Ёдни пѹе нѹа тѹсни клисури
 45 С ѹасни гласи, сжс ѹуначко сжрце,

По гора е шума попадаѹа,
 Долишта се с гласи угжрмеѹа
 И сва се е гора уехтала,
 Тогѹи стана Вида Баздаржикѹа
 50 Онѹа ѹѹади сѹраго елѹна,
 Што е елен, елен шесто-рилец,
 Зенгѹи ѹ зелѹни густере,
 Камѹкиа ѹ од зелена смѹна,
 йуада ѹ е до две ѹѹти змиѹи.
 55 Като ѹахнѹа сѹраго елѹна,
 Та се слете из Пирин планина,
 Два ѹунаци на дървен пресретнѹа,
 Тогѹи везе до три остри стрелки,
 Ведѹжг фжрѹа с тиѹа остри
 стрелки;
 60 С една стрелка Иве удариѹа,
 Една стрелка у глѹва го удри,
 Друга стрелка у гжрло го удри,
 Трекѹа стрелка у сжрце го удри
 И Иве е от кѹнѹо паднаѹа.
 65 И Марко се вжрло уплашиѹа
 И ведѹжга надзат побегнѹа,
 Тежѹки са го жѹлѹби нападнѹа,
 Че загина Иве зарат него,
 Зарат неѹо за неговѹи дѹми.
 70 Тежѹко горѹко нему ѹунаството!
 И ведѹжга кѹнѹа попитува:
 — Ей фала ти, Шарко добра кѹнѹа,
 Да виде ли Вида Баздаржикѹа,
 Да виде ли на кѹда побегнѹа?
 75 Че ѹа гоним и ѹа да погинем,
 йа да гинем, ѹа да ѹа погубим,
 Че загина мої побратим верен,
 Че загина за моїте дѹми
 А Шарко му тогѹи отказуе:
 80 — Ей фала ти, Марко чорбаѹѹи,
 Виш ли Марко под видрето небо,
 Де литна Вида Баздаржикѹа,
 Де излитна е сѹраго елѹна,
 Де излитна под видрето небо?
 85 Ей ѹа Марко при ѹаснио несец,
 Тогѹи Марко на кѹнѹа говори
 — Вѹла тебе, Шарко добра кѹнѹу,
 Мож ли, кѹнѹу, код неѹа да литнем?
 Ега би ѹа наземѹи свѹалиѹа

- 90 Ia да гинем, ia да ia погубим.
 Шарко конѣ на Марко говори:
 Хеi фала ти, Марко Кралевичи,
 Можеи Марко код неia да литнем.
 Иx извади твоia бела кжрпа.
- 95 Та превжрики твои цжрни очи;
 Като литнем ваx видрото небо,
 Секакви че ветри да ни сретна,
 Бесни ветри и вжрни вирулки,
 Може тебе свет да се замае,
- 100 Може Марко од мене да паднени.
 Ia чей неia скоро да лямгрим.
 Извадил e Марко бела кжрпа,
 Превела си тиia цжрни оч.
- 105 Излитна'a воз видрото небо.
 Секакви ги ветри пресретна'a
 Бесни ветри и вжрни вирулки.
 Отидо'a код iаснио месец,
 Намера'a Вида Баздаржикѣ,
- 110 Като дигна Марко Кралевичи,
 Като дигна тежка тѣлузина,
 Да удари Вида Баздаржикѣ,
 И веднагѣ Вида побегнала.
 Ка ia погна Марко Кралевичи.
- 115 Скоро бжрке наземи паднала.
 Шарко конѣ e копита ia стигна
 Тжргна Марко саблѣ димисни.
 Да погуби Вида Баздаржикѣ
 А Вида се верно примолзла:
- 120 - Фала тебе, Марко Кралевичи.
 Немоi Марко мене да погубиш,
 Ia не знаiaх Марко Кралевичи.
 Че си тѣзе, Марко моi побратим,
 Та погубих Иве своi побратим,
- 125 Ia чей сего Иве да сжбудем.
 Ем че стане по болѣе iунак.
 Болѣе iунак, што какво e било.
 Да поидеме прес Пирин плавина
 Тука има Магда Самовилн,
- 130 Тука има Магдини градини.
 Секакао e цвекѣ посеiала
 От секакви болки цвекѣ има
 Че наберѣм цвекѣ самовилско,
 Че да сварим цвекѣ самовилско,
- 135 Че запоем Иве че окжпжм,
 И веднагѣ Иве че да стане.
 Ем по болѣе iунак че да бжде.
 Тогоi стана Марко Кралевичи
 И сас него Видо Баздаржикѣ,
 Та поидоа прес Пирин плавина.
- 140 Намерна Магдини градини.
 Набрали сж цвекѣ самовилско,
 Та сварна цвекѣ самовилско,
 Запона Иве, окжпла,
 Стана Иве какво ваило iагис,
- 145 Болѣе че e като ка заспало,
 И по болѣе iунак па станало,
 Та станало што какво e било.
 И тогоi се Марко зарадува,
 Па на Вида тогоi отвязуе:
- 150 - Еi фала ти, Видо Баздаржикѣ,
 Баздаржикѣ, моia посестримо,
 Аi д'идеме у моите двори,
 Три недели знавет че правим,
 Че саживи моi побратим верен.
- 155 Отидоа на Прилепа града,
 Отидоа у негови двори;
 Три недели знавет правпа,
 Та си пили вино троюготско.
 И си пили тоi превек раскиа.
- 160 Мавжа им e крави иловица.
 Тогоi Марко на Вида говори:
 - Фала тебе, Видо Баздаржикѣ,
 Баздаржикѣ моia посестримо,
 Като ходиш по Пирин плавина,
- 165 Че тѣзе си вжрла Самовила,
 Че тѣзе си сичко преодила,
 Одиде си и води, и гори -
 Дали има то iунак од мене?
 Одговара Вида Баздаржикѣ:
- 170 - Фала тебе Марко Кралевичи,
 И ти ли си iунак над iунаци?
 Да iутидеш у Дукана града,
 Тамо има дете Дукадинче,
 Ем e дете на седмж години
- 175 Седмж пжти по iунак от тебе.
 Тогоi Марко на Вида говори:
 - Фала тебе, Видо Баздаржикѣ,
 За колко че време да оидеме?
 А Вида му тогоi казуваше:
- 180 То e Марко млогу на далеко,
 Какво караш конѣ така бива,
 Мож да рдини три недели време.
 Ако ли си конѣ поpriteгжеш,
 Че отидеш за три дена време.
- 185 Тогоi Марко на Вида говори:
 - Фала тебе, Видо Баздаржикѣ,
 Те станахже трика побратиме,
 Ха д'идеме у Дукана града,
 Да сi ванеме дете Дукадинче,
- 190 И e него чей побратим да бждем,
 Што какво сже и двата iунаци.
 Ка оидоа краi Дукана града,
 Тогоi Марко се чудом чудеше,
 Да какво че дете да излжже,
- 195 Да излжже дете да погуби
 Отишле сж у Дукана града,
 Краi Дукана каменье кажджрме,

- Стрет чаршии порти поалатени,
А в дворове кули направени,
200 А на кули дете Дукадинче,
А при него Богдан добър юнак.
Ка видо'а Марко Кралевике,
Скоро бърже порти отвориа
И със слава Марко поерещи'а.
205 Окнаа го на високи чардак.
Та седели три дни и три ношти,
Се сѣ пили вино и ракия.
Тогѣ Марко тихом отговара:
— Фала тебе, дете Дукадинче.
210 Та ние сме трима побратиме.
Че одиме по пусти пустини,
Че одиме по сухи планини,
Че одиме три недели време.
Тамо нема вода за пиенѣе:
215 Којто може за вода да трѣе,
Тој сал може с ваза да огнаа.
А дете му тогѣ отказуе:
Че да траам шес недели време,
А то не ли три недели време.
220 Тогѣ се е Марко расжрдиле.
Па на дете тогѣ отговара.
— Ха де, ха де, дете Дукадинче,
Като идеш с мене, ово побратим,
Само дете ти да се не боиш.
225 Тогѣ пошлѣ тројца јунаци,
Много време вални преминали.
Пливали сѣ северни морета,
Одили сѣ по пусти пустини,
Дето човек не е преминувал.
230 И тамо сѣ јунаци минали,
Нома ништо јунаци да сретне.
Туку ажрви дете напредѣ,
Та играе конче тригодишно,
Од ништо се дете не бојало.
235 И Марко си оди на сѣрдито.
Сал се чуди Марко Кралевичин,
Да какво ча дете да погуби,
Че е дете по јунак од него,
Дека мине се е по јунак од него.
240 Преминували прес суи планини,
Ходили сѣ три дни и три ношти,
Тамо нема вода за пиенѣе,
Тамо вода никој не сѣ пили,
Сам Марко за вода ожедноло.
245 А дете се за вода не сешта,
Сам си Марко дума продушало:
— Еј дружина, верни и зговорни,
Тука има потаен кладенец,
Ха да идом вода да пиѣме.
250 А дете му тогѣ отказуе:

- Оште нема три недели време,
И сѣм дунал шес недели време.
И Марко се па тогѣ расжрди,
Па се чуди Марко што да чини.
255 Марко конѣу пословачки дума:
Еј чалѣ ти, Шарко добра конѣа,
Остана време три недели време,
Ка одиме с дете Дукадинче,
Нигде нема дете да ми падне,
260 Какво конѣу дете да погубим?
Раскриви се с четирите нозѣ,
Па останн конѣу на вѣзде,
Нека дете напред излезе,
Та ега би дете погубили.
265 Послуша го Шарко добра конѣа,
Раскриви се с четирете нозѣ,
Останал е Марко на вѣзде,
Пажинало і дете на напред,
Ка разигра Марко Шарко конѣа,
270 Ка отклучи сабља димескин.
Като махна Марко Кралевичин,
Та пресече дете Дукадинче,
Пресече го на полонияти
Тома дете хич и не усети.
275 Тогѣ се е Марко уплашилѣ,
Га на дете тогѣ отговара:
Еј фала тебе, дете Дукадинче,
А пушѣме наши добри конѣе,
Да видѣме чинѣ е по бѣраа.
280 А дете му тогѣ отговори:
Фала тебе, Марко Кралевичин,
Да нешто на сѣрце прегриѣуе.
И Марко му тогѣ отказуе:
Фала тебе, дете Дукадинче,
285 Те одѣхѣ по пусти пустини,
Одили сме ситове ледове,
И там лѣхѣ вода спѣжалица,
Га това' те сѣрце прегриѣуе;
Ха пуштаме наши добри конѣе,
290 Сѣ конѣе че да се разгрѣеме,
Разигра'а нишни добри конѣе;
Тогѣ Марко на Шарко думаше:
— Бегај, Шарко, до колко си
можеш.
Га погубих дете Дукадинче.
295 И дете си от конѣа паднало,
И на Марка тогѣ продушало:
— Бог те убил, Марко Кра-
левичин,
Га да знаеш Марко Кралевичин,
Че тѣека мене да погубиш.
300 Га чех тебе а душа да уморим;
Проклет да си Марко Кралевичин,

1) При повтаряњето на песената вѣвѣцѣт ѝваа од неа ил, та иова.

4. Тимнишарин Гіуро, Марко Кралевич, дете Голомеше и Арапи.

- 1 Шедба шета Тимнишарин Гіуро,
Шедба шета, та приліка тражи,
Саде одж, саде обиди,
Коню у раки, сив одкол на раки.
- 7 Св обиде редом по земьата,
Од истока дорі до запада.
Нигде нема девоікья да наїде,
Да си наїде на лице приліка
И на маікья тої верна одмена.
- 10 И на башті тої верна роднина.
Кога оїде града Сжичамена,
Тамо наїде за себе приліка,
Тамо наїде за маікья одмена
Тамо наїде за башті роднина.
- 15 Утжмий іє гиздава девоікья,
Кума куми Маркоте іунака,
По стар дєвер Іанкула воивада,
Па си нема премладо дєверче.
Проговори Тимнишарин Гіуро:
- 20 - Фала тебе, мога стара маїе.
Одалеко девоікья утжмий,
Одалеко града Сжичамена,
Кума куми Марко те іунака,
По стар дєвер Іанкула воивада.
- 25 Па си немаи премладо дєверче
Проговори нему стара маікья:
Фала тебе, Гіуро, мило синю,
И тона ли, синю, да те учим?
Іа одеси тої бєла погача.
- 30 Па натоци тої препек ракиа,
Па си турі у свїтлі дєсати,
Па си справи твої добра конья,
Па си поїди твої добра конья,
Та си поїди по равни друмове.
- 35 Кої те еретне побратим го ваяи
Да ти бжде премладо дєверче;
Кої те еретне и па кої те стигне,
Тїзе него побратим да вїнеш.
И Гіуро є маікья послушало.
- 40 Та одеси тої бєла погача
И натоци тої препек ракиа,
И си справи нему добра конья
Па уахна нему добра конья,
Та си поїде по равни друмове.
- 45 Нема нигде никого да еретне,
Ни да еретне, ни па да си стигне;
Кога оїде на краї Бєло море,
На краї море у бєла песока.
Дєка лежи дете Голомеше,
- 50 Дєка лежи у бєла песока,
Дєка лежи голо голышаво.
Проговори Тимнишарин Гіуро:
- „Бог помага млади побратиме.“
Одговари дете Голомеше.
- 55 „Дал Бог добрє, незнїни делїо!“
Проговори Тимнишарин Гіуро:
Фала тебе, млади побратиме,
Хїде стїни вїз бєла песока,
Тєбе наїдох, побратим че си ми,
- 60 Са се жєним довер че ми бждеш.
Проговори дете Голомеше:
— Бог те било, незнїна делїю.
Ти ли є мога шєга че си бїїеш,
Хїде вжрви на кждє си пошєл;
- 65 Ако асєм тїа дрєбен камик,
Че те ўдрих у рїсати сїлава,
Че искараи твої цїрни очї.
Проговори Тимнишарин Гіуро:
— Фала тебе млади побратиме,
- 70 Ії сжє тебе шєга си не бїїєм.
Іїє тебе за істина дїхам
Ако нечєш за вери да вїнеш,
Че се кїлїєм у дїї у родини
Ако нечєш за вери да вїнеш,
- 75 Че се кїлїєм у велики побєти,
Што постїємо до єдїам недєли,
Та постїємо за ден за Вєлікден -
П іу постї іїам че се кїлїєм
Тогї са є ая вєра вїчалю,
- 80 Тогї стїна дете Голомеше,
Патєнал є вїз бєла песока.
Соблєкїл іє Темнишарин Гіуро,
Соблєкїл іє гїньа кубїїна,
Та облєчє дете Голомеше.
- 85 Завєдє го на свої дворєвє,
Одвєдє го у лїдїи одаї,
У одаї шїрєїи кївчєдан,
У кївчєдан тїїа златїи дрєи.
Па єтвори Темнишарин Гіуро,
- 90 Па єтвори шарєїи кївчєдан,
Па пєвади тїїа златїи дрєи,
Па говори Тимнишарин Гіуро:
— Фала тебе, млади побратиме,
Іабїраї си дрєи сїротї тєбе.
- 95 Іабїрало є дете Голомеше,
Іабїрало іє тїїа златїи дрєи,
Па облєчє тїїа златїи дрєи.
Та шлєзє на високи чїрдєк,
[Па говори Тимнишарин Гіуро]
- 100 „Рєдома єя саблїи наїачєні.“
Проговори Тимнишарин Гіуро:
— Фала тебе, млади побратиме,
Іабїраї си саблїа спротї тєбе
И он избїра саблїа спротї нєго,

- 105 Дълга сабля шеснаесет педи,
А ъ ширин до четири педи.
Забржичи си сабля димиския.
Проговори Тихишарин Гъуро:
- Фала тебе, млади побратиме,
- 110 Гѣла на двор у равни дворове
Да избѣреш лека боздугана.
Избрало е лека боздугана.
Лека боздуган ето и шесдесѣ ѡка,
Па ѡ везѣ дѣге Голомѣше,
- 115 Заметна си лека боздугана,
Па му думѣ Тихишарин Гъуро:
Фала тебе, млади побратиме,
А д-и-дѣме у лѣдни ѡхжрѣ,
Да набѣреш конѣя спроти тѣбѣ.
- 120 Ка улѣзна дете Голомѣше,
Ка улѣзна у лѣдни ѡхжрѣ,
Па зарѣди рѣдом по конѣево,
Коѡ конѣя за опѣшка ванѣ,
Сѣ конѣево нѣа врата не-ѡжрѣли;
- 125 Рѣд ѣе дошлѡ до Гъурова конѣя.
Коѡ ванѣ конѣя за опѣшка,
Конѣя тѣгли надзѣт да повѣрше;
А конѣя са падзѣт не повѣршѣта.
До колѣна ъ земѣ унѣтѣца,
- 130 А конѣя се надзѣт не повѣршѣта,
Избрѣл си е Гъуровата конѣя,
Оружѣ го и па осѣдлѣ го.
Па си ѡхжрѣ Гъуровата конѣя.
Итра билѣ Гъуровата конѣя
- 135 Да конѣя ѣе уѡхжрѣа нѣутлѣна,
Три пѣти ѣе у боѣ улазѣло,
Три пѣти се сѣе арапа бѣло,
Та се конѣя на чарковѣ вѣртѣ.
Ка си ѡхжрѣа таѣа добрѣ конѣя.
- 140 Ка го ѡхжрѣа дете Голомѣше,
Па се збрѣаа китени свѣтове,
Па поидѣа по равни друмове.
Ка си поидѣа дете Голомѣше,
Ка си поидѣа с китени свѣтове,
- 145 Па си лѣчи у китени свѣти,
Като кѡсѣм у голѣмо стадо.
Ка минѣа прѣс поле ширѡко,
Нѣстанѣа у тѣсни клѣсури,
У клѣсури у горѣ зелѣни,
- 150 Излѣзѣа е дѣрѣна арапина,
Арапина страшна халѣтина
Устѣта му катѡ малѣ врата,
Очѣте му двѣ малѣ пѣнджерѣ,
Нѡвѣте му Сѡлунски дѣрѣци,
- 155 Рѣцѣте му, като двѣ дѣрѣци.
Прѣсрѣтѣа ѣе китени свѣтове,
Прѣсрѣтѣа ги на свѣтове дѣма:
- Фала вѣе, китени свѣтове,
- Аѣе вѣе сегѣ сѣ минѣте,
160 Сегѣ нѣ чѣе нѣшто да ви чѣдим.
Ка се вѣе отѣд повѣршѣте,
Што зѣкѣте дари от девоѡкѣя,
Сѣ чѣе дари ѡзѣе да си зѣмѣм
И чѣе зѣмѣм гиздѣва девоѡкѣя.
- 165 Нѣко смѣа дѣма да продѣма,
Проговори дете Голомѣше:
- Бог те било, цѣрна арапина,
'Арапина, страшна халѣтина,
Сѣки си се от тебѣа бой,
- 170 А ѡзѣе се от тебѣа не боим,
ѡа не чѣем, ти това што дѣмѣш,
По еднаж ѣе мѣкѣя ни рѣждѣла,
По еднаж чѣе мѣкѣя сѣмѣт да сѣмѣде
Комѣ вѣче Гѡспѡт чѣе помѣгне.
- 175 Заминѣаа китени свѣтове
Отѣдоа на жѣмѣни двѣри,
Излѣзѣаа комѣната мѣкѣя
Сви свѣтове дари ѡларѣла.
На Марковѣ конѣе костѣново.
- 180 На ѡлѣсури од зѣато комѣуѣла,
На дѣверчѣ нѣшто дар не даде.
ѡа говори комѣната мѣкѣя:
Фала тебѣ, прѣмѣдо дѣверчѣ,
Тебѣ нечѣе нѣшто дар да дѣдем,
- 185 Тебѣ дари гиздѣва девоѡкѣя,
Да ѡ чѣват от зѣло по вѣтѣнѣта.
Ка поидѣа китени свѣтове,
Ка поидѣа по равни друмове,
Повѣдоа гиздѣва девоѡкѣя;
- 190 Ка минѣа прѣс голѣе широко,
Нѣстанѣа у тѣсни клѣсури,
У клѣсури у горѣ зелѣни,
Бог да бѣе цѣрна арапина,
Товарѣл ѣе пѣтнаѣсе мѣскѣй,
- 195 Товарѣл ѣе тоѣ тѣжко минѣе,
Па сѣ сѣдѣ под зелѣн чадѣра.
Ка доидѣа китени свѣтове,
Ка доидѣа у тѣсна клѣсура,
Бог да бѣе цѣрна арапина,
- 200 Уѡхжрѣа ѣе конѣя вѣрогѡна,
Па прѣтѣче китени свѣтове,
Па ги запрѣ у тѣсни клѣсури.
Проговори цѣрна арапина:
- Чѣете ли, китени свѣтове,
- 205 Дѣваѣте си, дар што са ви дѣли,
Аѡ дѣхѣм — вѣтѣр чѣе ви нѣси,
Аѡ плѣуѣм — порѡи чѣе ви нѣси.
Да ви ѡдѣм еднѣа лѡкѣа нѣма.
Дѣваѣте си дар, што са ви дѣли,
- 210 Сѣте сегѣ чѣе си погѣнѣте
Сви свѣтове дари са си дѣли,
Марко даде колѣе костѣново,

- 215 Иакуа даде от злато кошуля,
 Па бегая китени сватове,
 Се бегая едін не останя;
 Сал останя премладо деверче,
 И при него гизава девоікя.
 Проговори царна арапина:
 — Фала тебе, премладо деверче,
 220 Давай, каже, дар што са ти дали.
 Проговори премладо деверче:
 — Бог те било, царна арапину,
 Іа не чуіем, ти това што думаш.
 Мене не са ништо дар дарили,
 225 Дарна ме гизава девоікя,
 Да іа чувам от зло по патишта,
 Глава давам, девоікя не давам.
 Проговори царна арапина:
 — Фала тебе, премладо деверче,
 230 Давай каже, гизава девоікя:
 Да те духнем — ветърче те носи,
 Да си плузем — вода че те носи,
 Да те іадем — една локма нѣма.
 Проговори дете Голомеше:
 235 — Бог те било, царна арапино,
 По единаж іе маікя ни раждяла.
 Поединаж ченамсжрт да си бжде,
 Кому вѣче Госпот че помогне.
 Іа не чуіем, ти това што думаш,
 240 Іа ми стани на іуначко мѣсто,
 Че да вжрѣам лѣка боздогана,
 Да си видни што іунаство лям.
 Устраши се царна арапина,
 Устраши се, бѣ-ме уплаши се.
 245 Скараа се до двама іунаци,
 Коі по напред боздоган да вжрли.
 Проговори царна арапина:
 — Фала тебе, премладо деверче,
 Іа че напред боздоган да вжрли.
 250 Кайл стана дете Голомеше
 Станало е премладо деверче,
 Станало е на іуначко мѣсто,
 Станало іе малко на белѣги.
 Ка нишани царна арапина,
 255 Ка нишани дете да удари,
 Не нишани коњу у гърдите.
 Нел нишани коњу у гърдите.
 Ка си вжрли е лѣка боздогана,
 Сложила се Гьуровата коња,
 260 Сложила се нишком на колѣна
 И боздоган под него прелетѣ.
 Проговори царна арапина:
 — Фала, тебе, премладо деверче,
 Единаж вжрѣам на нѣма паднах.
 265 Аіде морѣ ош единаж да вжрли.
 Проговори премладо деверче:
 — Бог те било, царна арапино,
 Нас іе маікя по единаж раждяла,
 Поединаж ченамсжрт да си бжде,
 270 Кому вѣче Госпот че помогне.
 Па си станя царна арапина,
 Па си станя на іуначко мѣсто,
 Па нишани дете Голомеше.
 Ка нишани е лѣка боздогана
 275 Да удари царна арапина,
 Не нишани коњу у гърдите,
 Нел нишани коњу у гърдите.
 Ка се сложи арапската коња,
 Ои да агбди царна арапина.
 280 Ка си вжрли премадо деверче,
 Ка се вжрли е лѣка боздогана,
 Сложила се арапската коња,
 Сложила се нишком на колѣна,
 Таркѣзѣ се по зелѣна трѣва,
 285 И ои егиди царна арапина.
 Удари го у арапска глава,
 Искара го низ сѣнѣто седло,
 Па си таргнѣ премадо деверче,
 Таргнѣло си тѣла остра сабля,
 290 Расточило сабля на аглѣбове,
 На си махнѣ сже остри сабля.
 Дорѣ остра сабля да оправи,
 На арапин глава да одреже,
 До десет іе буче*, изспресѣкал.
 295 На арапин глава одрезало,
 Погуби си царна арапина,
 Па одрѣза арапската глава,
 На іа турѣ коњска зобилица,
 Па си оидѣ на зелен чаджра,
 300 Та си забрѣ петѣсѣ маіскѣ,
 Товарени сас тѣжко нианѣ.
 Па паідоа з гизава девоікя,
 Та си іида по равни дрѣмове,
 Та оидѣ на Гьурови двѣри.
 305 Ка оидѣ на Гьурови двѣри,
 А сватова дѣна са думали:
 Фала виіе, китени сватове,
 Дѣста пѣхмѣ и дѣста рѣхмѣ,
 Хѣде морѣ ниіе да пѣхмѣ.
 310 Да пѣхмѣ на дете за дѣна,
 Девоікя іе арапин закарѣл,
 Погубил іе премладо деверче,
 Та си нѣма деверче да доіде
 Таман са си дѣна предумали,
 315 И дете іе на порти чукало,
 Дѣри ош порти да отворѣ,
 Ритнѣ порти премладо деверче,
 Ритнѣ порти, та порти искарти,

* При повтаряннето: маіскѣ. *) При повтаряннето: бѣхмѣ.

- Никара ги у сред у дворо̀ве,
320 А малите при кашните ошли,
Па улеза у равни дворо̀ве,
Уведе си глѣдава дево̀йка,
Па си сабра прѣмѣдо дѣверче,
Сабраа си ѿ китени свѣто̀ве,
325 У трапѣди свѣто̀ве седнаа,
Па си трѣгна прѣмѣдо дѣверче,
Трѣгнаа ѿ лека боздогана,
Та си биѣ Марко добѣр ѿнак,
Па го биѣ с лека боздогана,
330 Па го биѣ и на Марко дѣма:
— Бог те било, Марко добѣр ѿнак,
Заштѣ идеш та си кѣма ловиш,
Кога не мѣи кѣма да си бѣдеш,
И не можеш дево̀йка да чу̀ваш?
335 Па си вана ѿнкула во̀вода,
Та си биѣ ѿнкула во̀вода,
Па говѣри прѣмѣдо дѣверче:
— Бог те било, ѿнкула во̀вода,
Заштѣ идеш, та се дѣвер ловиш,
- 340 Кога немо̀ш дево̀йка да чу̀ваш?
Па си вана мѣди мѣдожѣна,
Та си биѣ мѣди мѣдожѣна,
Па говѣри прѣмѣдо дѣверче:
— Бог те било, мѣди мѣдожѣне,
345 Оти идеш далѣк за дево̀йка,
Кога немо̀ш дево̀йка да чу̀ваш?
Па го биѣ с лека боздогана,
Па говѣри глѣдава дево̀йка:
— Удри, брѣче, удри та утѣнаѿ,
350 Сидѣ немо̀ѿ кѣсти да потрѣиш,
Па си пушти мѣди мѣдожѣна,
Па си сабра китени свѣто̀ве,
Па си даде пет азиѿ пѣнѣ,
Па ги даде, та свѣдѣа правѣа,
355 А пет азиѿ на дево̀йка даде,
А пет азиѿ детѣ си везѣло
Па ги везѣ детѣ Голѣмѣше,
Па си оидѣ на краѿ Бѣло мо̀ре,
360 На краѿ мо̀ра у бѣла песѣка.

Жото Илѣвъ 31 Декемвриѿ 1867. Мил 173.

Отъ с. Ярлово (Свиноконска Околина).

Записанъ К. А. Шанкаровъ.

Арѣтка дево̀йка и трѣесе ѿнаци; Марко ѿа убива се прѣвара.

(Испѣва отъ Достѣна Стоѣва, отъ сѣлцето село.¹)

- 1 Сѣди Марко, та с макѣа вѣчѣра
Су'а леба и вино цѣрвено.
Он вѣчера, макѣа невѣчера;
Макѣа сѣна се у очи глѣда.
5 Марко си пѣтѣо говѣри:
„Бре вѣчераѿ, моѿа стара мѣле!“
Она рекла: „Вѣчера ми,
Вѣчера ми, Марко, мѣли сѣна,
Тѣбѣа макѣа мѣлос' не вѣчера,
10 Де е макѣа сѣна пѣчувала,²
Де е макѣа ѿнака родила!“
Марко си пути'о говѣри:
„Мучи, мучи,³ моѿа стара мѣле!
И ти ли си сѣна пѣчувала?“
- 15 И ти ли си ѿнака родила?
ѿнак има, под мишка ме носи!“
Рѣспѣлака се Марковата макѣа.
Досети се Марко, вреден ѿнак.
Па на макѣа потѣо говѣри:
20 „Мучи, мучи, моѿа стара мѣле!
Игѣде кажи Арѣтка дево̀йка,
И она ме под мишка носеше,
Ана сѣж ѿа мѣле, погубило;—
Нте бе ме трѣесе' дружина,
25 Сѣбра ме се под Арѣта града,
Там видѣ'ме една бѣла чѣшма,
На чѣшмата, дѣрво от бориѣа,
На дѣрвото, камѣк водѣничѣи.

¹ Достѣна Стоѣва, отъ село Ярлово, цѣрка на баба Митра Стоѣва, отъ сѣлцето село, хи е испѣла 165 разѣи и крѣпѣския пѣсѣни така точно и редѣно, като на книга да бѣхѣ писана, та да ги четѣше. Нѣкигѣа чудѣсна поетѣческа пѣметъ не е толѣко удѣвила, што мислиш, че еѣа ли ще се наѣтри втора хъ това отношение. А пакъ европѣйскѣа славѣсти филолози, кѣтѣ критикуватъ „Неѣа Словѣна“ на С. Верѣвичъ, чудѣтъ се какъ еѣа и сѣщѣ ѿѣвѣтъ ще можѣтъ да напишѣи 4.000 стихѣве² и обѣче не само толѣко, аѣи може би и всичѣгѣа ѿ, пѣсѣни жѣе пѣсѣни, да е испѣла повече отъ 16 илѣди стихѣве. Неѣа пакъ се чудѣтъ и удѣвѣватъ, коѣто не виѣнѣтъ, или кѣни прѣѣтрѣтъ, аѣи жѣвѣтъ Лиѣтѣа, аѣи кѣто мѣи и дѣмѣта, е живо.

² Испѣвала = пѣсѣвала, испѣвала.

³ Мучи = жѣчи.

- Чуди'ме се три'есе юнаци,
30 Чуди'ме се, мале, дзвери'ме се:
Кои ми тури дърво от борикъа?
Кои ми тури камик воденички?¹⁾
Провикна се козарче нна гора:
„Чудете се, три'есе дружини“,
35 Чудете се и не чудете се! —
Штото ми е дърво от борикъа.
Това ми е Арваткѣн вретено;
Штото ми е камик воденички,
Това ми е прешлен на вретено!²⁾
40 А нам ни се вярло не зафиде,
Та стана'ме три'есе юнака,
Та оидо'ме у Арвати града.
Почука'ме, на порти железни,
Почука'ме, мале, повикаме:
45 „Тува ли си, Арватко девоикъа?
Тува ли си море? ја излезни!
Отвори ни тој железни порти, —
Зажени'ме Милоша юнака,
Зажени'ме та ње те водиме!“
50 Немало ја Арватка девоикъа,
Немало ја, мале, да излезе;
Излезнала по стара робинъа,
Излезнала, порти отворила.
Проговори по стара робинъа.
55 „Ја елате, три'есе юнаци;
Тука нема Арватка девоикъа;
Отишла е на зѣмља запада,
Отишла е, зѣмља да обиде.“³⁾
Па влезнала три'есе юнаци,
60 Наславиле от добри-те конъе,
Па побиа тие бѣини⁴⁾ копъе,
Навезали⁵⁾ нѣини добри копъе;
Чекали са Арватка девоикъа.
Кога' било у нош, у полунош,
65 Загреала една јасна дзвезда,
Загреала од зѣмља запада,
Греем грее, на порти догрее.
Та не ми е таја јасна дзвезда,
Нало ми е Арватка девоикъа,
- 70 Па влезнала у равни дворове.
Нарипали три'есе юнаци.
Арватка им потио говори:
„Добре дошли, три'есе юнаци.“
„Добре нашја, Арватка девоикъа!
75 Зажени'ме Милоша юнака,
Зажени'ме, за тебе доидоме,
Доидо'ме, та че⁶⁾ те водиме!“
А она се, море, зарадува, —
Искачи ги високѣн чардаци,
80 Започели вино да си пија.
Таргна сабѣа Марко, вреден юнак,
Таргна сабѣа, там да ја погуби.
Арватка се, море, разљутила,⁷⁾
Земала си троостру⁸⁾ камджина,
85 Та забрала три'есе юнаци,
Накара ги у кале Арватко,⁹⁾
Накара ги, та ги затворила,
Та лежали до ден, до Велигден.
Кога било на ден, на Велигден,
90 Излезнали Арваткѣн девоикѣн,
Излезнали, оро да играја.
Нема юнак, оро да си води.
Пожали се Арватка девоикъа:
„Ја си нкам три'есе юнаци,
95 Че навадим, оро да си вода!“
Извела ги Арватка девоикъа,
Немогли са оро да и вода
Па земала троостру камджина,
Накара ги у кале Арватко,
100 Накара ги, па ги затворила;
Па е опла оро да си води.
Закукало пије кукавица,
Закукало на дѣмина пендѣра;
Малко кука, аљ повече дѣма.
105 Си-те си ги на влакно¹⁰⁾ навседе,
Сам останѣ Марко вреден юнак
И негова шарѣа, добра конѣа,
Па си дошла Арватка девоикъа;
Што да види, море, што да чуе? —
110 Избегнали три'есе юнаци,

¹⁾ Да обиде = да обиди, да обиколи и види. Сѣцката рѣчь „обиджамъ“ уи отпаднала се въ Македония съ това значенне; а още яначи и *опитваме* Ела двѣта ние да се обидиме т. е. да се опитаме, да се опитаме сплитѣ си, кой кого ще надмоци

²⁾ Бѣини конѣе другади е казано: *бѣини конѣе*. Последнето, по всѣкоя вѣроятностъ, е по-право, нато произведено отъ *бѣи*. А пакъ другади негъ писанѣтѣ се сръци: „жушка бѣи лия“, т. е. бѣина.

³⁾ Навезали = навѣрѣли.

⁴⁾ Че = ще. Въ Ярлово казватъ: *чемъ, чѣмъ, че*, а въ г. Самоковъ: *чимъ, чѣмъ, чѣ*.

⁵⁾ Разљутила = разсѣрдѣла, както се казва и въ Охридъ.

⁶⁾ Троостру въ другъ единъ вариантъ казано е: „сѣрдѣн-орѣ“. Кога отъ дѣтѣ е по-приво, не можѣ да вѣда точно, но чини ми се, мѣтаното въ втория вариантъ издоту вино се види, че то произхожда отъ: „три и остро“ *троостру* каджанѣ, каджанѣ който има три остри, т. е. три върхове.

⁷⁾ У другъ вариантъ е: платице халатѣчки, т. е. чудовищни.

⁸⁾ Влакнѣ = косѣнѣ.

- Сал остана Марко вреден ѝунак
И негова шарца, добра коня
Разлутути се Арватка девоіѣкѣ,
Врана коня на година¹⁾ ѣвна.
- 115 Та одгони трисе ѝунаци.
Погледал е Марко, вреден ѝунак,
Какъо си е брави²⁾, отворѣна,
Какъо си е брави затворѣна.
Па се справи³⁾ Марко, вреден
ѝунак, —
- 120 Премъени се рѹо калугорско,
И загърна кожѹв калугьерски
И си турил е па калимѣка
И си земѣ Марко патерица.
Патерица, Марко, позлатена:
- 125 Па се качи на добрата коня,
Па си оиде по равни друнове,
Та е стигнал Арватка девоіѣкѣ
Арватка му потио говори.
„Айде, айде, цѣрно калугьерче;
- 130 Айде, айде, да си бѣрѣмо.“⁴⁾
А ѹн рѣкол: Таком Бога,
Таком Бога, гѣнадава девоіѣкѣ!
- 135 Таѹоѣ коня, коня акалѣна.⁵⁾
Проговори Марко вреден ѝунак:
„Таком Бога, гѣнадава девоіѣкѣ!
Нѣшто ти се чѣжда подмакиѣла,
Подмакиѣла на нѹга десница,
- 140 Наведи се, чѣжда да потѣргнеш.
Изиами се Арватка девоіѣкѣ,
Наведѣ се чѣжда да пѣтѣргне.
Он пѣвади лека боздогана,
Та и удри тѣнѣни половици,
- 145 Дѣка у⁶⁾ се джубѣ раздѣнаше,
Од едноѹо, двамѣна станѣла.
На си земѣ она добра коня,
Та одгони трисе ѝунака.
Ка видѣа Маркотѣ ѝунака,
- 150 Онѣ пиштѣ като лѹти зѣни
Марко си им потио говори:
„Не бѹте се, трисе ѝунаци!
Сегѣ нѣма Арватка девоіѣкѣ!
Погуби си Арватка девоіѣкѣ.
- 155 Па си ошли дѹма, на дворове.

Отъ с. Дѣлбени (Костурско), Македония.

Доставилъ К. А. Шанковъ.

—

Іанкула войвода пограбѹа беда Магда Арбанашка за стари Новака.⁷⁾

- 1 Се собралѣ, се набралѣ⁸⁾
Сѣи кралѹовѣ и банѹовѣ,⁹⁾
Да ми іадѣ,¹⁰⁾ да ми пиѣ
Мушаѣере да ми прѣве
- 5 Му¹¹⁾ говори стари-Новак:
„Ай кралѹовѣ и банѹовѣ!
Дѹлна зѣмѣ, Арбанашка,
Утре ѣна гѹлем сеіѣр,
Дѣвоіѣкѣ-те ѹро іѣре,
- 10 Мѹчината¹²⁾ кѣмен ѣжре,

¹⁾ На година = на голо, т. е. бѣвъ сѣдло.

²⁾ Брава, брави = катанци, прѣтѣни куѹари, но цѣнцарски: брави

³⁾ Се справи = се приготви

⁴⁾ У или ѹ = да, над ѣ лично мѣстоим. ж. р. ед. ч. — ѣ

⁵⁾ И на тѣмъ пѣснь до сѹга не стѣхъ срѣщалъ вѣрѣнѣ дѹтъ шѣ до сѣга мѣдаденѣтъ сборѣници или периодъ списанѣя. Записвалъ я, Тѣрно Попповъ, отъ сѣщѣго сѣло ѹ адѣтъ отъ най-родолюбѣнитѣ учѣтели и рѣшѣтелѣ на народъ умѣтаорѣки. Неговитѣ страдаѣни не сѣж мѣлко, нѣ не кѣмъ тѹкъ мѣстѹтѣ да се опишѣтъ.

⁶⁾ Ударѣнѣто ѣзъ Костурскѣя гѹворѣ ѹ тоѹка безѹповѣжно; то обѣча иѣмъ га прѣд-последѣнитѣ срѣщѣти, какѹто ѣзъ се вѣди п отъ наложѣната тѹкъ пѣснь.

⁷⁾ Кралѹовѣ, банѹовѣ; въ Костурско, какѹто и въ Деѹтерско прѣдпоследѣнитѣ сѣглѣ. ѹ иѣ окончатѣето не се поставѣли, какѹто по другѣтъ апаѣно македонскѣ мѣтѣ.

⁸⁾ Іадѣ, пиѣ = имъ ядѣти, пѣѣти. Въ Костурскѣя гѹворѣ ѣ лиц. мн. ч. наст. вр. ѹ наложѣтъ окончатѣна на г имъ имъ имъ или имъ, т е сѣ имѣнѣнѣ прѣдпоследѣната гласѣна и ѹ ѹ бѣвъ приѣната сѣгл. лѣна и. Тоѹка последѣето ставѣ и иѣ. Нрловскѣя гѹворѣ, шѣ. Сѣ мѹковѣно, кѣмѣтѣ пѣдѣхѣ по-гѹрѣ.

⁹⁾ Мѹ = м. м. 3-то личѣто мѣстоимѣнѣ въ Костур. гѹворѣ нѣма мѹжѣствѣ. числѣ, какѹто ми го вѣли ѣзъ срѣщѣнѣтъ въ Костурскѣтъ пѣсѣли. Сѣщѣто се срѣщѣа обѣче и въ другѣ гѹворѣ.

¹⁰⁾ Мѹчинѣ Въ личѣтитѣ апаѣно македонскѣ гѹворѣ именѣта отъ ср. р., сѣ оѹкончатѣе и, прѣѹмѹществѣно умѣлѣтелѣнтѣ и оѹни, сѣ оѹкончатѣе иѣ, яѣ, ч. иѣжѣ по на ѣи, какѹто ѹ другѣтъ бѹлгарскѣ гѹворѣ, и не иѣ, кѣмѣтѣ иѣжѣ, иѣжѣна, а не иѣжѣна; іадѣне, іадѣниѣ, мѹмѣ, мѹчинѣ, мѹмѣне, мѹмѣниѣ; дѣвоіѣне, дѣвоіѣниѣ; (Въ Прѣлѣтъ мѹмѣниѣ, дѣвоіѣниѣ и пр.) иѣжѣ, иѣжѣниѣ; жѣре, жѣрѣниѣ и пр.

- Стари старци сеир чине,
Бела Магда најпрет тврга,
Напрет тврга со три танди,
Со три тавци ороберци.¹⁾

15) Кој је силан, кој је вредан,²⁾
Да и донеси бела Магда,
Къе м арizam Румелина,
Румелина и Влашина!³⁾
Јанкулчето му говори.

20) „Бог те убил, стари вуйко!⁴⁾
Шчо а такеваш дедовишчи?⁵⁾
Се наади стари Новак,
И од ново ми извика:
Кој је каджр, кој је вредан,
Да и донеси бела Магда,
Къе м арizam Румелина,
Румелина и Влашина!⁶⁾
Се наади⁷⁾ Јанкулчето,
(Урва⁸⁾ долу, земен акур,⁹⁾

30) Да подседла бжраа коња,
Му говори стари Новак:
„Аку Јанкул сам ми оди,
Рачете му да не зѣва,¹⁰⁾
Да не зѣва сѣбита коња,
Оти му јест аджамина;
Нека зѣва мѣта коња,
Оти ми јест¹¹⁾ унерлиа!¹²⁾
Јанкул нијко!¹³⁾ не кончува,¹⁴⁾
Ся ја вѣвна сѣбита коња,
Си ја вѣвна и отиде
Арбанашка пѣста земя;
И му рече: „Бог помѣгал,
Долновѣмци, Арбанашци!¹⁵⁾
„Добре дојде, добжр јунак.
45) Добжр јунак, горнѣсмен,
Слѣзи, јунак, от коња-та,
Да ми фжрлиш малце каме,
Кој шчо фжрге наши момци!¹⁶⁾
Урва Јанкул от коња-та,
50) Удри маждрак во земјата,
Вжраа коња за маждрика.
Му дѣдо¹⁷⁾ тежок камен,
Тежок камен, шчо теглеше,
Шчо теглеше триста очи.
55) Сѣи момчина го фжрлише
Го фжрлише до крѣ грѣда,
Тој го фжрли во стред¹⁸⁾ града,
Та расипа¹⁹⁾ до три маѣли
Ми окочие сѣите старци
60) Сѣите старци и старици
Си оидо²⁰⁾ сѣи по дома,
Да си пѣле теки кашчи.²¹⁾
Вѣвна Јанкул бжраа коња,
И му рече: „Бѣгај, коњу,
65) „Бѣгај, коњу, да бегаме!²²⁾
Коња нѣму одговори.
„Брѣ Јанкула, млад Јанкула!
Не сме дошле да бегаме,
Тук²³⁾ сме дошли²⁴⁾ јувер да сто-
риме!²⁵⁾
70) Јанкул коњу одговори:
„Пули,²⁶⁾ коњу, шчо стори²⁷⁾ ме,
Шчо стори ме, — душегубје!²⁸⁾
Јунак Јанкул ја заигра,

¹ *Орлобѣренъ* — кинто уште да бѣе хорото, кинто добрихъ играе. Въ Охридъ *орлобѣр*, којшто ушкча да играе, сѣдѣ. И добрихъ играе.

²⁾ *Врсен* = достояние, кладовик. Съ това включение тази речъ с въ употреблението на всички въ Македония; а включението ѝ *въвврсен* тѣмъ извѣстъ у насъ не е познато.

2) *Видно* — жличествъ брѣтъ, *улыба* — почтѣдѣяти форма, която не е употреблена; другите отъ глгарики говори, въ Македония кажеатъ не се сѣдѣла, а веѣкоря глгварѣтъ: *вѣкоря*.

⁴⁾ f — функция — значение го изрече, де изразаван.

³⁾ Чурен — слеза, отъ чуримъ, гайримъ.

450

*) Да не зная = Да не знам.

$$E_1 \text{ term} = i\epsilon$$
¹¹⁾ *Нашимъ намъ изъ насъ насъ.*

10) *Их покычуки* = не пог туїна, не ще да явде жакшо ну говорити).

$$11) \text{ } \dot{H} \dot{\alpha} \dot{\rho} \dot{\sigma} = \text{ш.т.т.т.}$$
¹² *Сирод* = *срѣдо*.¹⁰⁾ Расчёт — правая, левая

¹⁴⁾ Изъ западна Макед. сяко въ Костурски казвють: *сжмече*, и всекождѣ другидѣ казвють

1.3 $I^{\frac{1}{2}}A^{\frac{1}{2}}$ TYPE HYPERBOLIC

¹⁰ „Голеде и думата; последната форма рядко се среща въ Македония, и то възгъ источните страни, отъ където на тамъ, а въ западната македония се употребява върната форма съ оконч. е.“

¹¹⁾ *Идуло* — глечка, нощица. Съ това ипостенно слаг. *пуджам* се употребява въ Ко-
стурско, Теринско и Воденско; а другадъ въ Македония слагиятъ глаголъ *явчи*; ипостен-
нитѣ си отворени, безразлично да ли гледамъ или не. т. е. единъкъ съ гръцкото; хитѣ-
то я не п етъ *явчи*.

¹⁰⁾ Ръчът *дунгуби* употребяван се и въ Охридъ.

„Има, Крали-Марко, има;
Иди на Дикатенска земя
Дете, Дикатенче на седмъ години,
И седмъ китя от теб по-йувак.“

10 Си прижалявал Крали-Марко,
Си наседнал коньот и кинисал
„Да шета, да ја наиде, Дикатенска
земя,
Ка је изидел, Дикатенската земя,
Тямо, близу, имало едно село,

15 И утисел при селото,
И видел на един двор, нещо играят
деца,
И го чекат на дете, Дикатенче,
За да ходят на школото
Крали-Марко на је рекнал

20 „Даль го знаите на дете, Дикатенче?
Даль го знаите къде си седе?“
Тие му рекло: „Дете, Дикатенче
„Си седе на горната страна на
лестата,
Поговите порти са от алтаи по-
ленини,

25 Поговите владжурни сж от злато
позлатени.“
Крали-Марко отишел на пертата;
Три-пъти викнал, три-пъти
троянал,
Не оторили; си префъркали преку
диздът,
Видел, аланките му рубок¹⁾ му
губчат:

30 Дете, Дикатенче распаняно спие,
Майка му при него седе и мукито
му бране
Крали-Марко рекнал: „добър-ночер,
„Добър-ночер, Дикатенче майко!
Со него имам многу мерак да
пета.“

35 Майка му му рекла: „Къде е вреден,
„Къде е вреден дете, Дикатенче,
Конь да вляха, острия сабля да
държе“

Станало дете, Дикатенче
И рекло: „Мале, наседло ми
коньот;

40 „И ја имам мерак да шетам,
„Дашетам со стрико Крали-Марко.“
Майка му му наседнала коньот,
И му задела²⁾ острия сабля,
Кинисало да шетат со Крали
Марко

45 Ка отишло до стрет пазот
Крали-Марко му е рекнал:
„Даль ти се пае, дете, Дикатенче,
вода“

Дете, Дикатенче му рекло,
„Ми се пае, стрико Марко.

50 Крали-Марко му е рекнал:
„Ан, как имя вода, навиде³⁾ да
пиш.“

Ка се навело и дете, Дикатенче,
Махнал Крали-Марко го сабьата,
От дете, Дикатенче коньот удрил
на колени

55 Крали-Марко неможел да удри,
Ка станало дете, Дикатенче,
Му рекнал на Крали Марко,
„Така не се мяха, стрико-Марко!
Ка махнал дете, Дикатенче,

60 Седемъ етажени го закопал во
земята

Отъ с. Банско, (Разложско), Македония.

Знакомьтесь *Геоф. Радзевич*, ученись отъ высшего учителя наукъ

Убийството на Момчилъ юнакъ.

1 Ой Мумчице, Мумчице іна́че!
Пубу́дэа* се Мумчи́нны млада,
Та́ ля Мумчи́т гу́вдэеце:
Ой Мумчи́це Мумчи́це іна́че!
Іа́ іди́ еи́ у́ гора́ злёна,
Іа́ ми́ до́вны́ днё́т пча́*,

А та́ еи́ і́ вэзды́ адчу́вері:
— О́йас п та́ млада́ Мумчи́нны!
Іа́ іди́ еи́ то́гу фінэ́рета*,
10 Та́ і́збери́ Шэ́рыя ку́білі́на*,
Та́ е фэ́вэзля млада́ Мумчи́нны,
Та́ е фэ́вэзля до́гу фінэ́рета.

¹⁾ *Ручок* = объект. Имена наговариват: татин ручок, аь. Кавказско и Селенское, и по выводу Македония - *ручка*.

⁵ $\text{Zr}_{1.70}\text{Fe}_{1.71} = 10.74$ ⁴ Иначе, $\lambda_{\text{норм}} = \text{нормализованная длина волны}$ в вакууме.⁴ *т.е. да се спазва в задн. плем. следн. м. и не се изговаря заедно с дъгг.*

1) *Иванов*. 2) *Ковалев*, *им. их. прот.*

- Избрала е Шарца кубилица,
Избрала ия ия вружала,
15 Та а¹⁾ іааня²⁾ Мужчидобър юлак,
Та утїде у гора зелена,
Да уловнї пїле диветина.
Куга бѣаше Мужчил добър юлак,
Куга бѣаше у нѣле ширѣку,
20 Удгубори Шарца кубилица:
— Ої Мужчїле, Мужчїле іуначе!
Обжрїи какъ поле ширѣку³⁾
Да си лїднїи какшї лѣуде идан⁴⁾,
Та фдїгаа тѣа тѣвна⁵⁾ магла,
25 Таа тѣвна магла, магла и прѣуве⁶⁾
Бѣирѣци нї катѣ чѣста гора,
А маждрѣци катѣ тѣвен ъблак.
Мужчїле, тебе кѣе пугїваа⁷⁾.
А тої си и вѣали утгубори:
30 — Оїле и ти Шарца добра конѣу!
Бѣрже, бѣрзаї думї да си ідем!
Утгубори Шарца добра конѣа:
— Оїле и ти, Мужчїле іуначе,
Бог да бїе твоїе пѣрву лѣубо,
35 Кѣ⁸⁾ ми іе крилѣта путетригду,
Та не мѣга с тебе да си фржкна!
А тої си и вѣали удгубори:
— Чїни гаїрѣт, Шарца кубилице,
Чїни гаїрѣт ду думї да ідеш!
40 А тїиї му вѣали удгубори:
— Ої Мужчїле, Мужчїле іуначе!
Бог да бїе твоїе пѣрву лѣубо
Кѣе ми іе нѣсате укувалу!
Та стїгнѣа ду нїнїте⁹⁾ пѣрти.
45 Удгубори Мужчил добѣр іунак.
— Оїле и ти сѣстру Еврусїїу!
Іа нѣлѣази ми бѣрже утвѣри,

Слушана отъ Пелагия Х. Погова.

- Бѣрже слѣази, сѣстру Еврусїїу,
Кѣе мѣе кѣе мѣаду пугїваа,
50 И кѣе тебе мѣаду залѣубаа!
Утгубори сѣстра Еврусїїа:
— Оїле и ти Мужчїле іуначе!
Бог да бїе твоїе пѣрву лѣубо,
Кѣе кѣе ми іе рѣси кѣси
55 За дант закувалу!
И пулите аз пѣрната землїа!
Клѣучуве іе у бѣнѣр фржкна!
А тої си и вѣали утгубори:
— Чїни гаїрѣт, сѣстру Еврусїїу,
60 Та слѣази ми мари утвѣри!
Ага тїиї пѣрти утвѣрше,
Нѣгуви дѣшмане напѣаши,
Та му утеѣакуа главата,
Та узѣа Мужчилица мѣада,
65 Та флѣагуа у Мужчїлуви дѣорт.
Та седнѣа на Мужчїлуви стїп,
Кѣа седнаа и стїп испрунѣднїа.
Узѣа чѣаши и чѣаши испрунѣднїа,
Занчѣ бѣаше чѣаши фнѣгѣ тѣшка,
70 Фнѣгѣ тѣшка стѣ и двѣесе ока.
Тогїа нѣлат нѣгуви дѣшмане:
— Оїле вїїе, брѣ мѣада дружїна!
Тѣа пѣгуби тѣа добѣр іунак,
Та нѣс ле не кѣе да пугуби
75 Та пупїтїа Мужчилица:
— Да ми нѣска слѣуба да ми слѣуби,
Бїа нѣска за свѣаш да ми свѣати.
Избрала е Мужчилица,
Избрала е свѣтѣнѣту,
80 Та и запална с катрѣн,
Та ии свѣтила три днїи три нѣшїа,
А тїа¹⁰⁾ нѣли и пїли.

Отъ Котелъ.

Записалъ Г. Кирова.

1. Величко¹⁰⁾.

- 1 Чи стана стана¹¹⁾ Виличку¹²⁾,
А чи при Бонча¹³⁾ утїди¹⁴⁾;
А чи на Бонча думашї:
— Батї ле бате, Бончу лѣо,

1) а вѣ. ж вѣ. п ед. ч. ж р. жѣт. нѣн. 2) Яхнї. 3) Иджѣ. 4) Тѣнїа. 5) Пѣрвава.
6) Пѣгубїа. 7) Кїѣ = чо = що. 8) Нїхнїтї = тѣхнїтї. 9) Тїа. 10) тѣ.
11) Въ 1867 год. Х. Дивїтїювати чѣти се расхѣадише нѣз Кѣтѣнскїятѣ балкїни. „Дѣ-
бравата“ е турїк, нї рїстѣнїе повече отъ 1 1/2 чѣстї и захваща отъ с. Грїдѣц до с. Мо-
крїаѣ. Величко бѣше мѣаде и хубавѣаѣк мѣчѣкѣ, кѣнто цѣ бѣше се засїлѣлѣ нѣз тѣр-
говїаѣта си. Едїнѣ на мїїкїа и бїаѣа, пѣчитѣше се отъ сѣграждѣнїтѣ си тѣвѣрдѣ мнѣго. Убїї-
цїтѣ му мїсѣлїа, че тої бїаѣ турчїнѣ, кѣто е тананїкаѣлѣ мѣаѣтѣ ѡблѣчѣнѣ нѣз турскїи
дрѣхї. На пѣгубїнїтѣ му нѣз Кѣтелѣ сѣ прїсѣлѣтѣушїа пѣнѣмнѣо дѣшнїи отъ чѣтѣта, кѣнто
открїїтѣ нїскаѣли сѣбѣлѣвѣнїаѣта си нѣз мїїкїаѣта нѣз пѣкѣїнїи и сѣжїаѣлїаѣти тѣвѣрдѣ мнѣго
пѣрдѣ населѣнїетѣ за пѣгубїнїтѣ. Мїїкїаѣта нѣз пѣкѣїнїаѣта сѣ нѣз жїїаѣ нѣз Пѣванїлѣжскїи
жѣнскїи мнѣаѣстѣрѣ, да се мѣаи за свѣашнїетѣ за дѣшнїаѣта на едїнїкїи си сїнѣз Величко.

- 5 Іа ми даі, багэ, іа ми даі
 Товыто кончы хрэпину,
 Кончыту с смышуту сццло¹,
 Машыняныты² дасалі
 С пырынчанити кучары.
 10 На панапрат шж³ идж,
 Бончу льо, шж тн дунеса
 Цыгаре и табакеры,
 На булжета тн маргарит.
 Чи стана Бончу, Бончу льо,
 15 Та ен кончыту изведи,
 Чи гу усиджа убэда,
 И гу хубаву пакычн,
 На Вилчыкы гу проводи.
 Да иди на панапрат
 20 На Карнубашкы пашыр,
 Вилчыку дума майди⁴ ен.
 Майну де стара, майну де,
 Іа ми даі мамо дрехити,
 Дрехити османлискити,
 25 И ми даі пушны будыла
 И ми даі чыгэ-пыштовн
 На панапрат шж ида
 Вилчыку мамо думати.
 Вилчыко шилчык, майди,
 30 Ни худн тажн година,
 Тажн гудина і радырна.
 Тушн⁵ и лето хайдушку,
 Шж та⁶ Вилчыку ублыт,
 Нема та мамо прыжалет,
 35 Чи ти е едн на мамо
 За мумче и за мумичи
 Вилчыку дума майди ен.
 Шж годн⁷ яжю, шж подж,
 Разбрыл сжм, мамо, разбрыл сжм.
 40 Чи жыльазуту и сфтину,
 Шж ида да гу прыкушж.
 Чи стана стана Вилчыку,
 Чи е дрехити сжблечн,
 Турекн ен дрехи ублечн.
 45 А шана роса ласкрити
 С сшыа сж кэрия прыжэра,
 Нарамн пушка будыла,
 Прынася чыгэ-пыштовн.
 Чи ен кончыту кжседжж.
 50 На панапрат да иди.
 Вилчыку мамо думати:
 — Коі ти е мамо другаржт?
 Вилчыку дума майди ен.
 Майну де, стара майну де,

4) Буквата *з* въ двата слога има нееднакъвъ гласъ. Въ първия *з* има чуждъ съзвучие съ фр. *з* и въ втория съ остроуто ударение, а слоговъ на гласътъ ѝ е какъвто мѣжду *а* и *и* ж т. е. като *а* е съ тежко ударение. Ударението на азбуката е на последния слогъ.

12. Ивица гласът *и* въ Котленско наречие, когато е влира подиръ гърляните *а, я, е* или предъ реченитъ се явява на *у* твърдо. Членътъ *ми* срѣдетъ родъ тъй също е съ *у* остро. Да бъзнатъ о може да утвърдижъ, че въ тѣхните наречие не съществуватъ, а винаги, и то по строго опредѣленъ фонетически правила, се явява на *ту* на *у* твърдо, стрѣ дѣи протекжъ. Искан или единични и гласъ може да се забѣлжъ въ единични думи, когато се намира между съгласнитъ, каквито и да бжжтъ тѣ. На пр. *сина, дворъ, конь, дѣлъ* и пр. Гласътъ *и* се проявява на *у*, щомъ приведенитъ думи се обржжтъ въ множествено число; тъй, *дѣрвѣ, синѣ, конѣ* и пр. въ *ми* я. Още гласътъ *и* се чува въ имена отъ ср. р. когато съ двусложни и когато се намира въ последнитъ слогъ на думата. А въ въ първия слогъ и въ последитъ гласитъ е *у* твърдо, на пр. *сѣно, млеко, село, село* и пр., на втория случай илимо *жѣ* нѣкогѣ *жѣ* и пр.

¹⁸⁾ Буквита я слышь жемангъ съдланы мн. ѿ нѣ ина глаголь между еи и д т. с. то жекоже меко, како да е полюбимыя отъ влцствъ на м. тыи знето малюсто і отъ н.

14) Всички глаголи от чисто свързание и да гла, въ вистонще време и въ миналото
времени, вхѣсто да удържатъ гласътъ е въ съгласителнующитѣ лица и числа, смѣляватъ
го съ и чисто, на пр. *думамъ* вхѣсто *думаме*, *хотимъ* вхѣсто *хотиме*, *идемъ* вхѣсто
идатъ и пр.

1) Въ джукоскиятъ плена тямъ, дѣго буквата ъ зариета въ юрешьтъ, споредъ ту книжото марѣче, ты о калужително намянеия съ ъ; тѣмъ на др. *чл.во, снѣло, друбно, мнко, ниро, мнко, сѣло* и ин. др. Това намянеие, като да има вѣликие вързу думата щото ударишето ъ да бѣде въ послѣднимъ слога и съзодателно да спави жѣниа гласъ на ъ.

² Бояз пълночленно членува във мн. ч. във с. рнз, като *дига, диги, крадиги, кониги* и пр.

²⁾ Бъдеще време на глаголите се образува свързано с думата *и* и глагола *да*.

⁴ Даты и даты подлежать старобългарским сличенъ в сличенъ само въ нар. умотворении, а не въ говоримия языкъ.

3. Помават ли тук мъстотомията, *нигъ, нюгъ*, които да означавагъ родовете на имената, въ жотанското говоримо нарѣчие, не съществуватъ. Винаги си служатъ съ покан, мъстотомията отъ м. р. *жотъ*: па пр. даватъ *жотъ ниръ*, *жотъ жомъ* и пр. и пр.

4) Мъстотомията *ме, те, се* се показва въ тѣхто на *ме, те, се* въ пр. *тегъ ме, меки те, грегъ те* и пр. и пр.

*) Подъ е бѣдѣще въ, отъ глаголъ въ мж. Тави форма е выдана и въ повелительномъ числѣ 1 по личе мж. числа въ пр. *Жиде да подымъ въ за пломъ.*

- 35 Другарьот ми и пушката
Пушката и иптовати.
На бои са, жамо, на бои са,
Мени ми пошту ни става,
Шж идя и шж си доди.
40 Ачи Вилничку утиди,
На пашарьот утиди,
Худе Вилничку и дуде,
Кату да гизаки пражштани,
Че дуде ду Дабравата.
45 На Дабравата вжрвани
И си високу пейани:
Цони ле Тинявичина,
Тинява Цове Вилничку,
Вилничку Тиня ризават.
50 Зашто си, Цоне, пубегна
А д Бонча Цонс пои Вичуа
Ф нидежа на мочавити,
Кату тже песинь дувариш,
Турку си миме захвана.

- 75 Бато пейани вжрвени,
Тхнка сж пушка испушена,
Чи гу ф чилоту удари,
Ф чилоту мижду веждити.
Тои си ут копилт прифариш.
80 Ачи високу пейана:
Отидук епрак епромаж,
Поста му дуна пражшти
Коту мажа си ни сдупи!
Пазак и за кутот пазак,
85 За мота мама і пав-павак!
Тва пи пте да ма крижидеж,
Чи аз сжм едн на маи,
Жи мумче и аз думичи,
Коту гу уби кату чу.
90 Чи думи Вилничку бжлгарски,
Тии си сами стриснаха,
Бди си други думажки:
Шу етурихми направихми,
Иии Бжлгарие по убихми!

2. Обяскъ въ къщата на Х. Димитра¹⁾.

- 1 Чи стана ъубанината,
У Мари клин утиди,
Чи на Мариіка думаше:
Мариіке, бела бжлгарко,
2 Ништо гж да та попитаи,
Правничку да ми убидиш,
Кадѣ і, Ма шке, бакъу ти,
Бакъу ти Хаджи Димитар,
Кадѣ бакъу ти утиди?
10 Мариіка думи ъубанин:
Гжду аьо ъубанини ле
Баси гу нема тукана,
Тои си на долу утиди,
На долу, долу ф цу-гу
15 Сини гуида да бире,
Сѣ ебур крѣви ѡдучи
И бел плавн бивели,
Дреска и бакъу туюни
И утри і бакъу ду пѣднѣ.
20 ъубанината і думаше:
Мариіке, бела бжлгарко,
Нау си доди бакъу ти,
Да додиш да ми убидиш
Малку итин хизмекъ да еторини,
25 Гу пав итин бакини да гжмни
Жт жени и ут пашати,
Чи си ъубанин утиди.

- Мариіка і гори вказежа,
И при бакъ си утиди,
30 Чи на бакъ си думаше:
Бати ле, Хаджи Димитре,
Тари та ъубанината
Речи ми ъубанината:
Мариіке, бела бжлгарко,
35 Кату си доди бакъу ти,
Да додиш да ми убидиш,
Малку итин хизмекъ да еторини,
Гуджак итин бакини да гжмниш,
Жт жени и ут пашати,
40 Мариікин бакъу думаше:
-- Мариіке мажа бакъу ми,
Іа даі ми жери, Мариіке,
Іа даі ми пушка буѣни,
И устрѣ сабѣа ерингѣи,
45 И ми даі аьоте пиптовни
Хубану да си пазѣа,
Чи шж утерѣати да мина,
Чи стана Хаджи Димитар,
Зблѣчи джѣи ѡунашѣи,
50 На ями цупѣа буѣни,
Заваса еибѣа ерингѣи,
Чѣте пиптовни еребарни,
Чи си хубану пакити,
54 Ачи пав Вилничку утиди.

¹⁾ Не можаме да уопячемъ въ кои пѣсни сѣдѣ станижѣ този обяскъ. Предполагамъ, че той е билъ още въ дѣла, кога, когато Х. Димитаръ се е рѣшилъ постоянно да се заемава съ хитруването, тъй като въ подирѣтъ си ерѣвѣлия въ гр. Сливенъ той и не имѣлъ итинъ ж. вѣзможни можѣтъ ифрѣи на таикото му укрѣпѣние.

луге, за да си понесет, едно¹ ќе ја чујат и ќе списаат старите: „засеко! утката ни утот на кукљата, ах даби неутнама даби, во ни доидит некоја лопотина!“ За поддршка запустуачка на кукљата от, ако доидит утката до три пати на некоја кукља.

8) *Коконка*, кога да занеит како летел, не от за арно на таја кукља; или ќе оскрмашент, или некој ќе умрит от таја кукља. За да се одбранат тии работи, локот бил да се продаат кокошката, или на маластир да се даат поклон.

9) *Коконката* ако снесет илце то-мало от како што си носит, не било на арно, чунки белек било тоа илце: за немирнаа било во таја кукља.

10) *Коконката* кога да се испарпела ч бунки и да се истреси пердуат¹), за бёрнеет било.

11) *Коконката* кога идит дома бд надвор и да влечит нешто на ногата како сляма и друго, тоа претсакнувало ота ќе доидел некој гостин.

12) От *кокошка* нота кој ќе падне, нинто скршило неможеа да се скрлет.

13) Кога да заколиш *кокошка* и за да умри побрго, за да не ритат многу, закачат ножи в земн.

14) *Мамката*²), ако се влечи по гале или кукља, не било на арно, ќе лпанела таја кукља; ама ако се влечи од огниште кај врата, или ако от кај врата кај огниште, ќе добиеа.

15) *Нес* кога да вие во некоја кукља, како волк, ќе било за да умрит чоек во таја кукља или во комините. Со пжрво кој ќе го чуе за да вие, трбало да речат: „ви де ви, да би влзата си и навил, да би“.

16) *Нес* ако се пзмоча³) на праго од вратата кукљана, за голема лопотина било.

17) *Нес* кога да направат загреби⁴ на земн, ако видни, да и пукнувиш⁵), оти ако не напукнали и да встаниш, сета снага ќе се исполни со загреби⁴ шарвени павдже, жарца да те идат.

18) *Бесен нес* ако те најаи, да го утепаш и да му изочи сжрцето, не си забеснуал. Едно било и да знааш забесенно нес, да да го пресјучиш до три пати.

19) *Ластовците* кога ќе дојдат, дни жени со пжрво кога ќе јн видат, ќе немардаат⁷, парсите од рацете и ќе речат: „како што ќе летат крилцата на ластовцата, така да ми бјрзат рацете во работата.“

20) Кога ќе доидит *штаркот* у нас, едно ќе го видат да летат децата и ќе му свикаат: „штарк, штарк, балабон, полна пушка нартаган, на ти мартинка⁸), дај ми конула“.

(Секој каенуат⁹) во пролет на утрина по еден злзак лци, за кога да чуе штаркот да злзак, пулуноц да пука, куканицата да кука, магарето на ден Гергьувден да рика и жабите да крџкат, за да и разбнат. Со каенуанье злзак лци, кога да чујат од гуреречените животини, ќе и разбнат и сите бблети на ниф да бидат; а ако го разбнат некојо животинките, ако не-кавал злзак лци, са година болен ќе бил.

21) За *комо* неруаат, оти кога да го вљал чоек и да го бодивал, коњо веле: „дјрш се, стопане, и небои се“.

22) *Магарето* кога да го вљал чоек нелело: „да падниш да се оте-пам: со мотика и зоната да те закопаат“.

23) *Страчките* от сева земња оделе, во една пуста планина, кај што чоек неможеа да приди и му збирале на самовлците смил, што му бил тамо синал и му го вжршиле от пжрви Август до Ју. Тога, кога ќе си дојдат у нас страчките, сите со вртоште окубани, дека биле вжрзани една до

¹) Пердухъ = перушина. ²) Котелта. ³) Писко. ⁴) Рокв. рив. ⁵) Плишот. ⁶) Загреба се пове по исток мѣста сѣрба. ⁷) Сиваат и распуцат. ⁸) Мартинка е. Ист. България. ⁹) Лангуал.

други за стъжер, които вършат смисъл. Едно не дойдат и не изтрибурнат, а да ни кажат и да тръсат по-ли опаниката! Ой жа зити, што твърдато от самовилните

24. За *гугушката*¹, великът, оти на излетум зимата ако проучи едно по друго дванадесет гати не се вати или да се поврати лопи студ.

25) Кога нападнат *квачка* да вадат пилци, апајати ќе и кинат во една капа и ќе и истурат во садотото и ќе речат: „Завој што се истурна изапава лесно от кинава, така да се изведат лесно и водениот рт квачката пилците“.

21) Од некое сѣдѣло, каѣ што посѣтѣ іаѣня *покоимѣя* было арно іа сѣ зѣмат и неменѣх² было и то кѣ сѣ зѣбрали іаѣца, како ити сѣ зѣбрават иуѣмкоу на пазыр.

27) Пекот ја жена занеслива, кога ќе му види на полова комшијка, оти
плат ари и многу буба, ќе поиде, та ќе ја украси една буба и ќе му ја
направи како нова невеста. Ќе му ја набави и ќе му ја нацрта и ќе му
ја пушти пак во буџите. Пекот ќе било, от тоа и сите буби ќе трепта да
бегат по андо и тавани и сите ќе ја појде кај комшијката.

28) Кој што ќе отиде *дочка* ако напати сирењње, ќе му се сажрде.

2) *Минимално* ако се скаршишт по принцип да ја заварит постој женит до-
макин, оти ќе му утврди женитот

30. Малечко дете го нарекуваат, кога го опишуваат, кога патепаат некои кои што има мајка и татко, за да бидат жани и неку татко му и мајка му.

— Но Ако то досега я работила човека, аз да одит на турѣна на *Божикъ*, дурѣ непознана *Видна* неѣи е, то да се оди, оти било аз неарно

32) Навечер побдѣвало да вѣнат терѣните, кито жєняте бѣдѣвало да
предѣт п друкѣ работѣ да работѣят од *Божик* до *Нодици*, чѣнки нобѣла
крѣстова вѣдѣта п лѣупки⁶⁾ бѣла Бѣгородица.

33) По *Водици* от кога ќе се картит водата или во други дни, се одело на тугина и се почувало сèкакви нови работи; садѐ не чинело во Торишк, чинил по тој ден имало змиј саат.

34) Түгипиза, коча го кеприкьаат, к' му кьаат едно барде вода на порта и коча к' воминит да го турит со десна нога, за да истурит. Како што течит водата, така да му течит работата

35 *Нормана* ари било да се не затворат, от кога ќе се одит туринецо, дури до вечера.

Види Чока вода ке излезит от пората на двар за по работа, ке гледяат
кај ке го претрпат. Ако го претрпат со празни стени, или со тноа,
или со што да е празно, или со нечеса лес, тој ден ни неби за априлиа.
Ос исто ќе работит, се за празно ќе му излезе то.

37) Ако одит некои од грат пидвор а да го протретиш нон или зајак и то за царица нити ке му излезе; а ако пак ела го протретиш многу за арно ке му биде то.

38) Многу ај арно било да го прострателе со полини (стапки, со печен леа, со *татарск кон* и со *с* што да с полиа. Саде трудна жена побито ај арно.

30) *Нова невага* кога да носат, ако се престретит су пажо, за аирлија било, а се празно анжеа. Нај логично било мартосц да престретит новачи цѣлоста.

40. За едно веруиат гъд носи кърв на рогонте; затоа кој ќе го отплати ќе умре.

41) Во куќата кога да калдрка некоја гредка, или таван, или врата, или мусандри, или долап, поставуваат таван од уметничка по тавна куќа во некое село.

¹ Гугунья. ² Беяъ друкъ. ³ Лохуса. ⁴ (мать, бокалукъ).

ОТЪ АХЪРЬ-ЧЕЛЕБИЙСКО.

Зависахъ С. П. Пшчакъ.

1) Пролетъ, коѣту видн *малѣхъ* на-напрен чи *фваренъ*, дадутъ *леату* с адрѣф, пакъ аху видн на поарну да хлѣд, чи пи юа за хубаву.

2) *Еакне* пролетъ на поарну аху видни чорну, пи юа за хубаву; пакъ ку е бѣлу, за хубаву ю. Черното илѣдъ въоблѣ въ вѣскоѣ случай прѣд-сказанъ лопи знаменитъ: бѣлестъ, смѣртъ, агаруба и цр. подъ.

3) Ага си лѣхъ *ружде ѡмнѣхъ* хи да поаѣ понат на четирѣдесетия день отъ рождението фѣвъ полатъ на сѣтъна поатъ разѣта *кѣмѣлѣ* мѡмѣ.

4) *Кѡмѣ* са рудѣ *ѣ ѡмбурѣ*, нѣмѣ са прикѣлѣатъ прѣзъ живѣтъмъ бѣлоу-хѣнѣ-те и сѣчку видѣва и сѣмѣ-те му са нѣтувѣи.

5) Мѡкѣду двѡмѣмъ уртѣнѣ га нѣмѣ кривѣнѣмъ (да си крадоатъ аднѣ друкъ тугѣмъ мѡмѣнѣ те адѡатъ удъ имѡнѣ-ту. Нѣ-тѡхъ са нѣзѡмѣмъ га нѣмѣ лѣхъ на кѡсѡмъ крѣфѣку у бѣдѣнѣ¹.

6) Ага са дѣнесѣ *бранину* удъ *вѣдѣнѣца*, нѣбѣмъ да са устѣвѣа цѣ аднѣ ф торѣмъ си ф чувалъ, ази да са нападѣ бѡврѣкѣ, те да разѣда жѡмѣмъ та тѡвѣнѣмъ и бѡврѣжѣ.

7) Вѣнѣарѣ, ут ѡмѣ *ѡмнѣмѣ* *сѡвѣнѣ* *шу*, сѡ-тѣ *уцѣт* и *бранину* са нѣмѣ пѣси ут кѡмѣнѣмъ нѣхъ нѣмѣ, са бѣдѣнѣмъ да дадѣнѣ, чи нѣмѣ юа за хубаву. Аху са пѣнесѣ сѡлѣ, устѣмѣмъ са тарѣнѣмъ те кѡмѣнѣмъ и другѣмѣмъ дѡмѣнѣмъ; пакъ ку пѣнесѣмъ са бранину, са уцѣт, чи лѣхъ кѡмѣнѣмъ имѡнѣ ф кѡмѣнѣмъ ут тѡхъ, разѣвѣмъ са.

8) На *кѡмѣнѣ-мѣ* *кѡмѣнѣмъ*, на грѡбѣмъ и сѣмѣнѣмъ сѡвѣнѣ-ту, и на сѣмѣнѣ, га пѣнесѣ чѣлѡмъ, стружѣмъмъ гу разѡмѣнѣмъ се.

9) Ут *кѡмѣнѣмъ* *вѣнѣ* ку са мѣмѣ, нѣмѣмѣмъ га стружѣмъ.

10) Ага тѡмѣнѣмъ на тѡмѣ, ку та прѣтѡмѣ ф тѡмѣ, са сѣмѣнѣмъ *ѡмнѣ*, за хубаву сѣ; мѣнѣмъ да пѣмѣмъ кѡмѣмъ, кѣдѣ-ту си тѡмѣнѣмъ; за тѡмѣмъ нѣмѣмъ *ѡмнѣ* хѣлѣ. Ази си тѡмѣнѣмъ да *ѡмнѣ* прибѣнѣмъ за лѡмѣмъ *ѡмнѣ*. Пакъ ку та прѣтѣмѣ *ѡмнѣ*, са *мѣнѣ*, чи нѣмѣмъ *ѡмнѣ* за хубаву, затѣмъ ку е кѣмѣмъ вѡмѣнѣмъ са.

11) Ф кѡмѣнѣмъ га тѣ пѣмѣмъ *ѡмнѣ* нѣмѣмъ *ѡмнѣ* за хубаву, умѣмѣмъ мѣнѣмъ *ѡмнѣ* вѣдѣнѣмъ; пакъ ку *ѡмнѣ* прибѣнѣмъ, чи мѣмѣмъ по-лѡмѣмъ станѣмъ.

12) *ѡмнѣ* лѣхъ кѡмѣмъ ту да *ѡмнѣ* лѡмѣ, лѡмѣмѣмъ сѡвѣнѣ-ту адѡмѣмъ и нѣмѣмъ да са сѣмѣмъ; лѡмѣмъмъ са прибѣмъ. Пакъ сѣмѣмъ да увѣмѣнѣмъ нѣхъ нѣмѣ, хѣтѡмъ станѣмъ.

13) Ага мѡмѣмъмъ прѣмъ сѣмѣмъ, нѣмѣмъмъ *ѡмнѣ*мъ да пѣмѣнѣмъ чи стружѣмъмъ и уртѣмѣмъ чѣлѡмъ.

14) Га *ѡмнѣ* не пѣмѣмъмъ удъ нѣмѣмъ *ѡмнѣ*, чи пѣмѣмъ, са га рѣмѣмъмъ мѡмѣмъмъ прѣмъ нѣмѣ, устѣмѣмъмъ нѣмѣмъмъ ут тѡмѣ за бѡмѣмѣмъ на пѣмѣмъ-та. Пѣмѣмъмъ хубаву мѣ, да устѣмѣмъмъ мѣмѣмъ, пакъ ку нѣмѣмъмъ чѡмѣмъмъ, чи ѡмѣмѣмъ адѡмѣмъ жѡмѣмъмъ ут пѣмѣмъмъ, та ѡмѣмѣмъ.

15) Нѣмѣмъмъ *ѡмнѣ*мъ ут сѣмѣмъмъ нѣхъ ѡмѣмѣмъ, нѣмѣмъмъ мѣмѣмъ сѣмѣмъмъ пѣмѣмъмъ и нѣмѣмъмъ га фѡмѣмѣмъ на бѣмѣмѣмъмъ мѡмѣмъмъ, чи *ѡмнѣ* пѣмѣмѣмъ.

16) Га пѣмѣмъмъ чѣлѡмъмъ *ѡмнѣ*, та га нѣмѣмъмъ и станѣмъ ф дѡмѣмъ-ту дѣмѣмъмъ кѡмѣмъмъ чѣлѡмѣмъмъ *ѡмнѣ*, умѣмѣмъ чѣлѡмѣмъмъ-т дѣмѣмъмъ га *ѡмнѣ* сѣмѣмъ.

17) Га са пѣмѣмъмъ *ѡмнѣ*мъмъ ут кѣмѣмъмъ, *ѡмнѣ* за хубаву, пакъ га са пѣмѣмъмъ рѣмѣмъмъ, чи *ѡмнѣ* за лѡмѣмъ, та затѣмъмъ прѣмѣмѣмъмъ да рѣмѣмъмъ *ѡмнѣ*мъмъ дѣмѣмъмъ.

18) *Стѡмѣ* *ѡмнѣ*мъмъ нѣмѣмъмъ сѣмъмъ и лѣмѣмъмъ нѣмѣмъмъ кѡмѣмъмъ удѣмѣмъмъ, чи нѣмѣмъмъ прѣмѣмъмъ. Пакъ дѡмѣмъмъмъ, са лѣмѣмъмъ-ту мѣмъ, га устѣмѣмъмъ дѣмѣмъмъ *ѡмнѣ* дѣмѣмъмъмъмъ, са на рѣмѣмъмъ сѣмѣмъмъмъ, мѣмѣмъмъ да умѣмѣмъмъ, чи сѣмѣмъмъ ф *ѡмнѣ* сѣмѣмъмъмъ-т.

19) *ѡмнѣ* *ѡмнѣ*мъмъ и кѣмѣмъ *ѡмнѣ*мъмъ си нѣмѣмъмъ пѣмѣмъ адѡмѣмъмъ сѣмѣмъмъ сѣмѣмъмъ, дѣмѣмъмъмъ и кѡмѣмъмъ са лѣмѣмъмъ да пѣмѣмъмъ тѡмѣмъмъ сѣмѣмъмъмъ, умѣмѣмъмъ. Ага умѣмѣмъмъ сѣмѣмъмъмъ-т, тѡмѣмъмъ сѣмѣмъмъ дѣмѣмъмъ-ту, *ѡмнѣ* нѣмѣмъмъ кѡмѣмъмъ-та.

¹ Слѡмъ. *, Нѣмѣмъ.

20) Колку-ту старина аднои *биноа*, коашта лъ, хан лъ, туяница лъ, женсесва¹⁾. И га изирват луде те ф аднои коашта, та запустеае, женсесва. Ф такава коашта та са лаха да приели члелеа умира.

21) Никои круи *дрини* ф *Малъина*, чи са емаляват деалъ те, коиту хи поси. И ф торник и ф пьотак, коиту еклъи, са ушпи дрипа, лъу га и наданъе и удудива.

22) *Тьоаша жана* га вачи воаша на дарик, га руди, деагету му изпиа на гирбоат киракас малки и остри косии. Тоакжит му је да гу набораеи члелеа, дету је мисовал и из море, или гу је видьувал.

23) Га *пурини* ф *среда* *жижа*, цала-та удипа ите да је чуръук и млогу болесте ите да има.

24) Га *гуньода-та* ириват и реиват, ите да са раяили вреамъоу ту, са на доши, са га спех.

25) Никои турча *дарва* уд воархубе-те хан на огаиет, чи и деаца-та са раждат бинае.

26) Га зафане да са вари *саятен фисел*, аку сварии воарву на стара менсечина, чи прлуту лату га вариш ни уири.

27) Аку буди *деам* расте кровиу на бои, на Виликиа чевтвоартак, га мака му пуцаи *фуринги-те*, да гу удри с лунатата на трик пу худила-та на нуги-теа и прурастува. Иак ку вари саце високу на бои, чи да гу удри пу главоа та, тугава ни расте.

28) Подрау га са *месечне месечачина-та*, кикноту је вреамъоу ту, такои ите да с часак ду нова месечачина (цѣлъ мѣсць). Иак ку је месечачината ф облак (обиколена съ свѣтлыми парн), чи ите да лати доши.

29) Га настояи члелеа *воаждуник*, именува и лъу коиту гу чуе, утлѣхнува.

30) Аку иштин да пузаниш кои ти је дуимани, какво штин да прикариш за вих-прѣш, или пак муми *какоа* ф ите да збоае тунак, збоаи та раступи *воаа* ф огаиет ч. гу изаи ф *воаа* ф саят пажољнени с вода и нѣраи за *кавѣ-ту* иштин да пузаниш и *какоа* ф-ту *омъа* са састине ву-сакоат, ку и-ту иштин да пузаниш. Ако востелъ взоме образъ приличенъ на овца, ако е мома, овчаръ ще лема; ако е мнакъ, овчаръ ще ти е душманинъ, или отъ овцо ще имашъ ползъ за нѣ бѣдѣще и пр.).

31) Аку са лаха *Горьцаденъ* и *Кустадиндаденъ* ф *среда*, са ф пьотак, то уфѣ-теа са биа жакѣл пик туйа лату.

32) На кистеаи *мѣа сачина* пѣлнолукии гъубрьоа са ни искѣрува ф градини-те, дарве за коашта са ни сеае, ни урѣ са, ни шпат са дриш, ни стриват са бѣце, и еичку *какѣ* ту са прави турѣ, на крѣсаи варви. На пѣлнолукии иштин не се прави и никаква важна работа се не захваи тогава, жидото не еири и дитѣ на туяини-те се свѣриватъ, т. е. умира.

33) Ага *месечачина-та* палеае коарива за хубину и: коарве ити са лѣаиат, или за хубину на христѣанъ-те. Иакъ га палеае словица-ту коариву, чи је за лѣу. (Затмение на мѣсечината когато етине, мисли се, че е за лѣу за турцитѣ; че са проливѣтъ крѣви, пѣ за тѣхно зло; а ако са лии слѣнчово затмение, то е пакъ, че християнски крѣвъ ще се проливи и въ вѣрѣдѣ тѣмъ. Въобще мѣсечината е символъ за турцитѣ, а слѣнцето — за християнскѣ; пакъито явлѣния станѣтъ по тѣхъ, предсказватъ злини за тѣя, които ги иматъ. Въ мѣсечино затмение, турцитѣ гърѣжѣтъ нѣшкии ерѣцу мѣсечината за да пагонѣтъ лѣзото бѣдѣще за тѣхъ.)

34) На нова *месечачина* *какѣ*-ту зафаниш на правни, за хубину је и безреакѣтиа. На първото появяване на новъ мѣсць, мѣсечитѣ гондигатъ дѣцата срѣшту неа, и казватъ: *лаку* са палеиш месечиница на н сѣм-то и дѣтето да са палеаиш мѣсечината.

¹⁾ *Сѣтъ жина, джонъ* = *мѣлъ джъ*.

З.о. Кугату са молте *красна* с жѣтла, ни бина да са убијате будио с мѣтла-та нитѣ да са удри будио с пѣм, чи је за лошѣ. П дрини са по чистотѣ с жѣтла.

36) Ага чуни вечеру да посиоат *мѣмници*, обзавтори коашти и-еси каден и пѣсни е поштоа да хи прупоадип. (Въ откозѣлно врѣмо е имало обичай, женитѣ да посятъ лице по 40 дни на редъ по село въ пазу чатѣ си, и което лице по тоя искусственъ начинъ се пазувало на пиле; това пиле ставало толкова приваждано къмъ стопанката си и имало такава вълшебна сила, щото стопанката му каквото поискала отъ него, направявало. Напр. ако имала нѣкои душманинѣ, пращала го да му причини нѣкоя смъртоукосна болестъ да умре. Такива пилета се казватъ „*мѣмници*“ и каквото правятъ, правятъ го вечеръ, нощъ, като прифатруватъ гласътъ си на рѣчни молодци да ги измакватъ хората да излизатъ на прозорцитѣ да ги слушатъ и тогава имъ причинятъ злото. Тоя обичай е останалъ по настоящемъ въ селата Павлиско, Фойна, и др. въ Рупчоскитѣ околия, но много тайно. Има го и у Помацитѣ въ погорѣната часть на Аха Челеби, Рупчосъ и Даридерко. Затова, когато чуятъ вечеръ гласъ на птица, грымватъ съ шумъ, а да ъх уплашатъ и пропѣждатъ, да не би да *примѣжи* нѣкого).

37. Вѣщару га трымае *гарэзіны* (свакн шге да има за вак-прэш болястѣе и морузе.

38) Га будынек прігасі, та нема хліч елаз да лафону, да пид пуд
никаф мос пши триш да пзрчка пегувуту ен іуме и еласонт што ен жу доде.

39. А а яуерйбат будынек че залити¹, чотридескты донье ут твѣка сетыне
многу дити.

40) Гъ си фсакне *меасачина-тл*, яку доликат хи крѣи ѣс убоарнат на горе (къмъ сѣверъ) ште да ѣс суша прие цалша месец; пакъ ку ѣс убоарнат горниѣт хи крѣи на долъ (къмъ югъ), чи ште да ѣс лѣтнѣшнѣу времѣѣтѣу.

41 Га вѣдає *бѣбину-ту плѣтну* (дѣвчата казвать ют Ахм.-Челобіи́ско *бѣбину плѣтну* *риси*, *поіаса* на св. Богородица, *зѣмка* и др.), ко́ту гу прикра́сно, ста́нува *женцку*, а́кѹ іє *моаску*, и *моаску*, а́кѹ іє *женцку*. (Тако *лѣжжѣть* *малкѣтѣ* *дѣца*..)

42) Діти і маюшк на повт, та удієн фетан как мнє, накуси,
такава уводина си феті раяда.

43) Ут мьлгч іс хубаву да нл а цнт жмж-нє, чн рмстє бвсхотр.

44) Ага видни *каламѣнка*²⁾, нимоѣ (а хала³⁾), чи ѣ за дову Акѣ ижан
мишки у дума ти, поруки ѣа на свадба, да доѣде да хи истреби. Пшши-
попадийката, порѣтъ, киватъ въ Ахж-Челебийскѣ „*каламѣнка*“. Тая жи-
вотинка се счита като гоститѣ на нещастия и алии и вѣрватъ, че иничко
разбѣра и чувствова. За неж не даватъ да се приказва, и когато се случи
да се говори за неж нѣщо, не споменуватъ името ѣ, защото ужъ чула, и
причинявала злани на домашиитѣ. Неж не готватъ и иничко не смѣе да
дѣране да хвърли да ѣ удари, или разгнѣви за нѣщо. Когато въ нѣкоя къща
мишкитѣ избобидуватъ, домакинята кога ѣа види, повиква ѣа съ гласъ: „*кала-
мѣнка, ѣвала на мишкина свѣдба у доми*“ и тя ужъ чува и отива и инич-
китѣ мишки истребви. Иъ ако се случи пакъ да ѣа пѣтъжатъ, т. е. да не
намѣри мишки, тогава вѣща въ долапитѣ, свѣдѣцитѣ и вѣтъкаде пѣтъкаде
и исполжаде ужъ венчикитѣ дѣржи на домашиитѣ. Помацитѣ ѣа казватъ *чу-
мѣва сѣстра*.

с) Знати всё лучше о.т себя.

*) Новосты. Лк. 1, 1-4. Битора бх. 14. 10. 10.

7) Важливі.

45) *Ийицку галже*, и *спръс* се ни юли, ни нѣма бѣарекетъ а тѣа коница, коѣту заколи. Оичаритъ по никакъвъ начинъ неприяетъ въ живота си да заколѣтъ женско ягно или яре.

46) Ага дѣщи *хрѣва*, овъ друкъ дубитакъ, е не мѣти рѣши, приформануни хмѣ ялеаку-ту. И а оганъ аку искусунаи канѣа ялеаку, фата хи дрезфаркѣлица.

Записани въ селата Устоио, Локочово и Дѣлво-Гайково.

Отъ Хаджиелеската Околина.

Записалъ *Александъръ Поповъ*.

Прокобяване на бѣдни вечеръ.

На бѣдния вечеръ въ всѣхъ къщи прокобяватъ, до прѣди 10 год. тоя обичай се е нацѣлъ въ всичкиѣ села, сѣга се е разставѣлъ въ повечето отъ тѣхъ.

Прокобяването се извърши по два начина:

1) Като си легнатъ всичкиѣ домашни, домакинята изрѣши една глава коридъ тука на дѣтъ рѣсни части и пазважда дванадесетъ курубки. Въ всѣхъ курубъ а туря по 2—3 круха солъ и поклѣ ги оставя на кѣщния покривъ, до прѣстолатъ прѣлазъ поцѣта. Курубкитъ се изрѣждатъ на рѣдъ, като всѣхъ се гредназначавъ да прѣдставлява единъ мѣсець въ годината. Сутрѣшната глѣдате курубкитъ и прокобяватъ за плодородието на мѣсецитъ. Курубкитъ, въ които се е стоиала солъта, прѣдвѣщаваѣтъ че мѣсецитъ, който тѣ прѣдставляватъ щѣли да бѣдѣтъ дѣждовни и каквото се посѣе прѣлъ тѣхъ, щѣло да даде изобилнѣтъ плодъ; а мѣсецитъ, прѣдставявани отъ курубкитъ съ пестопената солъ, щѣли да бѣдѣтъ бездѣждни.

2) По втория начинъ имѣето лучени курубки, домакинята нарежи дванадесетъ прѣгаснали вѣрзени по реда на мѣсецитъ. Сутрѣшната прокобяватъ. Пестопеналитъ вѣрзъ пѣе прѣдказвали дѣждовно време за надлѣшнитъ мѣсеци, а пазопеналитъ прѣдвѣщаваѣтъ суша.

2. Баяния, врачувания, гледанѣя и лѣкувания.

Отъ Хаджиелеската Околина.

Записалъ *Александъръ Поповъ*.

Разниѣтъ болести въ Хаджиелеската околина се лѣкуватъ чрезъ баяния и чрезъ цѣреніе. Баянитъ разни бѣжтъ. Има особенни *басни* (баяния) за разниѣтъ болести. Тѣхърдѣ парѣдко се случва, че дѣтъ баяни да бѣжтъ съ еднакви басни.

1. Баяния (басни) за урочаиваніе.

Когато урочаса яѣкоо тѣто или старъ човѣкъ, баяниятъ отива при бѣлчката бѣспарѣста баба, за да му бѣе за урочи. Бабата го пазвожа вънъ на двома и като почне да го грѣе по челото съ глѣбния прѣстъ отъ дѣшната си рѣка, бѣе му на умъ тѣка:

„а името ни свѣта *Возѣа* чѣка да иде ало то тѣко, дѣто ишли нешѣат, дѣто кѣчѣта полянат, дѣто рѣлѣта неведѣжъ, дѣто джрѣта не вѣкнат, дѣто вода итече, тѣмъ дѣто сѣлѣце и месечния вѣржатъ, в пѣсти гори, в пѣсти мѣста и пѣсти камѣнаци“.

Тѣа басни се повтаря до три нѣти, слѣдъ което бабата подмѣръскава и умива лицето на урочаиванъ съ студѣна вода, надъ която е бѣла изречѣна

по-напредъ на три нати горянта басня. (Свѣтъ тона, на болния се дава да пийне отъ обаяната вода и тогава си отива у дома.

Втора басня на уроки: „Отъ лев човек дошло, да иде в лева нѣжа, дето растатъ леви кале и леви прѣте, леви прѣте и леви дѣла, дето се раждатъ леви дивѣци и се ладнатъ леви камане; ако е дошло од лев мъж, да му падне лева страна, а ако е дошло од лева жена, да ѝ падне лева буза“.

Трета басня за уроки: „Ако отидох при лев коемжия, та ми палѣа лева брадѣа, та отидох въ лева гора, та отидох лево дѣрво, та направих лева бжѣница, та ми палѣлихъ с лево вино, трагнах и сренѣах лев човек, дадох му та ми од лево вино, за да пие леви уроки“.

Тѣзи двѣ басни се наричатъ *левѣ басни*. При баяннето пѣтъ се навършватъ сѣщитѣ обичаи, както и при първата басня.

3. Патрене на бобъ за уроки.

Ако иде извѣрнѣтъ на урочасало момиче, събиратъ се на едно мѣсто двѣ момичета и едно момче, а ако ще патрятъ на момче — двѣ момчета и едно момиче, и въ срѣда прѣди да е изгрѣло слънцето, едно отъ момичетата лежи една зелена паница или едно гърне, та отива и налива въ нѣкои чешма *малчешко вода*. Тая вода наричатъ тѣя за тона, защото кога се налива, момичето трѣба да мѣлчи, макаръ и да го зацѣти нѣкой за нѣщо. Като доведе момичето водата, турятъ въ нея 40 зърна бобъ и 40 малки желѣзни парчета, та стоятъ прѣвъ деня въ водата. При захожданнето на слънцето, събиравъ се двѣтъ момичета и момчето — или пъкъ двѣтъ момчета и момичето — и съ по единъ ножъ бържатъ едно по едно боба и желѣзнитѣ парченца въ водата. баянницѣ съ гласъ така:

„Деветъ патрѣа, осемъ патрѣа, седемъ патрѣа, шестъ патрѣа, петъ патрѣа, четири патрѣа, три патрѣа, два патрѣа, едно патрѣа безъ едно, на (имѣто на урочасалия или урочасалата) боб патрѣа“.

Като се наредятъ и третѣ лица, ловтарятъ и потретятъ едно по едно бърканието боба и желѣзнитѣ парченца и баяннето горянта басня. (Слѣдъ това паницата, или гърнето, се оставя на ежидния покривъ, за да се изсушѣва прѣвъ коцѣта отъ нѣсечината и зѣбидитѣ.

На сутринята по изгрѣването на слънцето, сѣщитѣ дѣтца се събиратъ и извѣрнѣватъ сѣщото, каквото миналата вечеръ, т. е. го на три нати наредъ, *патрѣа на бобъ* и сѣждатъ се оставя на сѣщото мѣсто, за да се изсушѣва прѣвъ деня отъ слънцето. Това се повторѣа при всѣко изгрѣване и захожданне на слънцето до сѣбота сутринята.

Въ сѣбота сутринъ, третѣ дѣца се събиратъ и слѣдъ като извѣрнѣтъ още единъ нати патрението, изваждатъ отъ водата бобътъ и желѣзнитѣ парченца и 37 бобови зърна наливатъ на една нишка като герданъ, закачатъ на тоя нанизъ и три желѣза и три експиди чесновѣ лукъ. Тоя герданъ запасятъ на урочасалия, който го закача на шията си и го носи като герданъ. Тритѣ бобови нанизани зърна опичатъ на огъня и ги даватъ на болния да ги пие, а отъ нонанизанитѣ желѣза исковаватъ нѣкое сѣливо.

Болниятъ трѣба да носи гердана до понеделникъ сутринята, когато при изгрѣването на слънцето, отива при нѣкой кръстонѣтъ, раскжѣва бобовия герданъ и расхвърля боба къмъ четиретѣ пѣтица, що се събиратъ на кръстолатѣа.

Баяннето за уроки се извѣрнѣа и надъ хора и надъ добитѣли; а патрението само надъ хора. За по-легки уроки баятъ, а за по-тежки — патрятъ.

3. Прѣдпазвания отъ уроки

а) Остригватъ отъ тила на бящата или мавката малко коса, отгупватъ три трѣски отъ три долни кацни пръта и зематъ три скилици чесновъ лукъ. Всичкитѣ тия нѣща изгарятъ и нагорѣтъ се събиратъ и стригатъ и вгизатъ на левата нога. Отъ получения смѣсъ правятъ едно петно (бѣлѣтъ) на челото на онова лице, което иска да се прѣдпази отъ уроки. Това прѣдпазвателно средство употребяватъ вѣдкога, когато има нѣкой да отиде на сборъ, хоро или друго каквото и да е събрание.

б) Когато ще отиде нѣкой въ друго село, или на сборъ и се бои да не го хванатъ уроки, обръзва си лицето съ ржъзва на горията си дрѣха и наговаря тъй:

„Когато силните очи могат да преброятъ жшците на тѣа мой ржъз, тогава и да ми удриятъ е силните уроки“.

Въ нѣкои села наговарятъ тъй:

„Когато твоите очи могат да преброятъ жшците на този мой ржъз, тогава и да ми фаятъ твоите уроки“.

в) Дългокосата мома вѣрва, че като ще ѝ гледатъ повече, може ѝ учрочаса; затова, ти си запиева на плиткитѣ (на косата) двѣ или три скилици чесновъ лукъ, за да се жшчатъ погледатъ въ чесновия лукъ.

г) Когато нѣкой облече нови дрѣхи, натърква си дрѣхитѣ съ чесновъ лукъ, и си пуца въ джоба една скилици, за да го нехвалятъ уроки.

д) За да неучрочаватъ пчелитѣ, пръсватъ ги съ обаяна вода и акача се на вѣнчии кошъ по една глава чесновъ лукъ. Въ селата Бодурово и Чинтакъ, освѣнѣ че закачатъ на коловетѣ по една глава чесновъ лукъ, то още побиватъ на единъ мѣтъ една кукла, която да привличала поглѣдитѣ на лопитѣ хора.

е) За да неучрочаватъ малки мѹденцѣта (сони, гуретѣ), закачатъ имъ на четата гординчѣта съ тѣжста и чесновъ лукъ.

ж) За да неучрочае кива, градина или ливада, побива се на ерѣдѣти добѣча главена коетъ, за да привлича поглѣтитѣ очи. Въ нѣкои села обкачватъ коетъ отъ бѣдро.

Подобни коети, побити на излѣзо, се ерѣдѣтъ и по сѣмѣтъ и кошаритѣ на овци. Сѣлнитѣ казватъ за тѣхъ, че не сѣ за прѣдпазване отъ уроки, а за да се плашатъ вѣнцитѣ.

4. Баяние и цѣренье уплахата.

а) *Преклещанне прѣзъ огнь*. Както за урокитѣ, така и за *уплахата* (уплащанне), цѣрението бива два вида: за човека или по-бѣрза уплаха, и за по-тежѣна или завѣсенѣла уплаха.

Когато нѣкой е невадѣбно се уплашилъ отъ внезапенъ гѣрмѣжъ, отъ пожаръ отъ сбиванне на хора, или отъ какъвто и да е неочакванъ случай, изхождатъ го при баянската баба, за да му бие за уплахъ. Бабата зема *дрѣбѣта* малѣта и истелъкова на страна отъ огнището окарѣтъ пещель и като ѝ изравни и изгладѣ, туря връзъ него *кжжѣтъ*, съ които мѣтатъ хлѣба въ пещѣта. Следъ това, бабата зема метла и кара уплашения да прѣмине прѣзъ кжжѣта. Когато той прѣминева, бабата го похува съ метлата по задницата и следъ-времѣно туря лѣвѣти си ржъз на лѣвѣта му и бие.

„Слѣдъ на място, колашки на лѣтело, още на отпидѣ¹⁾ трѣва на поле и рибѣ въ море.“

Уплашениятъ забикава з нахъ ще прѣмине прѣзъ кжжѣта. Бабата си туря ржъзѣта на сърцето му и слѣдъ като избѣрѣ баянѣта си, удри го съ метлата. Това се извършва три пѣти. На третия пѣтъ, баянѣката-баба си

¹⁾ *Борше* или *еже* в сущиѣта, гдѣто тѣсно време мѹднуватъ окдетѣ.

тури ръцата върху погача на уплашения и гледа да покатаи ръцата съвсемно надъ нагла му и следъ набърбуването на басията и ударието съ жетлата подемъ кнува.

Подиръ това вдигатъ крагътъ и гледатъ на пенелъта, или ли нѣсикъвъ прѣдметъ, който е произвелъ уплахата. Често пѣти, ако се случи да е имало въ пенелъта не догорѣлъ въгледъ, образува се нѣсиква рѣзка и бячката веднагъ ѝ похрѣва на майката на уплашеното лице и казичка. „Ето, на, отъ казва прѣдметътъ, отъ който ужъ е стаяла уплахата е уплахата.“

Бабата косвенно узнава отъ лицето, което е довело при нея уплашения, като отъ какво се е уплашило и съобразно съ това казва: „Ето, на, отъ пуща е уплашенъ,“ или „Ето на, отъ куче е уплашено, гледайте на пенела кучето“ или „гледайте на пенела куче.“

Следъ познаването отъ какво е послѣдвала уплахата, бячката-баба лема три червени лъжици и съ опанките на дѣтѣ нарича на малко пенела отъ полевия знакъ на печо. Наричатъ пенелъ се смѣва съ вода въ третя лъжица и отъ тая пенелъна вода се дава на уплашения да пипне на три пѣти. Следъ това, и тритѣ лъжици съ хвърлятъ надъ главата на уплашения, така щото да паднатъ надъ печо. Ако лъжиците паднатъ на лицъ, значило, че уплашениятъ ще оздравѣе и че уплахата била смѣсена и съ друга болестъ; ако ли паднатъ нахлувъ, значило, че малка надѣжда има за оздравяване.

б) *Наполяване на уллага.* Въ село Кара-Аланъ баба Стахевиди извършва освѣтъ горния старовремени обредъ и другъ единъ подобенъ нему по слѣдния начинъ.

Като заведатъ уплашения при нея, тя навиква пенелъ отъ огни щето и заповѣда на уплашения да стѣпи съ боса ноги на пенелъта. Отъ бѣлѣтъ на стѣпката се зема пенелъ, размѣнен се съ вода и тази смѣсъ се прѣсипва прѣвъ каналитѣ на три камаи. Това се извършва съ помощта на два сежиди ето какъ. Въ единия сеждъ се туря пенелъната смѣсъ а въ втория се неправя камаи и прѣвъ канала му се изсипва смѣсъта; отъ втория сеждъ смѣсъта се изсипва прѣвъ втория камаи въ първия сеждъ и пан-послѣ пакъ отъ първия сеждъ се изсипва въ втория прѣвъ третия камаи. По тоя начинъ водата се изсипва прѣвъ тритѣ камаи. Когато се върши това, бабата бие на три пѣти отъ 9 до едно, т. е. при прѣсипването на водата прѣвъ всички камаи, наброява отъ 9 до 1. Следъ това на уплашения се дава да пийне на три пѣти отъ смѣсъта, а останалото се хвърля при нѣкое дърво или каменъ.

в) *Лѣние куршумъ за уллага.* Когато заминатъ дѣцъ или три недѣли следъ уллага и уплашениятъ почне да вѣхне и да губи схота за ядене, тогъ се дѣри прѣвъ *лѣние куршумъ*. Това цѣрение, което извършватъ и малко и жени става тъй:

Уплашениятъ зема едно зърно куршумъ, хвърля въ отъ пуща и отива при нѣкого или при нѣкоя, да да му лѣе куршумъ за уллага. Лѣячътъ стои яки куршумъ, въ парочина си за това сеждъ и щомъ се слѣе, залочна да бие, надъ слѣтния куршумъ и надъ приготвената по-напрѣдъ въ една паница вода, слѣдния басия.

„Уплаха ми е, урожи ми е; ако е од уллага, од урожи, азъ причини. Господъ царъ ште даде; Боже майка напредъ вие неволете и Господъ дерманъ.“

Тая биева биетъ и по турски:

„Корку му дѣр, назар му дѣр; егер курку цинса назардѣнѣ, бен себен. алаахъ дерманъ вѣреджѣк; мохѣмъ яна еволъ биз сѣра, алаахъ дерманъ.“

Следъ биянето, куршумътъ се измива въ сеждътъ съ студена вода и се образуватъ разни частички и фигурки. Лѣячътъ разглежда тогѣ кур-

пшеничните частички и показва отъ какво е станала уплахата, следъ което кърпумътъ се маважда изъ водата и се обиква въ една кърпа. Тая кърпа и вси уплашениятъ съ себе си или двадесетъ и четири часа или три дена и подиръ се хвърля или въ нѣкой кръстопъжъ или въ рѣката на нѣкоя бързая.

5. Балние за Бабици.¹⁾

а) Като занеджтъ болното дѣте при баячката тя туря прѣдъ себе си една паница съ студена вода и три лъжици, и изважда отъ огнището пепель и като ик изглади съ нашата, удря съ прѣшнелъ на нѣколко мѣста надъ пепельта, така че съ дупката на прѣшнелъ се образуватъ нѣвакаи бѣлѣзи. Когато бабата удря пепельта съ прѣшнелъ, бае следующата басня:

„Търчи (името на болното) и плаче; де го срещна милинка (св. Богородица) и го пита: **Што плачеш (името на болното),** — Ой милинка (св. Богородице, натиснали ма са живите бабици. — **Малчи** (името на болното) неплачи, яе шта с прѣшнелъ да ги запреишелъ, с метла шта ги измета, с гребен шта ги исчеша и с оган шта ги изгоръа“.

Отъ натисканието на прѣшнелъ върху пепельта, частъ отъ послѣдната нализа вътъ дупката на прѣшнелъ. Бабата зема по малко пепель съ паяваената опашка на едната лъжица, зема и съ втората лъжица въ нѣкои села бабата зема пепель и съ третата лъжица. Земената по тоя начинъ пепель се хвърля въ водата и като се размѣси пепельта съ водата, бабата нагриба отъ смѣсъта съ тритѣ лъжици и дава на болния да пие. Лъжицитѣ хвърлятъ надъ главата на болното дѣте и ако паднатъ на лице, бабата познава, че дѣтето нестрада само отъ бабици а и отъ други болести, ако ли паднатъ съ издѣлбаната страна на земята, заключава се, че болното страда само отъ бабици. Въ всѣки случай, баячката баба казва: „Хайде, идете си; св. майка Богородица да е въпомощ“.

б) Има още единъ начинъ за цѣрение дѣтската дивреа и той се нарича *балние на варени бабици*. То става тъй:

Като заведжтъ болното при бабата, тя зема една тавъ, въ която сиши нѣколко капки обаяна вода²⁾. Зема и малко чистъ ленъ или конопль, приготвенъ за прѣдение и прави единъ кръгъ, който поставя въ тавата и нагважда водата така, щото да се неокваси ленътъ или конопльтъ. Върху три точки на ленения или конопляния кръгъ турятъ три незапалени кибритени клечки. Когато се приготви всичко това, бабата зема въ лѣвата си ръка тавата а въ дѣвената едно празно гърне и като постави тавата надъ главата на болното дѣте, заповѣдва на майката или на друга нѣкоя жена, да запали изведижджъ тритѣ кибритяни клечки. Щомъ се запалитъ клечкитѣ конопльтъ или ленътъ пламва да гори и отъ тритѣ страни. Бабата похадуши запаления конопль или ленъ съ празното гърне и го държи докато изгори добръ конопльтъ. Това нѣщо, т. е. правянието кръгъ и нагарянието му съ кибритени клечки се повтара до три пати, безъ да се бае нѣкоя басня. Следъ третото нагаряние на ленътъ или конопльтъ, бабата събира стурията, размѣсва ѝ съ вода въ гърнето и дава на болното дѣте да пие. Отъ сащата вода, болното дѣте трѣба да пие всѣка заранъ въ продължение на една седмица

¹⁾ Подъ това име е известна дивреята у дѣцата, при надене адби.

²⁾ Баячкитѣ пматъ, всѣката при себе си обаяна вода. Тѣ ѝ обаяватъ така бройкътъ на три пати отъ деветъ до едно и при всѣка бройка наговаритъ и думата *бля*. На пр. 9 бля, 8 бля, 7 бля и т. н. т. до едно бля.

6. Баяние за ябтъръ.¹⁾

Баячката баба зема едно яйце въ десната си ръка и го завърти на трикъ около главата на болния, като бае:

„Ако е дошло зло отъ дявол, да иде по черен гарван и по черни мечки, дете ходят по пусти гори, по пусти места; ако е дошло от хубавата и медена леличка, с мед ще го намажеш, пчели с мед да го изнесат по дърветата, по лозбата, по дрените, по крушите, по цветята; ако е дошло от всички светли, да го изрине Божя майка, да го фърли по ця поля, по камени, по виедите, дете неможе човъкъ да иде, пиле да кацне и дивъач да живее“.

Понеже завъртването на яйцето става три пѣти, то и баянето се нарежда три пѣти.

Слѣдъ това баячката сгупва яйцето на едната страна, ожулва кожата също отъ едната страна, изсипва бѣлтѣки и жѣлтѣки и намазва болния членъ на болния човѣкъ. На непръзената чурупка пробива съ игла двѣ малки дупчици, прѣзъ които се прѣкарва нишка така, че чурупката да висе на нишката. Тая чурупка се дава на болния, да отиде съ нея на край и да се испикае въ нея прѣзъ прѣчупената страна. Напълнената съ пикочъ чурупка се закача за нишката на куминѣтъ въ еждата на болния, за да се кади на димѣтъ до тогава, до гдѣто извѣтрѣ пикочѣта и прѣгниѣтъ нишките. Като прогниѣтъ вече нишките и чурупката падне та се ябие, събиратъ парчетата отъ чурупката и ги хвърлятъ на нѣкой пѣтъ.

7. Цѣрение кашлица и вкоренена болестъ.

Когато се появи между дѣцата силна кашлица, извѣстна на много мѣста въ Тракия подъ името *заяжница*.²⁾ болнитѣ или кашличавитѣ дѣца ги цѣрятъ по този начинъ. Една жена ископа и раскрива прѣстѣта подъ единъ корень на брѣстово дърво, колкото да се провре 12 юдишко дѣте подъ една отъ жилитѣ на кореня. Когато вече прѣстѣта се ископае и подъ жилата се приготви една полукръгла дупка, извѣстива се въ селото, та всички родители, които иматъ кашличави дѣца, да ги заведатъ при дървото. Слѣдъ трикратното провиране на всѣко дѣте, находѣщитѣ се тамъ бѣби откъсватъ по една нишка отъ дрѣхитѣ имъ и ги завързватъ на брѣстовитѣ клонове. Въ замѣна на тѣзи откъснати отъ дѣцата нишки, една баба завързва на шията на всѣко дѣте по една нишка отъ остатѣкъ³⁾. На кросно, преждата на което е сложена и навивана въ сѣбота и тѣяннето е било започнато и свършено въ сѣбота.

Провирането на всички дѣца отъ селото се навършва само въ единъ день, който трѣба да бѣде сѣбота.

Основнѣ дѣцата, провиратъ се и възрастни хора — маже и жени — всѣко подъ брѣстова, подъ джбова жила и то когато страдатъ отъ нѣкоя продължителна болестъ. И въ тоя случай провирането става трикратно и отъ дрѣхитѣ на болния се наивъква една нишка и се завързва на дѣба.

Отъ нѣкои села въ Хаджиделеско, женитѣ отиватъ и се провиратъ между два камени, находѣщи се въ мѣстността Хисаръ въ землището на Невляръ. Хасковска околия. И тамо провирането се навършва по гореказания начинъ.

¹⁾ Подъ думата *ябтъръ* въ Хаджиделеско и въ Родопскитѣ мѣста е извѣстна болестта ревматизмъ.

²⁾ Магарѣцка кашлица.

³⁾ Останъ частъ отъ основата на тѣяннето, която неможе да се истъгне, се отръзва. Тѣзи нишки въ мѣсто съвѣди на Хаджиделеско мѣстности се наричатъ *прѣжници*. Тѣзи постѣ ги наивързватъ една до друга и тѣхѣтъ торби.

Възрастниятъ болни се провираатъ и прѣзъ нѣмакви и прѣзъ лозина прѣчка. Опредѣлява се едно лице да помогне на болния да се провери прѣзъ прѣчката. Ако болниятъ е мъжъ, по му помага мъжъ, а ако е жена — жена. Тогава провиранieto става по този начинъ. Помагачътъ или помагачката на болнака, избира едно скрито мѣсто въ землището на сѣлскитѣ село, но да е близо до границата на двѣтѣ села. Избира нѣкой христалакъ, гдѣто рѣдко ходятъ хора. Въ избраното мѣсто трѣба да има дива шипка или кжипина и помагачътъ на болния трѣба да избере една прѣчка и да ѣк разцѣли на двѣ. Едната половина отъ разцѣлената прѣчка се отенчи до земята и се хвърля, а на другата се подпалва горниятъ край, който се забиива о земята и се образува единъ полукръгъ. Следъ приготвянето на полукръга, лицето се връща въ селото и забира болника, тъкмо при изхожданieto на сѣлницето, го завежда на трѣтвѣното мѣсто. Ако болния е жена, придружава ги и единъ мъжъ, който се отдалечава малко на страна, цоятъ приближатъ до мѣстото, за да не гледа какъ се извършва провиранieto.

Като отидатъ болниятъ и помагачътъ му на опредѣленото мѣсто, първия си съблича дрѣхитѣ и голъ се провира на три цѣти подъ прѣчката, а другарътъ му закача дрѣхитѣ по христето. Следъ провиранieto и двамата бѣгатъ отъ това мѣсто и като се отдалечатъ, болниятъ се облича въ други дрѣхи. Накачениитѣ по христето дрѣхи си оставатъ и не се зематъ отъ никого. Следъ облачанieto, потеглюватъ да се връщатъ въ селото и ако болния е жена, трѣбва заедно съ тѣхъ и отетрайившия се домапрѣцъ мъжъ. До пристиганieto въ селото, болниятъ трѣба да се провери и подъ комота на нѣкое орало, оставено въ нива.

Въ нѣкои села, провиранieto се извършва и въ землището на сѣлницето село и прѣчката се носи отъ селото; обаче, избранната мѣстность трѣба да е христалакъ.

8. Ръсение съ блага вода за урама.

Подъ „урама“ въ Хаджиелеско разбиратъ внезапно разболѣвание, вслѣдствие сбивания на лицето отъ страна на *недѣвките* (рухаликтѣ? и *юдигѣ* самодивитѣ.) Заради това, тѣни невидими (мъщества, като зли духове, сътчатъ отъ хората, за да небаждатъ разсърдѣвани и да не ги *сбѣтаватъ*. Бабитѣ приказватъ, че злитѣ духове не забавятъ човѣка, догдѣто небаждатъ разсѣвани; че тѣ се събирани по пладне, въ срдноцъ и по заходъ слънце по пепелинитѣ сметитѣ и заради това майките заприщаватъ на дѣцата си, да играятъ въ уреченото време по пепелинитѣ. А мъжете, които ходятъ нощно време по селата и полетата, пушатъ цигари, за да се плашатъ злитѣ духове отъ огъня. Когато да трѣбва нѣкой на нощъ, чакъ да полѣзатъ пѣллитѣ и прогледатъ злитѣ духове, та да непадне нѣтъникътъ въ урама.

Когато нѣкой *урадиса* на ало мѣсто, т. е. гдѣто сѣ играли недѣвките и юдигѣ, домашиятъ му размѣватъ въ едно бѣло котле медъ съ вода, или шекеръ съ вода. Като се обляжи водата, една жена ѣ зима и отива на мѣстото, гдѣто се прѣдилага, че болниятъ е урадисалъ и съ босилковикитѣ порѣсва мѣстото. Съ това се умножнява злитѣ духове. После ръсението, жената събира малко сметъ отъ мѣстото и нахидяватъ урадисалия.

Ако лицето е урадисало нощно време, тогава ръсението се извършва при разсѣмнуванieto.

9. Цѣрение треската.

Тая болестъ върлува най-много прѣзъ Августъ и Септември. Бабитѣ ѣ лѣкуватъ по три начина: а) съ вързване, б) съ изваждане и в) съ каденне на мохамедански гробъ.

а) *Вързанието* се извършва и от мъже и от жени по този начинъ. Вързачът земя няколко пъти от памучна презка и като ги свуче, извързва три възла. Пон вързанието на възлите, бач се една басия, която никой от вързачите не смее да погледне. Освизаната и вързана съ възла тънка памучна връв се завързва на ръката на болния като гривия и той ѝ носи няколко дена. Неизмине ли треската, повтаря се вързанието или пък се прибегва към втори начинъ църение.

б) *Измаждането*. Баичката-баба измажда на ръката на трескавия единъ мѣхуръ, които ужъ съдържатъ трескавия отрова. Мѣхурът се навалята отъ какъ. Баичката пизва ципата отъ едно яйце, и съ нея обвива на болния кутрия пръстъ¹⁾. Върху ципата се обвива едно тънко парцалче, което се завързва съ единъ конецъ, за да се пераваши. Няколко нѣтъ яйцата ципа, произвежда мѣхурче на кожата и тогава вече се виждатъ, че треската е извадена. Обаче въ много случаи, мѣхурче не се види, особено когато кожата е дебела. Помогатъ ли и този църение защото въ повечето случаи и да пазятъ мѣхурче треската си слѣдва — прибѣгва се къмъ послѣдния начинъ църение на треската, или

в) *Кадение на мюхаммедански гробъ*. Трескавиятъ се завежда до нѣкой мюхаммедански гробъ и надъ гроба го накадватъ съ свинска санина.

Въ селата Бодурово, Дюскалъ Гюль, Буково, Каяли, Кара-Алакъ и Новакьово, трескавиятъ е кадиль на съ цигански гробница, въроятно за това, че еж се бояли отъ Турците.

Прѣди да отиде болниятъ до гроба двамъ други занасятъ по-напрѣдъ, единиятъ въ една паница огъня, а другиятъ малко санина. Поставятъ паницата съ огъня, близо до гроба наръзватъ санината върху огъня и като се раздигатъ добръ прѣмѣстватъ паницата на гроба и тогава трескавиятъ се навежда надъ паницата, за да се явади.

10. Църение бодещъ.

Ако бодещътъ е въ гърбната, казва се *присекъ*, а ако е въ гърдите *бодешъ*.

а) Който страда отъ *присекъ*, трѣба сутренъ прѣди изгрѣвването на слънцето да го прѣкръчи на тринъ жина, която е раздала близначъ Болниятъ, лѣга на прага на кацната врата съ лицето си къмъ земята и жената го прѣкръчва три пѣти.

Ако бодещътъ е въ гърдите, тогава той се цѣри съ бодуваеие билната частъ на тѣлото съ единъ нарочно за тая цѣль направенъ жельзечъ иликъ. „Лицето, което ще бодне болника съ иликъ трѣба да е *мезимецъ*. Когато бодува болния, мезимецътъ го пита: „иликъ ли искашъ или бодешъ?“ Болниятъ отговаря: „Не ита бодешъ, искамъ иликъ.“ Това се извършва три пѣти.

Иликътъ трѣба да е направенъ отъ жельзени парченца, отъ разни сѣчени сѣчива и покъщинни, които да еж събирани отъ къща, въ която еж намерили вичиентъ домашни.

б) За бодещъ има още единъ начинъ църение. Турятъ въ една зелена паница студена вода; въ водата пукають чурчукитъ отъ голѣмъ крилатъ охлювъ, отъ голѣмъ рогъ и отъ охлюво рогъ.²⁾ Отъ тая вода, болниятъ пие по три пѣти на день.

¹⁾ Била на които и да е ржа.

²⁾ Охлюви, които се водятъ въ Индийския Океанъ и Червено море. Чурчукитъ съ тая охлюви се донесатъ съ задниотъ нѣкъ Мана и Крусанитъ.

11. Цѣрене главоболъ.

Когато нѣкого боли половинъ глава, главоболнето се нарича *зора*, защото утрѣнната зора ужъ влиела и произвеждала тая болестъ. Тая болестъ цѣрятъ така. Прѣди разсъмъване, болниятъ зема три круха соль, излиза на срѣдъ двора и ги хвърля единъ по единъ срѣдъ утрѣнната звѣзда зоринцата, наговаряйки: „Зора неспитъ, глава не шта“.

Въ нѣкои села Кари-Аланъ, Козлукъ, Дипсизъ-Гьолъ, Бадурово Читакъ, Мюселитъ и Каялиъ, болниятъ отъ главоболъ отива въ черквата и я измита до половина.

12. Сѣчение далакъ.

Болниятъ отъ далакъ отива сутрѣнь рано на гладно сърце при нѣкое лице, за да му сѣче далака. Сѣкачътъ го отвежда при дърварника, запознава му да седне на *саяника*¹⁾ и дава му едно дрънце за да го постави на корема си. Тогава сѣкачътъ зема брадва въ дѣсната си ръка ужъ да сѣче поставеното на далаченин коремъ дрънце. Болниятъ го пита „Какво ще сѣчешъ?“ — „Далакъ сѣча“, отговоря сѣкачътъ. „Сѣчи ти го отсѣчи“, отговаря болниятъ. Сѣкачътъ въ това време удря съ острието на брадвата дървото на корема. Това се повтаря на три пѣти, слѣдъ което болния си отива.

Има още единъ начинъ за сѣчение далакъ. Сѣкачътъ зема единъ остъръ бръснаръ и порѣзва ухото — долния частъ — на болния, за да потече малко кръвъ. Това трѣба да се извърши на гладно сърдце.

13. Рѣзание жълтевица (саралакъ).

Когато нѣкому пожълтѣе лицето, отива при единъ рѣзачъ, който съ единъ остъръ бръснаръ му рѣже саралакъ по очитѣ²⁾.

14. Цѣрене струпи.

Цѣрителъ на струпи биватъ лица, които съ наблюдавали до море и съ пили морска вода съ хлѣтлатината, що се образува на ръката между голѣмия прѣстъ и ръчната костъ, кога се расперятъ прѣститѣ.

При цѣрението на струпитѣ не се бае никаква басня. Като се яви болниятъ при цѣрителя, последниятъ зема огнило и кремъкъ и всѣкнуща кѣтъ болния на три пѣти, така че по нѣкои некра да падне на болното мѣсто. Слѣдъ всяко всѣкнущане цѣрителътъ духнува по лицето на болния. Въ това се състои всичкото цѣрение на струпитѣ.

Когато струпитѣ сѣ само въ устата, цѣрятъ ги съ печена стипца а по нѣкой и жъ съ мастило.

15. Цѣрене заушица (заушка).

Около болното мѣсто се направя кръгъ съ мастило, и вътрѣ се испише единъ кръстъ. Въ нѣкои села, вътрѣ въ кръгътъ испишаватъ знаменъ Нс. Хр. Ии. Ка.

16. Цѣрене чонри (чубани).

Чепритѣ се цѣрятъ по два начина. По първия начинъ баячката бибъ зема въ десната си ръка една ябълка и на три пѣти обикаля съ нея болното мѣсто, като бае една басня съ съдържание, че който изяде

¹⁾ Дървото, на което цѣпватъ и сѣкатъ дърва

²⁾ Слѣбодителъ не е ималъ възможность да събере по-подробни свидѣния по цѣрението на тая болестъ.

лбълката, на него да отиде чепрътъ¹. Лбълката се хвърля на пътя и върхътъ, който ѝ намъри и изядо, ще земе и болестта съ себе си.

По втория начинъ, лажиратъ въ прѣсна кончеза торъ едно песмѣтно лърно лчмнѣ и съ него боднуватъ на тришѣ върхѣтъ на чепрътъ. Зърното тожѣ се хвърля на пътя.

17. Цѣрене брадавици.

Брадавцитѣ тожѣ цѣрятъ по два начина. Първо, напалатъ ги съ сварени билки или ги горятъ съ кезанъ. Второ, когато брадавичовия видъ да сѣ се показва на двамъ на едно магарѣ, обръща се къмъ тѣхъ и изговаря: „моитѣ брадавици нека идатъ на васъ двамата“

18. Цѣрене кабусъ.

Цѣрителътъ удря болния на тришѣ съ *Божигробска* или *Йорданска* пръчка² и го пита: „кабусъ ли некамъ или пръчки“ Болния отговаря: „Пръчка некамъ не пита кабусъ“.

19. Гонение на дѣтинския плачъ.

Когато едно дѣте много плаче, майка му пронажда едно изгаряно момче или момиче, да внесе отъ три рѣки дървета по една клечка. Момчето или момичето туря клечкитѣ на огъня и щомъ се запали единия къмъ край, изважда ги, зема въ дѣсната си ръка едната гурѣлка, а въ лѣвата дѣтъ и започнува да гони изъ къщи манката и дѣтето. Майката бѣга носещицъ дѣтето си и като заблѣкни нѣколко пати, спира се и пита: „какво гонишъ“? „Плачъ гоня“ и се отговаря. - „Гони да го изгонишъ“, казва майката и пакъ бѣга съ дѣтето си. Следъ трикратно гонение и блѣгане, момчето или момичето хвърля гурѣлките отъ клечкитѣ на двора, за да изгаснатъ.

Гонението на плача се извършва и по слѣдния начинъ:

При изгрѣвянето на слънцето, майката зема дѣтето си и отива на отворено мѣсто, отъ гдѣто да се вижда изгрѣвянето на слънцето. Като се покаже слънцето, манката хваща детето съ дѣтъ си раждѣ, погледна го къмъ слънцето и изговаря: „Дето нѣе плаче моето дете за слънцето, нека слънцето плаче за моето дете“. Това се извършва на три пати, както при изгрѣвянето, така и при закъжданието на слънцето.

Трети единъ начинъ гонение плачъ се извършва пооще време. Майката зема дѣтето си и палѣва на двора или на такво мѣсто, отъ гдѣто да се вижда цѣлиятъ небосклонъ и гледа къмъ коя страна явнъ отъ селото има наклоненъ огънь. Прѣпочинта се овчарски огънь. Щомъ съзре вѣкъдѣ огънь свали шапката на дѣтето, подава ѝ къмъ огъня и изговаря на тришѣ: „Нека огъетъ блѣкне за моето дете, а не то за огъетъ и овчаровия огънь“. Следъ това майката си влиза въ къщи.

Спoredъ разказването на баба Павловна Гърковска отъ с. Козь-Бунаръ, въ по-напрѣвно време, майката слѣдъ извършването на горното с закачала дѣтинската шапка на къпината стрѣха, за да прѣстои прѣвъ нощта и сутрешята при изгрѣвянето на слънцето ѝ сѣ земали и надѣвали на дѣтето.

За да изгонятъ плача отъ едно дѣте, вършатъ още едно нѣщо. Майката зема дѣтето си и отива при нѣкоя дупка прѣвъ която се е провирила или пакъ в стояло куче, и тя отъ едната страна провира дѣтето, а отъ

¹ И тя баси на в съобщава, по причиня че блѣкитѣ бибѣ държатъ блѣкитѣ си въ тайна.

² Тѣзи прѣчки хладивитѣ си доминатъ отъ Йорданските брѣгове.

другата страна го позима лице *лезимецъ* и го подава на майката, за да го провери изново. Тона се извървява на трингъ и вѣрватъ, че плачътъ отиватъ на кучето.

Въ селата Козъ-Бунаръ, Буково, Бара-Ашигъ и Еялгой, майката оставя дѣтиския повой на селския пътъ, за да прѣминатъ прѣзъ него говедата, кога се връщатъ отъ паша. Пивоятъ се оставя на дѣтѣкъ по пътя, а не напѣрко.

Осѣтѣтъ това, ако въ нѣкои къщи има гостянинъ, то за да не плаче дѣтето прѣзъ нощта, когато да си отива гостянинътъ остави една нижка отъ дрѣката си. Ако нѣкои гостянинъ забрави да остави нижка, бабата му казва: „Остави на дѣтето съсь“

20. Сваряние дѣте

Болнитѣ и слабитѣ дѣца ги *сварява* по слѣдния начинъ, за да станатъ здрави и силни. Майка му свивва 10 - 20 души мъже, жени и дѣца - го долѣ отъ 40 души не бива да еж. Като да си отиватъ повиканитѣ, ако еж 40 души взематъ по единъ клечка, ако еж 20 -- по два, ако еж 10 -- по четирѣ, и ги занасятъ на сѣрдѣ двора гдѣта цѣ се вари дѣтето. Майката занася два въгисия огъвъ, поставя ги подъ клечкитѣ, туря и два камона, надъ които поставя единъ празенъ мѣдникъ. Сѣрдѣ това съблнчатъ дѣтето, турятъ го надъ въ мѣдника и подклаждатъ огъня така, че само да дими безъ да пламне и се стопи мѣдникъ. Дѣтето държатъ въ мѣдника до 4 - 7 минути и сѣрдѣ като опнавадѣтъ, майка му го оканва съ топла вода.

Нѣрението на дѣцата трѣба да се върши въ сѣбота.

21. Теглене съ пѣськъ.

Слабитѣ дѣца теглятъ и съ пѣськъ, за да станатъ здрави и яки. Бащата прѣточкова дѣтето си съ каптаръ въ сѣботенъ день и колкото окитегне, толкова окисухъ пѣськъ събира и сварява въ една торба и го оставя на сухо нѣтъ. Слѣдната сѣбота направятъ казони, на които отъ едната страна турятъ дѣтето, а отъ другата -- торбага съ пѣськъ. Ако натегне дѣтето, вѣрва се, че е починало да се оправя, ако ли натегне пѣськъ, вѣрватъ противното и тогана прибѣгватъ до *сваряне*. Тегленето съ пѣськъ се извършва и третата сѣбота.

Нѣкои си, нѣкъто съ пѣськъ, сравняватъ дѣтиския тежия съ коти.

22. Къпане съ куче или котѣ.

Слабитѣ дѣца къпятъ още и така. Оканватъ въ едно корито куче или котѣ и въ сащата вода оканватъ дѣтето. Нѣкои гъкъ сажосрменко турятъ въ коритото и дѣтето и животното и ги къпятъ заедно. Задното кучето или котето, като палѣе отъ водата се отрѣзва, вѣрва се, че пѣтѣтѣ не отрѣси отъ себе си болестята или слабостята.

23. Носене муска.

Като прѣдизителна мѣрка противъ всѣкакви бѣди, нещастия и болести, съставятъ носѣтъ на шиятъ си *муски*. Муската е едно малко листче, на което се написва отъ свещеникъ или ходжа нѣкои молитва и послѣ се свива и обвива въ една мунемина въ видѣ на правилень тригленякъ и се носи на шията. Свещеницитѣ написватъ на листчето или „Наша мунехи“ или „Апостолъ святъ молитъ“, или „Кръсть хранилъ вселъ светъ“ или другъ нѣкой тропаръ. Ходжитѣ написватъ нѣкои стихове отъ зорана. Грѣшатъ се обая и тизови турски муски, които нескѣдржатъ никакво писмо, а еж само нашарени съ различни черти.

Нѣкои хора отдаватъ доста голѣмо значение на мускитъ и затова вмѣсто въ трижстенини муснежици, държатъ ги въ сребърни трижстенини кучици, които иматъ сюрмичниа отъ едната страна, за да се туря и на вида мускита.

Нѣкои хора, при написанотъ листче, въ муската турятъ и парченце отъ осветена владичка дръвца при освещаванне на новъ храмъ.

24. Извеждане на болестта отъ едно село и завеждане въ друго.

Населението въ Хадимолската околия вѣрва, че *болещицата* може да се наведе отъ едно село и да се занесе въ друго. Вѣрватъ още, че болещицата може да се *посрѣщра* додѣтъ още не е вѣдѣна въ селото и да се възвърне обратно въ селото, отъ гдѣто е идѣла.

Извеждането на болестта отъ едно село и завеждането ѝ въ друго е извършена по заповѣдта на нѣкои вѣрва. Вѣрватъ поръчва на нѣкои жена въ селото да направи една почача, пита отъ чисто и свѣтло брашно и да ѝ напече съ медъ. На друга жена поръчва да напече една китка отъ добри цвѣти, свързана съ възненъ червенъ конецъ, на краищата на който се напича нѣкоя рунче (пала). На трети жена поръчва да опипа една нова торба. Тѣзи пѣца се извършватъ да ги направи нѣколко жени по индивидуаленъ съображения.

Ако болестта е само въ една къща въ селото и само отъ тая къща ще се завежда въ друго село, тогава всичко каквото е необходимо се натъкмява само отъ дожикията на речената къща.

Щомъ всичко бѣдъ готово, турятъ въ торбата почачата, китката и малко пекеръ, стафиди, орѣхи или ябълки. Торбата се дава на единъ селянинъ, които разбѣга отъ малко-малко вѣрчуване и поощо време ѝ занася въ селото, въ което ще завеждатъ болестта. Торбата се занася поощо време, защото ако идатъ селянинтъ, наказватъ онтозъ, който занася торбата.¹⁾

Като стигне почачтъ на торбата до селото, отбѣга се въ една горица и означава торбата а едно дърво или влетъ и бързо бързо се връща назадъ въ селото си. Вѣрватъ, че които сутрешта намѣри торбата и ѝ занесе, съ него заедно отинала въ къщата му и болестта, понедева прѣлъ нощта отъ другото село. Селянствъ обаче знаатъ това и въ много случаи неопакчватъ торбонтъ, като вѣрватъ, че болестта тогава сама ще вѣде въ селото и ще захване да вѣрчува, отъ гдѣто иска.

25. Извеждане на болестта отъ една къща и завеждане въ друга.

Това стана приблизително по горѣказанния начинъ, само че вмѣсто торба и почача вѣрватъ бѣла панска отъ захапаната съ болестъ къща, една нова кърпа, въ която уиватъ: три малки кръгличета, напечени съ медъ, малко пекеръ или стафиди и една китка. Тѣзи пѣца се оставяатъ при нѣкои владичецъ или чешма, отъ гдѣто селянствъ сочатъ вода. Вѣрва се, че болестта ще си намери друго нѣкоя лице, измежду онѣзи, които точатъ вода и ще го слѣди до дома му, гдѣто го прихваща.

¹⁾ Има единъ примѣръ. Прѣвъ 1883 год. отъ с. Козь-Бунаръ извеждали болещицата въ с. Враняи Кочушки Околия. Вѣрватъ бѣла Мара проводила дѣдо Хубина да занесе торбата въ с. Враняи и да ѝ напече на една китка. Но какво се случило? — Токо по дѣдо Хубинъ вкачвалъ торбата, свързана го солскитъ палари, които слѣдъ като се набили скочили му торбата на врата, вкачили му китката на глава и тѣзи отиваеи, равножидни го пакъ селото като жена, за да го напече всичкитъ селяне.

26. Посрещанне болесничдата.

Болестята може да се посрещна, да се възблагодарила и умилостивила и да се възврати тамъ, отъ дѣто е тръгнала. Врачкитѣ на сѣнѣ ужъ били прѣдизвѣстивани отъ болесничдата, че била въ намѣренне да влѣзе въ селото. Болесничдата откривала намѣреннето си на нѣкоя врачка въ селото, ала не веѣкога, но само когато не била много разнѣвена на селото. За да върнатъ болестята, врачкитѣ тръгватъ нѣкъ селото и събиратъ отъ веѣки нѣща милостини. Милостинята се продава и съ паритѣ се купува курбанъ и се черкува възгъ отъ селото на срѣдъ самия пѣтъ, прѣкъ който прѣд полагатъ, че щѣла да замине болесничдата.

Болесничдата приближавала до селото и сѣдѣъ като невидимо се нахранвала отъ курбаня, бивала умилостививана и се връщала назадъ.

Отъ Широка-Лѣка (Колибакъ М. Сулища, Рулическо).

Записалъ С. С. Мирчу-ски, прѣкъ 1883 год.

1. Баяние за уроки.

Излѣла е амила	С другу оку огньану;
Зд ѣзурову ¹⁾ корены,	Пукна са вогъану
Зт скъанувиту ²⁾ камакъе:	Згъаи огньану.
(сдео оку вогъану ³⁾),	

Байлката се потрѣтва и при веѣко избиванне бабата на три пѣти хушнува: „ху, ху, ху.“

2. Баяние за винаица.

Баква штиш мака?	} Три пѣти	Да ти ульокне,
Близнакува или винаица?		Кату лѣоку перу,
Ни што винаица,		Кату чисту сребру,
Близнакува мака што.		Кату рожен клас.

3. Баяние за струпи.

Излезал е чорна чилек	Надуил е чорну млеку,
Зградна е чорна куперья,	Нагустил е струпите и булеикитѣ
Накарал е чорну стаду,	Да си идат.

4. Баяние за заместену сорце.

Знапшисе е (името на уплашения).	Зт чилешту пикакъе,	} Три пѣти
Зд волчу винаице,	Зт чилешту рѣуканъе,	
Зт кукошу крекъанъе,	Зт конску виштѣнъе,	
Зд гувъожду рѣанъе,	Зд магарешту рѣанъе,	
Зд мечкину рѣанъе,	И уд волче виштѣнъе,	
Зт кучешту лѣанъе	Сорце на жесту,	
Зт кокъашту меканъе,	Ангел на жесту,	
Зд змиину фученъе,		

5. Баяние за ершитикъ⁴⁾.

Ободнал е името на уплашения	Зд де мино Госпукъ и Свети Бугурѣдица,
На покъ на крастумюкъ,	
Та си плаче и нарежда.	Та пунѣтаха (името):

¹⁾ Яворова. ²⁾ Стыковато. ³⁾ Водени.

⁴⁾ Колѣто пѣкой се улазила отъ прѣкъ и вѣже да го боли глава, казватъ „фата! гу а ершитикъ“

Защо плачеш (името)?²

Какво да ни плачем
Фанала ма са ерметични,
Почудници, мочу ни чани,
Глава ми пие,
Очи ми пие,
Сорце ми пие,
Мозък ми пие,
Жили ми смухте,
И нозе ми сече,
— Молчи (името)
Иа пита пруводи
Триста цунаца

С' триста калаче,
И триста мумица
С' триста митлига,
Цунацамаж нте гу исекот е кало-
чама,
Мумицамаж нте гу изметот е ми-
тинцамаж
Та нте ти са учисти
И нте ти олюкмаж,
Кату чисту сребру,
Кату розава клас,
Кату лъоку перу.

6. Баяние за вода¹.

Баянската като поставя едно кресло на корема на болния, зема брадва и сече една пръчка наговарящицъ на три пати.

Сеча вода, сеча сувор,
Сеча дъръкъ³, сеча стут.

7. Баяние за прида⁴.

Царя си сина жоняше,
Врѣху булешкито је калесал,
И тебе је с' тех калесал,
Да идни на царѣвни кунача,
Пу царѣвни гѣушени,
Да с' деи и да писш,
Аку си чорна чарница

Пу чорна гора;
Аку си синѣ синица,
Пу синѣу вирѣ;
Аку си чирвена чараница,
Пу чирвена ѡбалака;
Аку си жолта жалтица,
Пу жолта цветѣ.

Тая баялка се пзрежда три пати, слѣдъ което баянската казва: „да побеленив кату снок“.

8. Баяние за добрино.

Добро доброчко,
Суха добриничку,
Пусьекда са Добри
На суху дорву,
Та цвилн и плаче,
Де ја ерьошна Света Бугуродица,
и свети Атанас,
Та лупитаха (името на болния)
— Оти плачиш, оти цвилниш!
Името на болниятъ му казва:
— Как да не лпача, как да не цвеля,
Ги са пусекох на суху дорву,
Та ми засохна здраваса нога,
Света Бугуродица хи казва:
— Молчи Добру Добриничку,
Суха дубриничку;

Немоі плачи, немоі цвилни,
Че ма і пруводила царѣкѣтата,
С' лъоку перу, с' чисту сребру, с' строк
бусилѣак,
Да лъома нолн да гу исекко,
Да лъома игла да гу испишка,
Да лъома метла да гу измита,
Да лъома брадва да гу издела,
Да та метна на царѣкѣ порти,
Таму да і идеш, таму да пиеш,
Да пусниш (името) ут суха Добриничка,
Ут суха Дубриничка,
Че него даржи Света Бугуродица,
Че него а поп унед,
Че тоі е с' корет карстосан
Че тоі е с' миру миросан

(Бая се на триниъ).

¹ Когато вѣзому се подлага вода въ корема

² Тур. *dermis* — болестъ.

³ Когато струицѣ придаватъ, т. е. олюкватъ се.

Отъ с. Чепеларе (Рупчоско).

Записанъ В. Корстатово.

1. Баяние за добрина¹⁾.

Хубави дубрино,	Аку е червена, пу червену цвете;
На хубави ут сичи,	Та да ульокне, кату лъоку перу;
Уд дубри майка, уд добар бапта,	Да са учисти, кату чисту сребру;
Уд дубри сестри, уд дубри братя!	Да са утроси, кату рожан клас;
Аку е бели, пу бели цвете;	Та да стане, кату машку детенце
Аку е синя, пу синю цвете;	На значина биска;
Аку е жолти, пу жолту цвете;	Кату младу ёгне на летну слонце.

2. Баяние на изместено сердце²⁾.

Наместилу са сердце	Ут кучешту лаяние,	} Три пакти
Ут пилешту фърканье,	Уд мечкину реванье,	
Ут кучошки и прёкуть,	Уд волькуву внонье,	
Уд гувьожди рекуть,	Уд лесиче жечанье.	
Ут коале прасак,	Словце на борце,	
Ут конеку виштёнье,	Серце на месту.	
Ут котешту меканье,		

Отъ г. Прилѣвъ.

Записанъ Марко К. Цепенковъ

1. Баячки (баяння) отъ баба Петра.

На баба Петра, кога ќе те доидеше некоја жена да те бакт на некој дете, ќе го пречекаше со овие зборови: „Добре ми дојде, сестро! Како ти го викнат детенцето? Што му е целта? Да не ти е болно?“ — „Коне ми го викнат, бабо Петро, туку ми е болно от урсци; ти са молам да му забаши,“ ќе му рече по жената. Ќе му рече баба Петра: „Ете го Коне кај или кај баба Петра, за да му забии кжре на глја, кжре на чело до три пати ќе му направим рака и го стрела³⁾ убав Богородица на пату, та го праша: кај ми е чедо Коне, каква новост?“. Кај баба Петра оди Богородица малко, за да ми забави да оздравеам оти баба Петра имала стребрено металце, со него ќе ми ја навети болеста, ќе ми ја издво од кжрв лави до петници, од очи и обрви од уши и уста, од гърло и изник; од лави и машаец, од кжрвци⁴⁾ и ябѣца, од под ѣзик и гъркани, од джигер и сардце, од крвце и од газаче, од тило и од раменици, од пазеки и полоина⁵⁾, од стабине и бѣтои, од ципи и прасенца и петници, од раце и дланки, пжрети и нокти; од нозе, од етавала, пжрети и нокти; од урсци, што виделе лоши очи; од треска и згнен, од сите лоши нагазѹвачки. Да ми оздравеам, чедо Коне, од жылни болести и од сите зглоби; болести да пазам и како толка да се абери, да се отжржати од некои вишнии на нозе удолишиште, да се стори нарче по нарче; само да земам ориз, врани и пжрците гарвани, да е разнесат по гори зелени, пусти пустелини, кај што човек не појдуат, кај што секира не сечит, кај што овци не блент, кај што птици не поит, кај што куче не лант, така од Конета болеста да појдѣт

1) Кога се рабавале човѣк и му набават примка во лицето.

2) Кога то екај се укало, вбрати че му се навѣстало сардцето.

3) Стрѣлажа 4) Сѣкава. 5) Крѣсти.

и назат вече да се невртит. Помози и ти, убав Богородице, да му се одими болеста од малечок Конета¹.

И ќе му дуннаше три пати во лицето: „пуф, пуф, пуф“ и ќе го испратеше.

2. Баячка од баба Ивана

Спорет жарти новата, во кта доба, ќе бидат баба Ивана ваква. Земат едниот конец од пусти нишпа² од некоја жена што е умрела и ќе застанат во двор и ќе го вџваат концето, та ќе пасува парно, за да не тронат или шуми некој нешто, или некој глас да се чуе. Тогат навъзрзуат коленот и небат, чунки требало во кта даба. Ако го навъзрза и го завапа, до пет џазли³, да речеме, и уште за еден останало, реченото баенство, се расипува; требало ништо, да не чуат, тогати баенство бидало сама. Кога ќе лаватит да бидат и да навъзрзуат, на секој чокно куквата, или што му бидат ќе велит Баба:

„Како што го навъзрза џазлов на концето од пустите нишпа, така да се навъзрза сите болести, што ќе му вџат оваа година, на старца Марка. Трека да не го ваква: жолтица, прип и шавсара, чума, буџа⁴, боден и џоди во очите и ни една друга магна“.

Така ќе велат баба Ивана за сите дуги, што се во невола куква, кај што ќе бидат и ќе го заковаат конечно пот праго од вратата, аи да го закорат.

3. Баячки отъ баба Вона.

а) Кај баба Вона, кога ќе ја однесеа некое дете урочно, му баенство во злати вџа⁵, во вода. Ќе класеше три круши⁶ сол во водата и три утврени барики и ќе скинеса бари од детето и ќе го навъзрза над водата. От кога ќе го прекъратеше три пати детето со бидиго тече и ќе ватеше да бидат и да велит:

„Баба да ми ти бае, чедо, да ми ти понехав⁷; сети лопи болест да ти се одими; синце, ти небој се, во баба ти пули се; вода, што ти бидат, аи да те оздравит, аи да те оздравит, во вода да потече сите твои урочи, сол и вода да биди болеста. Од мене баенство, од Бога здравство“.

Ватане со баената вода ќе ја го днеса на мака ја, за да го измие три утрине детето прет сонце.

б) Кога ќе ја донесеа некои добиток, аи да му бидат баба Вона, ќе класеше три круши сол и ќе го ватеше со рака от од конџлата едниот круши сол, та ќе го прекъратеше фелото добитокот три пати и ќе го навъзрза во огон. Ако пукнаше крушецот сол, небеше урочен добитокот; ако пак не пукнаше урочен бил. Така ќе правеше со сите три круши.

После ќе земеа едни сламки и ќе ја ватеше со покавалце и малиот паре, преку три парети та ќе го дресламчеше до три пати од кај главата кај опашката и од кај опашката кај главата.

в) Баба Вона знаеше и да навъзрза и од трека. Ќе го мереа чокот со еден бубакерен⁸ конец, от таме го земи и ќе го навъзрза на неколку глуми⁹ во троен конец и ќе го класеше во една бочва, кога ќе ја задвои и ќе му рече: „Ај синко, оди си со здравје; ќе ми оздравеш; не нобери гиле; ме ќе ја задвоиш треската во бочвата“. Кога небеше времето, за бочва задвоише, му навъзрза не бубакерен конец на рачете.

На едни дуги му лавоташе живо стребро¹⁰ во денник и му ја вџува да си го сонџат во полове и ништо лопи од болест страна не ќе можела да се приберит, чунки баба Вона му забавта со денникот¹¹.

¹ Нишпа. ² Вџа. ³ Тежка болест.

⁴ Паница. ⁵ Златица. ⁶ Подобрџе.

⁷ Памучица. ⁸ Вџа. ⁹ Живаца.

„Да ја испратам болеста,
 Од ова мачна душа,
 Со колаш и бардаче.
 И со глумем бакшиши кошула,
 Да си оди на туга турчина,
 Преку довет мориня,
 И преку деведесет и девет пдипилъ,
 Да поиди дори во Тилимъ,
 Тамо да си напраи нова кукла
 Во другега чоека;
 Досте вие го мачи овој сиромаш
 И мачен чоецѣ“.

„Ај ми се здраве, брате, си¹ ми си и лежи го бардачето, та го окърши
 и вака рече: „како што ќе го окършам бардачето, така да се здрибит во
 мене болеста, ако непазевитѣ“. Ој ми си дома малчонка, дечи си, си си
 и утре здрав биди си“.

6. Вражанье (следанье, врачуванье) от Кирица.

Кириц Загорин беше торба екипи. Ф торбата носеше една кѣт на со
 тојчен бѣлнот (лајкучка и една раскапана глѣрка книга.

Се појодив во Кадина село, за да венчам прет триесет години. И дојде
 во таа кука и тој на свадба. Се прикажа ота знаат да бант и да лекуват
 сѣкакви болести. Прдетите сѣланики му се нагајриѣли², за да му гледи³
 и да му вражат. Отвори раскапаната книга на покапаната ентѣрна од бѣр
 ноот (енфе) и дори му вража, десет и двесет нати што тѣргна од ракаот
 от смолосаната антерина, за да бршии пролуштениите за гласота мѣрсѣи,
 извансани со бурноот.

От пѣрвин му гледа на една чула от 28 год. стари. Му даде едно
 чѣкмаче и еден нишан от косата и ја праша, како а викаат. Чула ја викаа
 Мелано. Требно е да знаете, оти Кириц Кириц не знаеше ја зборува убоа во
 бѣгарски. Сега завати да ја вража на простата Мелана вака

„Хе е е Мелано, Мелано, ти си го имаш Мелано, ама ќе е е Мелано,
 хубаво Мелано, ама хубаво кѣсмет хубаво, на кажи меланомено, згурѣа
 мено, ќе катаризмено, афоризмено⁴ садусе на мене, Мелано Мелано, Мелан
 номѣно ќе катранизмено; ари, големо ари, на ексисе (да кукнеш) го имаш
 на кѣсмет Мелано, Меланомено ќе катраномено⁴, ерката сабаалан, кога
 го испаднисе од одиото го газис на хазна, ама не го знае, Мелано, да го
 откопис. На тој село, Мелано, и от сито, сѣли ер кѣиѣу момчина го има,
 сито тебе ти сакат, да го земат на невесто, Мелано, го садусе Мелано, сто
 ти го кажи? Ха, афериз Мелано меланомено, ќе катраномисе; ама ха, чеки
 туга да го видат во тој нига, како ти го кажи. Ха а, туга, ти го кажи,
 Мелано меланомено ќе катраномено, хем сѣлам; ха а, на а, коде го имаш
 едно душман, ногу лошо; ама Мелано, ногу лошо. Он ти направиле хем
 сѣлам магѣи, за да можеш да го уземисе, разбирте Мелано? Хе е, јазма
 ларозѣи на тоа душман, сто ти го знаа на дуси⁵ алабеленивурѣи сѣла
 тема на еки) ти го прави магѣи да кевиди хаир, Мелано меланомено ќе
 катраномено. Тој ти го чини на дуси. На, не, туга дека ти се кажи. На,
 на видисе меланомено. Мене ма донеси. Госпо за кѣмет на нас, ама да
 ти излечам васото магѣи. Ха, како го велисе, Мелано? Го сакам да го земисе
 сѣлѣмет. Здраве, сѣлам, он да го знае оно баш момче. Ила нас ки то му
 дам, зере ти некаисе сѣлѣмет. Ти Мелано меланомено, јалѣи пари оно
 бѣлѣж; некаисе, адрѣи и аирѣи кѣметѣи. Да го изисе, ха, Мелано,

¹) Од, иди си. ²) Начогадѣж. ³) Трескава проклет и афоризма. ⁴) Дори и редене
 овно збором, со чѣкмачето тугу прокѣрѣвање книгата и тугу вѣрѣне лѣсе.

3. Прикаски за зли духове, мъртвци и др.

Отъ гр. Прилѣвъ.

Записалъ Марко К. Ципенковъ

1. Зераевулог, коа го истерал Госпот од райот.

Госпот го истерал Зераевулог со неговите ангели од райот и ги гробозинал, да бидат цврсти и тврди, а еденето да им биде во вечна мука. Зераевуло од вечна мука го гледал райот и му беше многу мила. Мака му беше и на неговите ангели, и многу пати му велел: „Ах што стори ти, Зераевуле, што му греши на Госпот и не истера од райот, та не ту ми во вечна ми мука.“ Многу му било мака, дека така му велело ангелите на Зераевула.

Думал,¹⁾ шестал,²⁾ како да ираи да ги скроти, и издумал, та ги натерал гласните да направат и тие еден рај. Го направил, го соградил, се како што беше райот отъ Госпот. Зедол от сите дрвја и цвеклиња што имало во райот од Госпот и тие инасаднаа. От кога го битисаа, му се одули Зераевула от сите порти и многу го блудил. „Е дружино, видоште оти ги цвеклињите да направиле рај како што можат и Госпот; а сега влетуваат внатре, падеште, нште от сѐ што има внатра; од нившто не ви забривувам, како Господ што му забривува на човекот, што го кладе внатре да живент со жената си; аче ви даам слобода, што ќе ви текнат тоа да ираате. Така кажете на луѓето: кој што сака, нека си ираи и нека повели³⁾. Во райот ми виденце, пшенице, коф теранце, колку да ми сакаат.

Помиснал неколку дни и чул едни гласови од ангелите, што беа во рајот, кога му пееа на Госпот. „Ах, брѣ на-сторе Зераевула, му речеа гласните, голема мака имаме, кога да слушаме онака да му пееат на Госпот ангелите. Мошто го направиле рајот толку близу до райот от Госпот? Барам⁴⁾ некое чаре, да не слушаме овие убави песни, ншто и лост. Аман, барам чаре, како да му се ираат.“

Кога му слушал Зераевула жалбите на гласните, голема мака му падна и веднал⁵⁾ ги собрал пред и го сити. „Слушајте мене, му речеа, вие мои ангели, ако сте ми верни слуги, сакам да ме послушате што ќе ви речам. Заповед имате от мене Зераевула, ваш главатар, и ве прекорнувам во името мое и во коруната от двата рога, што ми се на главаа, стага ги направите една кула висока до небото, а да се качам и да го убивам Господа, а да пема кому да пееат ангелите.“ — „Поклонети сме на твоето име и чест ти даваме на твоите рога.“ — „Честта чест носат, ги речеа Зераевула; и вам да ги носат рога, тие ви се вевед на главите.“ И веднал му носиле рога.

Во три дни ги соиздаа кулата и во утрото ја се качиле Зераевула, а да го бие Господа. Се раздени утрото и по вповиет бжеа, кулата се свиткала како бирач и неможел Зераевула да влезе внатре. Заповед дал да ја трепнат. Ја препрале до три пати и се така се ирале. На четвртио пат му ја ботил Госпот и тој се фкачил со сите гласи и земј стрелата ја вжрл на Бога. Едно ја вжрл и се вртила, та го удрила во глава и му ја откинала. Спиекал, сврсекал. На сито му паднало жет, и вртиле та сито си свжрвине по едни нога и от тога останало да се вели у луѓето: *едномогно*.

От кога видол оти неможат, што да му направат на Госпот, патила да слегуваат от кулата. Заповедал Госпот и кулата се се вио проваднала на дно в земји и се сторила вечна мука, како голем казан полн со катран и паса⁶⁾, да вриет Зераевула со неговите сити. Забреле внатре и от тога и ден др-

¹⁾ Мислалъ. ²⁾ Чмѣталъ. ³⁾ Заповѣдалъ, доведе. ⁴⁾ Търси. ⁵⁾ Ведналъ, воведилъ. ⁶⁾ Черил боя за вилешино жолѣво и жѣдни есѣдове.

Гьолот, што та нежат „ни ора ни копа, само луго бърка“, оденкум му по трито от чокот, беше бил зид него и му и удри алинштата „Бро“, си рекох со уло, „што ми е стори алинштата“? Бари и тако, бари и аимо, и ноди. Гьолот се престорил, гьол иди од далеку со керка си заедно и алинштата негов, кал му и поси. „Што така, пријателе“, му рече гьолот, „си гол? Зер твои ест овио алинштата што му и грабна од волко? „Ее ли е твои аи ти и, и ти се моина, подържи и керка ии зарка, да појдам да си земам оружието, за да го убинам волко, оти сакана да ми ја извент керка ми“.

Иа нати чокот керка му од гьолот и веднаш гьолот го снеса от пред него. При се што беше лош чокот, по некои, кога да се видеше вълко, ќе рече: „но име оца“. И тога, кога му загина гьолот от пред него, рекох: „но име оца“, и веднаш керка му од гьолот исчезна од раката му. И кога гледат в риза му останало полна ризата от прах. Иа отвори и иа дувна ветриц. Фтаса гьолот и го праша „Море чокче, камо ми ја керка ми, што ја стори?“. „Праш и пепел се стори“, му рече тој. „и ветрот од рака ми го одвела“. „Керко, керко“, викна гьолот. — „Ее сум, татко“. И оте ја пред него. „Иа държи и, пријателе, керка ми, оти таа ко ти бидит за домаќинка“. Пак го снеса от пред него и керката го гризна за рака. Однеим со неа малку, довол покрај море и ја фрлила ф море: чупата ја да се удант. Си таргна уплинот да си бди и го атира гьолот. „Чокче, му рекох, како ја керка ми, што ја стори, ако не ми кажиш?“ — „Ее удан, пријателе, ф море керка ти“. „Керко, керко“, викна гьолот. — „Ее сум татко“ и застапила пред чокот. „Държи и, чокче, керка ми за рака, оти куртушиа немаш од неа“, му рече гьолот и си отиде. Думат, нестит чок, како да је прил на гьолоцкава чупа, за да не ја носит дома, да го встрани од жената му и от света. Му доиде на ум за да ја удант и да ја умрит. Първин ја терал со добро да си одит: таа ништо живо не е нестала¹⁾ од него. От како ја моти многу, на после ја грабна за гуша за да ја удан. Стискашкѹм ја гуша, туку чупата и счужало²⁾ и во раката му останало едно иболоко петрофко црвено како кърф. Му се погузла малку и одонто го биднека, го лака.

Фтаса гьолот и го праша чокот. „Камо ти ја керка ми, чокче?“

„Керка ти си побегна, пријателе“, му рече чокот. „Керко, керко, кал си?“ спикал гьолот. „Ее сум, татко, ф ежрице у чокот“ викнала от ежрицето чокче. „Еди, керко, олатре“ го рекох гьолот „и не тои сакан: ти олатре работи и не од надвор, како да ет по-бърго ќе го докѹм кал нас.“

Отъ е. Кара-Орханъ (Чирпанско).

Андрей. Н. С. Балканска

Припирия между дьавола и едно момче.

Царят на дьаволти, който се казва Аптехрие, поизикал еднаш едни от неговити си по малки дьаволи и му заповедал да иди да си припирия е едно малко момче, та да го изважи в думити. Дьаволат, като утишала при момчето, казал му: „момченце, мина ти ридил“. А момчето му казало: „тѹа беше жолк струдил“. А дьаволат казал на момчението: „добѹа таман дѹе“. А момчето му отговорило: „аи тѹа са надѹване жолк за дѹе“. Дьаволат казал: „момче едното умрѹил“. А момчето отговорило: „че ни е кучка да ги храни и дѹе“. Дьаволат казал на момчето: „и друтиче дѹе умрѹило“. А момчето му казало: „че брѹат ии брѹти утиѹа“. Дьаволат пак казал на

1) Отъиѹ. 2) Алинштата. 3) Ја снеса, то = невидена стана, ла.

момчето „башта ти заколи шерипия вол за курбан на цецата“. А момчето казало на дяволат: „че два смратника без курбан побиват“. Дяволат пак казал на момчето: „ами кучето амалъкло плахата на курбана“. А момчето му казало: „че кучето аслаж си посълагаше (имамни си този адет)“. — „Ами башта ти зел климната от колата че убил кучето!“ А момчето казало на дявола: „че тати аслаж му са каниши да го убие“. И дяволат кито ниможал да търпи вече хитрото дете, тоє час се пукнал, станал невидим, и побягнал. А момчето си казало в себе: „чи аз удавам ли си на дявола хете!“ И то си утишило у тях.

(Слушана отъ Петка Гвечевъ.

Отъ с. Върбинца (Софийско).

Записалъ Ст. Ваткова.

Халата.

Имало един човек, разорил една ливада новиня. Като ја разорил, он пасадил лозье. Тоя лозье, зашто бене новина местото, млогу риждише, та не можеше да му одвие да го обере. Като карал до некоја година, станал тоја човек с това лозье млогу богат.

Като се научил една хала, она да му обира гроздьето: тамжи озрее гроздьето за бране она дойде, обере гроздьето. Карал млогу години така. Купувал човек, та го работи, та го копа; като да узрее гроздьето, та а дойде, обере го. Загиромаше човеко. Зима и чужди пари и па го работи и заборчи се. Таја хала се обира гроздьето. Тогаи он катѹ заборчи млогу, напилел да бѣга. И като побегнал, ади, оди и отиде у един село, там замжркия. И отиде на едно место да опи. Попита едни човеци: „можем ли да преноштѣвим?“ И они рѣкоа „може“. Като седѣ на вечерто тиа бѣа троица брѣкчи и башта им беше жиѣ. Тој бил халата што обирал гроздьето. Като седнѣа да вечерѣа, сичките седнѣа на соврата, а нѣму надробна чѣтири ведра млеко бапка. Они сичките с едно ведро се наручѣа, а он четири изручѣа сѣм. Наипилѣт му надробна едно ведро аслав леп, после му надробна две ведра цѣрн леб, наипосле му надробна едно ведро аслаж ѹбав леб. Тогаи като се наручѣа, он рече: „иди нѣточете винѣ од новото лозье.“ Като чавѣа да пийет, чавѣа да казѹе на човеко, што му беше госто, каже: „брате, ти гледаш у мене и се давѣриш, каков сѣм, ја сѣм хала; тоја леб што дробихме цѣрнио, кога чѣнат да орѣт орѣчѣте зарѣт, като падне магла ниско по пивите, тоѣ не с магла, но сѣм самѣи ја; като се сложим по земѣята, та сметем по пивите житото што сеѣали орѣчите, та виз него има зѣмѣа, та затона и тоја леб цѣрн; а тоја леп што е зеленѣо, него, ка даѣтѣ житѣята, тогаи ја сѣм обирам житото, та за това е зелен лебо; а тоѣ, што с наипѣбно, него баш кога жѣжат човеци, тогаи обирам. И това вино, што пи сѣм, госта тоѣа вино — има едни човек едно ново лозье, има у лозьето една круша, те стана млогу годин, ка обирам ја това лозье и тоѣа човек асипи рѹмѣше и наипосле че се растѹри.“

А от синоѣте му едни рече: „да зѣне човеко, кога одеш да го обираш да се мѣчи у крушата да земе една пѹшка, че те утеѣа.“

И онаа човек като чу това и се вжрна па назѣде че д-нце да го работи оште една година. Замѣа паѣи пак чужди и урабѣти лозьето пак, копа го. Като вече дойде да узрее лозьето, он взе една пѹшка, се там седнѣ. Като дойде замѣан узре лозьето, те ти иде алаѣта, че го обира пак. Ка се задѣде сѣс едни облаци, с едни ветрилѣта сѣс едни грамотевѣ, сичките бѣгаа, у село, он не сте да бѣга. Халата се прѣтвори на едни орѣл, та като

зафуча, та падна у кру́нати, та ес житѣиѣн кру́нати; только силно паднѣ. **Ш**то беше сабиѣнати на лозѣто, кѣто тажрѣиѣн цѣпкѣта и ѣа утѣиѣн. Та кѣто утѣа халѣта у нѣстѣиѣн лозѣс, колѣкѣто имѣеѣн берѣвет, онѣе двѣ кѣта по берѣветѣ фѣна да рѣжѣа и за малѣко врѣмѣ чѣвѣко па стѣна богат.

СЛУШАША ИТЪ ИУЖЕ АНГЕЛЪ ГОВОРЪ.

Отъ. Ахъръ-Челебийско.

Знаю, что Ст. Н. Ибраков.

1. Врагоят (дяволътъ) и ласаност.

(1) α -amino acids are produced...

Другиот год врагоат ходел како човек по земјата си, ан'но¹) про-
лётне видел древоат че са расцвотѣли нип-напреш, та си рекол: ан'
имот: „ха, сега сѣзи својка нип-напреш нте да роди, чекан да се на-
жаме,²“ та сѣонѣл еде възврѣа под нѣте, да го чекан да роди и да го на-
жаме. Чекал, чекал, дошлѣ лѣто, врѣт овѣнѣи-те прѣцѣтѣли, родили и
сѣрѣли и листе-то хми абыло да жѣлѣ и да оканова; древоат нте и тоѣ
да озрѣ е други-те вапловѣшка, лѣкни оти останѣли врагоат нека да на-
жаме нип-напреш, та останѣл нип-лѣтне да озрѣ. Врагоат видѣл, че го
нажамѣл древоат, та са расцвѣл и отѣнѣл та станѣл дѣриовѣжне по
ан'нон водѣнца³). Прес зимѣта лѣ сѣи нѣлѣ на ан'нон барѣйна борикѣ,
врагоат ги видѣл че са зѣлѣнѣот, та рекол: „ха, сега назн дѣрѣе е се⁴)
се зѣлѣнѣот, чекан да пѣда тех да ѣжаме. Пѣта да лѣе чекам под тех,
до кога родѣт, озрѣот и оканѣт и тѣлѣва од зѣмѣта шта ги зѣбрам.“
Отпѣноа под борикѣ те, чекал, чекал, врѣт дѣрѣето са лѣснова, цѣтѣ,
рада и озрѣа, и листето мо ошѣгола борикѣта лѣе фѣе сѣди зѣлѣна, нѣстоѣ
цѣтѣ, нѣстоѣ рада и врагоат и сега сѣе сѣди под борикѣ-те, да ги чекан да
мо родѣт.

Служава отъ Исмаилъ Храбрутъ въ с. Паданецъ.

2. Троица братъе учеваре и Жугланъ.

Трицата братя уйчаро паси овце на адноа планина и ф адноа могила, забоярели погледат, та устанали адноа вочер и ни моли да си пнат. На таа планина имаау адноа деадулице (Жуглан⁶), само гудеаму и страшноу (адноа оку на челу). Вечероа Жуглаништету утишло ду уйчарыте и ги за пталу: „оти сте устанали тука“. Уйчарыте ф тьонуту ни моли да ги пукашат, ани си викали, че је чилеак, та му рекли: „забоярехме погледы ф могила-са, та ни музикаме да си идим и забояривахме јока тука“. Жуглаништету хми рекло: „заиди да ва вода нах моина кулиба; та јока тува утвроди близу, та приварите сина воаш, да ни еидите на колјас“. Уйчарыте са зарицали, чи на пали кубаф чилеак да ги чиндент, та тьонвали с уйчете склад негу. Варвели, варвели душли ф адноа стениба⁷. Жуглаништету махналу с адноата рокал и адни гудеаму камсансаяи ярицна са утворили, и рекло на уйчарыте: „са суви је моата кулиба;

[illegible]²⁾ Водити на юж колонію.

*) *См. также св. 4. В дальнейшем речь и в тех случаях, когда не упоминается св. 4, по существу означает св. 13а-14е. В частности, говоря далее о св. 4, являюсь в по сути*

4) *afgekort* e *afgekort* na *afgekort*. *Afgekort* X₁ en *afgekort* X₂ worden *afgekort* na *afgekort* X₁ en *afgekort* X₂. *Afgekort* X₁ en *afgekort* X₂ worden *afgekort* na *afgekort* X₁ en *afgekort* X₂.

¹ *Prigodba* = "Prigodba" (English: "Anecdote").

два, ами чепка¹ де? Чепче бе-е-е-и². Рукалу, рукалу, неми ни чилеак ни ништу. Ни сетне видсалу, чи неми чилеак, та си пусналу коньету. Ага си личолти уд другата страна, чилеака си пусна уд каната и са изрукал деавулутуку. Деавулат уд кант се пукнал и поглат ут тукя сетне си пуснал; пак чилеакят, дету миновал, зонт парите уд царент бякшиш³.

Слушана отъ Кирилла Новкув въ с. Пещери.

4. Адин деавул на адноа лъвада.

Адин деавул чунал⁴ адноа лъвада и инкутри ни можел да иде да пасе дубитизат си, или да тревнати ф нева. Адноаи двамия юреаклине етори ни кауль да идат да пасат ф нева и да видат, моу ли нит деавулан да хмл етори неакву. У гини ф лъвадата, воарали коньене, че легнали в дъвоаш⁵; нугин нах две страни, пак главине нах адноа страна, кату адин чилеак. Та ну сраде невал, дугло деавулиштечу, убигрива хи ут туч, ут там, лъвада адин чилеак, пак е две главини. Написсвалу хи, пиовалу хи, ни мужилу да хи упцани. Тугава звалу да хи убигрива⁶ и да нечио: „адин чилеак е две главини; адин чилеак е две главини!“ Лъудете ни жарднували уд ништу. Аз пуселни почитите, деавулат ут кант пукнал, оти ни мужил да хи неовадн⁷.

Слушана отъ Тамар Кудуту въ с. Левочово.

Отъ Горна-Баня (Софийско).

Запагалъ Хр. II. Константиновъ.

Гъавол, мака и сн.

Една мака дъвала детето си на ядогу занайти; но това се бегало и никакво занайт не научило. Повека го пак да го дава на терзийак. Като се идало едно дъкдонито време, седнала да си отпочинат до един бунаръ. Бибата, като била стара, капа да се не казала „ох дже“. В бунара имало един гъавол, като му било прето „ох дже“. Излезал гъаволо и запитал бибата: „каде си повела това дете?“ Бибата казала: „давах го ядогу ната на занайт, се бегал; сега че водих да го дам на терзийак.“ Гъаволо казал: „дн го мене им да го учия и след три години да дойдеш тук да го искам. Бибата като не знавала какво че го учи, дала го.

Гъаволо земад детето и го пуснал в бунаро. Малко го поучил па си оти шал. Ф етията на гъаволо имало много детински главини. Бибата на гъаволо казала на детето: „сичко какво те учи да слушаш и да прифаташ, по пред него на ништо да се не преправяш, оти видна ли тия детински главини, се са от таква деца като тебе, што има да ги учи и като се преправят и могат да работят като гъаволо, он каскандисува и ги убива; он се че те учи и че те бие с тия камини, што стоа тук.“

И детето като земало мерякляка си, сичко слушало и занайло, а пред гъаволо ништо не направяло. Гъаволо пред детето се преправял на заед, леевца, говедо, куче и всякакви работи правил. Детето сичко пом-

¹ Чепка = чонька. Чепче човекче зват, пак. Тия думи са свързани, макаръ умалителни. Кирил се, че женски чудовища, таласкини, болъсти и други суеверия одущеници тѣла, не могатъ да говорѣтъ както чонькѣтъ, а му подражаватъ, якова и всѣкога когато се изказватъ като тѣхки ужъ думи или нарѣченки. народѣтъ си ги прекривили самѣ по свое усмотрѣние като че тѣ наистина тѣй се говорили.

² Чепче = вярди тѣ, паянѣ.

³ В дъвоаш = въ дъвоаша.

⁴ Убигрива = обикали да онево.

нило, по ништо не изважувало пред него; а кога било само, и то така правилно. Земало занаято.

Като дошла треклата година, дошла маќа му на буваро и виенала „ох деле!“ Ѓаволо како си знаел името ископил на буваро. Детето како чуло на маќа си глас и то ископило. Ѓаволо како видел че детето је земало занаят, молил маќа му да го даде онте за половинна година, за да го убие; но детето никак не кондитало и отишло с маќа си. Като пошлн да си вжрва, видели ид далеку едни турски папа отивал на доф. Детето казало на маќа си: „мале, ка че станем една хратка, че искарам една десница, че ја искарам право на паната да ја убие; паната че да иска да ме купи, а ти да искаш за мене илјада гроша; ама чу, о од гжрбо ми да не давам; оти ако дадем чуло, нема веќе да да ме видни.“ Детето се направило на хратка, искарало една десница, закарало ја право на паната и паната ја убил. И бабата ет спала тоа време на нато. Паната замолна бабата да му продаде хратката. Бабата му казала: че ти ја продадем за илјада гроша, ама чуло си не давам, јашто имам у дома друга хратка, та ми е потребен. Паната у дал илјада гроша и кажал: земн си чуло, ја че ја направим от свила чул.“ Бабата си земала парите и трагична.

Паната земал хратката и ја пуштил да му искарува доф. Хратката се гробнала през едни чукарь, свиднала о едно пско место и се сторила пак на момче. Страник паната момчето и питал го: „виде ли хратка на натам да мине?“ „Видох ја, псе тоа и тоа чукарь загина жал.“ На тоа стигнало маќа си и отјадат си.

Когато динле че наваро, момчето казало на маќа си: „мале, ка че станем едни кон многу хубав ти да ме вжрвн е една режичка и да ме продадем; ти искаш ли ил две илјади гроша, а свджимката да не продавам, оти ако ја продам нема да ме видни.“ Направило се на едни зелен кон многу хубав. Маќа му го заведе на паваро. Като ви деле конто на паваро, казале на саджимкино че пнал многу хубав кон, ти саджимкино јавнедал да го купат. Купили го за две илјади гроши. Бабата зела парите и пак кажала, че ет ведава свджимката, јашто го треба, а, че имала и друг кон. „Тие казале: нам не треба свджимката, ние че му направим железен олаваик.“

Завели кончето, фанале му виднат дважина сензи и отделили му јажр за да го чуваат многу хубаво. Оно чекало та јаснали ете сензи, на станало та упуштило ете конје и бегало си. Сторило се пак на момче.

Друго павар казало на маќа си: „мале, ка че станем едни вол едар, свд, родем: ти да ме видни на паваро и да искаш за мене пак илјада гроша; ја свджимката до ти дават и две илјади гроша, па да ја ведавам, оти ако не дадем нема да ме видни. Сторило се детето на вол и маќа му като го заведе на паваро, донел гаволо што бил масторо му и питал бабата: „волко свд ан за тоа вол?“ Бабата кажала: илјада гроша, ама свджимката си не давам.“ Ѓаволо кажал: ан илјада гроша че ти дадем за свджимката.“ Бабата пак откадила. Тој кажал: две илјади, три илјади че дадем. Момчето като видело какво гаволо че наделсе маќа му с пари, направило се на зајак и бѣло. Ѓаволо като видел че бѣа момчето на зајак, тој се свршил на хратка, за да го фане. Тоај детето фжрлило просо пред гаволо, а он учинил да не је станало оно ја просо, та се сторил на квачка с два пѣс илнн ја да збере просото да пљакне детето. Ѓаволо збрал просото и мислил че нема веќе момчето, а оно уткло. Тогај видел гаволо че момчето станало ете по-ѓавол од него и од јат се пукал като леник.

Созидана отъ Никола Стефанъ

Отъ Царотъ.

Эдлингс А. Вагнер

Гъавол и свиньар

Пожояв Бог, свиньярко! — Дошъл си, рекъл си. — Одека си свиньярко? Одека си на свиньете спаникете. — Мати ти две родила. — Две кой Бог дал, две родила. — Едното умре, — Бог дал, Бог узе. — Заре и другото. — Брат по брата, ти и двата. — Ништо ниж задушу педдони. Ништо нежарадела, ништо жедали. Заклаше шаренотога вола. — Он се напала, нбег заклаш. — Тебе ништо неоставише. — Не саж бил там, не оставили. — Оставили ти главѹту. — Главѹн човек главу иде. — Изела гѹ шарената кучка. — Зла еластра — готова шета. — Кучкуту утлаче. — Што тражила, тов нашла. — Вързалие гѹ на буньшето. — Он, си там в жина лежече. И гъволят пукати надирениз га свиньярѹт.

4. Принаски за черновни лица и явления.

Отъ Прилѣтъ.

Записалъ Марко К. Цепенковъ.

1. Създаване на небото и земята.

Кога а направил Господ земята, со първо била плоската. После направил небето и го клал на земята згора како вжривник над црѣвца). Когато видѣл, сполни му на Господ, земята била по голеина од небото. Думал, цѣмал и издумал. Ја вѣтил со обете раѣ земята и ја притиснал од ите страни за да ја зѣри, за да дѣдѣт тжрѣлѣста. Ја притиснал од една страна, а од друга страна не го клал небото згора; дѣшло тамам и го остѣл како што си го глѣаме сега над нас. А пак сонцето, месечината и звѣзды и обѣнил Господ за небото, како некои кандила за некои тѣван. И секогаш и пѣлат аягѣлите, како кандилоцѣтите во цѣквата.

2. Първото родуване (раждане) на веков (свѣтъть).

Жената и сите животински женци, кога се родиле со прво, сите се родиле улоган¹⁾, како што е денеска малото дете. (Поблај му на Бог, му и вол сите малечки родени, да речеме јагнето од овцата, телето од кравата и јадрењето од кобилата и другите, та и прешаваат преку една ричка²⁾ и и благоден сите на нозе да застанат и да си проодат. И оттој сит секое животинче, што се раѓа, на нозе си паѓа.

Побегна⁴⁾ и од жената да је го жмнт детето, за да се го префрлати. Арно туку сирота жена го фрли⁵⁾ се раце и некапа да му го динт. Брсполај му на Бога, тој тврлат, таа тврлат, неможеше да се го отпаи (не отиспожеше, туку сипаше сама таја да вадиса). Виде, нвиде, се го остап и ја бладжон: „Е, ај да си бладжона, ти жено; лежи не ви го даде детето, за да ти го префрлат. Како на сите животинки, ти да го владис од годиня коеке улогав; се в раце да го носил, дур да ти приодит.

1. Подница на печенье хлебъ.

7) Хромик 3, Малакът ридъ, рът.лжип

4) Поехал, 5) Встреча, ждем.

3. Госпот со орачо.

Со първо чокот кога встигл да ора земњата, Госпот помина покрај него престојорн на старец и встана да му се чули, како да се чули на ојаньето. „Ште туку на мавтаи¹, глаата, старче“ му рече орачот, „да ли не те бендисуат орањето мо?“ „Туку-речи, синю, не ми бендисуат, кога се мачиш толку, и ти и волбите“, му рече Госпот. „Ами оти така да орам, от каи ке заватиш (раздата, назат приаеи се враќааш, пак отаде²) да заватиш; ами види, ине како ке ти кажеам; от каи ке на заватиш браздата истери³ иа до крш и отаде врати го пауто и лораи други бразди; така по бжрш ке ја пзораш пината и не ке се жални; обиди⁴ да ке видиш.“ Ја вати така орачо и му се виде по-колаи и от тогаи дендунеска така си ораат.

По некои ден поминиа Госпот на друго лице, каи што ораче орачо и застаиа да му се чули. „Врстенце, ако не ми кажши, кои те научи⁵“, му рече Госпот „кака да орам . . .“ „Госпот ме научи, бре брате; ка можеи друк вака да ме научи?“, му рече чокот на Бога. „Е, лесно Госпот те научи кака да орам“, му рече Госпот, „тои ке ти го бивосонт и семето, што ке го сеш; од едно жарко, што ке посери нај-малку четирисет да ти пушти и, што е живо, от теби да чека ја да види и да живент.“

4. Госпот кога шетал по земјава, видел жената, како теаи и ја научи.

Една жена си твела по разбои⁶ платно и кога вжрши соаќката од една страна на други, се ке го скинала ковецот. Дошол Госпот како стар чок, со бела брада како снег, и застаиа да му се чули на женати и се вел: „немој така, а душко, а жено, некашн го ковецот, ами вжрши ја соаќката од десно на лево и пак врати ја од лево на десно.“ Кога обидиа⁷ жената, како што му кажа Госпот, и се виде ррно и си ткаела се така.

По некои ден пак дошол Госпот припреи на друк стар и ја приаал жената: „Кои те научи, жено, вака да ткаи и, ја да покнеш конците?“ — „Ами кои ке ме научи? Јас сум си се сама научила. Зер толку не ке знам; зер сум шута⁸ ти велш, море старче!“ му рече жената. — „Ако лажши“ му рече Госпот „се едно⁹ да работиш и на римо да прекрениш; сета работа, што ке ја работиш, под мишка еце да пма да креиш.“ И затка ж-ните сета што ке срибтале се под мишка го посит, а не на римо да крепат, чунки и колнал Госпот уште от старо време.

5. Моиса и старшо сиромаш.

Он бил еден стар чок мноту сиромаш и си имал неколку чупи, сите за јадење и за поенење ит куќа надвор (за мажонье, а на старшо занајтот му бил джрнар. „Да ринато биде ким сираи: ни можел се едно да оди да збират и да и продат, ан да св рини чолата со леа. Ватил да збири от поблизу тжрнше глогье а сиреки ан на тжрнчарете да му и продаат. Собери, чини колку да можш да носи а тжрш се, чини, однеси и в грат да ја продана.

Како што си ебдел едпаи и плагина и се дужал како ке ја носи со-брашнш тжрнше, све ти го пророк Моиса, каи си бдел го планина, за да се молиш Богу. „Дал виш старшот по него и го молиш да да го почека малку да му речи нешто. Го почекаш и старшо се обжание волеше, от тжрчаньето му јркоа. „Ти се жуваш, прироче, жали се на Бога да ти кажи за мене, до кога вака ке се мачиш, се тжрнше на римо да носам и се ден да веожам да се навраам; моли го нека ми пивврти некаиа по лесна работа и да на

¹) Мачаши, вланиш. ²) Отгаи. ³) Опати. ⁴) Стаи. ⁵) Опатила. ⁶) Шуте= безработ, тукъ значи: безумиш. ⁷) Напретелно.

Во първия ден и лъже, што подал, починал но вследица една катина и така до четирисестте дни починал 46 катини и на ескою му място не занасти од думката дурн го пярли надвор.

Слушана отъ татко иж Коста М. Целанков.

7. Христос ео ангелот негоф

Христос го прати ангело некоем, за да му земи душата на едн ажо на сиромашка ео пет машки деца. Влегол ангелот е кука кај жената. Та гл ет некийшта пиртал от пиртал¹⁾ во алиштата, дурн месати ис се гледа от спитата. Се нажривалие дечинята околу неа и тие угуд²⁾ голац. Едн то вика „днано“, другото — „леп“. Крајо епроти неможи да муго на дн. До бгнште беше едн ажо ежргувил³⁾ дедо. Беше клал две пенџулки и неколку омленчипва⁴⁾. Туку дуаше ео елибно си зднф⁵⁾, за да го запалят и да еогрент, ако беше лете, кај Петросе⁶⁾. Беше си запалил чибучето и туку тжргави тутунчок. Она за да етнви сиромаш дедо, неможаше, дурн не му подде енан му рѣка. Книесе да оди полека лека, како некоја жедка преку угар. Тжргна гѣои кај врата да оди, кај понднла⁷⁾, от пусти очи, што не му глѣдаа.

Се чуди ангело на тој етар, како да биди толку жиф и Христос го прати, за да му ја земи душата на мајка му на пет дробни деца без татко. И да бестанат сирѣци и без татко и без мајка, да бестанат при ечин „едно што не е вртеен сам за себе, за да гледа пет дробни дечавѣа. Стнн ангело и се дума, како да прати. Он води со уио: ја не му земи душата на тжргави и здриата жена, али на етарншт, што дошол гѣоу на врата. Дума, шестн⁸⁾, пинкеле идума, оти по-мупазнш ет етарншт да умри одшто вднцата ео пет деца. Тжргна пожат од ножница и му зеде душата от етарно. Падна нн-плски⁹⁾ умрен, како од еско да беше зумрен. Се рншту по комнштите и енто го пождѣаа и рекоа оти Госепот го пмнлуа, за да умри и да куртѣшнш от голема етарос, што беше и се мажнше етарншт.

Ангело му ја однесе от етарно душата на Христа. „Оф, ангело, ангеломнш“, му рече, епола му, „зашто ми прѣстѣни зборют ми“. Ели на те пратило на сиромашката жена, да му ја земиш душата, оти на етарншт му ја аде? Вжрго однесе ја на жѣстото и земи му ја на вднцата!“ Господи, пмнла тнсуаи да ја умриш таја вднца, оти има пет дробни дечншца и не останат како никој нигде; а пак на етарншт му беше жнвотот збѣднш да го мупазнш ет, тој да умриш от таја; пзвн¹⁰⁾ пак пѣвнелата да ис твоим; леми ме пракншш да подам.

Пѣде ангело и му клѣде душата на етарно, а од жената му ја зеде. Умре епроти вднца и кој што чу на големо чудо етнш и ет рече, оти Христос пѣпржо работел. Спнскеаа деца околу нн, кој што вѣде сарцето од жнал му премре. Много му се нажкали на ангело од децата, али друг го ннвелн, нѣмаше што да чини. Ја однесе при Христа и му кажа ангело за се, како што се стори. „Многу ти се нажкали“, му рече Христос на ангело, „али етарншт и за петте малечки дечншца, ангело? Али јас ќе ти докажам, оти моите екрншнш работи еет чудни; за тоа да те уверам не оти нншто лошо јас пѣправам, појди на на-внсоката пднннш и ежжрпн од нај голѣмата етнш едн парче кнмен, от кај што никој нѣвозможи да се прѣбери, и днвншн го вамо.

Појде ангело и донесе, та го бжжлнш на вжре на чѣтири пѣрчншца и еве ти внатре едн жнба, кај што етншнш кнменно есколан тожнш ет ннш.

¹⁾ Пирѣлѣ, ²⁾ Сѣлѣвѣ, ³⁾ Гѣрбѣвѣ, ⁴⁾ Вѣглѣвѣста, ⁵⁾ Дѣхѣ, ⁶⁾ Петросѣнѣ.

⁷⁾ Сѣнѣуоложнѣ сѣнѣу етншцето крај вѣ етнш.

⁸⁾ Дума, шестн=мнсли, гнкта. ⁹⁾ На пднш, на грѣба етн. ¹⁰⁾ Али, али.

немаа кај да се зачуваат ти, ами и мене ме приймаа и ме гостина со што ми дал Господ; да за таа треба да му приважаат кажеат. ај да можат ова дете да живеат со нораат на старос и да му помогнат на татка си и на мајка си⁴. Му приважаа старичките кажеат уште сто пари. Св. Илија му се помина и уште сто пари да му се приважаат, и тие сандеале и така му се вжваа кажеат десет грошен. Се зачува татко му на детето и незнаел каква чес да му стори на Св. Илија. Утрото от како го благосл Св. Илија детето, си ошол кај што бил пратеа од Бога.

От како пораснало детето и се ватило за работа, секи ден ќе добијаше по 10 грошен. "Ти рече со ум: „Ас со еден дукан издам по десет грошени на ден, ажи ако натам уште еден, или два, колку повеќе ќе видам?“. Нашол еден ортак и отворил и друг дукан. Работиле шест месеци, една година, и предлагале¹ да видат што кyar навртеле. Го оставил уште една година него и ватил друг ортак со друг дукан и со него работале една година. Кога се предлагале и со него, ништо неизвнрле. Оидит една вечер и се мислит, се надкуват на сакрше, божје ведаи, на му се зборуваат

Приклучка портата и излезе стариот му татко да отвори. Кога влезе старшо Св. Илија што беше му дошол, кога му се роди син му, го пречека убаво, го чисти од мерата на двор²). Го испрашав кај бил, кај шетал толкум гудини и лч не му дошол на гости. Тој му рекол, оти не му било шеталиштето саде, по земја, ами и по облаци. Детево прие што го пречекало Св. Илија, арно ама мислата го мачи, заради дукњаните, оти да нема добиво, толку гудини да работи. От како се поразгоборила, го праша Св. Илија: „А брж чедо, зашто си толку замислено? Али дека јас ти дојдов на вечера, дали што? Каже ми што ја мислиш и јас како стар човек, што сум видел и угорил и ѓдошно³), како паталец што сум, можам да ти видам некое чаре.“ Му приказало момчето нешто. Арно ама, за оти недоумишло со ортаците не му кажуваат. „Право, право, кажи ми, му рекол Св. Илија, а чедо: и стрипи се од доди ти, оти јас овде ми бев на гости, кога се роди тиг“.

И тога му кажаа мојата пријател. „Еј, синко, му рекоа Св. Плима, тебе каа сметат ти брзи наречен од наречениите. Пајрва, потв. пр. и после даа му се маини и ти приажааа до десет гр. и ден; и затоа ти кажуам да работиш во твојот дуќан и ке си вадии што ти е нареченото од наречените. Десет дуќани да факкани, брз синко, и пак десет гр. и ден ке вадии; ама ако не работиш и десетте ке глумии. Еве пак ти е твојата работа, затоа неми да се радуам, ами терм се работата во твојот дуќан и ке си живееш многу арио.“ От како доаборуа Св. Плима, веднага се изуби от пред нив. Тога се зачудии и поверуваа оти ет некои светци и се рекоа помеѓу татка си, за да ет Св. Плима, чујам му велеаа, оти некаде лавони шетал, ами и по објавии.

Затрото подзе йомчето и се донесе со органиците. От тој сат си раб-
те, то во својот дуќан и кажемот што му било наречен и го видеа.

9. Светијата со Господ што се здружише,

[illegible]

¹⁾ Видъ на смѣтливъ. ²⁾ Ковѣнство. ³⁾ И добро, и зло. ⁴⁾ Друго.

тајната, „а со екамп ела кати ми се мене, за да те однесам па манастир.“ „А појми ти брате“, му рече Госпот, „што ќе ми сторни едно добро, за да ме однесиш па манастир“. Му се вкачи на рамо Госпот и му се стори лесен¹⁾, како пердув²⁾. Гледаат кај тугерите од манастир, оти носат елја галеа на рамо светијата и излегоа со сите ленти за да го пречекаат. Слезе Госпот от светијата и му рече: „Еј чочко, ти ми се молиш мене се едно, за да и најпрам права како тебе; арио ама како твоето сјрдце ретко има. И за та познанил какви луѓе, има на овој век богати и сиромаси, да станиш и да појдиш во голема град, кај што седи крало и патрико, да застанеш на мост, кај што ќе вжрват, кога ќе одат во црква на велигден, да и поклунеш со една чалја вино и после ќе појдиш в црква да поминиш помеѓу нив а да не му се покловуаш — чунки сите луѓе што ќе влезат в црквн, патрик ќе се покловат на крало и на патрико, после пред икониците“. Стори така светијата, и от кога се испушти светијата, прати крало та го викаше светијата и му рече: „А бре чочко, зошто неприпознаиш ти патрик и патрико, кога влезе в црква пресека³⁾, за да се поклониш, како што сите, што ет адето?“ Како неприпознаам, честити крале, крал и патрик? Јас припознаам, туку вне и патрико небевте в цркви; ти беше во големата банча до нас убавите трендавици, ручаше ет тие и от тие убави мајдан; а патрико беше кај таа любовница, а ако неверуаш, прати во свој час да го најдиш, оти тамо ет“. Кога чу царо тие зборо, се зачуди на чокот, како му погодил, оти како да беше знаел, како што си мислеше крало до црквата, оти ручекс така ќе го јадел помеѓу трендавиците. Ставна сам крало и попол во таа куќа, кај што му кажа светијата и вистина го најде патрико кај една јесечна жена. Тогат поверуа крало, оти чокот бил светија.

Најнал крало на молба на светијата, за да му кажит, како да угоди на Бога, за грешите што имал. Светијата му рекол да раздава три тоари пари во сиромаси. Крало го молиа светијата парите да и раздаат вледно со него, чунки незнаел крало на кои сиромаси да дава. Приема светијата и тоарил крало три тоари пари, та тајргнале зајдно да и раздаат. Со на првил крало тебил и вжрвојкум во една сокак, стретиле едни питач⁴⁾, кај си седи на едно бџниште и си викал: „дарујте ме“. „Еве сиромаш“, му рече крало, „колку пари да му даиш?“ „Една пара ќе му даиш, честити крале, оти ова не ет сиромаш, ама екажжа⁵⁾. Ако стнаш да поверуаш, кога под него и ќе најдиш еден гжрнец пари.“ Кога виде крало, вистина еден гжрнец под се пари.

По друг сокак стретила една жена со партапан аиниш⁶⁾ и со неколку деца. Викал, искал: „дарујте ми, Боже чуи, брани.“ „Ха, еве сега“, рече крало, „еве сиромашка, на оваа колку пари да те даиш?“ „На оваа една пара да те даиш, му рече светијата, оти и оваа еет екажжа, а не еет сиромашка.“ За да го увери кралатого, појдоа дома кај жената и му најде во еден зид едни нутки⁷⁾ пари.

Поминаа во друг сокак и еве едно момче виват еден кон, со една ама ари и момчето со чиста промени. „Ха“, му рече светијата на крало, „ево на оваа да му даиш големи милостиња.“ — „Бре амаи“, му рече крало, „на оваа не се даиш милостиња.“ Го зајрел светијата момчето и го провалила право да му кажи. Арио ама најпосто кажало, оти биле многу богати и чесни тајрговци; арио туку и ватила голема штета и испаднале до талку, што домашните тајрговци за леп и е танато многу борчили, да сега оди в море да се удаи. Тогат крало се зачуди и извиди та му даде многу, пари, аи да се врати дома и пак да биди домакин чесен.

1) Лек. 2. Перушица 3. Преди вџвалко вџвае 4. Црква. 5. Екажженик.

6) Екажжа дрџка 7) Етоаиш парии, т. е. ет екажжени дрџка пак ет аиниш

Шета три дни и три нокти крало со светнијата по сите испаднати домаќини чешни, што и било страм да пропитаат, умираше од глад дона затворени, и ѝ подари со многу пари за да можат пак со напрежната серија да потераат работа и да бидат домаќини.

10. Св. Илија со пците

Си бил еден цар, одошто кроток, да дури будала бил. Колку луѓе да се ватеа во допотија, во тепачка¹ и во предавачка², туку ќе му го донесеа, за да го пресуди и да го накажи со тепање, или со друго нешто, нему ќе му се најдееше и ќе го простеше. Дека така и проштешеа доштите луѓе, от ден наден туку се множеа арами (крадци) и тепачи. Немаше нокт што да не со отпаат десет, дваесетина луѓе и да му се билеат куќите и дуќаните на светот³. Во голема мака бил тој народ, пропипте мало и големо од арами. Молат Бога да се нестане, оти вечерта секој си мислеше, за да не дојдат в него арамите. Едни се плачат на царо други на Бога и нај-последното беше им покорило.

Го прати Господ Св. Илија за да кани еден рет тамо. Си аде измекеро со себе и му дошол кај царо. Зеде ками за да јадеа пред него. Дале, зеде збори Св. Илија со царо и ја донесе работата: за три дни цар да биди Св. Илија, за да му ја умири царштината. Му дал царо столот за три дни да царуа Св. Илија, туку да види: али вистина ќе умири тој старец избанджии. От кога седна Св. Илија на столу, дал абер по сета чаршија: никој дуќанот, да не го затвора, оти со голема глоба ќе го накажи нонно цар, што ќе царуа три дни. Исано се чудат „Каква работа ќе биди оваа, си велеле, што се заповедува да не се затвора чаршијата; со затворена чаршија не се живеат, да се отвореа како ќе не раздени⁴ од арамите; се ќе ни пленат, Господ да ни е на помош!“. Вистина така велеле, ама немаат што да чинат. Цар им заповедува: кај сила, правни нема⁵). И осталиа дуќаните отворени.

Кога разбраа арамите, оти чаршијата се остала отворена, многу се нарадуале, оти не ќе се мачат да кршат дуќаните, ами отворени готви ќе му биле за крадење.

От како се дало заповест от Св. Илија за чаршијата да останат отворени се уплаши царо и се стори лупиан, ама збору му излегол од устата, а пак царски збор назад не се враќа. Видел невидел, закључел, и што сака нека било, ќе трајало за три дни.

Св. Илија се зававил на работа. Го пушти измекеро кај касапниците за да го викни еден стар пес со четири очи⁶), за нешто да му рече. Пошол измекеро и го нашол кај си лежи под еден пешкир. — „Слушаи, ти песу, му рекол измекеро, здраво и живо имам от Св. Илија да дојдиш еден час до него, нешто те сакаат за да ти речат“. — Арно, му рекол песо, и клал ногата предна на чело, за да покажи оти му се поклонува на заповестта от Св. Илија. Го однесол песо пред Св. Илија и му се поклони. „Знаеш, што сум те викнал, верна слуга на стопана, али незнаш⁷ — „Незнаш“, рекол песо. — „Сум те викнал да појдиш за да и собериш дошто пес има во градов и да и наредиш по куќињата, за да вардат до три нокти, без да каснат еден залак леп; и дошто арамиа ќе видат, на парчиња да го сторат“. Му се поклони песо и со голема бжзина и собра сите пци од градот и нареди по куќињата. Та што туку се стемни арно, наизлечеа арамите по сокаците, за да пленуваат дуќаните. Кога и познаа пците, оти

¹) Убийство. ²) Прљавост. ³) Светот = народот, хората. ⁴) Сџако. ⁵) Кадџа има сила, правда има, т. е. силата не остава да се търси правда. ⁶) Т. е. кучета, които имат надъ очите две бели дъмки, прилични на очи. Такава кучета, по народното вярание, можат да виждат и вимпират.

тие беа арамни, едно пуштање и сите на парчиња и некипаа. Утрото кога видов граѓаните, се зачудива на манифестот од новио цар и сам старио цар се зачуди.

Го моли царо Св. Илија, за да заповеда и по дружите градои, и тамо да некинат арамните. Го пушти Св. Илија посо и по дружите градои и и тамо така беше се сторило. По трекно ден Св. Илија от пред царо му загина¹⁾. Царо тогај рекол, оти тој човек бил светец и од Бога пратен, за да му покаже, како сака да накажува лошите, а не да и жали како напред. И така си го попрали царо царството.

11. Човекот што назира во рај и во вечна.²⁾

Светците кога шетале по земји и кајригале луѓе, за да ги направат Рисъани, му кажуваа на луѓето, оти кои ќе се кжрети и се остаи од грехот, во рај ќе појди, а кои не ќе се кжрети, во вечна ќе бидат.

Еден човек сакал да се кжрети. Арно, ама првво сакал да го види рајот и вечна, да види да се кжрети. Така му велел на еден светиња човекот. На светецо многу му беше мило да се кжрети тој човек, чѹнки беше избрил арно за верата. Арно, ама неможел да го кандиса, дѹри не му покажи рајот и вечна. Голема мака му беше на светецо и му легна да се моли на Бога, за Господот да му кажи рајот и вечна. Моленкум се му дојде глас од облаци да го земи човекот и да појдат на планина, за да го види рајот и вечна.

Го зеде и дојдоа на врх планина и се убојриа. Седнаа под едно дрво за да се отморат и вати да го праша човекот светецо, за какви луѓе има во рајот. Светецо му велел, оти от сите назици има. Така разговаранкум се и ватила дремка пот сенката на едно дрво. И веднаш се на доа при рајо, како на сон. Дојдоа близу до портата од рајо и светецо го помолни Св. Петра, за да отвори портата и да назира во рајо човекот што го носел, за да види какви луѓе ќе имаат. „Петр а“, рекол Св. Петър, и му отворил. Набрел во рајот што да види! Од убавина по убавина, полно луѓе, сѹ во бели алишта облечени и со венци на глаи си шетаа низ рајот и со свирки си пѣса. Се пулит човекот и туку се думат и си вели со умот: „Какви луѓе овие ќе бидат? а чекај да прашам да ги имаат бврени!“ „Св. Петре! Ќе те прашам нешто, ако ве ми кажете: има Евреи во рајот? Оти јас неможам да ги видам.“ „Нема Евреи, чоче, му рече Св. Петър.“ „Ами има Ерменци?“ — „Нема Ерменци.“ „Ами Френци има?“ „Нема Френци.“ — „Ами Јагиланци има?“ — „Нема Јагиланци.“ „Ами има Талбани?“ „Нема Талбани.“ — „Ами Грци барем нема?“ „И Грци нема.“ „Ами кои така, што луѓе влегуваат овде, ако не ги кажите?“ — „Овде влегуваат, пријателе, саде луѓе, што се Рисъани ас“, му рече св. Петър.

Појдоа до вечна и тамо праша за какви луѓе има. Зераслулот му кажал, оти во вечната мака имаа от сите назици и милети, саде немаа Рисъани. Кога виде така човекот, малку се позамислил и си рекол со умот, за да се кжрети и да биди првв Рисъани, за да ги појди во рајо еден саат по бжрго. Си тѹргина да си бѹгаат отаде и веднаш се разбудина. Светецот му кажал, како што видел и човекот му го кажал истото, и веднаш се кжрети.

12. Тѹрговец со светецо.

Еден тѹрговец купио едно момче, за слуга да му биди. Од денот што го купио ватило тѹрговијата се за напат да му биди. Еден ден како што мерел со аршино, прѹо на стрѹе му се скжришил. Затворил мајзата и си отишол от тој град во друг за дѹри да му се попрали кжметот. Ќе кажал

1) Истуби св. 2) Вечна мака, адѹ.

на жената си, оти ке беге и ќе го остави момчето, за да му пригонува во куќата што ѝ треба и мајката да не ѝ отвара, дурин не си дојди тој.

Отишол во еден град далечин и се главил при еден господар, за да му работи лозето со многуте овошки. За ругата¹ тој посакал да му отдели стóпано на лозето едно рѣмче² од лозето со дрвњата, што ќе му роди некое да биди. Работил цѣлото дѣно и дошло во адревњо на грозњето и овошката. Како даде Господ еден ден еден силен град и саде во небото рѣмче му го стóпчи сѣто. Околу него нигде град непадна и никому аниан не му се стори, ами само нему. (Што се чудел кајва работа: да се зацени гратта садс во рѣмчето од аргатино).

Другата година и дурн до седмата се така му се праеше и виде от кадеметот не му работи, си стана и си дойде дома, та си створи маазата и почна пак да си продава. От кога створи маазата, постигна годината и приф и пенел се стори. Остана сиромаш страда за една корва леп. Се сваборуа со жената за да го продаат слугата и да се рванат со парите. Го занесоа слугата на пазар и се завагна еден богат селанец и го купи.

Го зеде овлашца и го ѝ днеса дома му; од дома го однесе во едно поле и му кажа еден голем буљук овци. — „Еве момче, му рекал, овој буљук овци сепи мои, ката ден ќе тојраш млечото, сиренџето и мјеста та заедно со овчарите ќе ми го појеш дома; таа работа ќе ти биди твоја“. Му се поклонил момчето и му рече: „Господаре мој, еден сбор сакам да ти речам, ама атар да не ти ботани. Господи да чуа ошто ќе речам: туку да стечеше пѐмоја си сјајна река и да одишеше сиве овци со се бачило, што би рекат ти?“ „Море, ај гледи си работата бре момче; ај, бидуат тоа што ребило? Кај имало место од река биде да што ќе стечело и бодите ќе ми и однесо?“ Си замотче сљугата, и си работал н'колку месеци.

Еден ден јасен от сите страни како беше се задале едни силни облаци, та кога беше ти бликнало еден силен дош, како со раков да турва, стёгле едни силни река, како некои зидон и беше збрале бащи, ошчартижало и се што имаше стопанско не се виде, каи вати сето праф и пе, пел. Кога разбра и виде богато многу мака му падна, оти да му и заречит работ оштите и да му и однеси река, от каи што никои неверуа. Се налути и го однесе та го преиспобале на еден бакал.

Бакало му вѣли на момчето: „момче, еве овои дукѣан ет мои, со ова стока ти го оставам на твојата рака; ама гледај вамо, еве ти две оканици; со 10-ролемава ќе купуваи, а со по-малата ќе продааш, оти така синко, стока се пччали“.

„Арно господре, така се пччали, ама бажго ќе истечи. Те молам да не ми се лутини, што ти речеа и што ќе ти речам. Господ да чѣа, тѣку некоја нокъ дукѣанов да пропаднѣи в љѣзи, што би ми речеа?“ —

„Море ајде бре момче, гледај си работа, тој што небѣло, ни ќе биди, ни ќе жуваи“. Си заклуче момчево и порѣботи некој месец. Тѣку една нокъ айна-ли зѣмѣна и го толтнаха дукѣано. Когъ идат масторо и момчево да отвораат дукѣано се чудат, оти го счепало дукѣано.

Ах, си речеа бакалот, и го зрѣ момчето та го прѣпровѣл на еден дѣвоинк

Дуовник, бидејќи старец, му требаше за да му слугува момчето. Го однесе дома и му кажа сите изметн што ќе му и чинеше. „Сите изметн ќе ти и прѣам, ама ќе те молам го сабота, от кога ќе си легнеш, да ме пушташ да се пролетам траџ, му рекло момчето. Му дал назим дуовнико и сѣкој вечер нахотот му го чинеше и во сабота вечер си одеше момчето. Неколку месеци така оди момчето сабота вечер. Дуовникот се думал една сабота вечер и си рече со љуб за да го вјарди кај оди, да не би одит по некои лоши работи и да му дојде некои голем стран

¹⁾ *Руча*=цзвн. *платя*. ²⁾ *Руче* отъ речнѣ=ишца.

жение-те лъу іеаі тугава станали офе, та и тоі устанал там. Малкия брат сас старчеака варвеали, варвеали и дупли веачеароа ф едно салу. Ага чи ма чкия реакоал: „іеа пак ништу другу ништоа, ами да ми дадеаше Госпуть жевна на едно соарце да сме“. Ф тува салу ималу едноа мума, та утриноа-та штеали да іа веанчеват аз аднек. Старчеака му реакоал: „іа шта ти наіда жевна на едно соарцеа да стеа, аку рачпш“. Тоі утишоал у таіа мума, та напшол братъеа-теа хи и хми реакоал: „сестра ви іеа касмет на іеаі поаа чилеак, да іеа дадетеа нему“. Тиеа са карукали старчекутуму и му реакли: „как ште да іе касмет другеаку удеа-леа¹⁾ нивеаста; ти си лут, иди си уд дету си душоал“. Старчеака хми реакоал. „іеа ви казвам, чи іе касмет іеаі номува и виеа треава да пуслушеате. На, іеа шта да посадыа на двора е лоза, и ду утреа аку са фане, ликнеа, расцвеати и руди та уареае проадеа, чи да пувеаруватеа, чи іе тоаі“. Пусадил лозата и не ду утриноа-та, ами аз адни сахат са и фанала и уареала и сичку Тугава тиеа пувеарували, та іа дали томува чилеаку. Ага са уженили, чи било истина да са на едно соарцеа: какво-ту адинаа выкал и другна приста нувал. Старчеака си утишоал и слезат некваа гудина са воарнал теаштели наі напреш прие гулеамиеа брат, дету бил устанал на чешмьоа-та. Ага душоал на чешмьоа-та, пуискал ку да гу пуслужл. Пак тоі му реакоал: „аку ниаш пари, чи да ти сипіа“. Тугава чишмьоа-та си пак затекла вода, кату и напреш. Старчеака варвеал, варвеал и дошоал на мандра-та та нашоал среаднина; пуискал и неку да гу накраи и тоі му пуискал пари. Тугава и негуви-теа офеа станали камеанье, кату и напреш. Ага душоал ф салу-ту, приправил са на партали²⁾, крастаф, харлиф³⁾, да та іеа гнус да гу гльоадыш, чеа душоал ф коашта та на наі малкия. Пучунал на врата-та и тиеа му утирили. Ага флезал воатреа пуискал да му дадоат хлеабеац и хми реакоал. „жалеам ви са, дайтеа ми да прилижеа на двора-с, чи ни пузнавам никутреак ф сува салу“. Тиеа му реавли и двамина-та (и жевна-та и мижоа-т, „как штем да та уставим на двора-с? хаіда пак коашти, коашта-са іеа затува“ „Ала іеа ни соам за ф коашти, виштеа какоаф сам, да си сам на двора-с“ реакоал старчеака. Ала тиеа гу не уставили, ами гу фавели воатре, курдясали гу ф бужеака, и гу удгреали, та чеа гу запитали, какво да му сторееат да коаснеа и аку има кулаі, чи и да му намажеат неакау снага-та, та да му уинне. Старчеака хми реакоал: „маса-са болька іеа лошеа, туф ф сува салу неможеа са наі леак. Менеа са сичку примочили и ми са реакли чл уд другу ниште да ми уинне, ами деатеа мжску да іспеавам, да гу изеам и скармоа-на⁴⁾ да са намажеам“. Ага чул тува мажоат, рухнал на жевната: „Мари, че ми ниіеа имамеа. Тоарчи боаржеа навади деатеа-ну уд лъуака-на, та гу тури да са іспеаче ф пешштоа, соіа чилеак да изеа-жовамеа, пак янеа смеа иладл та штим руди и другу деатеа“. Старчеака енкас тоаі правил, да хми испитува іумоа. Пак тиеа имали адничку деатеанцеа мжску, то хми било поарву-ту, ага били и двамина-та на едно соарце и іеацеа жилуж иви. Ага реакли да пекоат деатеа ту, старчеака не рачил, та че по сетнеа хи видеал, какви соарца имат, та пристанал Жевна-та утишла ф друга-та коашта, пудпалкала пештоа и фарлила деатеа-ту да са пеаче, та чеа са воарнала да прави друк изметь пу коашти. Ага пубилу малку, мажоат пуводил жевна-та да идеа да види фтачалу ли еа. Ага утишла, какво да види, деатеа-ту станалу на петнадеастеа гудини іунак,

¹⁾ *Удеа-леа*. Въ Ахърз-Челебийско, когато отсвѣжътъ свадбата на нѣ годѣлницѣ, още въ петѣнъ отдѣлятъ жомата съ вестрата въ отдѣлна стѣна, отъ която нѣможеа да малѣа до нѣ годѣлца. Тогана какъвто и да бива, нѣможеа да ѣвеме, или да ѣвѣ дадеатъ другиму.

²⁾ *Парталиф*—сѣсанъ, парцалитъ съ сѣдрани дрѣвѣ.

³⁾ *Харлиф*—съ помѣстота на лѣстѣ.

⁴⁾ *Скармоа*—чорбата на печено жѣзо.

пак сита двамина шта да ісам". Мума-та заплакала, пак не каїдисувала да разбуди святека Ђоргеа. Га чи капнала адноа солза ут учитеа хи варх лицеа гу му и святи Ђорги рипнал и видеал ламьон-та, чи хи набинаила. Святи Ђорги занесчил мума-та зад гарбоат му, пак ламьотухи пудал кулеану-ту и хи реакнал: „іса видеам, нїеа сїса ф твои роакї сїга, ами п' хубаву, еїш на ут кулеану-су напрїш, чи га іе нїяк, та штеа да па іе еїцеа страх". Ламьон-та лаїнала свестему Ђоргу мулеану-ту и свести Ђорги исправил нуготї, та хи рахчоанїл уста та и ламьон та умрєсала. Мума та га вицєсала чи свести Ђорги іеа куртулєсал, реакїа му. „ти мїнеа стїял брат сїга и еа га си їда у бубаїка, штеа да ма пита, как іої ставала саїа рабу̀та, та сам устанала жива и еа шта да му кажеам как моа куртулєса, та штеа да та трїаси. Ами нїкаї да ти ўдреа ут карфтоа-с дангоа, та да ти позвам чи си ти, веареа тої штеа свїка лїу колку-су лїудьє їми ф саїа зїмьа" и зьєала та намокрила плеасница ракоаї си, та чеа му ам лїанїла ут ламьон-та коарф на глусєат варх дрипи-теа му и си утишлїа. И чеашмьоа-та ут тука сїтьнеа ни арнисала; лїу фєс сї тєкла

Святи Ђорги са удїахнал ут тал, та си утишєал с ўфєдє-теа. Ни аднї мєасту, нуд аднї еїцеа дїбєлу бучїште, святи Ђорги сьєоднал на сєаяка да си пуутпучїнеа. Га чи видеал на воарх дарвї-ту нїмїу аднї гнєлєду еїцеа гулеану и воатрєа пїлєал пїлєчковєа. Пак тї тунї гнєлєду бїлєо на аднї гулеаму пїлєатїштєа и кољчїш си нївеадє пїлєанїсєата ф гнєлєду-ту, пїлєала му ги адноа зїмїа, та нїкуга нїмужїлєу да си пєкрїпї пїлєанїсєа-та, пак зїмїєа-та са пїлєчїла да ги пїїда, та чеа да са скрїва, та пїлєа-ту нїзїнєаму какїо му хи адє. Святи Ђорги катї си лїжеїл нуд дарвї-ту, чи лїу видеал аднї гулеаму зїмїштєа чи са кїчї на дарвї-ту зї нах гнєлєду-ту и пїлєанїсєата гу вїдєали, та са распїсєали. Святи Ђорги са сєатїл чи зїмїїта варїа нах пїлєчєтеа да ги адє, та лїу адїгнал гєгата и прїбїл зїмїїта, та пїднала на куї ду бєкоат и святи Ђорги си еї-деал їад дарвї-ту. Га душїо пїлєчєту, та видеалєу свєатєк Ђоргєа їуд дарвї-ту, павєсїлє сї и хєл хєл да са еїчєлїлєа нах їдєу да гу прїбїє, (то рєкїл чи свєатї Ђорги му пїїда пїлєчє-теа), и лїу тамань да са фєрпїл, и пїлєчє-теа му запїкалї: нї-пї-пї, и шу кїзалї, чи тоїа чїлєак хи іе куртулїсєал и да нє прїбїл зїмїїта, штєпїл да хи нєлєдє. Га вїдєала жїїка хїя кїмїї іе бїлї рабу̀та-та, душїл ду свєатєк Ђоргєа и му реакїа: „їеа еїлєкува гудїни еїїнува как пїзїдам пїлєчєа и сїїа зїмїїа фєс ми хи пїїда, пак ти да си зїхалї и да ми еїтїрїш сунїа дубїрї и да ма куртулїсєпї и еїтїрїш сїє дєїрї, га нїштєа мєк с нїшту да ти са їсплатєа. Моїсєам ти са, кїжї ми какїо ї пїтїш ут мєнєа? „Нїї пту ти нїштєа, амїї шта ти са моїсєам да си ма лїжєдєїш на бєала-тї дїнїєа, чи іеа ми сєам ут сїїа зїмїїа" хи реакїал свєатї Ђорги. „Бїїна, пїзїє та шта, алї бєала та дїнїєа іе ієцєа дєалїчєа. Амїї дї іе дєалїчєа, ти їєцєачї пєт пєшїта хлєап, пєт крївї еїлєувї и нїшалнї адїїв мєах вєда, та чеа ги донєсєт и їєала самїчєак на сунїа сї мєасту, та да си та пїлєвєадїам", му реакїє пїлєчє-ту

Цїрїува-та дантєарєа га си си воарїа на у думїа хи, та їа вїдєал бубаїку хи, збєарїкал си и їа пуїтїал: „чи какїа іе сїїа рабу̀та, доаштєарїу, та си їдїшї жива, пак чеашмьоа-са си тїєчє." Та му пєкїзала сїчїку-ту и царїат расправїдїлї лїудьє да збєарїєт ярут хєл-кїтєа и да му хи дувєдєаєт, лїу колку ту їїа ф зєхїєа-та му. Збїрїлї ги ярут, удїєлїл и свєатєк Ђоргєа и га хї царїєат запїрїєдєа аднї цу аднї, мума-тї пїзїналї свєатєк Ђоргєа, та гу кїзала бубаїку си и му кїзала и дангоа на дрипїтєа му ут ламьон-та коарф, та да пїзєарїува. Тутїїна царїєат му си пукїтїїлї и гу пуїтїєал. „нїшї сїгїа, лїу какїє-ту нїшїш и шта да ти дам?" — „Нїшту ти нїштєа, царїу, мєнєа сї еїтїга хїїрєат, ами ми дїш пєт пєшїта їспїчєан хлєап, пєт їєалїїнї крївї їспїчєанїнї и аднї мєах с вєдїа" реакїє свєатї

Гьорги Царева-т му дал тувá, чеа му задавал и пари, ала свeати Гьорги нахтеал да хи воамеа.

Свeати Гьорги воал хлеабат, меасоту и меахоат с вудоата и утишоал пуд тува доарву, дeту било гневадуту. Пилеату тугава му реакло: „Закачи ми сига на гарбоас хлеабас, меасосу, водоаса, та чеа ма исахни и ти. Чеа га ти рeкам: меахци, уд меасосу ми данаи да еам; га ти рeкам: хлеабeац, уд хлеабас ми данаи, и га ти поиштам вудница, данаи ми, ала ни моi пу млогу, чи ку са крaти дуде подим, лошу iе сeтънеа, чи ништем да стигним на беаля диньoа глaдни“. Свeати Гьорги сторил, каквоту му насовадилу пилеату, га чеа са пукачил и тои на гарбоат му и пилеату фoаркeналу фo облaдитeа. Фoаркeналу дeнь, два, три, меасеац и нидеали са ми новали и то фoаркeналу. Га му пуксуквалу мьoасу, eа хлеап, eа вода, давал му свeати Гьорги, га iу адно вреамеа, крaтилу са меасоту. Пилеату пуи-скялу мьoасу; нeмa. Свeатeк Гьоргьа било страх да ни пyстaнeа, та да ни можеа да фoаркa. та фaтил та му удрeаал ут худилaтa на нугитeа си, ут средoатa пy адноа парчoа, тeк да ни ioа глaдну, чеа му гу дал. Пилеату пуаналу меасоту, чи си iе удрeаал свeати Гьорги ут негувaтa снагa, та хи не пyгoадалу, ами хи испьлуду. Затува сига, ут тука сeтънeа льудeамитeам худилaтa на нугитeа са кaтy куритцeа изгалбати меажду поарстeатeа и пeатoатa. Пу адно вреамеа си стигнали на беалaтa диньoа и пилeату устаньду свeатeк Гьоргьа и си са воарналу фo адна дирьa.

Свeати Гьорги тугава си душола у дyкa му и удьвeа братьeатeа си фo адноа гoрa за дарвa. Свeати Гьорги рахсeакал адно стaру бучиштeа ут воархат на дозу, та са рахaнналу, та чеа нагудил братeатeа му да мьшнат фo цeаикaтa му ракитeа, та да гу раздeальoат. Га мьшнали ракитeа, свeати Гьорги пyснал пyльвинитeа букуви, та си са слeапили и припигили ракитeа хми. Ду тугава ракитeа льудeамитeам, викат, били, кaтy цурци и ут тугава сeтънeа станали плeасници, каквису са сигá.

(Слушана oтъ Мирка Марковъ.

3. Попъ мори недоумрeлитъ.

Фo адно сeлу ималу адин поп не уд сeлу-ту си, ами бил душоал уд дрyгaдeа и льудьeтeа гу знаeали за поп. Тоа поп фoе aгa нмалу умрeалу да гу упeава, фoе са закльучeал фo чoарквa-тa самичeак да гу упeава и испoадал врут льудьeтeа нах воан. Адноаш било, дваш било, фoе тоаi правил и льудьeтeа са чудили какoаф iе тоа поп. Адин уфчeар реакoал: „чeакаитeа да видимeа какoаф eа coia поп; iеа штa да стана на умрeал, та ма одьнeа-ситeа фo чoрквa-нa да видим, каквo прави тоi с умрeалитeа“. Уфчeарeат са приправили на умрeал, турили гу фo нусильки и с плачувeа гу удьнели фo чoарквaнa. Попат пак испoадил врут льудьeтeа нах воан, чеа са закльучил самичeак да гу упeава. Зьoал кандилкaтa и заубигравал гу и викал „o! чи га си умрeал каквo да ти стoрeа iеа? Да си не умирал; чи каквo да ти стoрeа, га си умрeал“ Фoеакикву думал и цовал гу. Уфчeариштeа-ту тугaвa льу ривналу уд нусилькитeа и нагрeблy попиштeа-ту: „чeакаi да ти кажeа, coia ли ти упeаваш умрeали-сeа“ Замoакнали са дваминa-тa, ала попиштeа-ту бнaо по iеакy, та падьвилу уфчeарeат, удавил гу та умрeал, чеа си гу истьoгчaлу пак фo нусилькитeа, чеа aгa излeалу уд воан изрукалу сa льудьeамитeам. „Благуслувeни христeаньe, oштeа адноаш да ми стeа не дунeли нeдумрeали да си упeавам, чи притьoаглих с eаi coia умрeал дудe гу нагудьa да умрe хубавeа“. Тугава са oсeатил льудьeтeа, какoаф iе попaт, та гу испьрилли од сeлyту.

Слушана oтъ Дoбpa Марковa гa Устoнo.

4. Пошъ жалъганъ отъ допадента си.

Аднему попу пупадѣята била іеацеа штарвник, та фсе лѹ тѧ нандати воархат¹⁾ прасникуф²⁾ и убилоагувала попатуи, чи котеату гу изидѧ. Адноаш било, дваиш било, попат фсе згрицал пупадѣятухи да гу скривѧ и кѡлѹчи, да гу ни находа котеату, и лѹ фсе не могал да іеаде прасникуф-воарх. Адноаш му са артак расоардилау, та зоал самичеак та си сварила прасникат, чеа гу удѣел та гу закључил ф чоарквата, та утриноата, га палеазе уд љутьургѧа, тугава да гу іеаде. Приз наштоа, турѧа отклѹчатеа пуд воазлавницѧта, пак пупадѣята ага заспал попат, измоакнала му пуѡва-кичка отклѹчатеа, чеа утишла ф чоаревана, та изела воархан и намазала на куњѹзмѧта³⁾ свеатему Ивану мустакитеа и пак си закључила чоаревана и си турѧа отклѹчатеа пуд попатуи. Утриноата попат станал, за радувал са артак, чи питѧ адноаш да іеаде и тои воарх, вѡал отклѹчатеа и утишоал ф чоарква и лѹ правѧ нах хайдунѹ⁴⁾ да љутьургѧа нѡдѡа⁵⁾ ятри, та ни зглодал хич пу куњѹзмѧтеа. Иадеали уд љутьургѧа, распреаменил са и правѧ нах харкужана⁶⁾ утпиоал, денѹ іеа бил скрил. Утхлупил іеа, какво да види! воархат пак нѡадеан. Од балностѧа попѧт са убоарнал нах куњѹзмѧтеа да се коарети, га чи видеал свеатему Ивану мустакитеа намазани. Попат пѡвѡдил куњѹзмѧта и у думѧну правѧ ф оганѡат іеа фарѡил, чеа реалоал пупадѣяту хи: „уд сѧга да ми си не спѹсѧкоала свеатек Иванѧ, іеа свеаш да му запа-лиш іеа, зеареа тои да ми пѡида воархат, пак іеа да збирам грѡах, чи котеанѹ гу изидѧ“. И фѧнал, та изгурѡал куњѹзмѧта.

Слушана от: Добра Маринка въ Устено.

5. Госпуть и погъ.

Госпутъ са отскал⁷⁾ аднеаму попу да даде адн шиник парн ако испоади⁸⁾ љутбургия, ала да ни пумисли ништо дьунофеску.⁹⁾ Попат са старпел и нипукислил ништу другу, ами са намамил, та помислил: „шиникан с паринеа, да ли ште да је сас купен или раван?“ Затва Госпут мѣ ни дал паринеа.

СЛУШОВА ОТЪ РАДИО КАЖДА ВЪ С. ПОСТРОИЛИ

5. Прикаски изъ челядния и общественъ животъ.

Записалъ *И. Р. Сазыкинъ.*

1. Работещата.

Някога си работилица жена все прела, мотала, сновала, такала, и едвам аз три години изтъкалах, та омиля на майка си един ръкав и му го припая на ветата риза, та му я дала да я облече. Тя била турила да вари штир, и той штир да тръгне на некаде, а тя чакала да тръгне и като отиде

3) *Варх* = смятаната на млъкото. 4) *Присеня* мавата на пръвето млъво.

4) Руньузма=икона, изображение.

⁴ Хайдому=олтарьът въ черквата.

²⁾ *Надъе каюра* = криво лѣто.

⁴⁾ Харжума = бакърчето.

7) ОБЪЕДЛЕНЪ.

*) Искара, извърши.

*) Свѣтѣнко, свѣтѣно. *Думѣнѣнѣ* в прокл. отъ турската дума: *думѣно* (свѣтъ).

далеч хе, тогаз да го повика уж да го попита за нешто и тој да махне с ржка уж да ѝ расправи, та да се пресметне ржкава, а тѣа тогаз да види прилича ли му нов ржкав. И тѣј като излезал тој, та трагнала и то заминал на далечко, тѣа му повикала: ржкавиче! Сичкото ли иѣце да турѣа в чорбата? А тој повикал: „сичкото, сичкото, да знае душа, кога е благо ѣла“ и помахал с ржка да потврди, та се пресметнал ржкава. А тѣа като видела да са бѣлнал ржкава то бѣло и драго ѝ подумала: Боже, е боже, че каде бѣло хубаво е нов ржкав, ште ли тѣ сѣм жива да му некарам и другина ржкав.

2. Какви са дѣрпат като кучета.

Стари нѣакој дѣдо и бѣа оженѣли сина си да доведат снаха да ѝм шета. Но те попадавали на една твѣрде халпа бутка. Седнала в кѣта и не мѣрда на никак. Свежѣр и ѝ свежѣрна и чакали, чакали да хване бутката да шета и следат че тѣа са не нахвана. То зема тѣа са наг лежѣа. Стани ти, бабо, рекал дѣдо, да зѣнеш менѣте, да иѣи за вода, пак на ѝа етана ужка да искам да иѣа да не ходиш ти, ѝа ти дѣрпам кобилицата, и дано тѣј като фанин да са прѣцираме, дано са осети бутката да глѣбни кобилицата, тѣа дѣ иде тѣа на вода. Тѣј ѝ направил; аѣа като зѣли да са дѣрпат за кобилицата, уж кој дѣ иде за вода, бутката си етонала етокоѣа в кѣта и ги глѣдала, а иѣи-иѣи рекла: Ела Боже, марѣ етари хора, какви са дѣрпат като кучета. За тѣј санимѣ много ли ѝм иска: един да иде днеска, а другина утре.

Отъ Софийско.

Винколя Хр. П. Константиновъ.

Хитра снаха.

Един богат човек дал на сѣна си триста овна. Наредил го дѣ зимѣа ѝ направлет дѣ му ги докара. Пак ги екал триста без да му даде вѣт пари. Сина бѣл ахмаѣ, закарал ги на едно село, хванало свѣк ѝ немал сое што да купи храна. Земал да плаче. Като ги видѣли една мома, зашто плаче, попитала го: „зашто плачеш?“ Тој ѝ казал: „бащата ми ми даде триста овна, триста ги екал направлет, а пари недаде да ги раним; ѣа нема со што да ги раним.“ Тѣа го научила: „зѣмѣ пари на зѣмѣ ѝ парим овните до пролет; направлет острижи вунати, прѣдѣ ѝа ѝ закарал на бащата ти овните.“ Тој направил така.

Като закарал направлет на бащата си овните бащата му му казал: „Кѣте научи? Ф тебе тоѣ аѣа ѣа неѣа.“ Тој казал на бащата си: „научи ме една мома на това ѣа тоѣ село.“ Бащата му казал: „чѣм ли да ѣа зѣмѣм да идѣм да ѣа сакам?“ Он казал: „Иди ѣа сакаѣ че ѣа зѣмѣ. Като отишел бащата да ѣа ѣа момата, разгѣле бащата ѝ немало дѣмѣ. Попитал момата: „каде ѣа бащата ти?“ Момата казала: „оидѣ на воденица.“ — „Чѣ ли да доидѣ скоро?“ попитал бащата. Она казала: „коко иде по кривите пѣтишта, че доидѣ скоро; ако иде по правите, че се зѣбави“.

Потѣр жалѣо дошол од воденицата ѝ му дал момата, но да доидѣ со сватове. Кога дошол со сватовѣте ѝ седнали у удамата ѣаѣа ѣа цѣтата. Свекуро излезѣа да види кој заѣаѣе. Пѣто се вѣрнал питале го: Кој Мина? Он ѝм казал: мина нерода ѝ водѣ вѣлода ѝ поѣл неѣиѣа. Никој не се сѣтил што бѣло това. Пѣтаѣа се еѣте сватѣве: што е това. Никој неѣаѣа. Свекуро казал да питам момата аѣа ли. Она рекла: „ѣаѣа.“ — „Е што е ѣаѣаѣа момѣ?“ Она рекла: „ѣаѣаѣа е ѣаѣаѣаѣа, водѣ ѣа ѣаѣаѣа ѣа ѣаѣаѣа ѣаѣаѣа.“

На ѝтринта като свършпие венчавињето и тргнале, казал свекоро: „вие вжрпете, ја че седим тука да ловим лок и че ни стигне, а вие да ме чекате при сухите патишта, што пуштаа вода. И като вжрвеха никој неснајаше дека да го чекат. Като ојдоха до дозвјето невестата казаша: чекајте тука, свекроми е зарчал тука да го чекаме. Попитале сватовите невестата: „он што че да работи там?“ Она им отшазаша: че лови лок и колкото фале че убие, колкото утене че донесе.“ След малко врме, стигнал ги свекоро и отидоха си.

Подир малко време идущи финале свекоро, закарал ги у гората и за-
сакале паря. Свекоро казал на идущите: „идете всички у дома и да кажете
на снаха ми да ви угости, да ви напои, да ви нагости и да ви заведе в
зимника, дето стои парите и да си земете, колкото искате; и че ви ми-
лим да кажете на снаха ми укучила ни се е кучката и упрасила ни се
е свинквата, тя да туря кутраците под свинквата а прасчинята под куч-
ката — за ги разместя. Идущите като се не сетили што казвал свекоро,
отишли и казали на снахата всичко какво ги наредил свекоро. Тя рекла:
„всичко чо правяша“. Земала тогш угостилца, напояла ги, напоила ги на
ля казала: „идате сега да ви дам и паря и дикото самото.“ Отворила зимнико.
Они като лакоми за паря, узналие всичките снахата ноте чина вратината,
затворила ги и збрала селбянето та им казали: те ви прасчинята на куч-
ката и кутраците на свинквата. Зовнал ги. Отаждат си тогаш селбянето
и пуштили свекоро.

Слушала отъ Нина-ля (Сороочевъ, кт. в Горня-Бая)

Отъ г. Пискарьнъ.

Замеч. 17. Марко К. Димитков

1. Крадечка (кражба) от терзича.

Неког време си имало еден терзија На секој човек што да му скроел неког алиште¹⁾, се ќе му ўкрадел по едно парче от тоа, што да му скроел. Една ноќ, на сонот му се јавила една урѓалица²⁾, и на неа пазва³⁾ разит⁴⁾ се што беше скрал до тај час, и како Ангел Божи да му рече: „Еј терзию, терзию, гледаш таа урѓалица? Се што висе на неа, ти си го ўкрад от светот. И еве вика на то век, кога Господ ќе и суди луѓето, прет тебе ќе бидат прѣставен бајраќ, за да си видни⁵⁾ се што си ўкрад и тоа ќе те пресуди и ќе те ўстрани прет сите луѓе, што ќе бидат на сўдот; туку ако сакаш да се нечетрајни⁶⁾ дѣлом се от сега вимо⁷⁾“.

Кога се разбуди спрочмае терзана, многу унижена и му кажи за калџите за то што беше му се рекло. И му рече на калџите, за от тогнѝ напред, кога ќе брџат нѝкогаш пашите, ако вати да крадѝ чунки ризата му беше учена - да му наумат за бџрако, аа да нѝ крадѝ оти от кога го виде ебџот, стџи нѝст да се нѝкашт

„Добро донес за да купиш нешто от едни кѹмаи и ватила да си бѣтава некое ендезе за себе. Калѣите ги да те, оти пак маѣсторот чѣти да краде, и ватиле да му наумѹват и да му велат: „маѣсторе, баирако!“ Тој се чини гоа несудна. Пак му повториа: „маѣсторе, баирако!; маѣсторе баирако!“ Четврти пат му свикале арно: „маѣсторе, урѣтината од ачело!“ Тој се се припривине, како да несуднат и тои што етори нист, от *куманишо* го украде и си биде. От како си отиде мѹлѣриѣста, му велат калѣите: „оти, маѣсторе, пак украде? Јеси ти наумѣме си баирако, како јато беше ни нарачаѣ?“ Тој им рече: „е, брѣ калѣи, ки јунчѣ!“ и јако тоа, аште од

¹⁾ Държави № Окръгът и Огруга означава по държавите *руминия*. ²⁾ Знаме, байракт, хоржаница ³⁾ Младо хубине. ⁴⁾ Ръкава.

овои кумаш нѣмаше обѣсено на баирако, да от сѣга намо, бѣлким ќе се покаѣм; вие кога ќе ме гледате другош да земам од другега, ви се молам само паумете ми за баирако, да ишла, ако ми продѣлажи Госпот живот, можн да се ѡприсам. Еве, нака да знанте, им рече терениата и пак си крѣдеше

2. Дѣлътъ на развитѣ народноста.

Кога долеа Госпот ижемотите на лугето, со парео бтишле турците при Бога, за да сакаат некој дар од Бога. Госпот от свое саканье им дал агалжкот Чуле бугарите оти Госпот дава на милстите и отжрчале за да земат и тие. „Что доидоште, вие бугари“ им праша Госпот, сполај му. — Ние, Господи, чуѣме оти си даруал милстите со дарој, та и нам да ни даруаш некој дар, те молиме. — Е, што сакате да ве даруам? им рече Госпот. — Ние сакаме да ни даруаш со агалжк, рекоха бугарите. Агалжко им го дадоѣ на турците; друго нешто сакате, им рече Госпот. — Каква работа оваа работа си ја направил ти, Господи? Што си го дал агалжкот на други? Ние него сакаме, ако ет кабил да ни го даиш, рекоа му бугарите. — Тоа, се стори, да сте ми блаосоеши вие бугари, јас зборот напат не си го зеам; туку јас дар ќе ви дам вам: работата; идете ми со здраве, му рече Госпот.

Чуж евреите. Ошле и тие при Бога. И праша Госпот: што доидоште вие, евреи? — Доидоѣме, Господи, да ни даиш дар. — Што дар сакате? им рече Госпот. — Е, агалжкот го сакаме, му рекле евреите. — Агалжко го зедаа други. — Какоѣ есап си направил, Господи? Што си го дал на други? Леги ние го сакаме? рекле евреите. — Ајде есапите да сет ваши, им рече Госпот.

Чуле Френците. И тие бшле при Бога да сакаат дар. И праша Госпот: што доидоште, вие френци, при мене? Тие му рекоа: да ни даиш некој дар. — Што дар сакате, им рече Госпот. — Е, агалжко го сакаме, Господи, му рекле френците. — Е, агалжко го зедаа други. — Какоѣ мариѣет си направил? Што си го дал на други, Господи? му рекле френците.

Ајде мариѣетот нека јет ваш, му рече Госпот.

Доидоа егъупците при Бога. Што доидоште вие егъупци? и праша Госпот. — Доидоѣме, Господи, да ни даиш некој бакшиш, му рекоа егъупците.

Е, што бакшиш сакате да ви даам? му рече Госпот. — Бакшиш сакаме: агалжк. — Е, агалжк го зедаа други, му рече Госпот. — Е, леги ние сме сиромаси, со тугъо ќе си поминуваме, му рекле егъупците на Бога. — Ајде сиромаси да бидите и со тугъо да питате и да си живеете, му рече Госпот.

Доидоа нај после и гжрците при Бога. Што доидоште вие, гжрци? и праша Госпот. — Доидоѣме, Господи, да ни даиш нам еден дар от сите нај-голем, му рекоа гжрците. — Што дар сакате да ви даам? им рече Госпот. — Агалжкот го сакаме, му рекоа гжрците. — Е, бре гжрци! Многу доцна доидоште; сите бакшиши и раздадоѣ; за вас туку-речи не ќе има што да ви подарам. Агалжко го зедаа турците, работата — бугарите, есапот — евреите, мариѣетот — френците, сиромашнијата — егъупците Еве, за вас не-остана што да ви даам, му рече Госпот. — Кој беше што го направи тој музевирѣжк, за да не разберим ние, за по-бжрго да дојдиме, за да земиме некој бакшиш? свикаа гжрците налутено. — Ејде ејде, нелутете се, им рече Госпот, и вам ќе ви дам некој бакшиш; не ве пуштам празни да си оите. Ајде, нека јет музевирѣжко ваш, му рече Госпот.

6. Прѣдания за лица и мѣста.

Отъ гр. Прилѣтъ.

Записанъ Марко К. Цѣленкова.

1. Маркои кули и Кукул.

Марконте кули сет напраени на крајот от левата страна на Златовързската планина; на свѣршекот от планината и пот планината или до планината от с. Варош. За тие изурнати денешни кули се прикажува от стари, оти со голем зулум сет праени гъва отъ Марка Кралета¹⁾ Еве како: собрал Марко мало големо луѓе, што имало в Прилепцко и и донесол да носат каменье, и наредил чѣок до чѣок от Маркои кули дури до другиот крај на десната гранка от планината Кукул, за да подават каменье от рака на рака. На Кукул имало гъва и тарапана што се сечело пари, чунки мновина нашли тамо по неки обакърна антика, како и на Маркои кули. И сега се познава, оти како да се работело железни работи, чунки има каменье дупени како да стојало наковална в други работи.

Помегу дружите жени имало и доиници с мали деца, и тие требало да подаваат каменье, а децата им плаќале сите што било. Нашле една стара баба за да му и лулат и пошле та ја замолиле од Марка за да не носит бабата каменье, ами таа на сите да му и лула децата. Одвај ти го замолиле Марка, и ја простил и му донесле со стотници деца в крошни²⁾, му и курдисале пред баба да му и лулат. Кога ти ватила баба да ти лула, брате мило, душа в неа не останало, чунки многу деца и саќале да си циднат боска. Арно, туку зулумот кај те остаат, брате, жена да си надој дете, побочи по глава удри да подават от рака на рака каменье. От како поминале многу дни, така и измреле многу деца. На баба је се нажалнило и от сѣрдце сама себе се проколнала.

Старите велат, оти чѣок не требит да се заречит в умиръчка, или во друго нешто, оти Госпот, спомај му, го послушува чѣока и му дават лошото што го сака. Така и сирота баба сама себе си се проколнала и се скамнила, та секој да ја гледа, ка. си седи клекната на Кукула скамнета. И за по големо чудо и скамнила Госпот сите дечиња што и лулала бабата и сите стојат пред баба наредени, како што си биле в крошни со стотници. Секој чѣок кога ажрит тука, по предание ќе речит: „Лулај, бабо, лула, скамнети деца.“ Велат стари, оти кога видел Марко, оти се скамнила баба и децата мали, нѣ не му се нажалнило за да и пушти жените, ами пак и тераше за да подаваат каменье. От жал на доиниците, што им било за малките дечиња проколнале калето што го праел Марко, за да не трае многу години на прѣата од калето, камен на камено да не останит, само името да му се славит и него да го нема.

За вистина, кај се слави изурнатото кале и него го нема. На вратата от манастир св. Арангела сет изобразени Волѣшнин и син му Марко в владически одежди, и тоа само сже глѣте и до градите, а другото обрисано от дождѣте.

Се велит от старите, оти во с. Варош имало в старо време 77 цркви; сите со зулум биле праени, и за тоа само неколку има здрави: св. Димитрија, св. Никола, св. Петър, и света Пречиста. Една има урната и недоурната, а дружите до 71 сет изурнати до само земи. На многу места ку-

¹⁾ На Крали Марко въ Прилѣтъ вѣдѣти живѣтъ *Марко Кралѣ*. Отъ тѣми *Марко Кралѣ* в станѣла, видѣ са, источновѣстарѣната *Кралѣ Рѣдѣвѣнѣта*.

²⁾ Люли.

пицата има от зградените камение и тули, на многу камение имат изобразени светици, како за пицата стојат и сега и отог се познат, оти тука близу имало некои цркви. Од десно от Варош и од лево има траги от куќи, како да имало некои. Велат стари, оти град Прилеп бил от десно и от лево на с. Варош. Над Марков кули има село што се вика. *Закрад*, димек: заград било некоиш.

Стари Варошани и Прилепчани се страшат от потоп. Потопо ка бил от Марков кули. Имам един бина, која што се гледат, от градо. Първото лице от многу водено и тука била стерната со водата на калето. От крајот на стерната течат малку вода и велат стари, оти таа стерня била странна вода некоиш; туку ја запале в старо време со многу дрвари бу бикъ¹⁾ и со големи дрвња ја искоале; да от тоя стоеа. Али некога, кога ќе се скапел бубакъ и дрвјата, ќе се отпуштала стерня и се го однесло нјаво Варош и после Прилеп и сето поле.

2. Село Манастирец.

До село Манастирец имат еден манастир. Еве што се прикажува за тој манастир. Си бил двайца браќа: Едно го зоватил да го прџат манастиро, а другно зовал от екран место една вода за да течат пред манастир и ние село. За ма ку работа останала реката за да дојде и ред манастиро. Ја останал да течат пред една евила реката и пошол каи браќа си за да види дали го направил манастиро. „Моје што стори, браќе бре, дали го направ манастиро, али неет уште?“

„Еве кои го прџат, брате,“ му рекол тој, „со Господ напред за бърго ка го битисам, туку вие што сториште со реката? Дали ќе ја донесите со Господ но бърго, а ли ќе се забавите?“

„Их, брате, реката каи туку си ја водам, како некои млада невестица“

И на тој збор што рече, за чудо реката се налутила, зер дека ја останал атжр и пукнала евила та от другата страна, та си протекла, каи што ни манастиро им да види нито селото.

Кој не верува за ова приказуачка, нека појди и нека види.

3. Древоско манастир и Подлошко.

Кога се правиле тие два манастира, се ставиле двата столана и се правиле, еден други. „Како, како, пријателе, му рекол древоско, дали го направ манастирот барем здрав за да трајат жи иск?“ „Ех, го направ со Господ напред, туку за толку здрав и пак не ќе го направ. Ами ти како, пријателе, го направите вие барем три по-арен от мојов?“

„Еј мере, пријателе, што манастир јас сум ти направил, сам св. Илија да слези и неможи да го турнит.“²⁾

Зер беше го чул, едному на св. Илија, ноти се побавил правот на манастирот и за чуденје беше, та згледало еднашка евно, што да можн и беше го удрило равјата³⁾ прџо прџек стрџо, и от тога така стоит манастирот расценен прџо прџек стрџо

4. Скопско мост на Вардар.

Кога се правил старни мост во Скопје го правеле мајстор и калфа. Мајсторо го вџил от едни краи, а калфата от другата страна. Го привџале за да го вжрат и му рекол калфата на мајсторо „Их, мајсторе, што јакко јас сум ти го направил половина от мосто, сам св. Илија да слези неможи да го турнит: таков пак сум ти го направил, мајсторе.“

1) Памукъ. 2) Сабори. 3) Гръмъ.

И тѣку бѣше се задало еден облак, та како бѣше вярнало, вярнало, и дошол Вардар многу силен, тѣку бѣше го откормил мѣсто от калѣбата и бѣше го пренабртел со подзете на уторк. Ја да се прикажуа и ден д' несека стѣел.

ОТЪ АХЪРЪ-ЧЕЛЕБИНСКО.

Зависела С. Н. Шинкова.

1. Прѣдание за Караджа войвода, споменуванъ устно и въсхваляенъ въ народнитѣ пѣсни

Иѣщо прѣди 100 и повече, може бити, години, асентлианитѣ Караджа войводи е билъ родомъ отъ Ахъръ-Челебинско, но невѣстно отъ кое село. Въ първитѣ времена на животъ си, той е билъ богатъ скотонѣдець кехан — и е ималъ подѣ надзорѣтъ си 4.000 овци, отъ които половината сѣ били на една богата вдовица, бѣлгарка, отъ в. Чепчаре. Прѣзъ една лѣта зима въ Гюмюджуиското пѣе, гдѣто мѣстнитѣ дребни добитѣци анимоватъ земѣ на паша, но причина че не държи стѣгъ, Караджоу измрѣли всичкитѣ овци. Вдовицата не искала и да знае за това, та стегнала Караджа за своитѣ овци. Той като не ималъ друго срдѣство за да ѝ заплати, испродалъ все що ималъ, па отъ ядъ и отъ жинѣтъ, Караджа отишълъ въ Неврокопско, събралъ иѣщо около 20 мсмѣта дружина и станалъ войвода, хайдутинъ изъ тѣкавинитѣ мѣста.

Въ това време въ Пашмакла живѣлъ единъ боратъ поимакъ, Кара-Кадия, единъ отъ тогавашнитѣ дребечници въ Ахъръ-Челебинско. Караджа се побратимилъ съ него (стинали харатлици) и за побратимството си подарилъ Кара-кахиюму една много добра, кременна, пушка. Кара-кадия кои знае по какви причини, отъ фанатизъмъ ли къмъ такъвъ тогавашенъ българинъ войвода, или по други иѣкои причини, накара въ единъ юначески помакъ, неговъ човѣкъ, тайно да прѣслѣди Караджа и гдѣто го намери, да го убие. Ја да може по вѣрно да прѣслѣди иѣлѣта си, Кадията далъ помакутѣмъ својата пушка, която му била подарена отъ Караджа, като най-добра пушка.

Помакътъ като дирилъ Караджата изъ планинитѣ, едно време го сполетѣлъ въ една гора че еси. Помакътъ му грѣмѣлъ отъ далече и избѣгалъ да не би да го уловятъ Караджовитѣ другари, но го сполучилъ да го убие. Караджа безъ да знае иѣщо за таква вѣроломство на побратимѣтъ му, позналъ својата си пушка по грѣмѣжѣтъ и разбралъ каква е работата. Тогаво за да си отмѣсти, Караджата отишълъ на денъ на и задвигилъ въ Пашмакла въ кащата на Кара-кадия, та му уловилъ двамата синове, занесълъ ги въ гората и слѣдъ като зема доволно голѣма откупъ и ри отъ баща имъ за тѣхъ, убилъ ги. Има и една юнашка пѣсенъ за Караджа войвода.

Много мѣстности, чешми, извори, патица и др. п. сжирѣствуватъ на негово име днесъ, като, *Караждѣво бѣлѣрѣ*, *Караждѣво дрѣво*, *Караждѣво*, *Караждѣво вода* и пр. изъ Ахъръ-Челебинско и Рупско.

2. Прѣдание за изворотѣ на Бѣла и Черна рѣки въ Устово.

Сѣверната частъ на Ахъръ-Челебинската кааза, която граничи съ Рупчиската околина, гдѣто е самата граница между Турция и Южна България, е рѣктѣ планинска, въ срдѣната частъ на Родопитѣ, които е и водораздѣлната чѣрта на двата улова, къмъ коритото Марицѣно и срдѣния уловъ въ Родопитѣ, притоцитѣ на Арда къмъ истока. На 1 1/2 часъ разстояние въ север-западна посока отъ селото Пашмакла, се нахожда главния изворъ, отъ когото вода началото си Черна-Рѣка, която тече къмъ истокъ прѣзъ

селата Пашмакли, Горно и Долно Райково и Устово; подъ последното се събира съ другата, Бѣла-Рѣка и двѣтъ заедно образуватъ единъ отъ лѣвитѣ (най-първия) притоци на р. Арда. Наричаната Бѣла-Рѣка, води зачалото си на $1\frac{1}{2}$ часъ разстояние въ сѣверозападна посока отъ Устово, въ мѣстността Хулча, гдѣто и самия изворъ на това мѣсто се именува така. Изворътъ е подъ самото бърдо *Сакържа*, на върхътъ на което се намиратъ развалини на единъ дървенъ манастиръ. За тая мѣстность съществуватъ въ населението разни баснословни прѣдания. По коритото на Бѣла-Рѣка е главния пътъ отъ Ксанти прѣзъ Устово, за Пловдивъ и Станимака. Населението вѣрва, че и двѣтъ казани по-горѣ *евѣрѣ*, извори, иматъ едно водно виѣстияще, за което главното прѣдание е слѣдующето:

Другъш укулъ Пашмаклику-ту езеару аднѣ уѣчѣар пасал уѣчици, нѣгуни си, укулъ тридестѣа билѣ. Вас подзинеа, агѣ дуплѣ вреамеа да са марлъбат уѣце-теа уѣчѣареат си нѣ имѣл кѣчувеа да хи марлъбат. Адноа вѣтринѣа уѣчѣареат лѣу видѣлѣ, чи налѣал ут езеару-ту аднѣ чѣбарѣн увѣн, и адноа пу адноа примарлѣл врутъ уѣчицитеа уѣчѣарѣуви, та чеа си са скрил ѣ езеару-ту. На прѣлеатѣ-ту врутъ уѣце-теа си наѣагнѣли чѣарни ѣагнеа-пѣта. Прис лѣату ту, адноа вѣтринѣа пак налѣал тѣѣа си чѣарѣн увѣн пу блѣал и врутъ уѣце-теа са шикнѣли с ѣагнеа-та нах езеару-ту. Уѣчѣареат нимужил да приѣтѣса да хи часпрѣ, яий си ѣарлѣл гегата да хи уплѣпи и да хи воарнеа. Ни мужил, и уѣце-теа са загубили ѣ езеару-ту, та чеа и гегата са лѣхаѣ та пѣдѣни ѣ езеару-ту, та са и тѣ загубѣли. Уѣчѣареат имѣл алтоанкувеа. парѣци, та му били ѣ гегата тѣрени. (Гегата ѣе билѣ бурмалѣа, воатреа прудупчеана, та билѣ катѣ кеамѣръ, хич да ни ѣѣа пѣзнѣ, чи ѣе еаклеадисана). Уѣчѣарѣа-тук зувѣли Стуѣаѣн и бил кѣпеалеа; тоѣ устѣнал нѣдеа нѣкакаѣ, нѣтѣ ѣѣеа, нѣтѣ парѣ да си кѣпи другѣ, чеа отишѣл та са пазарѣл у аднѣк кеахѣаѣн ут Деарѣкеа, да му пасѣ ѣвѣеа.

Слеад гудѣна ли било, кутѣ било, адноа мѣмѣаеаѣде ут Деарѣкѣеа. брѣлу дарѣа укулъ другу-су езеару ѣ Хѣпчеа и нащлѣ гегата исѣарлѣна. Зовѣлу и ѣеа уднѣлу мѣциму, пак мѣка му билѣ вдувѣчка, мѣтнѣла ѣеа на тавѣнат да са нахѣда. Дѣ аг знѣс тѣ каквѣ ѣеа имѣлу ѣ гегата.

Басѣ вреамеа, гудѣни, наминаѣлу у тѣка сѣтнеа и уѣчѣареат са лѣхѣи, та загѣли тѣва мѣмѣаеа, углѣвил са и са ужѣнѣли. Адноаѣ затровѣли гѣга и бѣба му му казѣла, чи нѣа замѣтнѣта на тавѣнат адноа уткѣлеашнѣа туѣага, уѣчѣарѣчка гѣга, та ѣеа свалѣла и му ѣеа дѣла. Лѣу га ѣеа зѣал и пузнѣл ѣеа. Исказал хми каквѣ ѣеа рабуѣта-та сас тѣѣа гѣга, утѣѣрил ѣеа и си нащѣал парѣци-теа. (Други казѣватъ, че тоя овчаръ му се случѣло пѣтъ прѣзъ Дерѣ-кѣѣи и прѣнощувѣлъ у тая вдовица, която му дѣла гегата за душѣта на умрѣлиа си стопанѣ. Овчарѣтъ ѣеа позналъ, назадѣлъ си парѣтъ и половинѣта дѣлъ на вдовицѣта).

Слушана отъ Мария Марковѣ въ Устово

7. Басни (аполози).

Отъ Ахъръ-Челебийско.

Записалъ Ст. И Шишкова.

1. Дивинѣта на лѣвъ.

Адноаѣ са збрѣли врут дивинѣта¹⁾ и са спѣтували, коѣ уд тех шѣе да мѣже да украдѣ брѣѣ да ги згѣтвеат и да са пушеанѣват²⁾. Нѣкутри са

¹⁾ Дивина = дивѣтъ. ²⁾ Пушеанѣват = повеселѣватъ.

[illegible]

Слушана отъ Руса Йонкуш въ Устою.

2. Живнотата на сиреан

Другите, казват, са збрели врут животините ни сиреня да си пушени-
новат. Калесали мразките, пак лъу тиеа вихтели да падат на сиренат,
ама си устачали да си рабутеят, оти боартали да си приготвуват зимовините.

Другите курдисанли суфери на аднан пунаана, та готвилн садбува и садбува, абу колкуту тхурли ималу на сватое. Џьондвалн да адоат и та са пунаеали, узжандеали, так си забурини да си жоамат пада ут напрењка. Џига жоали да са адумуват, кои ут тсах ваи малечку је правиц памет, та

Резултат = множител, частител и дробен знак.

¹⁾ *Нигурьдан, нигурдан* — нъгънъкъ, нд-къ.

¹⁾ Kijanoz = muro shaka 'artihia.

4) Битва = погвади на.

*) Умѣемъ = тогдѣтъ. „Знимоу“ = чортъ; ѡспирѣтъ, тѣрѣтъ, порядѣтъ.

⁶⁾ *Наставникъ чинъ* = *единъ вѣсѣвъ друтъ* (ср. *постыжкы*).

негу, да пружодеат на вода. Спитували са, здѹмували са и напълни мунасин жоалвата, неа да пружодеат на вода. И та какво да сторн, нарамила боакалат и тоарнала, ала как варвеала, катѹ си варьни жоалва, пу-льоачка-льоачка.

Утишла жоалвата на вудота, напоальнила боакалат и си тоарнала назатъ. Ништѣ ли са лаха, та се срьоашнитеа мрѣфкитеа, ут рабута идеали іеацеа умурени, и се пуитали: „какво носещ, стричнику?“ — Их, мѣлчкитеа, имамеа срьемн, та ма се пружодали да хми одьнеасам вода. „Жеанум, стричнику, идимеа ут жоатва, та смеа еацеа умурѣни и зажеадьнеали; дьоа да та измолим да ни дадѣш лѹ пу адьничка кѣпчица да пилим, чи смеа заморкнали, та нѣма кугѣ да троасим вода“, хи реакли мрѣфкитеа Жоалвата хин дѣла боакалат, и мрѣфкитеа се насосали адноа ту адноа лѹ врут дѣту били там. И наистипа, лѹ пу адничка кѣпчица пиінала фсеака, ала туа са без бруеа мрѣфки, та за аднн чеахчоак испрѣзнили боакалат.

Жоалвата се воарнала пак изнуву да напоальни боакалат и лѹ таман гу напоальнила, ништѣ ли са лаха пушту жоадну магареа да доіде на чучурат, та от жрадноостеа тоакни боакалат, та се излеаи врутъ вудота, та чеа лѹ ка штѣ вудота, ами се строши и адноту държеалеа на боакалат. Жоалвата, кату мужила, напоальнила пак боакалат пнибаштан и си тоарнала. Сигѣ адноа са забѣвила, та іеа било страх да хи са ни кѣрат, другѹ да іеа ви срьоашнеа пак неаква еколуа¹⁾, та се гѣи пу набарзѣла. Пушта и беальоата, ут боарзанье припѣоанува се ф адноа кѣмеанеа, та струшеаса пароа-парчоа боакалат. Избеадсала катѹ платну Госпудьовѹ от страха и тресаштим душѣа на пулеанята чеак елест тра гудини. Ага іеа видеали, чи идеа бис боакал, пуитали іеа. „че ми какво стори боакалат?“ — „С боарзанье рабута іеаи солкува стѣнува“, хин реакли та.

Слушана отъ Василъ Николовъ въ Уствоа.

3. Стар воальк.

Адно времеа аднн стар воальк убиѣалеа укулѹ адноа мѣндра да моачи да излуви неака ф кеалеапир. Адноа офца излеала ут кушеареата и на адноа пулеана пѣсла треава. Валькоат іеа излувил и іеа наблѣжил, та хи реакоал „е-е-е“ офцу, шта та іеам!“ Уфцотѣ са уплѣвила и фтресла от страха, та чеа хи душло на ѹм, та му реакла: „іе видеа, чи штиш да ма адеши, ами хоа да сторни да ми дадѣш изниа боареа да се повѣнтрам на гиздавеа треавица, та и ти да ма пу-льоадиш и да ми се пунарадваш. „Бива“, хи реакоал волькоат, Уфцотѣ пузарникала пу мѣличку, пу мѣличку, та чеа лѹ пузгѣльоадал ли се волькоат, рипнала лѹ колкуту мужѣла и нпмужила и валькоат дудѣ нах туф, дудѣ нах там, да се сеати в фрипнала си ф кушеареата. Волькоат се кусил²⁾ ут іеат, оти да му флесеа самѣчеа офца ф ракитеа, та чеа да гу измами.

Уд іеат, тоарнал приа адноа горѣа да варьни. Га ф адноа ѹсудеа, напоал адноа коза на аднн доаи чи аде листеа и жѣлатъ. „Ха ха“, си реакоал тоі, уфцотѣа ма измѣми, ала козаса ниште да можеа.“ Козѹ дьоа боарьжеа наблѣжеаи ма, шта та сам“, хи реакоал. Козата са нашла ф теасну и никака ф кулѣи не имѣлу да се куртулиса; та чеа хи душло никакво си на ѹмоат, та му реакла „е-е-е, жеанум воальчѹ, ти штиш да ма адеши, ф ракитеа ти сам, ами хоа да та измолем да ми дадѣш изниа да пѣдрипна на іеаи нѣиа камсан и да ти поасам, та и тебеа благо да се аде и іа да си се поварадваш на свѣтоас, доде еам жива“. Валькоат хи пристѣнал. Камсанеат бил ф адноа ѹсуда, не в. лькоат, ами пилѣа, ги реакоат, да ни можеа да

¹⁾ (Колунѣа — бѣда, нещастие)

²⁾ Кусѣи са ут жеам — лука се отъ адѣ.

ФОРМЕНА ПРИ ТАК. КАЗАТА ПУДРИПАНА-КАТУ ДОНУЛ НА КАМЕНЕАТ, УТ КА-
МЕНЕАТ ПРИ УСУДАТА НА УТВОАДНАТА СТРАНА И УТ ТАМ СИ ПУБЕАГНА-КА И ТА.

[illegible]

Пу адно времеа валькоат си пу саживил, стана и зови да си мисли аз пати-лу-ту му и самичеас да си си кажа: „чи ми и надах офа, измани ма, пубеагна ми, надах коза, и та ма лъухна⁴, татеа ни стига то, ами и адно двартаву мълва да ма камаи и да ми разбией главоа си. Заштоа ми бешеа менеа да ми пеают и игрисат, тровашеа ли ми фсарманье да пелеа? Мои бубайку ни бѣа ни хуружииа, ни кеатипини, ала глѣдан ни умреа. Да има сигѣ адн да ма пеарѣ, да ма пеарѣ, та чеа да ми ни казва ъти⁵. Дуде си думал си соа валькот, чи лѣу изрипвалу уфчѣриштеа скриту вт храстьѣ-ту с адноа манеля⁶), та пу гарбоат му и валькоат сѣлумичка пубеагнал сас струшену козыльѣ. „Какво-ту тровах, такоф и надах⁴, си реаковѣ по сѣтънеа.

СЛУШАЯ ОТЪ СЯЩАЯ.

Отъ г. Прилѣвъ.

Здравствуй Марко К. Димитров,

1. Змиїата и Чкрапъата.

Паднало на разгорт змијата и чкрапката (скорпијата), и го донесе разгорт до препиравње. Чкрапката му врати на змијата, оти таа е многу лоша за другото, а змијата му рече, оти чкраките сеп појомш от змијите, — чунки кога ќе го ужијат некого човека, се вжриот от опашката не само еднаж ќе го дупнат, ами колку пати ќе оченарат, толку и ќе го дупнат во чобото човека. „И једи се помолш скорпијите“ му рече змијата. Чкрапката, от како се темнили малку, му отговори ја змијата. „Вистина, многу пати го дупнуам човека со опашката, чунки таков ми е и детот, ама едно ќе ме види човекот, оти не сум го кукнала, еднаж ќе го ишмува со уста местото и ќе му оздравит, чунки не ќе се уплаши от мене, при

¹⁾ Дармбана — много рядов, с южными дунами речето, през което протичаха всички пътища, водещи и други важни водопроводи в изтока.

$$2) \text{ } \dot{I}_{\text{ток}}(t) = I_0 \exp(-t/\tau) = 0,01 \exp(-t/0,001) \text{ А, где } I_0 = 10 \text{ мА, } \tau = 1 \text{ мкс.}$$

³⁾ *Здравен* = долуният от болестта прехвърля

⁴⁾ *Ты́сна* = дитро немани ⁵⁾ *Манёла* = дебила тонга.

се што сум по зејрлија¹⁾ от тебе и при се што ќе го клукнам поеке пати, ама вие змиите едно криво запче ќе му закачите на чоекот и ќе го умрете, при се што ќе ишмука местото, што сте му го ужилнеле, чунки чоекот многу ќе се уплаши от вас, дека сте джлзи и големи и ви изогло името лошо помеѓу луѓето“.

От како се попренирале биеги време, ја донесле работата до опит

— „Ела, му рече чкрапјата на змијата, да се скриеме во една дупка, от некоја врата и со прво, кога ќе дојдот некој чоек, за да отворит мандалот со рака, јас ќе го клукнам за рака и да видиш, али ќе умри чоекот, али не; после ти да клукниш²⁾ другега — и да видиме како ќе биди“

Сторија така и се пишана (бутиаха) во едни дупки до мандалот. От една градинска врата дошол некој чоек за да отвори вратата, буцнал³⁾ мандалот со рака и чкрапјата го клукнала неколку пати. „Ај натемајти, (проклета) чкрапја“ реком и ја пласнал от раката долу и без да ја се уплаши, ишмука⁴⁾ местото и јакому ништо си оадрава. „Е, виде? му рече чкрапјата на змијата, оти не умре чоекот; ај сега да поидеме во друга врата и ти да клукниш другега чоекот, за да видиме али ќе умрит али не“.

Пошле во една друга врата и тамо змијата клукнала еден чоек за рака, кога се провајртила от раката за да си откачи запчето прообесена⁵⁾, како некое студено прено, и паднала на земи. Спискал чоекот от страите нејзини до небеси „Оа! лете јас спромаф, змија проклета ќе клукна, болештина до сјрце“.

Падна чоекот и без да му текнит за да шмуќнит местото со уста, по некој час му влезе отрвачката в сјрдце и си умре

„Е, посестрико змию али виде оти от тебе поеке луѓе умираат, при се што со едно запче и клукнуаш, а од мене по малку и при се што многу пати и клукнуам, ама чунким сум мала и царпа на вид, како рак, секој не се страши од мене, како што се страши от тебе, чунки доникаде си колната и от Бога, за секој што да те види, да се плаши и да вика со повик по тебе“. Така му рече чкрапјата на змијата. Тогај змијата се увери, оти вистина от страо нејзин умираше луѓето поеке, а не толку от клукнувањето.

2. Волко, Лисицата и Камилата.

Волко и лисицата се здружише за да лопат лов по планина. Шетале, шетале и ништо не могле да најдат за да улопат.

Слегле от планината в поле. Одејки по пат, нашле една зобница⁶⁾ со леб полна. Ватил волко да јади, и лисицата му го грабна лебо от уста. „Што ми го грабаш, мори лисо, от уста лебо?“ му рече волко.

„Како што ти го грабам, бре волчко, леби сме ортади (другари), што да најдиме браќи да си го делиме“, му рече лиса.

Вати волко и го подели лебо: троа му даде на лисицата, а поекето си го остана за него. Се налути лиса и го коцна⁷⁾ лебо от пред нса. „Бре, да зер толку малце ќе ми дааш ти мене“ му рече налутена лиса. Се закарва лисицата и волкот, не можат да се снгодат. На тоа згора ето ти една какила му дошла. „Ја стојте, стојте, да видам јас што се карате“, му рече камилата. От кога виде камилата, оти волко делеше неправо и даде помош за да го дели таја лебо, ама и незе да и даат дел. Го зеде лисицата лебо, та го дели на сите тројца по такмо. Виде камилата оти и лисицата не прао го дели, го грабна таја да го дели. „Нито волко, рекла камилата, го дели лебо прао, нито пак ти, кума лисо, ја чекај: да го кре-
нам угоре, да што ќе ви падни тоа грабнете си“.

¹⁾ Отривка. ²⁾ Да ужилниш. ³⁾ Бутиах. ⁴⁾ Ишмукал сѐ уста ужиленото. ⁵⁾ Прџковата. ⁶⁾ Комака торба. ⁷⁾ Ритах.

Го лапна око леб в уста и ја крена главата на угоре на долгио врат и вати да си го јади лебо. Волко и лисицата останал бели во очите¹⁾. Камилата јади си, тиаа подголтнуи си и по некоја трошка, што не му паднеше сит камилата от уста, волко и лисицата ја збираа, и на неа се тепаа. Бре риппаа, бре скакаа, за да и откинат некое парче леб от устата на камилата; арно, ама вратот от камилата је беше долг, колку една топола. „Ето тиаа друг печали, а друг не јади“, рекла лисицата.

8. Приказни фантастически и смѣшни.

а) Фантастически.

Отъ Софийско.

Записалъ Ст. Ватковъ.

1. Дѣца съ златна коса и сребърни зѣби.

Имало един цар у един грат. Он заповедал да нема видело у градо — да гаса виделото. И сичките го послушаа и не смса видело да запала. На играше две момѣ — тиа беа много богати. Като си седѣа на чардакѣ, тиа никак виделото не гасеа. Царо зраштане неговите слуги да им кажа да угасеа виделото. И тиа нестѣа да ги послушат. Като казуваа слугите на царо зашто ги не слушат — царо се расърди. Самси станѣ и он дииде да им каже, да ли не че да го послушат. Като придѣ при чардаците, дека седѣа момѣ, тиа си двѣте аборуваха. Старата думаше: „царѣ прати да си угасиме виделото, а да знае да не земе, да знае барѣ, че царица че да води“. А младата казуваше: „тибе незнам да те земе, ама да знае царо мене да земе, да знае барем че царица че води, че му рѣдих един син сас златна коса, сас сребърни зѣби“. Царо, катѣ беше пошѣл, чу што аборуват и се вжрнѣ на назад, а не сте да им се обаждѣ; нѣ веднаги прати неговѣ човѣци: „да идете да сикате по младата момѣ да ја сакате, царица че бѣде“. И они отидѣа. Като посакаха по младата мома, и она ведѣжѣа пристанѣла царица да бѣде и на царо ведѣжѣа нишан запраћила. Сестра ѣм се млогу расърдилѣа, зиншото везеа по младата сестра, везеа ѣм царица да бѣде.

Като поиде царицата тишка, таа се уплаши најистѣи да не рѣди дете сас златна коса, сас сребърни зѣби. Штото беше бабата при царицата, таѣа ѣм много играше заплаштѣа, катѣ да се добие детето, а она да го украдне, да тури кутрѣ под неѣа: „детето мене да даде“.

Катѣ дошѣло време, добила царицата и бабата украдна детето — а детето беше истина сас златна коса, сас златна коса, сас сребърни зѣби — и тогаѣа турѣ кутрѣ под неѣа.

Като видѣ царо, че му царицата кутрѣ добила, везѣ та ѣа затвори, декато кокошките лежаа; четириесе дена леп ѣм не дава, нито ѣм па вода даваше; даваше ѣм, колку сал да живее. Тогѣи се сбраа неговѣ човѣци и му се молеа: „хаде белки од Бога стѣнало, да ѣм прѣтетѣи сестѣ“. И царо ѣм тогаѣ простѣ. Тоѣ ѣм пуштѣ, дето беше затворѣна и па си стѣна царица. А бабата даде детето на сестра ѣу. Тѣа се чудѣм чудеѣше, какаѣ да прави с детето. Тѣа везѣ та скѣва един сандѣж, па турѣ детето у сандѣжо, па го фжрѣлѣ у морѣто.

У морѣто имаше един гѣра, у гѣрата имаше една пештера. Там жи вѣеше един носниѣ. Като подукаа един вѣтѣр ѣм морѣто, закарѣ сандѣжа

¹⁾ Оставаха съ прави рацѣ.

код старецо и он фанѣ санджко сас детето. Дека живееше он, многу имаше безцани камене у таа пештера. Поснико живееш' от тѣа камене и като лижеше от безцаните камене и он си живееше. Като фана детето, и му даваше от тѣа камене и си изучува детето.

Като доде време, па поиде царицата тешка. Сестра ѝ, што беше, па ластанѣ на таа баба, што стоеше при царицата. Голема ѝ плата заплаштуше, като да роди царицата, егѣ да украдне па детето. И бабата ѝ дослушала. Като доби царицата, тога добила момљаче и оно било сас златна коса и сребжни зѣби. И таа па украдна детето и турѣла кутре па под неѣ: детето амратила на сестра ѝ. Тога като видѣ царо, че зашто па кутре родила царицата, тоа се многу разсърди, везѣ, та ѣ затвори, дека кокошките лежеа. Четириесе дена ѣ държѣ, нито ѣ леб дава, нито ѣ па вода дава само ѣ даваше колко да живее. Па се сѣбраа негови чонци и се на царо молеа: „аиде, царо, па да ѣ простиме, белки од Бога дадено: трекнио пак така ако па стане, веднаж че ѣ погубиш, таа неможе да ѣ царица“. И тога царо ѣ па прости, па си опушти царицата, декато беше затворена и па ѣ опушти. И царицата вече друго детѣ нема да добие. Тѣа си ѣ двѣте бѣха.

А што беше сестра ѝ, таа што везе детето, пак се чудеше каде да го дѣне. Сѣшто се сама давѣреше, че каквѣ рече сестра ѝ, че че да ражда сас златна коса сас сребжни зѣби, а оно истина било. Тога па скова един санджк и турѣ детето па у санджко и го фжри у морето. Па духна един ветар акара санджко при пештерата цето беше поснико. Тоѣ като видѣ санджко, си фана и него из морето и негу дава от безцаните камене. Като лижеше детето, и него си изучува. Тѣа деца като беа от царско колено и като лижеа от безцаните камене, ах пет години станаа на двѣесе години.

Тога поснико доидѣ му времето да се посвети и он го окача: „тате!“ Тога он на децата казуваше: „деца, да ме слушате, што чем да ви кажем“. Тоѣ като беше па Бога угодил, сам му Госпот казуваше, че са тѣа царски деца; нж са краднати от царицата, та са фжрени у морето а под неѣ ѣ кутре турено и ѣ многу мжка видеѣла. Тога старецо на децата казуваше: „деца, послушате ме, што чем да ви кажем: вие сте царски деца, нж сте били краднати и сте у морето фжрени, под вашата маѣка кутре ѣ турено, та она ѣ голема мжка видеѣла; нж като ѣ че умрем, вие немоѣ да се боите“. И си бжрни у десната паува, та извади един безцан камик и у каминко кжре и на детету думаше: „деца мои, да се прекржстите и да цаливате тоѣ кжре и што намислите. Госпот че ви даде, че си ѣидете па на вашино грат и че намѣрите вашино баѣта и вашата маѣка“.

И тога стала старецо у друга пештера и се посвети. Тога децата, като играѣах и се сѣтѣа, та си двѣте продумаа: „нали рече тате, че че умрѣ и на рече да се не боиме, а диме да видеме“. Като оидѣа у другата пештера, поснико се посвети и две кандила му горѣ над главата и тѣа се не боѣах, нж велѣа та го заклопа. И тога рече мжжкото: „каквѣ ни учи тате?“ Извади безцанни камик, што имаше кжре на него и се прекржсти и го цалива и рече: „Боже мои, да ми дадеш един кон да испливам низ морето“. И зтом продума даде му Госпот един кон се у злато облечен. Тога детето на сестра си думаше: „Тѣа сѣстро, немоѣ, да се боим ѣ че испливам да видим дека земѣа има, а тѣа тука седи и ѣ че доидем и тебе че исплѣдем низ морето.“ И тога награбе от безцаните камене и сестра му го испрати. Сама остала у пештерата и па се не боѣше.

Като пливна мжжкото с конѣо у морето, излезна на едно скеле у сѣштино грат, цето баѣта му бил цар. И тоѣ не знаеше, че ѣ тоѣ грат. Като поидѣ низ тоа грат и като седна на едно место да прави обет и тоѣ цар немаше, има извади един камик безцан та даде. Тѣа се почудива сичките,

што че му пазат поврвна, тој се качи на коњо и си појде преа градо. Като светеше, като сжалицего, ти се уплашиа, зашто им даде тоја камик да не прави некои напитуа, веднаг при царо утврчиа и на царо казуваха: „царо не честити един јунак испливна из морето и свети, като јасно сжалице; коња му сасе злато облечен, а косата му нему златна, а зжбите му сребжрни. И като прави обет, извади та ни даде тоја камик, нива се почудихме, што пазат да му вжрнем; нж он ни нонито не рече, чалто си јакниа коњо и си отиде.“ Царо се жлого зарадува и им продума: у кои е чарниа д-ниј да го видим, че мене ми беше казано да ми даде Госпот такъв сн, а ми не даде сжшто, какви гу казувате, нж баре нази је дошжл, д-ниј барје да го видим, та мажжр, че не је мој сн, штогот че ми мине од жалбите, че ја си се жални за таков сн.“ И тогај слезна царо от чардаците и самси појде прва градо и го светна у сокаците. Ка го видје, че свети, като сжалицето, коња му сасе злато облечен, косата му нему златна, зжбите му оре жрни, тогај си царо продума: „жс Боже мили, мене беше казано, че такъв сн че ми се роди сасе златна коса, сасе сребжрни зжби; нази Госпот ја даде, нази бих жив та видох, сжшто како ми се казуваше, та мажжр та не је мој сн.“ И го заведе у сарането си и го пој и го гостн, а не смеја да го пита от кога је земя и чки је сн царев. Тој го дозна че је от царско колено и го вјди, че че цар да бжр. И като си појде детето, извади две капи от каменето и го даде на царо. Царо го тогај попита: „тиа цанн помана, што да ти дадем за нжх, ти мош сжкно грат да ми земеш.“ А детето му казја: „ја че сакам да ти земем грато, нјло да ми дадеш једин снрн; имам си сестра, та чем да ја доведм и неја, та да си имам готов снрн, ка додем. Нисе дека живееме, у нашио грат, нашата је земя че безцани камене.“ Тогај се царо чудеше и си мислеше, зашто царштините сж знае, а нона земя да знае сасе безцано камене; това је за чудо големо, кој знае од дога и тоја гунак и пот која земя че да је. Тогај му царо думаше: „срешта царвите снрне имаше шште сарме, други по добри от царштините“ тогај на детето казуваше: „каку да дојдеш сасе сестра ти у тина снрн да додем, тиа че ти дадем за безцаните камене.“ И тогај си отиде детето.

Като пливна на у морето, сжкнио грат гледаше и царо го до там исприту и он се тогај почуди и се пак уплаши, какоја је јунак тоа. „И като јече за дојде у моја грат, тоја царетото че ми земе.“ И она си јаллива през морето и отиде кот сестра си. И тогај на сестра си казуваше, каже: „сестро, многу били чинили пари нашите камене; у едни грат отидох та кад едни цар идох, та му дадох две шапи от каменето, а он се почуди и ми рече, зашто да му не земе сжкно грат за нжх. На ја му саках сжмо едни снрн, че като анведм тебо, право там че д-ндеме.“ Тогај нагрбе от каменето много и се качна сасе сестра си. И като пливна у морето и налезна на скелето, веднаг на царо сторна абжр, зашто на доде тоја јунак и води мема сасе него, сжшто на негоовото лице и вој златна косата и сребжрни зжбите. Царо им тогај думаше: „скороте да го сретнеме, че он ка појде, казја ми, че си има сестра и то дека живееја, нжхната је земя се безцани камене, та че доде у нашио грат и че тука да живее срешта моите снрне.“

Сжкно го грат посретна и царицата плезна сасе царо срешта да бжда. Като ги видела царицата и она продумала: „жс Боже мили, ја сжм си казувала, че чем да родим таква чедо сасе златна коса, сасе сребжрни зжби; нж ми Госпот не даде мене, нж баре даде Госпот да видох таквиа деца сасе златна коса и сасе сребжрни зжби, та мажжр че не са мој сннове.“ Они си отидоха право у сарану. И като заран напаше мажжкото и си пројаздуваше коња низ градо, та го поеше вода крај градо, сжкно се грат чу-

деше. Тогај царо распрати писма, че не сметаше да иде до го попита, зашто беше многу љубав да го пита от која је земља; а он распрати писма та сѣбры кралѣвствѣ и царовствѣ и ина неговис грат учениѣ и главните му човечи.

Тогај се заговориша и царо им зазубаше: „ѡа сѣм ви покликнал, сас каквѣ да ме научите; доиде един љубав, нѣа морѣто испливуѣ, косѣта му златна, зѣбите му сребрѣни и сестра си доидѣ, сѣшто и она такваѣ: косѣта ѣу златна, и зѣбите ѣу сребрѣни. Конѣа му сѣм златѣ облечен и тоѣ многу љубав. Тѣа са деца царски, ама се не знае, от која сѣм земља; казубат, дека сѣм живѣѣли, нѣхпѣта земља сѣм безцѣни камѣне, та сѣм ви покликнал да идѣме код нѣго, нѣа каквѣ че ми кажѣте, сас каквѣ да го попитѣме от која је земља?“ Кралѣвствѣ и неговите човечи дѣумаха. „цару честити, тоѣ веднаѣга не може да го попитѣме, от која је земља, нѣа можеме да му идѣме на честитѣ и веднаѣга да го нарѣчѣме, кѣто на цар на мѣсто, да му кажѣме. честитѣ ти царствѣ, че тоѣ кѣто је многу љубав, тоѣ може да је дошѣл, че тѣа се чуен, вѣшто деца нѣмаш, кѣто за наследник, царствѣто да му дадѣм. И може да му го дадѣм, ти вѣче остарѣѣл и нема от такѣа царскѣ колѣно царствѣто да оставиш. Тоѣ, кѣто го казуѣш, такѣ сѣм златна косѣ, сѣм сребрѣни зѣби и конѣа му сѣм златѣ облечен и кѣто је многу па љубав и кѣто нѣа безцѣни камѣне, тоѣ прилѣга за цар; сѣм такѣа дѣума можеме да го попитѣме и он тогај че нѣм кажѣ, от која је земља и зашто је дошѣл, и нече се расжрди; а инак тѣкуѣ веднаѣга да го попитѣме: от која си земља, и може да се расжрди и може вѣшто пакѣс да стѣри.

Кѣто зговориш, и царѣ стѣна канѣ. И тогај поидѣа сичѣните да му да на честитѣ; нѣа цѣрицѣти жалѣше и ги попитѣа: зашто многу ги бегѣдѣса, та да иде па да ги видиш и на царѣ казуѣаше: „царѣ честити, прѣсти ми и ѡа дѣни сѣм вас.“ И они кѣто продѣумаха, рекоха: „ѡидѣ нека иде сѣм нас, че многу жалѣше од вреѣе за кеѣните си деца, нѣа да иде да ги погледа, та мажѣр че не са нѣѣви.“ И кѣто ѡидѣа сичѣните и цѣрицѣта сѣм нѣх, ѡтидоха му на честитѣ и веднаѣга му продѣумах: „честитѣ ти царствѣ; че нѣѣа, каквѣ што те глѣдаѣме, тѣа се от царскѣ колѣно и прилѣга ти цар да бѣдѣш, че каквѣ че ти је косѣта златна и зѣбите ти сребрѣни, конѣа ти сѣм златѣ облечен, та сѣм нѣѣа дошѣл на честитѣ и че те попитѣме: „от која си земља, на кој си цар сиѣн тѣа, че зашто прилѣчаѣ на царски сиѣн?“ И он им тогај казуѣаше. „нѣли ме питѣте, да ви кажѣм: истиѣна сѣм царски сиѣн, нѣако не знам от кој сѣм грат, ни на знам на кој сѣм цар; нас ни је крадѣлаѣ една бѣѣи та је турѣла пот маѣкѣа ни кутрѣ, а нас са ни у сѣмѣдѣк турѣли и са ни фѣрѣли у морѣто и ни је фѣрѣлиѣ тетѣа ни, на маѣкѣа ни по старѣта сестра. И тогај ни духнал един ветѣр и ни закарѣл у една пѣшѣтера; тамѣ имѣаше един пѣшѣник; пошѣтера је се безцѣни камѣни, и он ни учѣѣа сѣм безцѣните камѣни. Нѣа кѣто доидѣ вреѣе да се посѣѣти, тогај ни каѣа: деца, ѡа че ухѣрѣл, ама да се не бѣѣѣ, нѣѣа сѣм царски деца, нѣа сѣм украдѣнѣ, под маѣкѣа ни је кутрѣ турѣно, и нас сѣм украдѣнѣ и сѣм у морѣто фѣрѣлиѣ и ми дадѣ един безцѣни камѣн и на камѣнѣ кѣрѣ и ми наредѣ да се прекѣраѣтим и да пѣлиѣѣм кѣрѣто и на Богѣ да се помѣлим, што сѣмѣм Госѣѣѣт че ми дадѣ. И кѣто се посѣѣти пѣшѣнѣко у другѣ пѣшѣтера, двѣ канѣѣѣа му горѣа и нѣѣа го закопѣаѣме, и кѣто пѣлиѣѣм на кѣрѣто и се помѣлиѣм на Богѣ: даѣ ми, Богѣ един кон да исплиѣѣм из морѣто да видиш на кѣдѣ имѣ земља, и тоѣ кон веднаѣга доидѣ, из морѣто исплива и ѡа го ѡхѣѣѣл и на тоѣ гѣрд сѣм излѣл и сестра си наведѣѣл и маѣгу безцѣни камѣне сѣм нагрѣѣѣл. Та нѣѣа сѣм от тѣѣѣ земља, а на другѣ мѣсто царствѣ вѣѣѣѣѣ, кој ни бѣѣѣѣѣ, не знаѣмеѣѣ.

Тогат се сети царо и сичките негови човеци, че зашто са тија него-
вите деца и се зарадува и стана та го цалива и са прикази: „вије сте мои
деца, под вашата мајка кутрета находиме и нам беше казано, че че ни даде
Господ таква деца сас златна коса, сас сребрјни зјби. И като си наиде
царо децата, голема веселба започе да прави. А бабата што ги беше украд-
нала и тетка им, што ги беше у морето фрјила, доде да ги згубија, да
ги испитат и они како се научиха, че се си дошли децата и сами ринаха
у морето.

Та кои што чини — се си за неговата глава.

Слушана от Вуче Ангелови и от село Върбица (Софийско).

2. Царьтъ, щорка му и торията.

Имало един дар. Он нямал една черка, тяа била много юнак и востровита, много одила — за една нощ идеше у другта царштина код един царски син и па се надѣт врѣштеше; през морѣто минаваше сѣс кѣрпата си. Като ѝ купуваше бадѣта ѝ обѣшта вѣчер, таа ги през нощта адереше и заран адрани обѣштата. До неколку врѣме така купува ѝ и ѝа не знае, каде иде. Тогѣа фана да рѣди човечи да ѝа варда и коѝ може да ѝа фане, казуваше, зашто че му ѝа даде; а като да не може да ѝа фане, сабикле че го губи. Многу човечи маламанѣ да ѝа вардат и не можѣа да ѝа фана, да ѝа анаѣа дека иде. Ко ка варди од почер, царо заран го погуби. Тогѣа многу човечи загуби и не можѣа да ѝа фанат.

Наѐ се един терана, рече: „чекај ја че идем да ја вардим, ја да ме погуби, ја да ја зема. И он беше многу љубав и љубав. Като легна на праго, дека минуваше и таа излезна, поиде да го прекрочи и му продума: „младзина пазеа баптистите ми тебѐ, добар Господ и за тебе“ Тогѐ она като тоа продума, он ја одрежа сѐ пожаниците од вистина, таа го не усети; на като вжрвеше многу силно, од не и тоа спроти неѐ одеше, сѐ колку да го не види. Като придѐ при морѐто, она тури кърпата — мина през морето, а он неѐ дека да мисли. Като заслуша на едно место, кава му се чуѐ. И он като оиде тамо, намери тронци гласови. Таа се делени, ја не може да се раздѐла, та се карна. И тогѐ карна се за един фес и за едно рѐшѐ сребрѐно, за един толѐз и за една златна ѓубѐлка и за един тѐз златен и тоа ги тогѐ попита: „кажете ми, кое вѐшто е, ја че ми лесно раздѐлим“. Она му тогѐ казваха: „тоа фес да го турим на главата ти, ништо те не види, а тѐшо да ли неѐ и да наречем, че се напѐлни сѐ жѐлтици, а толѐзо да рече: разбѐ таа планина и он че ја разбѐ, а рѐштото: да се качим на него, че мислѐ през морето“. „Тѐкај, ја че ви раздѐлим лесно — беше на едно место високо — и че фѐрлем ѓубѐлката, кој варне да ја земе неговѐ че е“. И като фѐрли ѓубѐлката, колкото може вече на надѐло и беше местото на вѐдолу, та она се оште толку тѐркалѐ. Таа като затѐрча по ѓубѐлката и се скрѐа пак, а тоа се качи у рѐштото и вѐзе толѐзо и фес и тѐшо и тури фес на главата си, стигна момѐта, лесно излезна из морето. Она го не види.

Минѡа през една гора, ништо не ја сечеа. Он како открили едно стебло и гората се звахта и момата чека, доде се не умири гората, не смеа да мине през неја. Како оидоа кот царевиѡа сия, узлезѡа у сарѡете Царевиѡа син попита момѡта: „Зашто се толѡко забави?“ Она му казуваше: „вахта гората, та не смеѡах да минем“. И тоѡѡа рече „наѡи си дошла има време, ѡну си се забавила“. И тоѡа седи при нѡх, ѡмѡ го не вида. Седнѡа да вечерѡѡа, везѡа да пѡѡа раѡиѡа, како пѡѡа сѡе златѡа чаѡѡа. Како ѡи царевиѡа син ѡ даде на момѡта, тоѡа, што седеше при нѡх, везѡ чаѡѡата испѡ раѡиѡата, тури си чаѡѡата у дѡѡеѡ. Траѡѡѡа чаѡѡата, дзверѡѡа

онва като ставя не идё да разбива планината, нъ си оди по градъ на гезмѣ¹⁾. Като приближила вече дните, царо си тужа: „оште малко че те изеда моите тцети“. Тој като доиде три дена владето вече, он отиде царо напротив каза: „царо честити, каде да стегаме за свадба“. Царо му думаше: „екоа се миже оште три дни, па ин че ти кажем свадба, нати чеше планината да разбиваш“. А он му каже: „оште два дни нема да ја разбивам, третио ден че ја разбиям“. И си оди оште два дни по градъ. Третио ден на вечерта като нареди топузо, кажа на топузо: „дур се сжани да сравниш таа планина се; потоа угрее сжаницето, право у царевите палати да огрее“. Тога топузо като одвечер фана да бие планината и през нощта ја се урива.

Като спеше царо и мислеше да кова желат да му земе главата и като ставя та погледа, сжаницето му у палата огреало. Тоа се почуди тога, каква работа, толко сжрчено ја една нощ сравни планината. Тога он доиде, та на царо казува: „Цару честити, ка да стегаме за свадба, планината сравних“. Царо му думаше: „че ти дајм мома, аку мош да ми рапиш три месеци војната: зоб да даваш, леб да даваш, дреи да им даваш, алжк да им плашташ, што потреба за тиа три месеци, се ти че даваш и тога чем жоня да ти дадем“. А он тога продума: „до три години можем да ја ранам, а че до три месеци“. Като возе тасо, фана да нарича за пари за един ден една одаја жжлтици насипа с тасо. Тога накупи на војната рубя на сичките, какво сака, сичките воина му прежеви и ги ранеше нај болше. Царо един ден не можеше да ги рани, както тоа заман ги ранеше; тога на сичките алжкитѣ дадоа заплати. Като се минало три месеца, он им остави рана оште на шес месеца да рана војната му.

Тога се сжбраа на царо, што беа по главата чонечи и му кажаа, зашто „че му дадох момата; што му каза и тој ти сжврши“. И царо тога му каза: „че ти дадем мома, ама ја сжм цар, ја че свадба да праним голема, да идеш да натовариш девет мжски ниване и че ти дадем момата“. И он стана та отиде у една одаја дете седеше, се златино тас. Като нарича за жжлтици една одаја напжлни па натовари девет мжски и закари на царо. Царо тога нема какво, даде му момата.

Направи свадба и ја води една година, дво, стана царев зет; нъ таа се мислеше, какво да направи да земе царско син. Многу пати питува, какво толко сжрчено пари спечали. Нъ тоа не сте да ин каже. Като го водна две години време и тоа ин каза „наин литац, че ти кажем; па кога те фанаш, таа нощ намерих три гъволе на крај морето, та ми дадоа един тас, сас него јазака печалим пари“. Таа, като ин каза, она гледа ја украдне тасо и да бега. И украдна тасот и бега.

Штом ја нема, сабахла царо, го фана и го лтвори и му казуваше, зашто „сакам черка си от тебе, или главата че ти земам“. Держа го четириесе дена затворен и тога го пушти и го питаше: „али че надох черка ми, или че окам джелати да ти земят главата“. Тога тој казуваше, „пусти ми три дена да одим по земята и че ја намерим“. Он му рече: „девет дена че ти простим, не три дена, сас да ја намерим, тужа да ја докараш“. И он тога като стана, везе топузо и си туря фесо и везе реншто. Като оиде при морето, качи се и мина през морето. Ка отиде тамо код царскио син и она тамо; нъ он беше турил фесо та го не виде. Тога рече он на топузо: „да земеш царско син три пати да го удариш и да го утепаш, тога да забереш царевата черка до дома, се да а биеш и да ја закараш дома“. Като везе топузо, като забра царскио син, като го удри три пати и го утепа и забра царевата черка, та ја кжаше и се ја биеше и ја закара на царскио дом. Като ја закара царскио зет и рече: „те ти, царо, черка ти“.

¹⁾ На расходиа.

2. Двама мъжци.

Ф едно сѣлу имѣху адни хинелѣтнн чилеак, та гичинѣмѣка му бил да лоажеа лѣудѣте. Адноаиш туварил адни тувар треаски на адно магареи и тоарнал на другу сѣлу да лоажеа и да хи прудава за ѣабальки. Ф поат ерьоаишал другеак чилеака, ут другу сѣлу, и тоі катѣ негу лоажил и карал адни тувар шума, да ѣа прудава за ѡална. Сига се нѣзнаеат адни друк, та се нѣзнаили и двамината, та си трампили туварѣнту аднѣеа дал треаскитеа за ѣабальки другеату му, пак другѣеа му дал шумата за ѡална. Ага сторили пазарлѣк, чи и двамината вѣдеали туварѣнту чипс се излозгали адни друге. Закарали се тугава адни друк и вѣ кеа ду бактанница гу дукарали, нимужили да се згудѣат. И аднѣа си искал ѣабалькити, и другѣеа си искал ѡалната и нѣ сѣтнеа вѣдеали чи и двамината се кабакхатѣлинеа, та се згудили и се адѣмали, да станат уртаци и на адно да лоажат и каквоту исподѣеат, да гу деаѣеат цу барабарѣ.

Ѓ тишли сига ф адно сѣлу, фѣеали ф адни дѣкеанѣ, нѣмѣху много лѣудѣеа, селѣкнеат поп бил там. Пак тоіа поп бил адни акси чилеак. Здравовали ги лѣудѣтеа и ги запитал неакву нову имали цу теахнуту. Аднѣеа реакоал: „ѣа вѣдеах адноа фудеаница, ут вѣеаеароат са вѣртеаишеа, ала ни фѣлиах вѣатреа да ѣа вѣдеам.“ Другѣеа реакоал: „ѣа ни вѣдеах фудеаницата, леаким вѣдеах адно брашнѣву палеа, нѣзнааишеа уд нѣа.“ Ѓ тишли ф друк дѣкеанѣ и там аднѣеа реакоал: „ѣа вѣдеах аднѣен кѣреажнеа са слуснаха облаци, та ги фдигнаха ф облацитеа саз мулеатата вадноаиш.“ Другѣеа реакоал: „ѣа ни вѣдеах кѣреажнеатеа, га хи фдигнаха облацитеа, ани вѣдеах самарѣувитеа доаски га падаха ут небонѣ.“ Попат хи вѣдеал какви алаѣжнеа, та хи пазарил за аргѣеа, да му пасоат волѣвсатеа, вѣрвѣаиштим и да му таркалеат гѣвноту, та чеа га нимужили да му правеат тоа измѣтѣ, свѣарзал хи ф адни чѣвал на сѣноат и хи фарлил ф адни бунарѣ.

Слушана отъ Куртюзница Хубанкука въ с. Долно-Дерекюю.

3. Шопѣа + Стамбол.

Адни шопѣа адношѣ уткарали ф Стамбол овцеа и ѣини да хи прудаваат, пак не были ходили и другѣиш. Адноа вѣеаеа цупѣиали, та си испѣзааспали вѣру', пак адни хѣдѣтеа приа нѣштѣа пѣдѣтеа, хми окрадѣтеа лѣу вѣру' уфѣтеа. Вутриноа та станяли шо пѣатеа, пуглѣоадали, нѣма ни адноа онца. Троеали ги туф, там нѣма ги; сѣтили са тѣа, хми уфрали уфѣатеа, та фѣеали и вѣатреа ф Стамбол да хи трѣсѣат, тамѣа било икѣиѣиѣи и хожѣеатеа са пукачили на минареатеа да рѣкат. Шопѣеатеа не были ни дѣували жѣамни и минарѣ, чи ф теахнуту нѣма, та си лѣу насѣреали ду адноа минароа и зарѣкали хожѣутѣку: „тѣрѣки пѣеа-еа-еа! каму наши ѣвѣни?“ и хожѣатеа нѣту ги чѣеа, ани си лѣу рѣка: „аѣлах итѣбер, аѣлах итѣбер-е-ер!“ Шопѣеатеа нѣзнаеат какво вѣка, ани реакли чи хожѣата рѣка за уфѣтеа пѣпѣрѣ, та си реажли: „а беа братѣку! не вѣдѣтеа ли, наши ѣвѣни са заколѣли и приставили да вѣрѣат, та попас а за пѣпѣрѣ рѣка. Хѣдѣтеа да си идни, какнѣ да хи трѣсѣни, тѣа ги са наредѣили, пак дѣдѣ да хи наѣдѣни, чи пѣат да ги нѣсѣдоат,“ и се развѣили¹⁾ да хи трѣсѣат. Сига тѣеа са заглѣоадали ф минароата, та ѣа лѣу убигравали да хи са чѣудеат и дѣмѣти си адни друк: „а беа братѣку! как гу са наварѣуѣицили?²⁾ Остали как гу са наварѣуѣицили, ани как гу са наварѣуѣицили?“ хми дѣмѣл друк.

Слушана отъ Гела Ясува въ с. Долно-Дерекюю

¹⁾ Развѣили = оставили се отъ мѣстѣта да ги трѣсѣтѣ, приставили

²⁾ Навѣрѣуѣицили = или „наварѣуѣили“ т. е. ѣаѣали за да еѣаеа ѣѣа, ѣаѣили

³⁾ Навѣрѣуѣицили = вѣсправили право. Тѣа дѣи са прѣтурѣата слоѣгъ *уѣ* иѣа въ говорѣтѣ. Прѣтурѣата е за подражанѣе и прѣмѣтѣа на говорѣтѣ на шопѣтѣ.

43. Іезик кóсти нема, ама кóсти трóши
44. Зла реч, како ала стрелѣ.
45. Од пóвише главѣ неболи.
46. Много збор¹⁾ на панаир.
47. У панаир „помагај Бог“! Кої да те чује?
48. Лани баба пјрдла, сѣг засмјрдѣло.
49. Од влакнó руно (станъује).
50. Комкѣл, попе, низ дупкѣл: сваки сѣм пржаник напразкувала²⁾.
51. Мелѣ, мелѣ како празна воденица.
52. Кої се рано стедна, доцна проди³⁾.
53. Рано руча, веча се; млад се жени, нека се.
54. Љуто се руча, смјрдљиво нѣкага.
55. Каква га лѣтљка залѣуљала, таква га и долѣуљала.
56. На одсечену главу лек нема.
57. Људ од пијаноста бега.
58. Къел, къел — па се напел.
59. Нестело куче сѣло па се облизало.
60. Врѣви⁴⁾ си, што ни смета е мѣсто да га неведу.
61. Видело се циганче у покровѣц⁵⁾ па рекло канѣн и.
62. Доаѣ нече молѣтву, нѣло сака молѣку.
63. Гладна мечка бро неиграе.
64. Неіе како знаіеш, ама како можеш.
65. Напружѣ си ногѣте спроти цјргуту.
66. Сироти свеца и тѣвњан.
67. Кої слуша, он окуша⁶⁾.
68. Ти му кажеш косено, оно — стрѣжено.
69. Напѣл се како попарена вѣшка
70. Прекријено млеко мачке нѣлѣчу
71. Сваки је кука, а неіе лопѣта
72. Потѣшљиву жену вѣшкѣ гју іедѣ.
73. Подсидѣла се кука на криво джрно.
74. Познава се времето од сабале.
75. Гасди на Бога: проси за Бога.
76. Пенил, непенил — паре сѣм дѣл
77. Кóви жѣлѣзото, догдѣ іс жешко.
78. Кадѣ се преважну кѣѣта — пѣтоне трѣста.
79. Како имаш шѣгу⁷⁾, да имаш и вѣкти нешто би би.и.
80. Врана на врану очи невади.
81. Невидѣ аир од очѣти, та одѣ⁸⁾ трѣкѣте⁹⁾ ии.
82. Таврата ме вѣшнѣа, гѣлѣѣта сѣпѣнѣа¹⁰⁾.
83. Поклѣнѣа се лѣдѣму, како светѣму.
84. Вѣрдѣ се од потѣл (потѣ) ѣгљен
85. Кої ниско глѣда, високѣ види.
86. Кога кокошка много зѣтака, малѣчка шѣдѣ овесѣ.
87. Од Бога је све добрѣ, од човѣци лоше.
88. Што работиш Бог види.
89. Бог дал, Бог узел.
90. Дѣвѣс бил, іутре небил.
91. Гузѣн негонѣн бега.
92. Огњѣ сѣе сламу се негаси.

¹⁾ Збор — разговор. ²⁾ Значи: комкај ме, попе, пѣгѣ дупка, зашто стѣѣ безра-
ботна ти не сѣѣѣ се прѣжѣнѣла? ³⁾ Доцна проди — касно похаѣда. ⁴⁾ Врѣви — говориш.
⁵⁾ Покровѣц — чул. ⁶⁾ Окуша — вкуша. ⁷⁾ Шѣга — прѣста. ⁸⁾ Одѣ — отѣ. ⁹⁾ Трѣкѣ —
клапѣ. ¹⁰⁾ Сѣпѣнѣа — сѣѣѣа.

93. Добри́ реч иде далéко, лоша нодáлеко.
94. Нужда закон изменѣва.
95. Залу́ду работи́, залу́ду неседи́.
96. Рекло́ куче да палоче море, да га омурдари.
97. Свак се бни́с да доби́е.
98. Има срам, како́ у вълка сжлае.
99. Къда́ види конѣа — болу га ногѣ.
100. Къда́ иде књиш, на кокошкы́те се вода не сипу́е.
101. И миш¹⁾ пѣко́с²⁾ пра́ил.
102. Ко́е дете́ много ба́бе ба́бу, оно књи́ливо пазли.
103. Ма́зан³⁾ како́ тера́еж⁴⁾.
104. Маджи́ете се вача́ју⁵⁾ како́ чича́к⁶⁾ за́ ла́це.
105. Зми́че се у пазу́ку нету́ра.
106. Наступи́ решето и оно сж́рце ни́а.
107. Пи́ане сж́лзе Бог непрѣ́ма.
108. Къда́ мреш, нерита́и.
109. Ем умира, ем у гърне надзира.
110. Луд изи́да два качама́ка, тѣа полуд ко́и му дава.
111. Петни́ ври́га до пра́га.
112. Немала си ба́ба вра́га, та си купи́ла пра́се, да во́и⁷⁾ гж́рти́а.
113. Вж́раан поп мирно село.
114. Што́ тебе́ до́ма у църкву не́иде.
115. Сваки дж́и лѣп на добър дж́и слѣп.
116. На дѣтник вели́к на пра́ник по́на́ра.
117. Тж́рпѣло има, дави́ло нема.
118. Во́и се од мечкы́те па се бо́и и од мечетни́ата.
119. Би́ лу́до — оно по́лудо, би́ паметно — оно по́па́метно.
120. Ем шу́то, ем бодѣ.
121. Рекли́ на кучето, кучето — на опашку́ту.
122. На кьоравити штж́рици и Бог гни́ежде́ла пра́и.
123. Разбира како́ ма́гаре у канта́р.
124. Приле́га (прили́че) му како́ на кочину́ катанѣ́ц⁸⁾.
125. Кудѣ́ си́и турци ту́ва и го́ли Асан.
126. Вѣ́лк дома́лжк не́дѣ́ржк.
127. И од бро́иено вѣ́лк носѣ.
128. Бежани́ова ми́шка не́вѣ́ка, не́адо ('тояно́ва.
129. Два ручка́⁹⁾ се не́кара́ју, два се а́ли кара́у.
130. Сарп оца́т на кьупа́т си докундису́е.
131. Не́аван дошж́л, не́попте́н си опж́л¹⁰⁾.
132. Зван до́му не́сѣ́ди.
133. Игря́ жачка у гра́зжн ко́вче́и нема́ што́ да чини́.
134. Вж́рбѣво углѣ́ење — и зѣ́тиѣова рѣна¹⁾.
135. Зѣ́т рѣ́дѣла и ма́гаре сто́а.
136. На чѣ́и се ко́ла возни́, нѣ́му пѣсж́и че́ по́еш.
137. Напж́л миш дупку́ за себе, а́лѣчи тѣ́кву по́ себе.
138. До́думни калугѣ́рѣ и угрѣ́ду жѣ́со ѣ́ду.
139. Не́је бѣ́ла од турѣ́ти, но́а од петурѣ́ицѣти.
140. Не́гради́ са с арж́и плѣт, не́а с арж́и ко́мшѣи.
141. С ло́жѣцу те за́кусѣ́е с дж́ршкѣ́ту ти о́чи ва́ди.
142. Ко́и види вѣ́лка и о́ка и не́о́ка, ко́и га не́види, он се и одѣ́ре.

¹⁾ Миш — мышка. ²⁾ Пѣко́с — вредъ (пидкостъ). ³⁾ Ма́зан — мавѣтъ, гладѣтъ.
⁴⁾ Тѣра́еж — тѣраѣежъ. ⁵⁾ Вача́ју — хвѣдѣтъ. ⁶⁾ Чича́к — бутрагъ, рѣѣѣ лепкачъ.
⁷⁾ Во́и — ѣ. ⁸⁾ Катанѣ́ц — куфари. ⁹⁾ Ручка́ — о́сѣдъ: ж. члѣс. ручкѣ́а. ¹⁰⁾ Не́попте́н
 си опж́л — не́почетѣнъ си оти́дѣлъ.

143. Чуждото јаце је с два жолтка.
144. Скупота дваи боли.
145. Кад јако сварила сварила, она се и надене.
146. Ко пита, неспита.
147. Тупанат је голем, ама је празан.
148. Свјерча се дома како пра на тупан.
149. Две се рибе пеку: једна другу немерује.
150. Аркан коњ се и под лош покровиц се познава.
151. Неспитај старог, нело патилога.
152. Патило у сред бега.
153. Проджвало како лица на пожар.
154. Поваркал како желикља преа угар.
155. Слаба глава како гуска у ан.
156. Доброто се забравља, а зло — нијгда.
157. Од алога джленика и кош плева.
158. Живију си браињата како раца у торбу.
159. Кротко јагне две матере сиса.
160. Два бистра кимика брашно немелу.

Отъ Цапагюрища.

Варшавскій Г. Давидъ

1. Върти са като пате в решето. — Казватъ за сликата човѣкъ.
2. Гаргата не поште бивола да е опоскан, ами го поште да са наеде.
3. Изгала му е котка салото. — Казватъ за угриженъ и умѣтчанъ човѣкъ, безъ да има важни причини за да бжде такъвъ.
4. Кой пита, той не пипа.
5. Мухата не бѣга от медъ¹⁾, ами бѣга от димъ²⁾.
6. Надува са като куче во фасул. Казватъ за оня, който се много гордѣе.
7. Нама ми е в клия³⁾ или в ржкы. — Казватъ за такъвъ, който иска, отъ нѣкого, да му даде нѣщо или да му направи нѣкоя услуга, безъ да му дължи това.
8. Преваря, като пжрле майкы си.
9. Сее му на корена просо. (На нещо си). — Казватъ за такъвъ, който се втурачи въ нѣщо си и всѣкога приказва за него.
10. Сее на чуждо гувно⁴⁾ скивалел⁵⁾. — Казватъ за оня, който се меси въ чуждитѣ работи.
11. Ходи като кихавица.
12. Ходи като прозѣвка.
13. Хубавата лабулка свинья огризва.
14. Хубав, като прасе ъ помпѣ.
15. Шава, като върбов клин.
16. Лага гжска лет и пила гжска вода. — Казватъ за оня, който върши все едно и сѣлю нѣщо и мисли, че върши разни работи.

¹⁾ Медъ вместо Медъна. — ²⁾ Димъ вместо Димъна. — ³⁾ Климъ на дръвля.

4. Гуеко извѣсти гуеко (харичатъ). 5) Скисиле паричатъ илѣнѣта, които се набѣра по повърхностѣта на житото, когато го прѣвеаѣтъ въ рѣзето

Ю. Г а т а н и.

Отъ Дебърско.

Замисляхъ Я. Николовѣ.

- 1 Сѣте турци во зелено, сѣмъ царъ во цървено. (Глѣгъ).
- 2 Осушенъ, досушенъ, три дѣветъ кожущенъ. (Крѣмитъ).
- 3 Фи ѹ горе, фи ѹ долу, сви глава, лѣовисаѣ. (Искра отъ огънь).
- 4 Кийисяла кѹса Калѣндина, да ми одитъ на гости, ѣа прѣсрети прѣпеченъ кѹла. Кѹде одишъ, кѹсо Калѣндино? Ёа ке ѣда ѹ тебе на гости. (Искра въ ожакъ).
- 5 Цървено мѣло царъ отъ конъа сѣневатъ. (Поготка = ягода).
- 6 Жѣлти правци в тѣнъа лѣжитъ. (Зеленъ).
- 7 Напѣрчамъ го, вѣдѹамъ го. (Чорякъ).
- 8 Сѣто внѣтра, главата на дворъ. (Брѹтъ = гвоздъ).
- 9 Кѹсо мѣче дрѣнъ трѣсетъ. (Чешлика = четки).
- 10 Вѹко вѹнъа годичкаше вѹнъа му се кикѣтеше. (Катанецъ = куфаръ).
- 11 Кѹде лѣжитъ цървенъ лѣс, тамо трѣва нѣ рѣстетъ. (Огънь).
- 12 Дѣнъа пѹшчено, нѣкъа напреку. (Рѣзе на врата).
- 13 Кѹдамъ дѹпка до колѣна. (Кѹрни или ботуши).
- 14 Дѣлго, дѣлго, кѣмо ѣже, да сѣ ѣже, не сѣ ѣже, прѣкатъ, прѣскатъ, кѣмо мѣчка, да сѣ мѣчка, не сѣ мѣчка; уши тѹлитъ, кѣмо зѣекъ, да сѣ зѣекъ, не сѣ зѣекъ. (Кѹпина = кѹпина).
- 15 Вѣръ варѣсяно, зѣсъ знадѣсяно, ни зѣрка, ни прѣзирка. (Яйце).
- 16 Кѣлѣнино вино, маслѣнино мѣсло во една бѣчва стѣитъ, а не се мѣшае. (Жѣлтѣкъ и бѣлтѣкъ на лицето).
- 17 Сѣво прѣсе по рѣдъ пѣсетъ. (Чешелъ = гребенъ).
- 18 Бѣленъ нѣоленъ, наплотъ наваленъ. (Тиква).
- 19 Ёа ѹдри, ѣа тѣлчи, това чини: талили! талили! (Сукало = чекръкъ).
- 20 йрѣдено мѣше по поле се тѣркалатъ. (Мѣгла).
- 21 Ёгѹптинъ се тѣпоритъ, егѹпка се чѣкоритъ. (Сѣхъ и чѣрепна).
- 22 Цѣтитъ цѣитка задъ пѣнушка. (Сокаѣ).
- 23 Вѣкатъ Вѣда отъ гѣлема рѣда: подѣйте ми го шандалото, бандѣлото, да пошѣнда, да побѣнда, пакъ кѣа ви го дѣнеса. (Сито).
- 24 Вѣкатъ Вѣда отъ гѣлема рѣда: повѣмѣте ме, ке ме страхъ отъ кѹчинъата, тѣкъ ми сѣ стрѣхъ отъ кокѣшките. (Глистя).
- 25 Хѣвѣри му нѣ алипчата, хѣтѣ му се за дѣброто. (Цѣбланъ = кочанъ отъ кукурузъ).
- 26 Сѣ ѣмахъ дваца бѣкъа, нѣ двацата слѣпи; дѹри бѣе слѣпи, ми бѣе мѣли; се опѹлие, ми отмѣлѣе. (Опѹници или цѣрѹли).
- 27 Кѹсо прѣсе по рѣдъ пѣсетъ. (Бричъ).
- 28 Свиная ѣдитъ изгѣра, свиной тѣратъ прѣдъ неа. (Чешланъ).
- 29 Дѣлга Нѣда сѣпка нѣматъ. (Рѣка).
- 30 Кѹсо мѣче пѣдѣщи пѣчетъ. (Гѣрне на огънь).
- 31 Вѣено, пѣтено, на сѹдии мѣки клѣдено. (Сѣнѣжиръ).
- 32 йшъ! нагѣре в кѣшара, ушитѣ му не вѣлагае. (Сѣзрѣлъ).
- 33 А-дѣрдѣя тѣтко, а-дѣрдѣя мѣйка, шѣбѣрѣсти дѣца. (Вѣртѣлка).
- 34 Лѣѹта кѹчка в клѣникъ лѣжитъ. (Кисѣлина = оцѣтъ).
- 35 Кѣлѣшъ тѣтко, кѣлѣшъ мѣйка нѣ дѣчинъа кѣлѣшчинъа. (Гѣрахъ).
- 36 Шаръ шарѣно, вѣзъ нѣзѣно, на дѣрѣво сѣ тафѣрѣлиѣа. (Зѣнаме).
- 37 Посѣгнахъ в дѹпка, ѣзѣвахъ егѹпка. (Соалка).
- 38 Вѣситъ висѹлка на трѣпѣѹлка. тѣка ти пѣсна, дѣмъ ми да косна. (Грѣзѣ на лѣга).

- 39 Си имах една сестрица; кои помини бѣщи ѿ; и а поминах си ѿ бацях.
 (Стоина).
- 40 Жжати дѹнѡ Доснива, роди сїна мѧмуна, болен неолен, на плѳт на
 вален. (Тиева).
- 41 Іа го маана, тоѡ се крѣват. Кантаръ).
- 42 Зѧтиорих, зѧкъчух, дома најдох арамина. (Сьлице).
- 43 Си имах едно магарице, сето сѣнце ми го йседе, н нищо не ми остави.
 (Вила).
- 44 Сѧв коѦ жрна, се море смърза. (Ватръ).
- 45 Царя каугер плѣвичи пѣчет. (Черанъ).
- 46 Чуро море препивало, ни чуре се удавило, на море се моћило. (Паякъ).
- 47 На-слѧтко, на-блѧго на сѳра се искиват. (Сонъ).
- 48 Окоду црква дѣчинѡ. Мранзули=мразулки, шушуки отъ ледъ.
- 49 Тир, тир свиреше, Міра му играше. (Чекрькъ).
- 50 Пѧлна камара тѣснитки. (Уста со жѧби).
- 51 Црвено висит, општраво се жидит (Мачка по лесо)
- 52 Пѧлна кукља дѣчинѡ. (Тиква го семето іе).
- 53 Смѳк свирит, ламѡ играт, блѧзе си ху, кој ш имат Виденица).
- 54 Една девојка два арпа ѿ глѣдет, десет дѹши ѿ распашѹвает и ѿ опа-
 шѹвает. (Снаги човечки).
- 55 Пушчили се петима браќѡ, го хвѧгиле Кузѹжава царѡ, го хварили в
 Алтѹмана грѣди (Пжрати на роцето со хлѣбъ).
- 56 Нарѳуват цѹцубя: како знѳет лѹбовѡван, да doet да ме видит (Разбоі).
- 57 Пушчила се сѧка лика девојка, хватила ми арпата Тѹта, го хварילה
 в Алтѹмана града. (Котка со мишка).
- 58 Клѹвна ѳреѡ на планина, го дочуѡ шепците, напжрниѡ опѧшките.
 (Камбана).
- 59 Четирѡ ми четирѡци, петѡ шесто дѹмбѹраци, седмоі осмо попѧтлици,
 девѳото размѧлаче. (Краѡ).
- 60 Петима браќѡ, един ѳмбир правит. Игли и чорабъ)
- 61 Помегѹ две сестрици имат едни рид; дѣња и воќѡ тарчат, пак не-
 может да се видит. (Очитъ со носотъ).
- 62 Ни ткѧло, ни прѣдено, прику грѣди префжрлено. (Кожухъ).
- 63 Ёѳѣнди, фѳѣнди бѹклиѡ, теѓѡ, под стрѣна легѡ (ПѢтелъ).
- 64 Два ѳрѡ се телает, бѣли пѳни пушчаєт (Гребени со въли).
- 65 Ката колец жѹнжалец, а нѡ среде песнопоец. (Звънецъ).
- 66 Црно, црно како катран, ама екѳкат како шетан. (Бълха)
- 67 Фжрк кѹчки из леска. (Пљажка).
- 68 Пушти спица помѳрс, по спницата лѹибата, чо лѹмбата трумбата, се по
 море ѳдеше, и не се даваше. (Диви тиеѡ [крыгуѡ] по вода).
- 69 Мотѳвило виѡ, зад гѳра си билѡ, зад ярата се скриѡ. Оларскѡ тоѯѡ).
- 70 Викаѡ сѳка ѳт ѳсоѷка: подѡте ми го мѳего Стоѷка; кѡ му даѡ четирѡ
 тжрно-сливи. (Краѡта по телето).
- 71 На ѡврх бѹжа власѣника. (Юсмитъ на человекѡ).
- 72 Јѳже до јѳже дѳри в Цѡри град (Мрѡји).
- 73 На срѣт бѹжа две јѳжлка. (Цицкитъ на жена).
- 74 Чѹк, чѹк, бел-чѹк, црно море таѡтар. (Пяцѳлъ).
- 75 На сред море ѳгон горит. (Кандило).
- 76 Чѹдва ни чѹдна девојка, на чѹден камеѡ сѣдеше чѹдна ми пѣсна пѣсне.
 (Пчела).
- 77 На ѡврх бѹжа застѧлка. (Кѡпанѡ на глава).
- 78 Честа гѳрица, под гѳрица полница, под полница вит гѡтѡ, под вит гѡтѡ
 ажрдѡли, под ажрдѡла мжрдѡли, под мжрдѡли пастрѡ. (Чѡѡчка
 глава).

- 79 Пълна племна со слама; сламата изгоре, племната остана. (Фурна).
 80 На сѣкое рича и плѣча. (Нѣкти отъ пѣрети).
 81 Две змии се готвее, и двѣте на однуш прекинувае. (Ножици).
 82 Се ткаи, се преди, се гѣли пакъ гѣли. (Роце).
 83 На срѣд ѿбре качуника. (Палътъ).
 84 Едва баба со три влакна на гѣвот (Столъ).

II. Скоропоговорки.

Отъ г. Прилѣтъ.

Внѣсала Марко К. Цепенковъ.

1. Снесаа страчка¹⁾ на прачка,²⁾ дванаесет ѿица.

Поминаа зедов	едно	и	го	изедов
"	две	"	и	"
"	три	"	"	"
"	четири	"	"	"
"	пет	"	"	"
"	шест	"	"	"
"	седум	"	"	"
"	осум	"	"	"
"	девет	"	"	"
"	десет	"	"	"
"	единаесет	"	"	"
"	дванаесет	"	"	"

2. Мравѣлник цѣри мравѣлник (3).

3. Кантар катран тегнит (3).

4. Каче скрѣренарче (3).

5. Пепел пот поклопка (3).

6. Рѣсол дошъ расол. (3)

7. Плетвар³⁾ бедъ плетвар, (3)

8. Мара мала, Мара голема

9. Дажичник и солѣнарник обесени сѣт на тѣмник.

10. Цѣрно пѣрче, цѣрно роже; цѣри тѣри грезѣше.

11. Мое цѣрно пѣрче. мое цѣрно роже, негрѣан ми мое цѣрно тѣрче.

12. Поминаа тарѣнар,⁴⁾ останаа мали тарѣнарѣниѣ.

13. Клѣкѣлахме, потклѣкѣлахме, потклѣкѣнувахме.

14. Гирѣан модѣр (сѣшь) клѣм.

15. Іадо-ѣ пет педѣ дебѣла погача, аѣ малина минѣла (умѣра).

16. Потпѣлѣнат зелѣник го изедов во дѣлѣникъ.

17. Носи, гѣрбѣлко прегѣрбѣн, кѣрбѣлото.⁵⁾

18. Поминаа висъ попоа лаѣа, тополѣвъ изострен колъ дѣржеѣ въ рака.

19. Лиѣоѣ кисѣл на тѣрѣновъ корѣнъ висѣл.

20. Гѣргѣде⁶⁾ мое солъ солѣрѣниче.

¹⁾ Страчка. ²⁾ Прачка.

³⁾ Плетварѣе и едно село 2 часа на истоѣкъ отъ Прилѣтъ. ⁴⁾ Крѣтъ, на който се носи зѣлѣтъ.

Малина каѣа долу тѣмѣа, отгорѣ широка. ⁵⁾ Кратѣнка.

12. Дѣтски залъгалки, игри и др.

а) Залъгалки.

Отъ Ахъръ-Челебѣнско.

Записалъ Ст. Н. Шишкова.

1.

1 Раствури, Кѣрму, вратѣ-на,
Та испади теалѣ-неа,
Чи згъопихнеа¹⁾ кушѣ-неа,
Растраси²⁾ бабу зѣльника-н,

Слушана отъ Недела Савина въ Устово.

5 Да видимеа штѣ има:
Деадун-неа царѣлеа
С жонивелви сукѣрье.

2.

1 Теантеану момеа, Теантеану,
Напрѣла ли си вреатѣну?

Слушана отъ Муда С. Мажериеа въ Устово.

Пуеала ли си кашпѣнки
4 Фѣа попуви-неа падинѣки?

3.

1 Колъу, Колъу кулеалеа,
Воартѣн котѣа за куноа,
Откараі гу ѣ долънеа и краі,
Да видимеа коі іе крад,

Слушана отъ Андоаъ Ю. Чешмеджиевъ въ Устово.

5 Поцу кошпѣа путкунал,
Каца маслу умутал³⁾,
Мѣах сѣрѣнѣе натапѣл.

4.

1 (Съоднаа старченк на чѣчка⁴⁾).

Ду велелѣа бѣчка,
Да си куве яглички.
Зашток му са яглички?
5 Да си шнѣа турбичка.
Зашток му іе турбичка?
Да си збира желатѣчек.
Зашток му іе желатѣчек?
Да си храни свинеандѣа.

10 Зашток му іе свинеандѣа?
Да си храни бабичка.
Зашток му іе бабичка?
Да му руди деачинки.

Слушана отъ Никола Анастасовъ въ с. Долно-Даражю.

Зашток му са деачинки?
15 Да му збират клѣчици.
Зашток му са клѣчици?
Да си вари кашница.
Зашток му іе кашница?
Да си храни деачинки.
20 Зашток му са деачинки?
Да му поштат⁵⁾ брадница.
Зашток му іе брадница?
Да гу слага⁶⁾ снашница.
Зашток му іе снашница?
25 Да му вари чурбница.

5. Кога слѣдцето залѣзе въ облакъ.

1 Огрезѣни ми слоанѣнеа,
Да ти кажѣа маічица,
Ф ореахова лѣспница⁷⁾,
Ф кучеанѣуна⁸⁾ зельчница.
5 Штѣ правѣашѣа маічица?

Слушана отъ Панталѣимовъ Стоевъ въ Устово.

На беаа камеанѣа сѣдеашѣа,
Дѣе деачинки дарѣашѣа,
Адно-ту беа пувиту,
9 Другу-ту беа развиту.

1) Зѣданилѣа=загелнирѣа, набъркариѣа. 2) Растраси=растрѣся, по стрѣся го.

3) Умутал=лекомо шѣлѣ, омѣлѣ го до шѣпки.

4) Чѣчка казѣатъ когато сѣдѣа съ крѣстосаѣа лѣва, като чѣкица.

5) Поштѣа=когато пѣкой се разгърнова дрѣхитѣ на себе си, или другиму за да траѣи въшѣитѣ, или бѣхитѣ, казѣатъ: поштѣа се, нушѣа гу и пр.

6) Слага=отдаѣа му почѣтѣ, има му чѣстѣа.

7) Лѣспница=чурбанѣа отъ орѣзъ 8) Кучѣнѣа=рука.

6. Кога махатъ крачката на дѣте.

1 Туп, туп, тунавичка,
Ти си моя ступаничка; | Мели, мели, фудеаничка,
4 Ти си моя гланеаничка. |
|---|---|

Слушана отъ Тедора Киселова въ с. Чокманово.

7.

1 Каде, Волачу,
С кѹцу магареа?
Ти гу тувареаш,
То са тиркалеа; | 5 Манка му преаде
Сини швалвареа ¹⁾ ,
Кака му плеате
8 Сяни журалеа. |
|--|--|

Слушана отъ Мария Станова въ Устово.

8. Кога падне зѣбъ на нѣкое дѣте.

1 Штарбулатка латка,
Голобова дѹпка,
Донеситеа гсирнеа, | Да варимеа шуплеа,
5 Да густимеа штоарбѹм ²⁾ . |
|---|--|

Слушана отъ Ташко Кудуту въ Леночово.

9. Кога хвърна църкелътъ.

1 Леаілѣк ³⁾ бубелѣк ⁴⁾ ,
Кла-мана жувеалеа,
Печа пита да адѣш, | Леа ку менеа ни дадѣш,
5 Утреа вѣчеар да умрѣш. |
|---|--|

Слушана отъ Анастасъ А. Чашмеджиевъ въ Устово.

10. При поправяние свирка.

1 Свири, свири, пиекунѹ,
Ага пода на пазарѹ, | Шта ти купеа ноѫ самарѹ.
4 Тебѹ ноѫ менеа стар. |
|---|--|

Слушана отъ Христо Дечевъ въ Устово.

11.

1 Мару, Мару марамниш,
Обарни са, та са виш,	3 Какоеѫ си балтавиш ⁵⁾ .

Слушана отъ Харалампие Ижковъ въ Устово.

12.

1 Кустадиеа диву свинеа,
Фдигни уши, брусни ⁶⁾ круши,
Та нахрани дѣвеа души. | Дат мациа ти да накуси,
5 Да хи види благи ли са. |
|---|--|

Слушана отъ Поля Яковича въ Горно-Трайковѹ.

13.

1 Кости, Коста карица,
Шту ти баба нарица?
— Нарица ми убрица,
Сребаринка паничка, | 5 С пуалтена лажичка,
Пояльничичка с чурбичка,
8 Зи дендува дѹпичка. |
|---|--|

Слушана отъ Никола Анастасовъ въ с. Долно-Дерезово.

14. Като играятъ съ едната нога.

1 Куц, куц Миринеа,
Прохѹди баба ти да ринеа, | На коашта-на куминеа,
4 Да уринеа пари-неа. |
|--|--|

Слушана отъ Илия Сивковъ въ Леночово.

1) Швалвареа=шотурѹ. връхна мажика вълненѹ гащи.

2) Штарбула=клевѣтъ на човѣкъ бѣла алѣи. 3) ширеа=отпадатъ бѣла алѣи

4) Въ това нѣе клавѣтъ църкелътъ. 5) Бубелѣк=иде бубулечки, аниѹ „бабулѣти“

6) Балтавиш=дърварѹ, укорисъ нѣѹ

7) Брусни=сѣкиѹ, отбрушъ отъ дървото въдолова. Иначеа удри наведѹмѣтъ.

15.

1 Зоан Мару, зоан килъу¹⁾,
Шту ти гора занемаша?
Зну топан чукаше,

Слушана отъ Стана Киркова въ Устово.

Мечка пита плѣштеаше,
Ѣ Воалъку сина женеваша
Ѣ За мечкина даштеареа.

16.

1 Дроан дроан деавулен,
Дроан деавуличку,
Утидеа маика му
Нах фудеаничка

Слушана отъ стара Баловица въ Устово.

Ѣ С крина магаричка;
Да дойда, да дойдеа,
Ѣ Горку да хи дойдеа.

17. Прѣсмивало на дрипаво дѣто.

Тарилеш топан чукаше,
Ѣоалта сагупка галесашеа.

Слушана отъ Дойкъа Стоева въ Устово.

18. Дѣтинско прѣсмивало, когато шептатъ нѣщо.

Ширили мирили
На тикля марудъници.²⁾

Слушана отъ Никола Щиновъ въ Устово.

19. Дѣтинска пѣсница, когато нажѣрѣтъ охлювъ.

Пусни ми пачу рѣгувеа
Чѣтеари пачу пѣтеари

Слушана отъ Христа Дечевъ въ Устово

20. Дѣтинско прѣсмивало на турчинъ.

Турчинев бурчинев,
Деалта доаски, печи воашки.

Слушана отъ Дука Колюва въ с. Востана.

О) Дѣтински игри.

Отъ Прилѣтъ.

Записалъ Марко К. Цвѣтковъ.

1. Слатко месо.

Слаткотѣ месо се игра така. Ке се одберат една дружина од деца и едно от помеѓу децата ке лежат за бабиниѣ душа, а друго ке го вардит. Тој што ке лежит, ке седнит на-неми или на трева в кѣре нозѣ. И тој, што ке го варди, ке вли рака на седнатио за бабина душа на глаата му и ке застанит, та ке викнит: „ајде де, кој сака слатко месо, ајте муштѣрни стари, нѣсте пари, да ви проднам слатко месо“ Сета дружина ке се на-гажвалат околу слаткотѣ месо и секој пазари, за колко пари ѓката ке им се даат. Тек чиф, ке уидеяат ценята и секој от купувачите ке посѣкаат месо, кој од глава, кој од рака, кој од нѣга, кој от плѣшка и од друго место. И така, от како ке се изнапѣзарат, секој от кај што сака ке си пресеци месо с едно мавнување с рѣски слаткотѣ месо и ако го боли, ама ке траит

¹⁾ Килъу е умотелство отъ килѣцъ, отъ килцуви.

²⁾ Марудѣник од ч. печени долачѣта за нажѣрѣна плѣчка.

чунки за бабина душа лежат. С првво и ако удри некого с нога, не се слагна, чунки некој уште „слагам“. Што туку рече „слагам“, и секој ќе се варди за да не го удри с нога. И така ќе го запашкаат едни отаде, други отаде. Едни пати други го шашкардисаат, тики тешко на слаткото месо; ќе го скинат от кутек. А пак едни пати се погодуваат браначот ербап, тики не е чаре да можат да каснат от слаткото месо и бжрго ќе удри некого другга. Сега што туку удри вардачот и ќе стани лежачот, тој ќе биде вардач, на тој што го удриша. Првиот вардач едни пати бидуат квачка. Него и ако го удрит не се слага. Едни пати квачката ќе го лавини вардачот, друк — ќе го грабни за рака и ќе го отмит од главта на слаткото месо и ќе го пштаат по нѝ страна, после от кога ќе останит без вардач. Кога ќе му се пуштат другите да го бијат со тупаници, туку така пукот ќе одит от смеа¹⁾. Сиромаш вардач ќе се отимат от што можит, за да поидит при слаткото месо. Ако видит слаткото месо оти неможит да се отмит от квачката, ќе станит и ќе му поидит до него за да клаи раката на вардачот на главта и да удрит на купувачите. Што туку удрит некого и ќе станит слаткото месо, за да го вардит. И така се свршуваат дурн да му се здодеит на децата.

2. Кош капа.²⁾

Кош капа се игра така. В една дружина деца, ќе се најдит едно, што да си ја клаи капата, за да ја вардит за бабинѝ душа. Ќе се напрант едно колце бележано на земи, колку едно решето, и ќе ја клаит капата. Стреде околу колце ќе се вжртит и ќе си ја бранит капата, за да не му ја кошнат. Сите ќе тжрчаат и ќе се бранат за да не ја удрит со нога. Удрувањето бидуат, за да джржит едната нога до белешка и со другата да каи ќе досигнит, до тамо да удрит некого. Никој нема право да ја грабнит со раце, ами со нога да ја кошнит. Што туку ја кошнит некој, ако му се погоди, сите ќе тжрчаат по неѝ за да ја кошнат; а пак вардачот ќе тжрчит за да ја фатит. Што туку ја фати по раце, ќе вжрли со неѝ за да удрит некого. Ако удрит, удрењот ќе лежи, а пак ако неударит, пак тој ќе си лежит, за да си ја вардит капата.

3. Царево буниште.

Царево буниште се игра така. Од еден куп деца собрани ќе се вкачи едно на вжрф буниште и ќе викни: „Јас сум цар на буништево, јас сум цар на буништево“. Кога ќе чујат дружите деца, кај се воцарило на вжрф буниште, ќе му се пуштат от сите страни на буништето за да го турнат. Тоа ќе се бранит с колку да можит да ја туркат³⁾ од вжрф буништето и што туку се допри некоје по-јакко и едниш ќе го турнит и ќе го истжркалит ѝ долу. Така правењум ја доигруваат играчката дурн да му се здодеит.

4. Слепотó коло со ортома.

Слепотó коло се игра така. Ќе се вжрват двата краја од ортомата и ќе висаат сите внатре, ќе му вжрват на едно дете очите за бабинѝ душа и ќе тжрчат по ортома слепокењум⁴⁾ за да фати некоје дете. Што туку се загнит тој, сите ќе бегает нис коло околу ортомата молчекењум. Тој што му вжрвале очите само дејнит⁵⁾ и слушаат по тжрчањето на дружите. Што туку ватит некого, и нему ќе му ја вжрват очите, а другиот ќе бидит квачка околу него.

¹⁾ Пѝ се пукатъ отъ смеѝхъ.

²⁾ Ратка шалка.

³⁾ Блатска, свала.

⁴⁾ Слепокењумъ. ⁵⁾ Дебав.

5. Мижитатарка.

Сите деца што ќе играат, ќе клаат еден да мижит на некое определено место и другите ќе се искријат. Што туку му викнит некои: „доста“ и тој ќе тјрчат за да и барат. Тој ќе барат на една страна, а други од друга страна ќе дотјрчат на бележаното место и секои треба да плукнит¹⁾ на местото. Ако удрит лежачот со рака на пато тјрчаќијум за на нишано да плукнит некое од децата, тој ќе лежат.

6. Чими чимичајре.

Децата ќе се фатат два и два другари. Од двојки ќе има една двојка, што ќе викнат *башарија*²⁾. Тие ќе пречекуваат двојките со деца и ќе им покажуваат на башариите два пјрста за факчање. Тие двете деца си фатице од двата пјрста едно — едно пјрст показалец, а другиот стредниот. Башариите ќе неанаат кој пјрс фатил и така едниот од башариите ќе ватит кој да ет от пјрстите и кој си го назначил фатенио пјрст, тој ќе си поидит кај тој башариин што го фатил тој пјрст; а другио ќе си застанит от кај другио башариин. Сите двојки ќе се наразделат едни от кај едно башариин, а други от кај другио башариин. Тогга се сториа два тарафа, секои тараф с по еден башариин.

И оваа играчка небидуваат за да лежат за бабинија душа, ами с Госпот кому ќе помогнит. Ќе се земит едно парче грамида и ќе се наплукнит од едната страна, та ќе речат едните: „суо“, другите: „водено“. И така ќе ја вјрлат на угоре силно и ќе викнат сите, колку им гјрло течи: „суо, суо, суо“, а другите: „водено, водено, водено!“ и на чие ќе паднит на лице тие ќе вјаваат на другите. После ќе напраат едно место на тјркало и паднатата страна ќе се наведат, како конјчиња и другите ќе им се качат. Башариината ќе починит да галати³⁾ нешто за да всли така: „е, другари, јавијате сите; гледајте вамо што ќе велаам јас; слушајте: чими чимичајре, ана баба ајре, ајчин, мајчин . . . , прина, бирана . . . , од ли-сица опашка . . . “. И ќе фатит да го судит башариината другио башариин и да му вели: „е, море Петко, е, море душко, тебе татко ти те прављаше на занает, ти неодаше; те прављаше на даскал, кога беше мал, ти неодаше. „Море, оди синче бре“, ти велеше татко „оти на старос амал ќе бидиш, како магаре ќе те тоараат;“ и вистина, бре Петче, еве кај се стори магаре; јас кај те вјаам; ете клетвата от татка ти кај те вати стој, не туку мјрдџи“. И ќе му и затни очите с едната рака. Со другата ќе го почука по теме и ќе му свика: чими чимичајре И ќе му забележи од пјрстите неколку и ќе му речи: „колку сет“. Ако погоди, сета дружина ќе искриват самарат и ќе и одфјрлат јавнатите од ниџ; а пак ако непогодат, секои ќе размени магаренцето од едното на другото, околу на околу дурн да погоди некои од ниџ. Ако неможат бјрго да погодат, ќе фатат да им се бнат шига горните на долните и ќе им велат: „море, викате еден самардџија, бре браќа, за да им затегнит садно⁴⁾ на магаринџава, оти кај туку се ребрат⁵⁾ от тоарот.

7. Подџи камче.

Ќе се соберат едни куп деца. Едно по-старо от помеѓу децата, што го мјрзи да тјрчат ќе седни по-крај некои зит на некои камен и ќе и собери околу него децата. Секое ќе дјржи обете раце дланка со дланка затворени. И после тој, што седи, ќе земит едно камче по меѓу своите дланки и со рет на секое ќе му го подава с раце без да види друго некое. И што

1) Плукити. 2) Тур. значи *гласовари*. 3) Да говори гласити думи. 4) Рава. 5) Пливијат.

11. Куца магарица.

Ке застанит едно дете по краі некоі ант просто и ке легнит некое дете за бабинѣ душа со глѣста ѿ skutat на тоа, што е просто, за глѣста зон ке му даат на тоа што лежит. Треби да не гледат со очи. Дружите деца ке го вѣваат едно по едно молчкиѣум и ке го прашат тоа, што му дава зон: „Коі ет? Коі те вѣва?“ Куцата магарица ке вѣлит за некого по име. Ако погоди тоа ке лежи, ако не погоди, другото ке лежит пак.

12. Кутур капа.

Колку деца ке имат за да играат, секој ке си имат по едно кусо стапче. С прво едно ке удрит со стапчето со вѣрвот и земи колку да можит и до каі ке поидит стапчето тамо ке стонт. Сите колку што сѣт деца, ке вѣрват со стапчинѣята кутуркапа и кои ке останит најблизу од вѣрв-лачката, тоі ке лежит. Лежението ке бидит пак. Детето што ке лежи, ке удрит со стапчето кутуркапата и от каі што ке удрит со стапчето, ке се поредат сите дружи деца; а пак кој што ке застанит стапчето, ке си ја клант капата и со рет секоје ке вѣрват за да му ја удрит. Ако ја удрит, пак ке куцкат и пак ке си ја клант, за да му ја бѣлат. На едни му се погодуа, за да му ја дупнат и от тоа после налегва „играчка пѣчка.“ Ако не му ја удри никој, от пѣркин ке закутѣркаат со стапчинѣята дури да паднит некој.

13. Куцана со чевли.

Куцана со чевли се игра мнози и малцина. Секоје од децата ке си наредат чевлите едно до друго, на по една нога скриѣа. Ке починт едно од децата за да куцка околу наредените чевли, околу на околу до три пати и еднаш ке и прѣскачат сите чевли над нив, дури да ги прѣскачат сите со рет по мегѣу чевли. Што туку и прерипа до краі сите, ама без да се омѣр-сит с ногата или да задигнат некој от чевлите. Вѣршил работа и ке си седнит на страна. Кој ке неможит така да ја истѣра работата, нему ке се скриѣат чевлите и ке се пуштит за да си и барат и сите дружите деца ке одаат по него и ке му викаат: „Квачко, квачко, ти загина нилето; бари си го, квачко!“

14. Со копиле.

Ке поседнат на широко тѣркало деца и ке напрат едно алиште како дете рѣче.¹⁾ Еден од децата ке тѣрчат за бабинѣ душа околу на околу по децата, а пак децата ке вѣрваат копилето од дете на дете с голема бѣрзина и тоа, што тѣрчат, ке се пѣчали²⁾ да го вати и да го отми од некое дете и от кое ке го отми, тоа ке си лежи за бабинѣ душа. Демек ке тѣрчат за и тоа да го отмит. И ке му викаат на тоа што ке тѣрчи: „дѣрш си, жено, копилево, дѣрш си, жено, копилево.“

13. Народни обичаи.

Празни обичаи.

Отъ Хаджиселеско.

Записалъ А. А. Поповъ.

1. Отвасяние на нашия селянитъ спрямо съѣда си и на жителитъ отъ едно село хѣмъ друго.

По насъ селянитъ гледатъ да живѣятъ въ съгласие, особенно за грѣхота се счита, да се каритъ двѣма съѣди единъ съ другъ. Ако случайно

¹⁾ Пеленаче ²⁾ Трудн, жалн

и какви причини и обстоятелства прѣдизвикатъ крамола помежду двама или повече съсѣди, другитѣ съсѣди прѣбъзраватъ да ги спогодятъ. Въ спогодбата често се слушатъ думитѣ: „комшини (сосѣди), така да се карате е грѣхота отъ Бога и срамота отъ хората, така не прилича на комшини и комшулки така да се върши; утрѣ какъ ще се срѣнете и да си раздадете коматъ“.

Съсѣдитѣ се спогаждатъ и крамолата прѣстава и се забравя.

Помежду братия става крамола, повечето пакти, когато дѣлътъ имуществу, което имъ остава въ наследство послѣ смъртѣта на баща имъ, но и тѣхъ комшинитѣ имъ ги спогадатъ, като раздѣлѣтъ бащиното имъ имущество всѣкому по колкото се пада. Когато братието показватъ упорство противъ своитѣ комшини, тогава взема намѣса и кметството и старшинския съвѣтъ за спогодиенето имъ по миролюбивъ начинъ.

Тяжба, повдигната отъ братъ противъ брата, да да земе намѣса сѣдилището да имъ раздѣли бащиното имущество, е много рѣдкъ случай. И въ цѣлата ни околия отъ освобождението ни насамъ, на-да-ли въ околийското или гражданското окръж. сѣдилище е постѣпило поне едно дѣло.

Женитѣ обикновено вдигатъ повече крамола, отколкото мъжетѣ и често ставатъ причина за скарване братъ съ брата или съсѣдъ съ съсѣда.

Отъ казаното ни до тукъ се вижда, че помежду нашитѣ селяни се почита съсѣдството и помежду тѣхъ царува навѣстна любовъ. Обаче не е такава отнасянието на едно село къмъ друго съсѣдно и не е такъвъ селянинътъ въ отнасянието си къмъ селянина отъ съсѣднитѣ села. Селянитѣ отъ едно село съ селянитѣ отъ друго постоянно се каратъ и токоречи постоянно се намиратъ въ расправи. Ний ще споменемъ, че само отъ освобождението ни всѣко село има да е похарчило по двѣстѣ тур. лири по процеси, повдигнати отъ едно село къмъ друго. Напр. Бодровци противъ Сосамци (Хасковска околия). За единъ процесъ и двѣтѣ общини има да похарчиха по сто т. л. Дипсизъ-Гьоль противъ Мосаджикларъ и Буково сж похарчили повече отъ 150 т. л. Козлукъ противъ Кара-Аланъ, Кара-Аланъ противъ Карджиларъ и Козлукъ въ тѣзи распри сж похарчили повече отъ по 300 т. лири. Послѣ Кетенликъ съ Иоваково, Козбунаръ съ Дерекюй, Дервентъ (Енимахан) съ Дерекюй, Хаджи-Елестъ съ Бадарлий (Конушска околия), Татараво съ Конушъ (Конуш а околия), Каялий съ Караджалово и пр. Всички тѣзи расправи, до колкото узнахъ, сж прѣдизвиквани отъ завистъ или по причина на селски интереси, но тѣ все сж се водѣли съ такава разпаленностъ, щото всѣко село е гледало да разсипва материално противната си страна, при всичко че спорното дѣло не отговаря за прахосланото количество пари. Слушахъ да се оплаква Кара-Аланскитѣ кметъ и нѣкои селяни отъ сѣщото село за спорътъ имъ съ с. Карджиларъ, който споръ се отнася за нѣкой си лѣсъ, че колкото пари сж похарчили по адвокати и сѣдилища за речения споръ биха си купили съ тѣхъ два такива лѣсове, а като запитахъ до колко може да сж похарчили, отговори ми се, че похарчили до 300 т. л. и още не билъ рѣшенъ спорътъ имъ. Ако прѣсметнемъ, че и Карджиларъ е похарчило до толкова, ще се увѣримъ, че нашитѣ селяни не живѣятъ въ съгласие и любовъ съ съсѣднитѣ си села.

2. Дѣла.

Подъ име дѣла ний разбираме дѣлението на бащино имущество помежду синоветѣ и дѣщеритѣ послѣ смъртѣта му на бащата.

Дѣленieto на бащиното имущество помежду братие по насъ се извършва по равно, нъ все съ крамола. Рѣдкостъ е, щото братие да се не скарать, когато раздѣлятъ бащиното си имущество.

Селянитѣ знайтъ, че сестрата има равно право съ братнето си отъ бащиното ѝ притѣжанне, но на нѣ дѣленieto на сестрата се не дава по равно дѣлъ, а много малка часть, т. е. една нива и нѣкой добитѣкъ отъ живата стока.

Дѣленieto на бащиното имущество бива иѣкога слѣдъ смъртъта, но има и такива случаи, щото бащата още докле е живъ, отдѣля дѣлътъ на най-голтѣмия си синъ, купува му единъ чинтъ (паръ) волове, направя му къща, орадо, кола и пр. Останалото имущество задържа за себе си, което послѣ смъртъта му ще раздѣлятъ другитѣ му синове. Освѣнъ горнятъ случай, иѣкой пѣтъ бащата още прѣвъ животътъ си раздѣля имуществото си на синоветѣ си, като остави за себе си твърдѣ малка часть. Послѣ дѣленieto си всѣкой отъ синоветѣ му си направя особна къща, а бащата остава да живѣе при най-малкия си синъ. Въ такъвъ случай, т. е. когато бащата още въ животътъ си раздѣли имуществото на синоветѣ си, слѣдъ смъртъта му, дѣлътъ, когото е задържалъ за себе си, остава у сина му, въ чийто къща е живѣлъ послѣ раздѣленieto. Този синъ, като взима бащиния си дѣлъ, длѣженъ е да харчи отъ себе си за погребението на усопшия си баща и за поменъ¹⁾.

Ако майката е жива послѣ смъртъта на мъжа си, и тя остава да живѣе въ домътъ на най-малкия си синъ.

Когато бащата не е раздѣлилъ имуществото на синоветѣ си прѣвъ живота си, послѣ смъртъта му като го дѣлѣтъ, останятъ една малка часть на майка си, която часть остава на синътъ, у когото умре²⁾.

Патриархалността у насъ вае да се губи, особенно отъ освобожденieto ни. За да се набѣгва ужъ отъ военната служба, бацитѣ сѣ починали да дѣлѣтъ свонѣ синове още прѣвъ живота си.

По нашитѣ села бащата е господарь на всичкото си имущество. Отъ синоветѣ му никой нѣма свое имущество, а всички работѣтъ изобщо.

Слѣдъ оженването на синоветѣ му, женитѣ имъ иматъ по нѣщо свое имущество, било движимо или недвижимо, нахоще се въ дѣдовото ѝ (мѣжовиятъ баща) имущество. Послѣ смъртъта на бащата, то остава недѣлимо и си принадлежи на своята господарка. Това имущество се състои въ разни подарки и виниѣ (оброкъ), дадени още на свадбѣта, както за това ще кажемъ въ свадбенскитѣ обичаи, и отъ имущество, купено отъ кепинѣтъ³⁾. Това имущество мъжътъ може да продава и замѣнява съ съгласнето на жената си; може да го продаде и безъ съгласнето ѝ, но продажбата се счита противозаконна. Нашитѣ селяни знайтъ това, но пакъ съ това имущество постѣпватъ, както си щѣтъ, даже ако е и противъ волята

¹⁾ Подъ име поменъ се разбира правение хлѣбъ за усопшия, плащане за служба (литургия) и парастасъ.

²⁾ Такъва часть по насъ се мѣва старинна, защото служи за прѣхрана въ старостъ. Който баща или майка нѣма такъво имущество, мѣва се, че тѣ нѣматъ старинна. *Петко не нѣме да нѣди баща си или майка си да отидѣме за другитѣ си синѣ или да имѣме старинна*, казватъ селянитѣ.

Старинна бива и въ пари.

„Баби Мария има старинна въ паричи, но нѣ ще осамѣлятъ у най-малкия ѝ синъ“.

Такъва разговори се често слушатъ помежду селянитѣ.

³⁾ Кепинѣ се нарича жѣлтици, които се даватъ на жената отъ мъжѣтъ, още когато се вѣдождѣ. Тѣмъ жѣлтици ги дава бащата на синѣтъ си, който отъ своя страна ги дава на годеницѣта си.

Даванieto жѣлтици по този начинъ се счита като законъ.

Жѣлтицитѣ се нѣмѣтъ наредъ и се носѣтъ на шията като герданъ или на главата като вѣнецъ и защото се наричатъ наредъ, казватъ се още и *маниѣ*.

на жена му, защото жената не смѣе да пондига тѣжба прѣдъ сѣдилище за оспориванне на правото си. Когато жената е втора, тогава мъжътъ не може тъй рѣшително да се располага съ имуществото на жената си.

Подиръ смъртта на жената имуществото остава на синоветѣ и дъщеритѣ и, а ако нѣма наследници остава притежание на мъжътъ, безъ да претендиратъ братието и¹⁾.

Нивитѣ, ливадитѣ, градинитѣ и юртътъ се дѣлятъ отъ братята на равни части и послѣ хвърлятъ жребие, коя частъ на кого ще се падне. Покъщнината или се оцѣнява съ пари и послѣ се уравнива равнотѣтка парично или отъ общото имущество се купува и на другитѣ братие подобна покъщнина. На пр. Петко зель единъ столъ, а на неговитѣ братие, нема столове; тогава столътъ се оцѣнява съ пари и Петко дава на своитѣ братя, каквото имъ се пада — или Петко зель столъ, трѣбва отъ обществото да се купи и на неговитѣ братие, или повече пари по за единъ столъ. Често въ дѣленнето на покъщнина и селдове една вещь се заменява съ друга. На пр. Петко зель столъ, а на Иванъ и Стояна, като нема столове, дава имъ се единъ бакжръ повече.

Отъ живата стока овцетѣ се дѣлятъ поравно, а едритѣ добитѣкъ се оцѣнява съ пари и послѣ, като се направи равнотѣтка единъ зима полъ, другъ крава, а на трети се дава пари и пр.

Осѣнитъ жълтицитѣ подъ името *женик* се наричатъ и единъ видъ пари, състоящи отъ турски алталакъ и австрийски цѣлци и крайцери. Тѣ се нанизатъ на гайтанъ и гайтанътъ на плиткитѣ, та руповѣтѣ висятъ на долъ и като се чукатъ по гърба издаватъ тропотъ.

Носенето на рупове въ нѣкои села отъ околнѣта имъ е вече измѣнѣно, но въ нѣкои като въ Вуково, Карааланъ, Ковдужъ и отъ части въ Контъ-Букаръ си сѣдѣшнуетъ.

¹⁾ Колкото и да се мислятъ да пенятъ отъ по-старитѣ селаци: случвало ли се е нѣкой пътъ жена да повдигне процесъ противъ мъжътъ си за подобно имущество и сѣдилището да ли е признавало такъво имущество на законно на жената, все ми се е отговаряло, че тѣ сѣ тъй заповѣдали както е днесъ.

